

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

ЯРОШЕНКО ІННА ВІКТОРІВНА

УДК 373.2.016:[781.62:784.9:808.5]-056.45:[373.2.018.43:004.738.5]

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗВИТОК ВІДЧУТТЯ РИТМУ В МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ
ЛОГОРИТМІКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Спеціальність — 011 Освітні, педагогічні науки

Галузь знань — 01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Ярошенко І. В.

Науковий керівник: Аніщенко Наталія Вікторівна, кандидатка педагогічних наук,
доцентка

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Ярошенко І. В. Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. — Інститут обдарованої дитини НАПН України, Київ, 2025.

У дисертації представлено теоретичне обґрунтування, розробку та експериментальну перевірку методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Визначено мету дослідження, яка полягала в науковому обґрунтуванні, розробці та впровадженні методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Це вимагало комплексного підходу, що передбачає застосування сучасних методик, інтеграцію музичних, мовленнєвих і рухових вправ, а також урахування специфіки освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Сформульовано наукову новизну отриманих результатів та розкрито практичну значущість дослідження.

Уточнено сутність понять «обдарованість», «музична обдарованість дітей старшого дошкільного віку», «відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку», «дистанційне навчання», «логоритміка в умовах дистанційного навчання». Визначено механізми впливу логоритміки на ефективність розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку та виявлено специфічні особливості дистанційного навчання у цьому процесі. Узагальнено результати дослідження й визначено оптимальні шляхи впровадження розроблених підходів у практику закладів дошкільної освіти.

Схарактеризовно особливості розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, який є важливим аспектом їхнього музичного виховання. Доведено доцільність застосування засобів логоритміки, які не лише розвивають музичний слух, але й покращують мовленнєві навички та загальну координацію дошкільників.

Проблему досліджуваного феномена розглянуто з різних аспектів, зокрема як важливий компонент психомоторного розвитку, мовленнєвої діяльності та музичної обдарованості дитини. З'ясовано, що з одного боку, ритм є основою координації рухів і відіграє ключову роль у формуванні довільної моторики, що сприяє гармонійному фізичному розвитку дошкільника. З іншого боку, його тісний зв'язок із мовленням підтверджує значення ритміки для розвитку фонематичного слуху, дикції та інтонаційної виразності, які є необхідними для успішного засвоєння мовлення та музичних навичок. Підтверджено, що відчуття ритму відіграє ключову роль у розвитку музичної обдарованості, оскільки ритм є однією з основних структурних одиниць музики, впорядковуючи звуки в часі та формуючи її пульс і динаміку. Відчуття ритму допомагає сприймати музику не як сукупність окремих звуків, а як цілісну й емоційно насичену послідовність, що дає дитині змогу комплексно сприймати, відтворювати, інтерпретувати та імпровізувати музичні твори. Воно відіграє вирішальну роль у всіх видах музичної діяльності. Розвиток відчуття ритму у дітей не лише вдосконалює їхні музичні здібності та творчий потенціал, а й сприяє підвищенню загального інтелектуального рівня.

Аналізуючи роль і значення дистанційного навчання, було розкрито його зміст і значний потенціал для музичного виховання дітей дошкільного віку; обгрунтовано переваги музичного виховання в дистанційному форматі (гнучкість у плануванні занять та доступність матеріалів у будь-який час, можливість індивідуалізації навчання відповідно до рівня розвитку дитини; підвищення мотивації в процесі використання мультимедійних технологій) та визначено його недоліки (відсутність безпосередньої взаємодії між дитиною та педагогом,

залежність від технічного забезпечення та інтернет-зв'язку, необхідність активної участі батьків чи осіб, які їх замінюють, в освітньому процесі).

Обґрунтовано доцільність використання логоритміки як ефективного засобу розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Виокремлено основні напрями логоритміки у педагогічній роботі, а саме: інтеграцію основних компонентів у художньо-мовленнєву та ігрову діяльність дітей. Встановлено, що в умовах дистанційного навчання логоритміка виконує комплексну роль, поєднуючи навчальні, виховні та комунікативні функції. Ефективність логоритміки в контексті емоційного розвантаження, когнітивної та музичної стимуляції, а також комунікативної адаптації дітей старшого дошкільного віку є науково обґрунтованою, що є важливим для забезпечення успішного подолання навчальних труднощів та емоційних переживань.

Інтеграція теоретичних концепцій у практику дистанційного навчання дозволила адаптувати освітні стратегії, спрямовані на розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників, а також створити ефективний інструментарій, доступний кожній дитині незалежно від місця проживання. Доведено, що застосування сучасних інноваційних підходів сприяє значному прогресу в процесі розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, незважаючи на виклики дистанційної взаємодії.

Результатом аналізу феномену музичної обдарованості та його сутнісних характеристик стала розробка критеріального апарату дослідження, застосування якого зумовило вибір діагностичних методик, придатних для встановлення рівнів розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку, а саме: 1-й — низький, 2-й — середній, 3-й — високий, які відрізняються ступенем музичної активності дітей, якістю виконань завдань та яскравістю інтерпретації музичного образу.

Виокремлено та схарактеризовано дидактичні принципи розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання: принцип добровільності та

конфіденційності; принцип емоційної насиченості освітньо-виховного процесу; принцип специфіки вікового зростання особистості; принцип зв'язку музичного виховання з національною культурою.

Окреслено педагогічні умови ефективного розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання та обґрунтовано доцільність їх використання: активація мотиваційної спрямованості дітей старшого дошкільного віку на музичну діяльність, забезпечення психологічного комфорту під час проведення музичних занять, використання різних видів музичної діяльності в процесі розвитку відчуття ритму у дошкільників, насиченість музичного заняття різноманітними інтерактивними елементами.

На основі аналізу наукової літератури щодо проблематики даного дослідження визначено структуру розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, яка складається з емоційно-чуттєвого, когнітивно-пізнавального та творчо-результативного критеріїв. До кожного із зазначених критеріїв відібрано та адаптовано доцільні діагностичні методики, які були перевірені у різних видах музичної діяльності дошкільників: музично-мовленнєвій, музично-ритмічній, імпровізаційній тощо.

У ході дослідження розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки здійснювався поетапно, з послідовним ускладненням музично-ігрових завдань, логоритмічних вправ, виконання яких вимагало активізації уваги, творчої уяви, усвідомленого сприйняття, ініціативи дітей.

Результати проведеного педагогічного експерименту засвідчили позитивну динаміку розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, що підтверджує ефективність розробленої методичної моделі, яка є цілісною системою організації логоритмічної діяльності в умовах дистанційного навчання.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

- вперше запропоновано та теоретично обґрунтовано інноваційну методичну модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання;
- уточнено сутність понять «обдарованість», «музична обдарованість дітей старшого дошкільного віку», «відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку», «дистанційне навчання», «логоритміка в умовах дистанційного навчання»;
- виокремлено та схарактеризовано дидактичні принципи розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання: принцип добровільності та конфіденційності; принцип емоційної насиченості освітньо-виховного процесу; принцип специфіки вікового зростання особистості; принцип зв'язку музичного виховання з національною культурою;
- з'ясовано педагогічні умови ефективного розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання та обґрунтовано доцільність їх використання: активація мотиваційної спрямованості дітей старшого дошкільного віку на музичну діяльність, забезпечення психологічного комфорту під час проведення музичних занять, використання різних видів музичної діяльності в процесі розвитку відчуття ритму у дошкільників, насиченість музичного заняття різноманітними інтерактивними елементами

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні інноваційної методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, що сприяє підвищенню якості музичного виховання у сучасних закладах дошкільної освіти.

Матеріали дисертації можуть бути корисними при розробці навчальних курсів, присвячених удосконаленню форм і методів музичного виховання («Музичне виховання дітей дошкільного віку в умовах дистанційного навчання», «Сучасні технології в музичному вихованні дошкільників», «Робота з музично обдарованими дітьми»), а також при проведенні спеціальних курсів і семінарів щодо цієї тематики («Розвиток відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання», «Інноваційні методи музичного виховання», «Музична обдарованість: виявлення та розвиток»). Вони можуть бути використані для створення різноманітних навчальних ресурсів: онлайн-курсів, вебінарів та інтерактивних завдань, спрямованих на розвиток відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку. Використання матеріалів дисертації в освітньому процесі сприятиме підвищенню якості музичного виховання, розвитку музичної обдарованості та актуалізації творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Матеріали дисертації можуть стати у пригоді батькам (особам, які їх замінюють), діти яких з об'єктивних причин не можуть відвідувати заклади дошкільної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Наступні дослідження можуть бути зорієнтовані на вивчення шляхів поглиблення теоретичних аспектів розвитку відчуття ритму, зокрема, на дослідження нейрофізіологічних механізмів сприйняття та відтворення ритму, а також на розробку практичних методик та програм, адаптованих до умов дистанційного навчання.

Ключові слова: розвиток, відчуття ритму, старший дошкільник, музичне виховання, музична обдарованість, логоритміка, дистанційне навчання, заклади дошкільної освіти, синтез різновидів мистецтва, орхестика, інтеграція.

ABSTRACT

Yaroshenko I. V. Development of the sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in the conditions of distance learning. — Qualification scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of 01 Education/Pedagogy in the specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. —Institute of the Gifted Child of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2025.

The dissertation presents a theoretical justification, development and experimental verification of the methodological model, in particular the methods of developing a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age in distance learning.

The purpose of the study, which is to scientifically substantiate, develop and implement a methodological model for the development of a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in distance learning, has been determined. This required an integrated approach, involving the use of modern methods, the integration of music, speech and movement exercises, as well as taking into account the specifics of the educational process in the conditions of distance learning. The scientific novelty of the results obtained is formulated and the practical significance of the study is revealed.

The essence of the concepts of «giftedness», «musical giftedness of children of senior preschool age», «sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age», «distance learning», «logorhythmics in the conditions of distance learning» has been clarified. The mechanisms of influence of logorhythmics on the effectiveness of the development of rhythm sense of musically gifted children of senior preschool age have been determined and specific features of distance learning in this process have been identified. The results of the study are summarized and the optimal ways of implementing the developed approaches in the practice of preschool education institutions are determined.

The peculiarities of the development of a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age, which is an important aspect of their musical training, are characterized. The effectiveness of the use of logorhythmic tools, which not only develop musical ear, but also improve speech skills and general coordination of preschoolers, has been proven.

The problem of the phenomenon under study is considered from various aspects, in particular as an important component of psychomotor development, speech activity and musical giftedness of the child. It has been found that, on the one hand, rhythm is the basis of coordination of movements and plays a key role in the formation of voluntary motor skills, which contributes to the harmonious physical development of a preschooler. On the other hand, its close relationship with speech confirms the importance of rhythm for the development of phonemic hearing, diction and intonation expressiveness, which are essential for the successful acquisition of speech and musical skills. It has been confirmed that the sense of rhythm plays a key role in the development of musical giftedness, since rhythm is one of the basic structural units of music, ordering sounds over time and shaping its pulse and dynamics. The sense of rhythm helps to perceive music not as a set of individual sounds, but as a holistic and emotionally rich sequence that allows the child to comprehensively perceive, reproduce, interpret and improvise musical works. It plays a crucial role in all types of musical activities. The development of a sense of rhythm in children not only improves their musical abilities and creative potential, but also helps to increase the overall intellectual level.

Analyzing the role and importance of distance learning, its content and significant potential for musical education of preschool children were revealed; the advantages of music education in a distance format are substantiated (flexibility in planning classes and availability of materials at any time, the possibility of individualization of learning in accordance with the level of development of the child; increasing motivation in the process of using multimedia technologies) and its shortcomings (lack of direct interaction between the child and the teacher, dependence on technical support and

Internet connection, the need for active participation of parents or persons who replace them in the educational process) are identified.

The expediency of using logorhythmics as an effective means of developing a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age in the conditions of distance learning has been substantiated. The main directions of logorhythmics in pedagogical work have been eradicated, namely: the integration of the main components into the artistic, speech and play activities of children. It has been established that in the conditions of distance learning, logorhythmics plays a complex role, combining educational, educational and communicative functions. The effectiveness of logorhythmics in the context of emotional unloading, cognitive and musical stimulation, as well as communicative adaptation of older preschool children is scientifically grounded, which is important for ensuring the successful overcoming of educational difficulties and emotional experiences.

The integration of theoretical concepts into the practice of distance learning has made it possible to adapt educational strategies aimed at developing a sense of rhythm in musically gifted preschoolers, as well as to create effective tools available to every child, regardless of where they live. It has been proven that the use of modern innovative approaches contributes to significant progress in the development of a sense of rhythm in children of senior preschool age, despite the challenges of remote interaction.

The result of the analysis of the phenomenon of musical giftedness and its essential characteristics was the development of a criterion apparatus of research, the use of which led to the choice of diagnostic methods designed to establish the levels of development of rhythm sense in children of senior preschool age, namely: 1st — low, 2nd — medium, 3rd — high, which differ in the degree of musical activity of children, the quality of tasks and the brightness of the interpretation of the musical image.

The didactic principles of the development of the sense of rhythm of musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in distance learning have been singled out and characterized: the principle of voluntariness and confidentiality; the principle of emotional saturation of the educational process; the

principle of the specifics of the age-related growth of the individual; The principle of connection between musical education and national culture.

The pedagogical conditions for the effective development of the sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in the conditions of distance learning are outlined and the expediency of their use is substantiated: activation of the motivational orientation of children of senior preschool age for musical activities, ensuring psychological comfort during music classes, the use of various types of musical activities in the process of developing a sense of rhythm in preschoolers, saturation music lesson with various interactive elements.

On the basis of the scientific literature on the problems of this study, the structure of the development of the sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age, which consists of emotional-sensual, cognitive-cognitive and creative-effective criteria, is determined. For each of these criteria, appropriate diagnostic methods have been selected and adapted, which have been tested in various types of musical activities of preschoolers: musical-speech, musical-rhythmic, improvisational, etc.

In the course of the study, the development of a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics was carried out in stages, with a consistent complication of musical and game tasks, logorhythmic exercises, the implementation of which required the activation of attention, creative imagination, conscious perception, and initiative of children.

The results of the pedagogical experiment showed the positive dynamics of the development of a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in the conditions of distance learning, which confirms the effectiveness of the developed methodological model, which is an integral system for organizing logarithmic activities in the conditions of distance learning.

The scientific novelty and theoretical significance of the study lies in the fact that:

- for the first time, an innovative methodological model for the development of rhythm sense in musically gifted children of senior preschool age by means of

logorhythmics in distance learning conditions was proposed and theoretically substantiated;

- the essence of the concepts of «giftedness», «musical giftedness of children of senior preschool age», «sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age», «distance learning», «logorhythmics in the conditions of distance learning» has been clarified;

- the didactic principles of the development of a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in distance learning conditions are *singled out and characterized*: the principle of voluntariness and confidentiality; the principle of emotional saturation of the educational process; the principle of the specifics of the age-related growth of the individual; the principle of connection between musical education and national culture;

- the pedagogical conditions for the effective development of the sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in the conditions of distance learning have been *clarified* and the expediency of their use has been substantiated: activation of the motivational orientation of children of senior preschool age for musical activities, ensuring psychological comfort during music classes, the use of various types of musical activities in the process of developing a sense of rhythm in preschoolers, saturation of the musical lesson with a variety of interactive elements.

The practical significance of the research results lies in the development and implementation of an innovative methodological model for the development of a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in distance learning, which contributes to improving the quality of music education in modern preschool education institutions.

The materials of the dissertation can be useful in the development of training courses dedicated to the improvement of forms and methods of music education («Musical education of preschool children in the conditions of distance learning», «Modern technologies in the musical education of preschoolers», «Work with musically

gifted children»), as well as in conducting special courses and seminars on this topic («Development of a sense of rhythm in children of senior preschool age by means of logorhythmics in distance learning», «Innovative Methods of Music Education», «Musical Giftedness: Identification and Development»). They can be used to create a variety of learning resources: online courses, webinars and interactive tasks aimed at developing a sense of rhythm in older preschool children. The use of dissertation materials in the educational process will contribute to improving the quality of music education, the development of musical talent and the actualization of the creative potential of preschool children. The materials of the dissertation can be useful to parents (people who replace them), whose children cannot attend preschool education institutions for objective reasons.

The study does not solve all the problems of developing a sense of rhythm in musically gifted children of senior preschool age by means of logorhythmics in distance learning. Subsequent studies can be focused on the study of ways to deepen the theoretical aspects of the development of the sense of rhythm, in particular, on the study of neurophysiological mechanisms of perception and reproduction of rhythm, as well as on the development of practical methods and programs adapted to the conditions of distance learning.

Keywords: development, sense of rhythm, senior preschooler, music education, musical giftedness, logorhythmics, distance learning, preschool education institutions, synthesis of art varieties, orchestics, integration.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Ярошенко І. В. Основні показники сформованості відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості : щоквартальний науково-методичний журнал*. Київ, 2025. №1 (96). С. 113-118. DOI: [https://doi.org/10.63437/2309-3935-2025-1\(96\)-15](https://doi.org/10.63437/2309-3935-2025-1(96)-15)

2. Ярошенко І. В. Педагогічні умови розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)* : журнал. Київ, 2025. № 2 (42). С. 1828-1838. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-1828-1838](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-1828-1838)

3. Ярошенко І. В. Розвиток почуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні інновації: ідеї, реалізації, перспективи : збірник наукових праць*. Київ, 2024. Випуск 3 (94). С. 62-68. DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-3\(94\)-62-68](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-3(94)-62-68)

4. Аніщенко Н. В., Ярошенко І. В. Роль логоритміки в музично-мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічні інновації: ідеї, реалізації, перспективи : збірник наукових праць*. Київ, 2021. Випуск 2 (27). С. 44-52. DOI [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2021-2\(27\)-44-52](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2021-2(27)-44-52)

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Ярошенко І. В. Logarithms as an innovative means of musical and corrective activities of preschool children. *Science in the modern word: innovations and challenges : Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference* (Toronto, Canada, February 20-22, 2025). Perfect Publishing, Toronto, Canada, 2025. P.264-271.

2. Аніщенко Н. В., Ярошенко І. В. Ритмічне виховання музично обдарованих дошкільників засобами логоритміки (в умовах дистанційного

навчання). *Current trends in scientific research development : Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference* (Boston, USA, January 16-18 2025). BoScience Publisher, Boston, USA, 2025. С.342-351.

3. Ярошенко І. В. Особливості підготовки педагогів до музично-творчої діяльності дітей в закладах дошкільної освіти. *Обдаровані діти — скарб нації : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції* : (м. Київ, 8-11 грудня 2020 року). Київ, 2020. С.426-433.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	8
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ	14
ЗМІСТ	16
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	18
ВСТУП	19
РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ В МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	27
1. 1. Феномен обдарованості та музичної обдарованості в наукових дослідженнях: вітчизняний і зарубіжний дискурс	27
1. 2. Психологічні особливості обдарованих дітей старшого дошкільного віку	45
1. 3. Емпіричний досвід використання логоритміки для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей дошкільного віку в умовах дистанційного навчання	57
Висновки до першого розділу	70
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ В МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	72
2. 1. Вплив дистанційного навчання на розвиток відчуття ритму і логоритміки в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку	72
2. 2. Теоретико-методичні засади розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання	85
2.3. Методична модель розвитку відчуття ритму музично обдарованих дошкільників засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання	95
Висновки до другого розділу	131

РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ В МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	134
3. 1. Діагностика стану розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку	135
3. 2. Хід експериментальної роботи з розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання	165
3. 3. Аналіз результатів експериментального дослідження	197
Висновки до третього розділу.....	201
ВИСНОВКИ	204
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	208
ДОДАТКИ.....	227

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ — експериментальна група.

Експ-ка — експериментатора.

ЗДО — заклад дошкільної освіти.

ІКТ — інформаційно-комунікаційні технології.

КГ — контрольна група.

ІІІ — штучний інтелект.

ВСТУП

Актуальність дослідження. В контексті державної освітньої політики України, пріоритетним завданням є формування компетентної особистості, здатної до успішної самореалізації, шляхом розвитку її талантів, здібностей та ціннісних орієнтирів. Реалізація цих завдань здійснюється на основі комплексу національних та міжнародних стандартів, окреслених у державних освітніх документах таких, як Закони України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2024, набув чинності у 2025), Базовий компонент дошкільної освіти (2021), освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина», розділ «Дитина у світі мистецтва, підрозділ «Музика» (2020) [1-4].

Однак, через негативні фактори сьогодення, реалізація визначених освітніх цілей часто не відбувається належним чином. Це призводить до зниження ефективності розвитку музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

До недавнього часу дистанційне навчання розглядалося як одна з перспективних альтернативних форм організації освітнього процесу. Водночас у педагогічній спільноті тривали дискусії щодо його доцільності та ефективності, зокрема стосовно якості засвоєння матеріалу, рівня взаємодії між учасниками освітнього процесу та впливу на мотивацію дошкільників. Проте, внаслідок карантину та повномасштабної агресії РФ проти України, навчання на відстані втратило статус лише ймовірної перспективи, ставши гострою необхідністю, у тому числі й для осіб, які не мали відповідної підготовки. Особливо актуальними для педагогів стали питання: як організувати дистанційне навчання, які засоби взаємодії в інформаційному середовищі використовувати та які методи навчання є найефективнішими у дистанційному форматі? Не оминули ці питання і сферу дошкільної освіти, зокрема процес формування спеціальних умінь в музично обдарованих дітей. Зокрема, виникає потреба в адаптації традиційних методик музичного розвитку до цифрового простору, розробці інтерактивних завдань, що стимулюють креативність та музичну творчість, а також у забезпеченні ефективного зворотного зв'язку з дітьми та їхніми батьками чи особами, які їх

замінюють. Застосування різноманітних мультимедійних ресурсів є важливим для візуалізації музичних концепцій, що робить освітній процес більш захоплюючим та цікавим для дітей. Не менш важливим є урахування психологічних особливостей дітей покоління Альфа, їхньої орієнтації на швидкість та інтерактивність, що вимагає адаптації дистанційного навчання до їхніх потреб.

Проблему розвитку відчуття ритму досліджували О. Половіна, К. Соломнікова [5], Б. Яворський [6], В. Остроменський [7], Т. Лісовська [8], В. Косяк [9], В. Барвінський [10], М. Пилипчак [11], К. Бюхер [12], Е. Жак-Далькроз [13], К. Орф [14], Е. Сепір [15], П. Фресс [16] та інші.

Дослідженню розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей приділяли увагу І. Ярема, С. Сорока, В. Ємець [17], Т. Дука, С. Костю [18] та інші.

При тому, що рання діагностика музичної обдарованості у старших дошкільників та подальший цілеспрямований розвиток їхнього потенціалу вважаються важливими, у сучасній педагогічній практиці спостерігається розбіжність у розумінні того, як має бути організований цілісний освітній процес, особливо коли йдеться про дистанційне навчання. Наукові підходи до зазначеної проблеми є недостатньо обґрунтованими, а увага педагогів до специфічних видів роботи з обдарованими дітьми, зокрема, з розвитку відчуття ритму, обмежується у закладах дошкільної освіти переважно їх підготовкою до індивідуальних виступів на дитячих святах та розвагах, різноманітних концертах для батьків тощо.

У процесі виховання дошкільників з ознаками музичної обдарованості не завжди враховуються вікові та індивідуальні особливості музичного розвитку кожної дитини, що може зробити використання того чи іншого підходу до організації освітнього процесу недоречним. Недостатньо чітко розроблені критерії послугування засобами логоритміки в педагогічній роботі з розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Можливості логоритміки для розвитку відчуття ритму та музичної обдарованості, особливо в умовах дистанційного навчання, залишаються недостатньо реалізованими в закладах дошкільної освіти (як державних, так і приватних).

Отже, актуальність проблеми дослідження ґрунтується на суперечностях, що виникають між:

- 1) нагальною потребою в ранній ідентифікації та підтримці обдарованих дітей та недостатньою кількістю наявних наукових праць щодо тематики музичної обдарованості дітей дошкільного віку та актуальних методів її розвитку;
- 2) наявними можливостями дистанційного навчання у закладах дошкільної освіти та недостатністю науково-теоретичного підґрунтя для процесів супроводу й розвитку музичної обдарованості дошкільників в онлайн-середовищі;
- 3) потребою педагогів-дошкільників у методичному забезпеченні щодо розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей засобами логоритміки та недостатньою науково-методичною розробленістю умов, методів і засобів застосування логоритміки для розвитку їхньої музичної обдарованості.

Сукупність зазначених факторів визначає актуальність дисертаційного дослідження «Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання».

Об'єкт дослідження: процес розвитку музичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Мета дослідження — науково обґрунтувати, розробити, впровадити методичну модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання та експериментально перевірити її ефективність.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань дослідження:**

1. Здійснити ґрунтовний аналіз стану наукової розробки досліджуваної проблеми в теорії та практиці дошкільного музичного виховання для виявлення актуальних тенденцій, суперечностей, напрямів наукових пошуків у цій галузі та уточнення сутності понять «обдарованість», «музична обдарованість дітей

старшого дошкільного віку», «відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку», «дистанційне навчання», «логоритміка в умовах дистанційного навчання».

2. Розробити критеріальний апарат дослідження та встановити рівні розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку.

3. Розробити та обґрунтувати методичну модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Методологічною основою дослідження є науково-теоретичні концепції у сфері філософії мистецтвознавства (В. Андрущенко, Р. Арцишевський, М. Гальченко, І. Зязюн); теоретико-методологічні основи педагогіки мистецтва (Н. Гуральник, Н. Гузій, А. Козир, Л. Масол, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Ростовський, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.); психолого-педагогічні засади формування та розвитку творчих здібностей особистості (О. Костюк, В. Тищенко, З. Сирота, С. Сисоєва, Б. Яворський та ін.); наукові праці з проблем дошкільної музичної освіти (С. Науменко, Г. Ватаманюк, Т. Лісовська, І. Сташевська, А. Шевчук); педагогіки та психології обдарованості (Н. Аніщенко, О. Буров, І. Волощук, О. Ковальова, Ю. Ковальчук, В. Камишин, О. Кульчицька, А. Малиношевська, В. Моляко, М. Мельник, В. Рибалка та ін.); дистанційної освіти (В. Тищенко, Н. Поліхун, В. Толочко, В. Прибилова, Л. Гаврілова, та ін.) [19-70].

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано загальнонаукові методи:

- *теоретичні:* аналіз культурологічної, філософсько-естетичної, психолого-педагогічної літератури для порівняння, класифікації, систематизації та узагальнення з метою визначення наукового апарату й уточнення ключових понять дослідження;

- *емпіричні*: педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) для отримання фактичних даних для подальшої їх науково-методичної інтерпретації;

- *статистичні*: математична обробка отриманих експериментальних даних (якісних і кількісних показників реального стану, динаміки зрушень), застосування відповідних математичних засобів перевірки для доведення результативності експериментальної роботи.

Організація дослідження. Дослідження проводилося упродовж 2020/2023 років. На першому етапі дослідження (2020 р.) здійснено аналіз наукової літератури з проблеми розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Окреслено теоретико-методологічні засади дослідження, визначено його мету, завдання, методи.

На другому етапі дослідження (2021 р.), було здійснено проєктування методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Розробка моделі ґрунтувалася на результатах попереднього теоретико-аналітичного етапу та враховувала специфіку дистанційного формату освітньої взаємодії. Паралельно було проаналізовано рівень готовності фахівців закладів дошкільної освіти до її впровадження в їхню професійну практику.

На третьому етапі дослідження (2022/2023 роки) здійснено практичну реалізацію розробленої методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Реалізація методичної моделі відбувалася в контексті експериментальної діяльності, спрямованої на перевірку її ефективності в реальному освітньому середовищі закладів дошкільної освіти. Проведено апробацію її змістового наповнення, принципів, методів та педагогічних умов, спрямованих на забезпечення якості дослідження. Експериментально перевірено ефективність запропонованої моделі розвитку відчуття ритму в музично

обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Здійснено статистичний аналіз отриманих експериментальних даних.

Наукова новизна і теоретичне значення полягає в тому, що:

- *вперше* запропоновано та теоретично обґрунтовано інноваційну методичну модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання;

- *уточнено* сутність понять «обдарованість», «музична обдарованість дітей старшого дошкільного віку», «відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку», «дистанційне навчання», «логоритміка в умовах дистанційного навчання»;

- *виокремлено та схарактеризовано* дидактичні принципи розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання: принцип добровільності та конфіденційності; принцип емоційної насиченості освітнього процесу; принцип специфіки вікового зростання особистості; принцип зв'язку музичного виховання з національною культурою.

- *з'ясовано* педагогічні умови ефективного розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання та обґрунтовано доцільність їх використання: активація мотиваційної спрямованості дітей старшого дошкільного віку на музичну діяльність, забезпечення психологічного комфорту під час проведення музичних занять, використання різних видів музичної діяльності в процесі розвитку відчуття ритму у дошкільників, насиченість музичного заняття різноманітними інтерактивними елементами.

Дисертація є першим цілісним дослідженням, що розкриває педагогічний потенціал логоритміки та доводить доцільність її застосування з метою розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах

дистанційного навчання. У дослідженні всебічно проаналізовано феномен музичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку, визначено критерії та показники її рівня, а також розглянуто закономірності сучасних підходів до ритму та розвитку його відчуття у педагогічній рефлексії, що суттєво розширює наявний масив теоретичного осмислення зазначеної проблеми. У дисертації обґрунтовано передумови для впровадження методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, визначено її структуру.

Практичне значення дослідження. Матеріали дисертації можуть бути використані при організації навчальних курсів, присвячених удосконаленню форм і методів музичного виховання в закладах дошкільної освіти, при проведенні спеціальних курсів і семінарів щодо цієї тематики; для створення онлайн-курсів, вебінарів та інтерактивних завдань, спрямованих на розвиток відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку. Їх використання в освітньому процесі сприятиме підвищенню якості музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, розвитку їх музичної обдарованості та розкриттю творчого потенціалу. Матеріали дисертації можуть слугувати цінним ресурсом для батьків чи осіб, які їх замінюють, чиї діти з об'єктивних причин не мають можливості відвідувати заклад дошкільної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес таких закладів: ЗДО «Ромашка» Глевахівської селищної ради Київської області (довідка №3 від 05.09.2023, упродовж 2022/2023 навчального року); ЗДО «Струмочок» Глевахівської селищної ради Київської області (довідка №13 від 18.08.2023, упродовж 2022/2023 навчального року); ЗДО «Зірочка» Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаської області (довідка №9 від 24.02.2025, упродовж 2022/2023 навчального року) (додаток А).

Апробація отриманих результатів дослідження реалізовувалася під час виступів і обговорень на міжнародних науково-практичних конференціях: «Current trends in scientific research development : Proceedings of VI International

Scientific and Practical Conference (Торонто, 2025), Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference» (Бостон, 2025), Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Обдаровані діти-скарб нації» (Київ, 2020).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 7 наукових працях, серед яких 4 статті у вітчизняних наукових фахових виданнях (3 одноосібні та 1 у співавторстві з науковим керівником) та 3 тези доповідей, представлених на міжнародних наукових конференціях.

Особистий внесок здобувача полягає в розробці методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання та створенні відповідного посібника для музичних керівників ЗДО.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційного дослідження — 337 сторінок, з яких 226 сторінок — основна частина, 111 сторінок — додатки. Список використаних джерел включає 188 найменувань, з яких 17 — зарубіжні праці. Дисертація містить 28 таблиць, 19 рисунків та додатки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ В МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Феномен обдарованості та музичної обдарованості в наукових дослідженнях: вітчизняний і зарубіжний дискурс

Успішний розвиток держави, її інтелектуальний потенціал безпосередньо залежить від творчих, талановитих особистостей, оскільки їхні оригінальні ідеї здатні забезпечити прогрес країни. Саме тому проблема обдарованості набуває особливої актуальності в сучасному суспільстві. Вчасне виявлення і підтримка обдарованих індивідів є важливим етапом у підготовці нових лідерів та інноваторів. Це питання не тільки педагогічне, а й соціальне, оскільки зростає потреба у фахівцях, здатних генерувати нові ідеї та технології. Цей підхід, що охоплює широкий спектр наукових напрямів, підкреслює ключову роль освіти, яка забезпечує необхідні інструменти та створює середовище для реалізації потенціалу кожної особистості.

Всебічний аналіз наукової літератури уможливив зробити висновок, що на сьогодні не існує єдиного підходу до визначення поняття обдарованості. Понад століття науковці ведуть дискусії, надаючи дефініції цього поняття різні значення та контекстуальні аспекти.

Уперше поняття «обдарованість» зустрічається в праці англійського психолога Ф. Гальтона «Спадковий геній» (1869). Аналізуючи родовід талановитих людей, вчений звернув увагу на те, що родичі цих людей часто наділені надзвичайними здібностями, які вирізняють їх серед інших. Це дало йому підстави стверджувати, що обдарованість успадковується [72]. Однак у своїх наукових розвідках дослідник не розмежовував різні види обдарованості, зокрема музичну.

Основоположником психології обдарованості став німецький психолог В. Штерн, який викоремив її в окрему галузь психологічної науки. «Обдарованість, — стверджував він, — це загальна здібність індивіда свідомо

спрямовувати своє мислення на нові вимоги, здібність психічного пристосування до нових завдань і умов життя» [73, ст.53]. Беручи за основу здатність до пристосування, науковець проводить диференціацію понять обдарованості, таланту та геніальності. Талант, з його точки зору, характеризується фокусуванням інтелекту на одній конкретній галузі, геніальність проявляється у вільному творчому процесі, а обдарованість він трактує як інтелектуальну готовність до розумової діяльності. В. Штерн вважав, що обдарованість є результатом не тільки вроджених здібностей, але й впливу соціального контексту, включаючи сім'ю та освітнє середовище. Він стверджував, що найвищим рівнем обдарованості є здатність до передбачення, коли людина адаптується не до поточних, а до потенційних умов навколишнього світу. На його думку, обдарованість надає значні можливості для успіху, але не гарантує його [74]. Ідея обдарованості як індивідуального потенціалу, що дозволяє досягати значних успіхів у певних областях, є широко розповсюдженою і в сучасних визначеннях цього поняття. Наголошується, що інтелект та обдарованість є різними складовими особистості, і для розвитку обдарованості необхідна взаємодія внутрішніх та зовнішніх факторів, а саме — природних талантів та впливу середовища. Таким чином, обдарованість можна трактувати як потенціал для досягнення високих результатів в одній або декількох сферах.

Використання здатності до адаптації як критерію обдарованості є поширеним явищем у сучасних наукових дослідженнях. В. Штерн розглядав музичну обдарованість як складову загального інтелекту, наголошуючи на її індивідуальних особливостях та ролі зовнішніх чинників. Вчений зробив вагомий внесок у розробку тестових методик для оцінки музичної обдарованості та інтелекту, які згодом знайшли застосування в різних сферах психології та музики.

Тривалий час у західних наукових колах обдарованість ототожнювали з високими інтелектуальними здібностями, використовуючи її як еквівалент високого IQ. Відповідно, терміни «інтелект» та «обдарованість» використовувалися як взаємозамінні, визначаючи обдарованість як здатність до мислення або вирішення проблем у нових ситуаціях. Однак, В. Штерн рішуче

спростовував цю точку зору, вважаючи її помилковою. Згодом він запропонував інше визначення: «Інтелект — це особиста здатність налаштовуватися на нові вимоги, користуючись раціональним способом мислення» [74]. Хоча інтелект піддається вимірюванню, існує дискусія щодо того, який рівень IQ є необхідним для визнання обдарованості. Деякі дослідники вважають достатнім показник 120, тоді як інші визначають обдарованість лише при 135 і вище. В. Штерн наполягав, що оцінка обдарованості, обмежена лише інтелектуальними показниками, є недостатньою. Критикував діагностику обдарованості лише за допомогою тестів інтелекту і П. Вітті [75].

Згідно з дослідженням Дж. Гетцелса та Ф. Джексона «Creativity and Intelligence: Exploration with Gifted Students» (1962), інтелектуальні тести не є надійним інструментом для оцінки креативної обдарованості. Вони вважають, що обдарованість включає не лише високий IQ, а й здатність до творчого мислення, що виходить за рамки звичних рішень. Творчість, на їхню думку, є однією зі складових інтелекту [76].

Дж. Гетцелс та Ф. Джексон, розділяючи обдарованість на академічну (інтелектуальну) та творчу, безпосередньо не займалися дослідженням музичної обдарованості. Однак їхня концепція розмежування інтелектуальної та творчої обдарованості, а також їхні погляди на роль середовища та мотивації в процесі розвитку обдарованості, значною мірою вплинули на сучасні підходи до виявлення та підтримки музично обдарованих дітей.

Американський психолог Л. Терман у своїй книзі «Genetic Studies of Genius» (1921) ототожнював обдарованість з високим IQ (135+), використовуючи цей показник як єдиний критерій обдарованості. Проте згодом він усвідомив, що інтелект є важливим, але не єдиним фактором обдарованості, і додав до цього особистісні якості, такі як самовпевненість, рішучість і наполегливість, а також вплив оточення. Його дослідження стали основою для сучасного комплексного розуміння обдарованості. Л. Терман адаптував тест Біне-Сімона (Станфорд-Біне) для оцінки інтелекту дітей. У своїх дослідженнях обдарованості він фокусувався

на когнітивних аспектах, не виділяючи окремі види обдарованості, зокрема музичну [77].

Згідно з «трикільцевою моделлю» американського дослідника Дж. Рензуллі, до високих інтелектуальних здібностей додаються два інші важливі компоненти: витривалість/здатність концентруватися на завданні та креативність. Дана модель свідчить, що високий інтелект сам по собі не є достатнім для визначення обдарованості. Аналізуючи дослідження, можна стверджувати, що прямий зв'язок між високим рівнем IQ та високими досягненнями відсутній. Другий фактор — креативність, неможливо визначити та точно виміряти. Однак її прояви можна спостерігати через такі характеристики, як гнучкість і винахідливість при розв'язанні проблем. Витривалість і здатність концентруватися на завданні — третій фактор моделі Дж. Рензуллі. Як і мотивація досягати високих результатів, є важливими рисами обдарованої особистості. Джозеф Рензуллі не виокремлював музичну обдарованість як окрему категорію у своїй «трикільцевій моделі обдарованості». Він розглядав обдарованість як поєднання трьох ключових факторів: високий інтелектуальний рівень (здібності вище середнього), креативність (творче мислення), мотивація (захопленість діяльністю, наполегливість у досягненні цілей). Проте концепція Дж. Рензуллі може бути застосована до музично обдарованих дітей. Наприклад, музична обдарованість може проявлятися через високий рівень музичних здібностей (аналог високого інтелекту), здатність до творчої інтерпретації та імпровізації (креативність), а також сильну внутрішню мотивацію до музичної діяльності [78]. Таким чином, хоча Дж. Рензуллі не виділяв музичну обдарованість як окрему категорію, його модель, на нашу думку, є цінним інструментом для її більш глибокого розуміння.

Серед значної кількості теорій особливо заслуговує на увагу теорія множинного інтелекту Г. Гарднера. Американський психолог не розмежовує інтелект та обдарованість як окремі категорії, а трактує інтелект як здатність до продуктивної діяльності в певній сфері [79]. У його концепції обдарованість виявляється через розвиток одного або кількох типів інтелекту, зокрема музичного, що дозволяє сприймати її як багатовимірне явище. Зокрема, Гарднер

визначає музичний інтелект як здатність сприймати, розрізняти, відтворювати та створювати музику, але його модель не аналізує взаємодію музичного інтелекту з іншими типами інтелекту у формуванні музичної обдарованості [80], що відкриває перспективи для подальших досліджень у цій сфері.

Теорія множинного інтелекту Г. Гарднера дозволяє розглядати музичний інтелект не ізольовано, а у взаємодії з іншими когнітивними процесами, що робить її надзвичайно цінною для розуміння музичної обдарованості. Зокрема, можна виділити такі взаємозв'язки: лінгвістичний інтелект — музичне фразування, робота з текстом у вокальній музиці, розуміння стилістичних особливостей музичних творів; логіко-математичний інтелект — аналіз гармонічної, ритмічної та метричної структури, усвідомлення закономірностей розвитку музичного матеріалу; кінестетичний інтелект — фізична координація при грі на інструменті, контроль дрібної моторики, розвиток музично-рухової пам'яті; міжособистісний інтелект — взаємодія з іншими музикантами в ансамблевому чи оркестровому музикуванні, розуміння емоційної реакції слухачів; внутрішньоособистісний інтелект — глибоке особистісне осмислення музичних творів, емоційна виразність, формування унікальної інтерпретації [81]. Доповнення теорії Гарднера цими аспектами дозволяє не лише краще зрозуміти природу музичної обдарованості, а й розширити можливості її діагностики та розвитку.

Таким чином, теорія множинного інтелекту Г. Гарднера дає підстави розглядати музичну обдарованість як динамічне поєднання музичного інтелекту, творчого потенціалу та виконавських навичок.

Одним із перших, хто започаткував дослідження обдарованості у вітчизняній психологічній науці майже сто років тому, був видатний український вчений, психіатр і психолог І. Сікорський. Він більше концентрувався на вивченні реальних прикладів обдарованості та геніальності, аніж на теоретичному дослідженні обдарованості в цілому. Він прагнув продемонструвати «багатогранний зв'язок психобіологічних і соціокультурних чинників розвитку особистості» [82, ст.253]. І. Сікорський розглядав творчість як невід'ємну частину

обдарованості, підкреслюючи її природну притаманність особистості. Більше того, підкреслював, що емоційна сфера є важливим чинником розвитку творчості та обдарованості, акцентував увагу на необхідності спеціального розвитку волі. Вчений не виокремлював музичну обдарованість у своїх працях, однак його дослідження загальних закономірностей розвитку обдарованості можуть бути застосовані й до музичної сфери (вроджені здібності, роль виховання та середовища тощо).

Один із найбільш авторитетних сучасних українських дослідників обдарованості В. Моляко визначає її як «біопсихічне явище, що включає біологічні передумови, розвиток яких визначається психосоціальними факторами» [83, с. 203]. За його визначенням, обдарованість обумовлюється такими біопсихічними факторами, як висока реакція нервової системи, гостра сенсорна чутливість, розвинуті психомоторика, творче мислення, відмінна пам'ять, вміння узагальнювати тощо. Крім того, обдарованість він трактує «як системне утворення особистості, є координатором, регулятором, стимулятором творчої діяльності, сприяючи знаходженню таких рішень, які дають можливість людині краще пристосуватися до світу, оточення, інших людей і до самого себе. Обдарованість — це свого роду міра генетично й дослідно визначених можливостей людини адаптуватися до життя» [82, ст.252].

На думку В. Моляко та О. Музики, обдарованість є результатом розвитку природних задатків, що проявляються у різноманітних формах. Різниця в інтерпретації вродженого та набутого в здібностях та обдарованості впливає з відмінностей у розумінні структури особистості та взаємодії біологічних і соціальних факторів її розвитку [52].

В. Моляко стверджує, що структура особистості обдарованих і звичайних людей ідентична, відмінності проявляються лише в наповненні її складових. Він вважає, що здібності є системою всередині особистості, яка взаємодіє з іншими її частинами, формуючи комплекс якостей. Він розглядає обдарованість «однією з найважливіших вищих психічних підсистем упровадження системи «людина — світ» [60, с. 3], тісно пов'язану з різними психічними функціями, свідомістю,

підсвідомістю, загальними установками, особистісними рисами та емоційною сферою. На думку вченого, обдарованість забезпечує людині можливість ефективно пристосовуватися до світу, успішно розв'язувати завдання в нетипових умовах, що вимагають креативного мислення. Враховуючи, що такі обставини часто трапляються в житті кожної людини, можна зробити висновок, що кожна людина має певний потенціал, який допомагає їй виживати. Цей потенціал формується як за рахунок генетичних факторів, так і за рахунок набутого досвіду. Тому не варто розглядати обдарованість як виключно рідкісне явище як на основі спадковості, так і завдяки досвіду [60, 83].

Отже, науковець визначає обдарованість як комплексну систему, що включає в себе: вроджені біофізіологічні та анатомо-фізіологічні задатки, що є фундаментом для розвитку обдарованості; сенсорно-перцептивні механізми з підвищеною чутливістю, що забезпечують високу гостроту сприйняття, необхідну для творчості; інтелектуальні та мисленнєві здібності, що дозволяють ефективно аналізувати нові обставини та вирішувати нестандартні завдання; емоційно-вольові якості, що формують стійкі орієнтації та здатність їх підтримувати; високий рівень генерації нових образів, що є ключовим для творчого процесу; фантазію та уяву, що сприяють формуванню оригінальних ідей та нестандартному підходу. Цей погляд узгоджується з системним розумінням обдарованості, де всі елементи взаємодіють, забезпечуючи її розвиток.

В. Моляко розробив низку підходів до діагностики обдарованості та творчих здібностей, які можна використовувати й в дослідженнях щодо музичної обдарованості. Однак в своїх роботах вчений не виокремлював музичну обдарованість. Водночас О. Музика, досліджуючи ціннісні детермінанти становлення обдарованої особистості, розглядає музичну обдарованість як інтегральну характеристику, що поєднує природні задатки, творчі здібності та мотивацію [84].

Упродовж XX століття значення терміну «обдарований» зазнало значних змін. Від початку це поняття застосовувалося лише до дорослих, чиї досягнення вважалися винятковими. Згодом його почали застосовувати і до дітей,

акцентуючи на їхньому інтелектуальному розвитку та навчальних успіхах. Обдарованими вважалися діти з високими показниками IQ. Однак, життєвий досвід показав, що високий інтелект не завжди є запорукою успіху в кар'єрі чи творчості. Адже доведено, що діти з помірними показниками інтелекту також можуть мати вагомий вплив на розвиток суспільства.

Дитяча обдарованість — це багатокomпонентна психологічна система, що знаходиться в постійному розвитку. Вона є результатом індивідуального шляху і водночас основою для подальшого розвитку. Обдарованість дитини на кожному віковому етапі потрібно розглядати з позицій системного підходу, як «внутрішню замкнуту систему» з точки зору структури та як «зовнішню відкриту систему», що зазнає змін під впливом різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів.

Розвиток обдарованості дитини визначається її особистісними характеристиками, які водночас є об'єктом цього розвитку. Обдарованість часто розглядається як системна якість, що характеризує психіку дитини в цілому, де особистість, її цінності та орієнтири є визначальними для розвитку здібностей. Цей підхід підкреслює необхідність комплексного виховання обдарованої дитини, що включає не лише навчання.

Недосконалість сучасних діагностичних методик, зокрема тестових, полягає в їхній концентрації на підсумковому показнику, при цьому процесуальна складова діяльності, що фактично детермінує здатність до демонстрації обдарованості, нерідко ігнорується. Відповідно, науковці рекомендують використовувати навчально-ігрові методики та психологічні тренінги в якості інструментарію, що надає можливість працювати з процесуальною складовою розвитку здібностей і свідомості дитини.

Концептуальна ідея дослідження «Взаємозв'язок когнітивних та особистісних чинників розвитку обдарованості» (лабораторія психології обдарованості Інституту психології ім. Г. Костюка НАПН України) ґрунтується на ідеї взаємодії когнітивних та особистісних факторів, де їхній вплив, позитивний чи негативний, визначає функціонування та розвиток обдарованої особистості. Обдарованість розглядається як цілісна характеристика, що базується на системі

психологічних та психофізіологічних властивостей, які забезпечують видатні досягнення в певній галузі. Згідно з цим підходом, критеріями обдарованості є: висока продуктивність діяльності (виняткові досягнення); задоволення від процесу (швидкість навчання, легкість, ефективність, психофізіологічні витрати); стійкість інтересів до певної діяльності; експертна оцінка продуктивності [85, ст. 214].

Таким чином, обдарованість не обмежується інтелектом, творчими здібностями чи мотивацією, а є їхнім комплексним поєднанням. Вчені вважають, що психологічна структура обдарованості відповідає основним компонентам творчості, таким, як: провідна роль пізнавальної мотивації; творча дослідницька діяльність; здатність знаходити та реалізовувати оригінальні рішення; вміння прогнозувати; здатність створювати еталони, що відповідають високим естетичним, моральним та інтелектуальним критеріям.

О. Кульчицька, авторка наукових робіт, присвячених вивченню психології дітей дошкільного віку, вважає обдарованість складним і багатогранним явищем, що передбачає поєднання когнітивних, сенсорних та особистісних характеристик людини. На її думку, обдарованість складається з кількох основних компонентів: високого рівня інтелекту, здатності до творчості та наполегливості, що є важливими рисами особистості, унікальним «сполученням» прагнення досягти успіху та емоційного захоплення [86]. Однак дослідження О. Кульчицької присвячені проблемі розвитку обдарованості дітей без конкретизації особливостей музичної обдарованості дошкільників.

Зазначимо, що більшість дослідників стверджують, що основним компонентом обдарованості, її якісним показником, є здатність до творчості, наявність творчих здібностей, знань, умінь і навичок, а також мотивів, які дозволяють створювати нові, оригінальні продукти. Вони вважають, що для творчості необхідний середньо-високий інтелект (IQ 115-120), а при дуже високому (IQ 170-180) або низькому інтелекті зв'язок між творчістю та інтелектом часто є негативним. Продукт, створений дитиною або дорослим, є

матеріальним проявом обдарованості, а його оригінальність та новизна вказують на рівень розвитку цієї обдарованості [73].

Останніми десятиліттями науковці трактують обдарованість як системну «якість психіки, що розвивається впродовж життя та визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному або декількох видах діяльності» [87, ст.33]. На думку С. Костю, обдарованість — це «системна якість психіки, що розвивається протягом життя і визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одній або декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми» [88, ст.4]. У «Педагогічному словнику-лексиконі (українсько-англо-польському)» за редакцією А. Василюк обдарованість трактується як «високий рівень задатків, схильностей. Обдарованість є результатом і свідченням високого рівня інтелектуального розвитку» [89, ст.97].

Зазначимо, що поняття обдарованості розглядається в багатьох сучасних наукових розвідках. Зокрема, В. Мелешко визначає обдарованість як «індивідуальну потенційну своєрідність спадкових, соціальних та особистісних якостей, що слугують передумовою подальшого розвитку особистості, доведення до вищого рівня в порівнянні з попереднім станом» [87, ст.31]. Дослідниця систематизує декілька обґрунтувань поняття «обдарованість», як от «якісно своєрідне поєднання здібностей, що забезпечує успішність виконання діяльності», «загальні здібності або їх характеристики, що зумовлюють широту можливостей людини, рівень і своєрідність її діяльності», «розумовий потенціал або інтелект», «цілісна індивідуальна характеристика пізнавальних можливостей і здібностей до отримання освітніх послуг», «комплекс задатків, природних даних, характеристика ступеня та своєрідності природних передумов здібностей», «талановитість», «наявність внутрішніх умов для видатних досягнень у діяльності» [87, ст.32].

Цю думку поділяють і І. Волощук та Л. Яременко. За їх переконаннями «обдарованість є якісно-своєрідним поєднанням здібностей, а отже, якісні особливості обдарованості не можуть бути просто виведені зі здібностей, що

лежать в її основі» [90, ст.33]. Т. Дука зазначає, що її можна тлумачити як високий рівень здібностей особистості, завдяки якому стає можливим досягнення нею особливих успіхів у певній галузі діяльності [18, с. 30]. Інше визначення обдарованості дає Н. Романишин, яка зауважує, що це поняття, відповідно до нинішніх реалій, варто розглядати як «рівень якісної своєрідності особистості, що характеризується складною взаємодією спадковості і соціальної сфери опосередкованої діяльності дитини» [91, с. 17]. Цілком справедливо, що обдарованість є складним і багатогранним явищем, яке завдяки своїм здібностям пов'язане, насамперед, з потенціалом особистості (явним або прихованим) досягати високих результатів у певній діяльності. Однак, такий підхід, що фокусується на індивідуальних можливостях, не враховує той факт, що обдарованість можна розглядати як поєднання природних здібностей, мотивації, можливостей самореалізації та впливу середовища. Це дає змогу краще зрозуміти багатогранність розвитку обдарованості, суттєву роль середовища, зокрема взаємодію з суспільством, вплив освіти, наявність підтримки та доступ до сучасних ресурсів [92].

Враховуючи вище зазначене, обдарованість слід розглядати як багатовимірну системну якість особистості, що виявляється у поєднанні вроджених здібностей, особистої мотивації, високого рівня творчого потенціалу та здатності досягати високих результатів у певних сферах діяльності, враховуючи умови соціального, культурного та освітнього середовища, в якому перебуває індивід. Обдарованість є динамічною категорією, що може змінюватися, розвиватися або проявлятися на різних етапах життя дитини під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів.

Феномен музичної обдарованості в зарубіжних дослідженнях розглядався через призму впливу музики на органи чуття, де музичні здібності аналізувалися як сенсорно-перцептивні. Дослідження Д. Відора (Vidor, 1926) та А. Велека (Weliek, 1963) сприяли розширенню уявлень про структуру музикальності. Пізніше музичну обдарованість стали розглядати як вищий прояв музичних здібностей, зосереджуючи увагу на її зв'язку з досягненням творчих результатів у

музичній діяльності. Це дозволяє стверджувати, що в зарубіжних музично-психологічних дослідженнях поняття «музична обдарованість» та «музикальність» як комплекс здібностей є тотожними.

У перші роки ХХ століття в зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях сформувалися дві ключові концепції музикальності: як цілісної властивості особистості та як сукупності окремих здібностей. Г. Ревеш (Revesz, 1925), відомий своїми дослідженнями в галузі психології музичної обдарованості та слуху, розглядав музикальність як єдину цілісну якість особистості. Він розрізняв поняття «музикальність» і «музична обдарованість», вважаючи музикальність складовою останньої. Ревеш стверджував, що обдарованість завжди включає музикальність, але висока музикальність може існувати і при скромній обдарованості. При цьому музикальність можна оцінити не лише за результатами музичної діяльності, а й за самим процесом її виконання. К. Сішор на противагу Г. Ревешу, розглядав музикальність як комплекс окремих музичних здібностей. Він був переконаний, що музикальність слід розуміти як «сукупність окремих талантів» (Seashore, 1938) [93, ст.18].

Згідно з його теорією, музикальність складається з п'яти основних груп «талантів», кожна з яких включає 25 музичних здібностей:

- музичні відчуття та сприйняття, що охоплюють як прості (висота, інтенсивність, час, тривалість), так і складні форми сприйняття (ритм, тембр, консонанс, обсяг звучання);
- музична дія, яка передбачає контроль над висотою, динамікою, часом, ритмом, тембром та обсягом звучання;
- музична пам'ять та уява, що включають слухові та моторні уявлення, творчу уяву, обсяг пам'яті та здатність до навчання;
- музичний інтелект, що проявляється у вільних музичних асоціаціях, здатності до музичної рефлексії та загальній інтелектуальній обдарованості;
- музичні почуття, що включають музичний смак, емоційний відгук на музику та здатність до емоційного вираження в музиці [93, ст.18].

Г. Ревеш та К. Сішор вважаються основоположниками концепції, згідно з якою музичні здібності є вроджені. Ревеш наполягав, що музикальність є вродженою якістю, яка не піддається розвитку через виховання. Сішор, у свою чергу, розглядав музикальність як набір простих вроджених функцій. Г. Ревеш вважав, що музикальність або є, або відсутня повністю, тоді як К. Сішор визнавав існування різних рівнів розвитку кожної музичної здібності. Він намагався створити шкали для вимірювання цих здібностей та визначення «норм» придатності для музичної діяльності. Підхід Сішора був спрямований, в першу чергу, на виявлення індивідуальних відмінностей через тести для оцінки слуху, ритму, пам'яті тощо. Однак, його формалізовані тести та «норми» зазнавали критики за недостатнє врахування складності музичної діяльності та культурних відмінностей. Попри критику, дослідження К. Сішора залишаються важливими для розуміння складної природи музичної обдарованості [94, ст.233].

Швейцарський педагог Е. Віллемс також підтримував ідею, що музичні здібності є вродженими. Він вважав, що рухливість та емоційна чутливість, властиві дітям, є основою для розвитку їхніх музичних здібностей. Віллемс розробив методику музичного виховання, спрямовану на розвиток цих природних задатків [95]. Таким чином, і К. Сішор, і Е. Віллемс зробили вагомий внесок у розуміння природи музичної обдарованості, доводячи, що музичні здібності не є привілеєм обраних, а доступні кожному. Важливо тільки своєчасно виявити ці здібності та створити сприятливі умови для їхнього розвитку.

Теорію вродженості музичних здібностей заперечував німецький музикознавець, педагог і композитор А. Марс. Він стверджував, що музикальність є потенційною якістю кожної людини, проте визначити її ступінь, особливо на початкових етапах занять музикою, досить складно. На думку А. Марса, музичні здібності, за деякими винятками, притаманні всім людям, а їхній потенціал значно вищий, ніж прийнято вважати. Німецький музикознавець початку XX століття Дж. Кріс вважав, що музичний розвиток не можна звести до якоїсь однієї ознаки, оскільки він базується на комплексі взаємопов'язаних факторів, що мають як функціональну, так і спадкову природу. Він виділяв три основні компоненти:

інтелектуальний, емоційно-естетичний та творчий [95, ст. 78]. Е. Сегі виокремлює в якості складових музикальності мелодійний, гармонійний, ритмічний, поліфонічний, тональний і внутрішній слух. Французький дослідник, спираючись на види музичного слуху, що відповідають складовим музичної мови, виокремив в музичній діяльності значення інтелекту, музичної пам'яті, емоцій та фантазії [94, ст. 234].

Сучасна українська науковиця С. Науменко розглядає музикальність як комплекс спеціальних та загальних здібностей особи. Дослідниця, спираючись на багаторічний власний музично-педагогічний досвід, стверджує, що розвиток структурних компонентів музикальності (чуття ладу, ритму та музично-слухові уявлення) як правило не призводить до розвитку музикальності, хоча й становить фундамент музичного виховання, як професійного, так і загального. На її переконання, музикальність — це «індивідуально-особистісна властивість, структуру якої становить: музичний слух (ритмічний, гармонічний, мелодійний), творча уява, емоційність, відчуття цілого» [94, ст.235]. Ритмічний слух С. Науменко тлумачить як «музичний слух, який дозволяє сприймати і переживати логіку тимчасового і просторового розвитку музичної думки, образу загалом»; гармонійний слух — як «музичний слух в його проявленні щодо до співзвуччя, до будь-якої багатоголосної музики»; мелодійний — «звуквисотний слух в його прояві щодо одноголосної музики» [94, ст.235]. Прояв творчої уяви, за С. Науменко, відбувається через проникнення у зміст музичного твору, його інтерпретацію, здібність імпровізувати, створювати музику й таке інше. Переживання музичної форми як динамічного процесу розуміється як відчуття цілого [96, ст. 234].

У контексті даного дослідження важливу роль відіграє застосування орхестрики як ефективної системи навчання з розвитку ритмічного відчуття у музично обдарованих дошкільників засобами логоритміки. Орхестика (від грец. «ὀρχηστῆς» — танцюрист, «ὀρχηστέιν» — танцювати) поєднує музику, ритм і рух (зокрема танець) для формування емоційної та фізичної виразності особистості.

Вона широко використовується у музичній педагогіці, оскільки сприяє гармонійному поєднанню тілесного руху з музичним сприйняттям.

Доцільність застосування цього підходу зумовлена його здатністю поєднувати тілесні рухи, синхронізовані з ритмом музичного супроводу, що сприяє не лише вдосконаленню музичного сприйняття, але й розвитку фізичної координації та виразності. Крім того, така фізична активність стимулює розвиток ритмічного відчуття, адже діти мають змогу рухатися під музику, використовуючи різноманітні динамічні та статичні пози, що відповідають музичному матеріалу. У процесі залучення до цієї практики дитина вчиться яскраво передавати емоції через рухи, що є ключовим аспектом її розвитку, оскільки танець і рухова діяльність слугують невербальним засобом вираження емоційного змісту музики. Оскільки орхестика включає танцювальні елементи, її часто інтегрують з театральними вправами. Залучення дітей до подібних активностей сприяє розвитку драматичної виразності, покращенню комунікативних навичок і формуванню емоційної пластичності [97].

Орхестика є важливим елементом сучасних методик музичного навчання, зокрема методу Карла Орфа, а також знаходить застосування у театральному мистецтві та різноманітних танцювальних практиках. Її використання сприяє не лише розвитку ритмічного і музичного сприйняття, а й удосконаленню фізичних, емоційних та соціальних навичок. Завдяки інтеграції музики та руху, орхестика сприяє ефективному розвитку координації, креативності, виразності та комунікативних здібностей дитини, що робить її цінним інструментом у процесі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників засобами логоритміки.

Аналіз теоретичних концепцій вітчизняних та зарубіжних дослідників дає право стверджувати, що музична обдарованість дошкільників — це комплекс здібностей, який дозволяє дитині успішно займатися музичною діяльністю. Вона передбачає наявність таких якостей, як:

- музичний слух: дитина з розвиненим музичним слухом легко розрізняє звуки за висотою, тривалістю, тембром і гучністю, здатна впізнавати мелодії, відтворювати їх на слух голосом або на музичному інструменті;
- відчуття ритму: дитина, що має добре розвинене відчуття ритму, здатна відчувати та відтворювати ритмічний малюнок, з легкістю танцює, плескає в долоні та грає на ударних інструментах;
- музична пам'ять: розвинена музична пам'ять дозволяє дитині швидко запам'ятовувати музичний матеріал; вона здатна відтворювати мелодії, ритми та тексти пісень, навіть якщо минув тривалий час з моменту їх прослуховування;
- музичне мислення: дитина з розвиненим музичним мисленням здатна аналізувати музичні твори, розуміти їхню структуру та зміст, може імпровізувати, створюючи власні мелодії та ритми;
- емоційна чутливість до музики: дитина, що має розвинену емоційну чутливість до музики, здатна глибоко переживати емоції, які вона передає, може співчувати героям опер та балетів, а також розуміти настрій музичних творів.

Музична обдарованість «як і всі види здібностей до мистецтва, виявляється значно раніше за інтелектуальну обдарованість» [98, ст. 42]. У деяких дітей вона помітна з раннього дитинства (В. Моцарт, Л. Бетховен, Ф. Лист, Н. Паганіні, Ф. Шопен, К. Шуман тощо), інші ж діти проявляють свої музичні здібності пізніше. Проте, важливо зазначити, що музична обдарованість розвивається в процесі музичного виховання і навчання. При цьому старший дошкільний вік є найбільш сенситивним для її розвитку.

Музична обдарованість у старшому дошкільному віці проявляється у природженій здатності дитини до сприйняття, розуміння, виконання та створення музики. Вона характеризується високою чутливістю до звуковисотності, ритму, тембру та музичної виразності.

Основні прояви музичної обдарованості старших дошкільників: хороший (нерідко абсолютний) музичний слух — здатність розрізняти висоту звуків, гармонію, ладові відтінки; природне відчуття ритму (точне відтворення ритмічних малюнків); музична пам'ять (швидке запам'ятовування мелодій, легкість у їх

відтворенні); емоційна реакція на музику (яскраве переживання музичних образів, інтерес до різних жанрів); творчі здібності — імпровізація мелодій, придумування варіацій, створення власних музичних мотивів; рухова виразність — координація рухів відповідно до характеру музики (танці, пластичні імпровізації); висока мотивація до музичної діяльності — бажання співати, грати на елементарних музичних інструментах, активно брати участь у різних видах музичної діяльності.

Розвиток музичної обдарованості в цьому віці потребує створення сприятливого середовища, включаючи: слухання різноманітної музики, музично-ритмічні ігри, спів, елементарне музикування, імпровізацію та експериментування зі звуками. Підтримка музичних здібностей у дошкільному віці сприяє подальшому розвитку не лише музичної обдарованості, а й когнітивних, емоційних та соціальних навичок дитини.

Охарактеризуємо поняття «музично обдаровані діти». З одного боку, можна припустити, що це особлива категорія дітей, які володіють унікальними здібностями та потребують спеціального підходу до навчання. З іншого боку, таке тлумачення є загальним, воно більше акцентує увагу на наявності певних здібностей у дітей, а також на необхідності використання спеціального підходу в процесі їх виховання та навчання, проте не пояснює, які саме здібності притаманні музично обдарованій дитині. Тобто визначення не містить характерологічних маркерів, на кшталт: високий рівень музичного слуху, розвинене відчуття ритму, здатність до музичної імпровізації тощо, за допомогою яких можна назвати дитину музично обдарованою [92].

Більш точне визначення цього поняття, на нашу думку, надають О. Федорів та Т. Завгородня. Вони стверджують, що музична обдарованість — це найвищий та ідеалізований прояв музичних здібностей індивіда, який характеризується добре розвиненим музичним слухом, феноменальною пам'яттю, пластичними та скоординованими рухами, а також загальною високою здатністю до навчання та працездатністю [99]. І. Ярема, С. Сорока та В. Ємець серед основних характеристик музично обдарованої дитини виділяють творче мислення,

сприйняття світу через музику, образність та асоціативність, розвинені музично-ритмічне відчуття та слухові уявлення, артистичність та віртуозність [17, с. 39].

Отже, можна зробити висновок, що музично обдарована дитина — це дитина, яка демонструє високий рівень природних здібностей до музичної діяльності, таких як слух, ритм, пам'ять, здатність до імпровізації та творчості. Вона зазвичай має підвищену чутливість до музичних звуків, легко засвоює музичний матеріал, проявляє інтерес до виконання, створення або аналізу музики та виражає себе через музику з особливою емоційністю та глибиною. Отже, музична обдарованість розглядатиметься нами як багатогранне психічне утворення, що включає в себе взаємодію різних психічних сфер: пізнавальної, емоційної, вольової, мотиваційної, психофізіологічної та інших. Саме ця комплексна природа робить обдарованість такою мінливою, неоднозначною та унікальною.

На підставі аналізу вітчизняного та зарубіжного наукового дискурсу щодо феномену обдарованості можна зробити висновок, що вчені висвітлюють різні аспекти, які, на їхню думку, є ключовими для трансформації потенційних здібностей в реальну обдарованість. Разом із тим, у більшості наукових праць підкреслюється необхідність розширення підходів до діагностики обдарованості, зокрема шляхом виходу за межі виключно інтелектуальних показників, із обов'язковим урахуванням соціокультурного контексту та індивідуально-психологічних характеристик особистості. Досягнення педагогічної та психологічної науки не призвели до формування єдиної загальноприйнятої концепції обдарованості, що підкреслює актуальність подальших досліджень у цій сфері. Водночас, проаналізовані наукові праці засвідчують розуміння обдарованості як процесу комплексного розвитку особистості, спрямованого на реалізацію її творчого потенціалу.

Розглядаючи феномен музичної обдарованості, виявлено, що в наукових дослідженнях вона постає як інтегрована сукупність спеціальних музичних здібностей, що забезпечують успішність у музичній діяльності. Дослідники

наголошують на важливості таких компонентів, як музичний слух, ритмічне відчуття, музична пам'ять, музичне мислення, музичне сприйняття та емоційна чутливість до музики. Аналіз наукових підходів до розуміння музичної обдарованості підкреслює її багатогранну природу та взаємозв'язок із загальною обдарованістю особистості.

1.2 Психологічні особливості обдарованих дітей старшого дошкільного віку

Дошкільне дитинство відіграє вирішальну роль у формуванні особистості, адже саме в цей час відбувається соціалізація дитини, формуються основи її психічного та фізичного здоров'я. Згідно з Законом України «Про дошкільну освіту» (ст. 6), метою дошкільної освіти є «забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я, формування її особистості, розвиток творчих здібностей та нахилів...» [2]. Музичне виховання, зокрема, сприяє розвитку творчих здібностей дитини, її емоційного інтелекту та соціальної адаптації, що є важливими складовими цілісного розвитку.

Старший дошкільний вік відіграє вирішальну роль у соціальному розвитку обдарованої дитини. Психологи стверджують, що саме в цей період формується значна частина особистісних рис. У цей час розкриваються здібності дитини та формується основа її особистості. Крім того, знання та навички, набуті в цьому віці, залишаються з людиною на все життя.

Л. Лохвицька акцентує увагу на тому, що «перехід до старшого дошкільного віку готується на фізіологічному рівні посиленням регулюючої ролі другої сигнальної системи, ролі слова в поведінці дитини» [100]. Саме в цей період відбуваються значні зміни в усіх сферах розвитку дитини: від удосконалення психофізіологічних функцій до формування складних особистісних структур.

Соціальний розвиток дітей старшого дошкільного віку зазнає суттєвих змін: на відміну від молодших дітей, старші дошкільники демонструють більшу

самостійність та бажання бути частиною соціуму. Обдаровані діти 5-6 років розширюють свої соціальні контакти, виходячи за рамки сім'ї та активно взаємодіючи з дорослим світом. Тому їхню соціальну ситуацію визначають як «дитина — соціальний дорослий». У старшому дошкільному віці провідним видом діяльності стає сюжетно-рольова гра. Вона дозволяє дітям імітувати доросле життя, відтворюючи дії та стосунки дорослих у створених ними ж ситуаціях. Сюжетно-рольова гра стимулює активну взаємодію старших дошкільників з навколишнім світом. Гра сприяє формуванню важливих психологічних навичок: освоєнню мотивів діяльності, встановленню ієрархії між ними, роботі з символами та розвитку самоконтролю. Навчання, яке вперше з'являється в дошкільному віці, починається з гри, коли діти граючись навчаються [101], [102].

Пізнавальний розвиток старших дошкільнят є складним і багатогранним процесом, що охоплює розвиток сприйняття, мислення, пам'яті, уваги та уяви. Ці процеси допомагають дитині орієнтуватися в навколишньому світі та регулювати свою діяльність. Старший дошкільний вік — це один з найважливіших і суперечливіших періодів розвитку особистості, оскільки він є одночасно критичним і сенситивним. Цей період характеризується значними змінами в організмі дитини, підвищеною чутливістю до зовнішніх впливів, а також напруженням у роботі багатьох систем. У цей час відбувається формування мозкових структур, необхідних для когнітивної діяльності, а також розвиваються системи мозку, що відповідають за когнітивну діяльність [103], [104].

Суттєвих змін зазнає емоційно-вольова сфера обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Цей період відзначається багатством пізнавальних емоцій, таких як здивування та допитливість. На пізнавальні процеси впливають діяльність, взаємодія з однолітками та дорослими, реакції на нові ситуації, ставлення до казкових персонажів та емоційні розповіді. Емоційність є ключовою характеристикою цього віку. Своєрідність дитячої поведінки на різних етапах дитячого розвитку зумовлені її віковими змінами. Відповідно до них, почуття

дітей дошкільного віку поступово починають характеризуватися більшою глибиною, стійкістю, раціональністю [105].

Вельми значущими в забезпеченні такого психічного розвитку й життєдіяльнісних процесів, які можна було б охарактеризувати як нормальні, стають домінанти благополуччя на емоційному рівні, інспіровані численними чинниками зовнішнього та внутрішнього рівнів. Вольові характеристики самої дитини є значущими при впливі на перебудову процесів психічного рівня, формування поведінки, що є довільною, тощо. Дитина відрізняється підвищеною емоційною чутливістю: вона легко реагує на подразники, швидко відчуючи страх, гнів або цікавість, а також легко піддається впливу, що викликає радість або задоволення. Вона також відкрита до сприйняття емоцій, які є природними для інших дітей і дорослих [106].

Старший дошкільний вік — це період, коли дитина інтенсивно розвивається емоційно, формуючи більш складні емоційні процеси. В дошкільному віці емоційна сфера дитини стає значно багатшою та різноманітнішою, що зумовлено як фізіологічними змінами, так і впливом навколишнього світу [107].

Обдарована дитина старшого дошкільного віку відзначається інтенсивним розвитком емоцій, пов'язаних із заздрістю, гнівом, страхом, соромом, переляком, радістю, любов'ю, сором'язливістю та збентеженням. Саме в цьому віці діти найбільш сприйнятливі до розвитку емоційного інтелекту. Вони вчаться формувати «хороші емоційні звички» — навички, які допомагають їм розуміти та виражати свої емоції, а також керувати ними [108]. Ці навички, набуті у дошкільному віці, відіграють ключову роль в їхньому подальшому житті.

Основним завданням педагогічних працівників закладів дошкільної освіти у взаємодії з обдарованими дітьми є не пригнічення їхніх емоційних реакцій, а формування вміння зберігати емоційну рівновагу та здійснювати свідомий контроль над емоційними станами, оскільки кожна емоція має власну психологічну та виховну цінність. Надмірне стримування емоцій у дітей може призвести до їхньої апатії, тоді як повна відсутність обмежень у вираженні емоцій може спричинити формування патологічної поведінки, навіть у дорослому віці.

Тому вкрай важливо з раннього дитинства навчати дітей контролювати власні емоції [109]. Важливо, щоб дитина дошкільного віку усвідомлювала: хоча вона не в змозі змінити саму природу власних емоційних переживань, вона здатна впливати на їхню тривалість і силу шляхом опанування навичок емоційної саморегуляції. Однією з ключових характеристик емоційної зрілості дитини є здатність адекватно виражати власні емоції відповідно до конкретної ситуації та соціального контексту. Наукові дослідження підтверджують, що педагогічне втручання може ефективно формувати емоційний інтелект, сприяючи розвитку таких якостей, як емоційна стійкість, позитивне самооцінювання та емпатія. Відповідно, розвиток цих якостей у дітей веде до підвищення їхнього емоційного інтелекту. Існує нагальна потреба створення педагогічної системи, спрямованої на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку та формування в них доброзичливого ставлення до оточуючих.

Питання формування емоційної сфери та емоційного інтелекту викликає багато дискусій. Деякі дослідники вважають, що вже з народження немовлята можуть розпізнавати схожі на обличчя об'єкти, імітувати емоції, що є початком розвитку емоційного інтелекту. Здатність дітей розуміти емоції розвивається поступово, і в 3-4 роки малюки вже можуть успішно інтерпретувати емоції, які виникають у певних ситуаціях. Діти старшого дошкільного віку здатні ідентифікувати основні емоції без прив'язки до ситуації. Їхнє розуміння емоцій ґрунтується на попередніх уявленнях. Повне розуміння дитиною емоцій стає можливим тільки після п'яти років. До цього, чітка відмінність реальних і видимих емоцій відсутня, виникають труднощі у тому, щоб приписувати іншим людям незалежні емоційні стани [110].

Старший дошкільний вік є важливим етапом розвитку емоційного інтелекту. У цей період діти починають звертати увагу на емоційні переживання інших і намагаються враховувати їх у своїй поведінці. Розуміння власних та чужих емоцій допомагає їм орієнтуватися в соціальному середовищі. Обдаровані дошкільники, як показують дослідження, часто відчують емоційну нестійкість,

оскільки ще не володіють достатніми навичками самоконтролю. Це може виявлятися в імпульсивній поведінці та труднощах у спілкуванні. Слід також враховувати, що діти схильні до егоцентризму, тому необхідно навчити їх бачити ситуації з точки зору інших людей. Це допоможе їм по-іншому сприймати світ, аналізувати власні думки, почуття та поведінку.

Розглядаючи розвиток емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку, науковці виділяють наступні етапи:

- 1-й етап — старший дошкільник починає усвідомлювати, спочатку власні почуття, потім — емоції інших;
- 2-й етап — навчається розпізнавати емоції інших за допомогою виразу обличчя, жестів, інтонації тощо, здатен оцінити ці емоції та дати їм характеристику на кшталт «весела», «сумна», «радісна», «здивована» тощо;
- 3-й етап — дитина старшого дошкільного віку розширює свій емоційний словник, вчиться використовувати його для вираження почуттів, описує та характеризує емоції;
- 4-й етап — починає проявляти емпатію, відчуваючи співчуття до інших, проявляє прихильність до слабших, у тому числі до дітей молодшого віку та тварин;
- 5-й етап: — старший дошкільник вчиться контролювати власні емоції та керувати ними;
- 6-й етап: — починає розуміти причини виникнення позитивних і негативних емоцій у себе та інших;
- 7-й етап: у дитини старшого дошкільного віку з'являється усвідомлення взаємозв'язку між емоціями та поведінкою [108].

Емоційний розвиток дитини відбувається природно, через взаємодію з батьками чи особами, які їх замінюють. Вони слухають, підтримують і співчують дитині, тим самим проєктуючи та закріплюючи ті чи інші моделі поведінки. Крім того, навіть звичайні розмови про теми, що викликають у дитини

різні емоції, допомагають їй усвідомити свої почуття та збагатити словниковий запас.

Аналіз проблеми розвитку емоційного інтелекту у старшому дошкільному віці показав, що:

- здатність розуміти емоції, як складову частину психіки, розвивається відповідно до загального ускладнення психічних процесів;
- інтегроване розуміння емоцій пов'язане з розвитком «моделі психічного» та формується до досягнення п'ятирічного віку;
- у міру ускладнення психічних процесів, діти старшого дошкільного віку здатні вільно виражати в образотворчій діяльності не лише власні емоційні переживання, але й емоції інших людей [108].

Отже, у віці 5–6 років спостерігається істотне зростання рівня розуміння дітьми емоційних станів: їхнє емоційне сприйняття набуває більшої диференційованості, а лексичний запас, що відображає емоційні явища, помітно розширюється. Це дає підстави стверджувати, що старший дошкільний вік є сприятливим для розвитку емоційного інтелекту. Діти цього віку здатні розуміти, виражати та регулювати власні емоції та емоції інших, усвідомлювати власну емоційну поведінку та поведінку оточуючих.

Крім того, аналіз проблеми свідчить, що розвиток емоційного інтелекту у старших дошкільників передбачає формування навичок самоусвідомлення (розпізнавання емоцій), саморегуляції (контролю емоцій), емпатії, самоприйняття, розвитку комунікативних навичок, впевненості у собі та здатності до вирішення конфліктів.

Рівень емоційного інтелекту обдарованих дітей старшого дошкільного віку можна оцінити за допомогою наступних критеріїв:

- реакція на ситуації (наскільки адекватно дитина проявляє емоції в різних ситуаціях);
- загальний емоційний стан (який настрій переважає у дитини, як вона спілкується з іншими);

- розуміння та вираження емоцій (чи здатна дитина розпізнавати, розуміти, називати та відтворювати емоції).

На основі зазначених критеріїв, можна виділити три рівні розвитку емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку: високий, середній та низький. Діти, що мають високий рівень, точно розпізнають та розуміють емоції, вільно виражають їх мімікою та жестами, вміють контролювати власні емоції, мають широкий спектр емоційного досвіду та уявлень, а також вміють впливати на свій та чужий емоційний стан. Середній рівень емоційного інтелекту характеризується тим, що діти мають труднощі з розпізнаванням емоцій, частково розпізнають мімічні ознаки, мають обмежений емоційний досвід, з невеликими труднощами регулюють емоційний стан. Для дітей з низьким рівнем емоційного інтелекту характерні значні труднощі з розпізнаванням та вираженням емоцій, дуже обмежений емоційний досвід, проблеми з регулюванням емоційного стану та частих емоційних напруженнях [110].

Варто зазначити, що найвагоміший вплив на розвиток емоційної сфери дитини старшого дошкільного віку, зокрема на формування її емоційного інтелекту, чинить сімейне середовище. Значну частину свого часу дошкільник знаходиться у родинному колі, набуваючи там різноманітних знань і засвоюючи способи керування власними емоціями. Дослідники вважають емоційну взаємодію дитини з матір'ю вирішальним фактором, який визначає сприятливий або несприятливий розвиток емоційного інтелекту дошкільника, адже тип материнського «прийняття» дитини закріплює в ній відповідні моделі поведінки щодо інших людей [111]. Навчаючи дитину розуміти та обговорювати емоції, батьки чи особи, які їх замінюють, закладають необхідний фундамент для її емоційного розвитку, що є запорукою формування адекватного ставлення до емоційних проявів.

Взаємодія з оточенням стимулює у дитини внутрішню дослідницьку активність, що сприяє розвитку емоційного усвідомлення та передбачення. Це зумовлює інтелектуалізацію емоцій, які стають більш усвідомленими та узагальненими. Діти старшого дошкільного віку вже здатні уявити та зрозуміти

суть ситуації, діяльності та її можливі наслідки, що називають «емоційною уявою» [108]. Обдаровані діти цього віку використовують цю здатність, щоб зробити щось корисне і для себе, і для інших.

У старшому дошкільному віці емоційний розвиток нерозривно пов'язаний з загальним розвитком особистості. Почуття стають головною рушійною силою в житті дитини. На цьому етапі розвитку емоційні реакції дитини відіграють провідну роль у формуванні її поведінки, характері взаємодії з соціальним оточенням та залученні до освітнього процесу. Емоційний стан набуває статусу домінантного чинника, що визначає спосіб пізнання та взаємодії дитини з навколишнім світом. У зв'язку з цим у системі дошкільної освіти особливої актуальності набуває цілеспрямований розвиток емоційного інтелекту. Формування емоційної стійкості, емпатійних здібностей та позитивного образу «Я» у дітей справляє істотний вплив на становлення їх соціальних навичок і пізнавальної сфери.

Емоційні прояви дітей цієї вікової категорії характеризуються мимовільністю, безпосередністю, яскравістю, нестійкістю настрою, бурхливими емоційними проявами. У старшому дошкільному віці в дітей формуються такі складні соціальні почуття, як симпатія, прихильність, любов, співчуття та жалість. Водночас вони демонструють підвищену емоційну чутливість до позитивних і негативних впливів з боку дорослих, гостро реагуючи на прояви ласки, схвалення, покарання чи осуд, вони гостро реагують на конфліктні ситуації, швидко відновлюється після невдач, легко ображаються і плачуть, бурхливо висловлюють почуття до героїв казок і мультфільмів. Але все це так само швидко згасає і забувається [108].

Діти старшого дошкільного віку переживають емоції, пов'язані з власними інтересами та інтересами друзів, але можуть бути несправедливими до тих, хто їм не подобається. Освоєння соціальних норм і оцінка з боку оточення викликають у них почуття гордості, радості, смутку чи сорому. У процесі навчання з'являються інтелектуальні емоції, наприклад, розуміння жартів. Емоції дітей стають більш

стабільними та суттєво впливають на їхню поведінку, вони реагують на емоції дорослих через міміку та інтонацію.

Обдаровані діти старшого дошкільного віку демонструють емоційний розвиток, що виходить за рамки їхнього особистого світу. Вони здатні співчувати не лише реальним людям, що їх оточують, але й уявним, казковим персонажам. Їхній емоційний спектр стає ширшим, і вони вчаться керувати своїми емоціями. Крім того, обдаровані дошкільники легко піддаються впливу оточуючих [112].

Взаємодія з однолітками та гармонійні відносини з ними відіграють ключову роль у формуванні особистості старших дошкільників. У цьому віці діти активно розвивають соціальні навички, вчаться критично оцінювати слова та вчинки інших, що сприяє їхній незалежності від чужої думки та зменшує вразливість до негативного впливу. Саме в цей період вперше проявляється формування суспільної думки, що породжує явище конформності. Діти починають активно цікавитися думкою своїх однолітків, усвідомлюючи, що думка більшості має значення, навіть якщо вона суперечить їхнім власним переконанням. Це сприяє розвитку соціального інтелекту та формує вміння адаптуватися до колективу. Стосунки з однолітками стають важливим майданчиком для вдосконалення навичок спілкування у суспільстві та глибшого розуміння власних особистісних якостей, адже «в ході міжособистісної взаємодії старший дошкільник виявляє увагу й інтерес до однолітка, сприймає його як суб'єкта по спілкуванню та партнера по діяльності, осмислює ці взаємини й інтерпретує процес і якість взаємодії з ровесником» [113, ст. 65]. У процесі спілкування та ігор діти вчаться розв'язувати конфлікти, домовлятися, співпрацювати, а також усвідомлюють свої сильні та слабкі сторони.

На ранніх етапах розвитку суспільства, коли діти природно групуються за віком та статтю, виникає унікальна дитяча субкультура — «динамічне соціальне, психологічно-культурне автономне утворення зі своїми морально-правовими нормами...» [114, ст. 5]. Ця субкультура стає потужним фактором, що впливає на їхню соціалізацію — процес засвоєння соціальних норм і ролей, необхідних для життя в суспільстві. Водночас, вона активно впливає на інкультурацію — процес

засвоєння культурних норм, цінностей і традицій, притаманних конкретній культурній спільноті. Діти вчаться розуміти та приймати правила поведінки, моральні принципи та світоглядні установки, що панують у їхньому оточенні. В результаті цих процесів, у старших дошкільнят формуються спільні когнітивні, емоційні та поведінкові риси, що об'єднують їх у єдину групу. На цьому етапі діти починають проявляти схожість у способах мислення, емоційного реагування та поведінки, що суттєво сприяє їх соціальній адаптації та успішній інтеграції в дитячий колектив. Водночас у них формуються диференційні характеристики, що відрізняють їх від дітей з інших культурних груп. Вони усвідомлюють свою приналежність до певної спільноти та відмінність від інших, що сприяє розвитку їхньої ідентичності [114]. Таким чином, субкультура старших дошкільників відіграє важливу роль у їхньому соціальному та культурному розвитку, сприяючи формуванню як спільних, так і відмінних рис, що визначають їхню особистість.

Для обдарованих дітей старшого дошкільного віку спілкування з однолітками є не просто розвагою, а й потужним джерелом інформації, що формує їхню унікальну дитячу субкультуру. Цей процес має двоякий характер. З одного боку, через спілкування з однолітками, обдаровані діти засвоюють культурні надбання, накопичені людством протягом століть. Вони знайомляться з фольклором, казками, піснями, гумором, мовою, естетичними уявленнями, а також з моральними нормами, прийнятими в суспільстві. Це дозволяє їм відчувати себе частиною культурної спадщини, успадкованої від попередніх поколінь. З іншого боку, дитяча субкультура не є статичною. Вона постійно збагачується та трансформується завдяки творчості та активності самих дітей. Вони створюють власні ігри, правила, жарти, історії, які відображають їхні унікальні погляди на світ та досвід. Це дозволяє їм не лише засвоювати готові культурні зразки, але й активно брати участь у їхньому створенні та розвитку.

Таким чином, спілкування з однолітками стає для обдарованих дітей старшого дошкільного віку важливим каналом передачі культурної інформації, що сприяє їхній соціалізації, культурному розвитку та самовираженню. Вони не

лише засвоюють культурні надбання, але й активно впливають на формування дитячої субкультури, роблячи свій внесок у її розвиток [114].

Входження в коло однолітків відкриває перед дітьми 5-6 років нові горизонти самоствердження, стимулюючи формування уявлень про себе. Спілкуючись з ровесниками, дитина неминуче порівнює себе з іншими, що допомагає їй усвідомити свої здібності та якості, а комунікативний досвід стає своєрідним дзеркалом, в якому вона бачить себе очима інших. Взаємодія з ровесниками відіграє ключову роль у соціалізації дошкільників, адже перебування в групі однолітків сприяє їхньому культурному розвитку, ідентифікації з групою та засвоєнню її цінностей. Ефективна міжособистісна взаємодія між дітьми передбачає наявність сформованої потреби в комунікації, оскільки саме досвід спілкування з однолітками виступає одним із провідних чинників розвитку моральних якостей у дошкільному віці. Для цього необхідно, щоб група дітей була стабільною протягом кількох років, а педагогам потрібно встановлювали чіткі вимоги до їхньої взаємодії, спілкування та спільної діяльності. Згуртований колектив, де панують змістовні та повноцінні відносини, створює сприятливі умови для засвоєння позитивного соціального досвіду, де діти вчаться співпрацювати, ділитися, розуміти одне одного, що є основою для формування високих моральних принципів. Педагог відіграє важливу роль у створенні цього середовища, сприяючи формуванню дружніх стосунків, навчаючи дітей ефективним стратегіям спілкування, розв'язання конфліктів та співпраці, а також демонструючи приклад поваги, емпатії та доброзичливості [115].

Наукові дослідження переконливо демонструють, що спілкування з однолітками має значно потужніший вплив на особистісний розвиток обдарованих дітей старшого дошкільного віку, ніж аналогічна взаємодія з дорослими. Саме в цій сфері комунікації дошкільник формує цілий комплекс особистісних якостей, таких як відкритість, доброзичливість, готовність до співпраці тощо.

Водночас, необхідно враховувати, що в цьому віці паралельно формується досвід прояву антагоністичної поведінки щодо однолітків, що може супроводжуватися підвищеною агресивністю та вимогливістю. У старшому дошкільному віці дитина активно засвоює соціальні норми та моделі поведінки через спілкування з однолітками та дорослими, і якість цього досвіду має безпосередній вплив на її подальший особистісний розвиток. Взаємодія з однолітками, емоційно насичене спілкування та набуття перших соціальних навичок формують фундамент для майбутньої комунікації, саморегуляції та адаптації в суспільстві. Якщо дитина в цей період отримує позитивний досвід взаємодії, вона засвоює моделі конструктивної поведінки, розвиває відкритість, емпатію та здатність до співпраці. Однак, відсутність належного соціального середовища або негативний досвід можуть сповільнити або ускладнити формування цих важливих рис. Тож педагогічний супровід у цей період має бути спрямований на створення сприятливих умов для всебічного розвитку дитини, забезпечення якісного соціального досвіду та гармонійного формування особистості.

З огляду на те, що саме в старшому дошкільному віці починається особистісне формування і утвердження особистості, суттєвою цінністю характеризуються ті форми досвіду, що утворюються в дитини саме в цей віковий проміжок. Проте, достатньо частим є виникнення в дитячому товаристві конфліктних взаємин, виявів неприязності — грубості, байдужості, бажання принизити однолітка, заздрощів, неуважності, жорстокості, нетерпимості тощо. Несформованими постають уміння, пов'язані з утворенням домовленостей, врахуванням думки іншої людини, готовністю поступитися. Незадоволення дошкільників, як правило, виражається засобами, пов'язаними із фізичною або вербальною агресією. Умінням словесного переконання в тому, що саме їх точка зору є правильною, наділена невелика частка дітей старшого дошкільного віку [107].

Вступ дитини до закладу дошкільної освіти ініціює адаптаційний період, який виступає потужним стимулом для активізації її соціального, емоційного та

пізнавального розвитку. У цей час виникають різноманітні захоплення, що позитивно впливають на самооцінку дитини та її сприйняття оточуючими. У старшому дошкільному віці дружні стосунки переважно формуються в процесі спільної діяльності, а не в індивідуальному спілкуванні. У цей період діти активно засвоюють традиційні моделі поведінки, що відповідають їхній статі. Гендерна соціалізація впливає на їхній внутрішній світ та подальшу самореалізацію. Оскільки заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у цьому процесі, необхідно замінити традиційні підходи на гендерно-чутливі, щоб сприяти гармонійному розвитку дітей. Гендерна соціалізація старших дошкільників проявляється в їхній поведінці, яка формується на основі статево-рольових стереотипів. Ці стереотипи, що є поширеним видом соціальних стереотипів, базуються на суспільних уявленнях про маскулінність і фемінінність, а також про їхню ієрархію. Маскулінність характеризується прагненням до самореалізації, лідерства, творчості, а також перевагою авторитету, сили, розуму і здорового глузду. Фемінінність, у свою чергу, характеризується комунікабельністю, ніжністю та турботою [116], [117].

Таким чином, всебічний аналіз психолого-педагогічних досліджень дає підстави стверджувати, що ключовим фактором успішного розвитку обдарованих дітей старшого дошкільного віку є створення сприятливого та насиченого розвивального середовища, яке має бути адаптованим до їхніх індивідуальних потреб, інтересів та темпу розвитку, сприяючи самореалізації, творчому вираженню та гармонійному зростанню особистості.

1.3 Емпіричний досвід використання логоритміки для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання

Динаміка розвитку та формування особистості характеризується множинністю специфічних рис. Важливим показником фізичного та розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку є розвиток їхніх психомоторних

властивостей. Цю дефініцію можна тлумачити як сукупність специфічних здібностей, в основі яких лежать морфологічні та психофізіологічні особливості організму, що сприяють злагодженому виконанню рухових дій, і дозволяють з більшою точністю та меншими зусиллями виконувати рухи. Запорукою успішного розвитку рухових і розумових здібностей дитини є розвиток її психомоторних властивостей. Відчуття ритму при цьому виступає однією з найважливіших психомоторних властивостей, які формуються в дошкільному віці. З огляду на це, слід підкреслити, що розвиток відчуття ритму у старших дошкільників є не лише значущою складовою музичного виховання, а й визначальним елементом загального психомоторного розвитку дитини. Оскільки ритм тісно пов'язаний із загальною координацією рухів та когнітивними процесами, його формування покращує моторні навички та сприяє більш злагодженій роботі нервової системи, що у своїй сукупності сприяє гармонійному розвитку особистості [118].

Науковці, що спеціалізуються на психології дитячого розвитку та особливостях старшого дошкільного віку, акцентують увагу на наявності прямого взаємозв'язку між становленням музичного слуху, ритмічного сприймання та розвитком мовленнєвої активності дитини. Доведено, що недостатньо розвинений слух, і, як наслідок, складнощі у сприйнятті ритмічної структури звукового середовища, суттєво уповільнюють формування мовлення у дітей дошкільного віку [119, ст.130-131]. Природна ритмічна організація мовлення, що проявляється у чергуванні наголошених і ненаголошених складів, паузах, інтонаційних малюнках та темпоритмічних особливостях фраз, передбачає наявність у дитини здатності до ритмічного сприймання та відчуття мовного ритму. Це сприяє кращому засвоєнню мовних закономірностей, розвитку фонематичного слуху, правильній артикуляції та чіткій дикції. У разі недостатнього розвитку відчуття ритму, формування монологічного мовлення сповільнюється, воно стає нечітким та неінтонованим, а дитина використовує лише прості та короткі фрази [119, ст.131].

Отже, можна констатувати, що розвинене відчуття ритму має прямий вплив на формування мовлення дитини, а його недостатній рівень може спричиняти труднощі в мовленнєвій діяльності, зокрема у формуванні фонематичного слуху, артикуляції, дикції та інтонаційній виразності. Тобто, цілеспрямований розвиток відчуття ритму у старшому дошкільному віці є важливим завданням, яке, окрім іншого, сприяє мовленнєвому розвитку дитини.

Розгляд означеної проблематики доцільно здійснювати крізь призму важливості розвитку ритмічного відчуття у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, які відзначаються підвищеною емоційною чутливістю, вразливістю та здатністю до тонкого сприйняття емоційних і музичних нюансів. Ця проблема набуває особливої актуальності для зазначеної категорії дітей, оскільки ритм є фундаментальною основою музичного сприйняття та виконання, взаємодії з навколишнім середовищем, творчого самовираження, емоційної чутливості, а його недостатній розвиток може суттєво уповільнити процес оволодіння музичними здібностями старшими дошкільниками. Музично обдаровані діти, що характеризуються високим рівнем слухового сприйняття та складною, витонченою психічною організацією, потребують гармонійного розвитку всіх компонентів музикальності. Недостатній розвиток відчуття ритму може призвести до ускладнень у відтворенні музичних творів, інтерпретації ритмічних структур, координації рухів під час інструментального виконання або вокальної діяльності. Оскільки метроритмічне чуття є фундаментальною основою музичного мислення, його недостатній розвиток може обмежувати здатність дитини до імпровізації, реалізації творчого потенціалу, а також уповільнювати формування музичної пам'яті та уяви. Крім того, нерозвинене відчуття ритму може негативно впливати на самооцінку, що, у свою чергу, знижує загальну мотивацію до творчої та навчальної діяльності. Отже, своєчасний розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку є важливим аспектом їхнього музичного виховання, що забезпечує здатність кожної дитини до повноцінного самовираження та саморозвитку.

Відтак, аналіз проблеми розвитку відчуття ритму дозволяє розглянути її з різних позицій, зокрема, як важливий компонент психомоторного розвитку, мовленнєвої діяльності та формування музичної обдарованості старшого дошкільника. З одного боку, ритм виступає основою координації рухових процесів і впливає на формування довільної моторики, що забезпечує гармонійний фізичний розвиток дитини. З іншого боку, встановлений тісний зв'язок ритміки з мовленням підтверджує її значення для розвитку фонематичного слуху, дикції та інтонаційної виразності. Разом з тим, відчуття ритму є ключовим фактором для опанування музичних здібностей, оскільки воно дозволяє дитині сприймати, відтворювати та інтерпретувати музичні твори. Таким чином, відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників — це багатогранна здатність, яка впливає на різні аспекти розвитку дитини, сприяючи її гармонійному зростанню та розкриттю музичного потенціалу.

З метою оптимізації процесу розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку доцільно розглянути можливість застосування логоритміки як інтегративного методу, що поєднує в собі музичні, мовленнєві та кінестетичні елементи, сприяючи гармонійному розвитку особистості.

Ще на початку минулого століття швейцарський педагог і музикант, професор Женевської консерваторії Е. Жак-Далькроз створив програму ритмічного виховання, яка здобула широку популярність в багатьох країнах Європи як метод ритмічної гімнастики. Ця методика базується на тому, що «завдяки поєднанню ритму, музики та руху було розв'язано завдання «виховання ритму за допомогою ритму» спочатку у музикантів, а потім — у звичайних дітей, починаючи з дошкільного віку» [120, ст. 4]. Шляхом застосування комплексу спеціальних вправ педагог розвивав у малюків музичний слух, чуття ритму, пластичну виразність рухів, пам'ять, увагу. Еміль Жак-Далькроз вважав, що музика виступає не лише як інструмент розвитку, а й як провідний, формотворчий елемент, який визначає напрямок та організацію навчального процесу. Його

методика гармонійно поєднує музику, рух і емоційне самовираження, що є особливо важливим для дошкільного віку.

Зарубіжний досвід засвідчує, що інтеграція музичних, ритмічних та мовленнєвих активностей є ефективним засобом розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку. Використання різноманітних методик та адаптація їх до умов дистанційного навчання можуть сприяти успішному розвитку цих навичок у дітей.

У музично обдарованих дітей може виявлятися не лише відчуття музичного ритму, але й почуття музичного ритму. Зазначимо, що «відчуття музичного ритму» та «почуття музичного ритму» — терміни, які можуть здаватися схожими, але насправді мають деякі відмінності. Обидва терміни стосуються здатності людини сприймати, розуміти та відтворювати ритмічні одиниці музики. Різниця в тому, що відчуття музичного ритму більше пов'язане з фізіологічною реакцією на ритмічні структури музики, коли, слухаючи музику, спонтанно активуються рухи тіла, що узгоджуються з її тактом. Почуття музичного ритму — це здатність відчувати ритмічні структури, усвідомлювати їхні зміни, знаходити та розрізняти складні ритмічні фігури. Для музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку характерним є відчуття музичного ритму. У цьому віці діти здебільшого демонструють фізичну реакцію на музику (плескання в долоні, рухи тіла в такт музиці тощо).

Проте, слід зазначити, що деякі музично обдаровані діти старшого дошкільного віку вже починають демонструвати здатність до відчуття музичного ритму, що включає не лише сприйняття ритмічних структур, але й здатність до їх відтворення, що вказує на більш глибоке розуміння ритмічних елементів музики. Це залежить від рівня обдарованості та музичного виховання дитини. Тому можна стверджувати, що у старших дошкільників зазвичай розвивається відчуття музичного ритму, але в дітей з високим рівнем музичної обдарованості може проявлятися й почуття музичного ритму.

Розвиток відчуття ритму та почуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку може здійснюватися за допомогою різноманітних методик та вправ, які не лише допоможуть дошкільникам розвивати їхні музичні здібності, але й сприятимуть загальному розвитку, включаючи координацію, сприйняття, креативність та роботу в команді.

Таблиця 1.1

Вправи на розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку

Метод		Опис
Вокальні вправи	Розспівування	Спів простих мелодій з різним звуковисотним рухом розвиває вокальні можливості та слух.
	Караоке	Спів під фонограму (без вокалу) тренує відчуття ритму та мелодії
Гра на музичних інструментах	Металофон	Навчання гри на металофоні розвиває музичні здібності та когнітивні навички
	Струнні та духові інструменти	Експериментування з різними музичними інструментами формує навички розрізнення звуків за висотою, тембром та динамікою
Руханки під музику	Танці	Рухи під музику сприяють розвитку у дітей відчуття ритму та здатності виразно інтерпретувати музику
	Музично-рухові ігри	Виконання вправ та ігор, що включають рухову активність під музику, сприяє розвитку ритму та координації

Продовження табл. 1.1

Слухання музики	Аналіз музичних творів	Слухання та обговорення музичних творів різних жанрів допомагає дітям розвивати музичний смак та слух
	Візуалізація музики	Малювання під час слухання музики допоможе виразити свої емоції та враження від почутого
Імпровізаційна творчість	Сторення власних мелодій	Залучення до процесу складання власних мелодій чи пісень є ефективним шляхом розвитку креативності дітей
	Музичні казки (казки-шумівки)	Створення та музичне озвучення казок допомагає розвивати образне мислення та музичні навички
Колективна музична діяльність	Груповий спів	Колективний спів розвиває у дітей почуття ансамблю та вміння гармонійно слухати
	Гра в оркестрі	Залучення до гри в дитячому оркестрі дозволяє дітям усвідомити важливість своєї індивідуальної партії для загального звучання та збагнути роль кожного інструмента в оркестрі в цілому

Аналіз наукових джерел та напрацьований власний досвід дозволяють стверджувати про доцільність застосування логоритмічних методик у музичній діяльності обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Сьогодні спостерігається не лише зростання використання логоритміки в рамках різноманітних реабілітаційних програм, де вона застосовується як автономний інструмент корекції, а й відбувається її успішна інтеграція в систему музичного виховання ЗДО. Поєднуючи у собі освітній та терапевтичний аспекти,

логоритміка є ефективним інструментом розвитку музично-ритмічних здібностей у дітей та сприяє їх соціальній адаптації в умовах закладу дошкільної освіти [121].

Логоритміка, за визначенням О. Шостак, є корекційно-розвивальною методикою, що передбачає інтеграцію музичних, рухових та мовленнєвих компонентів з метою розвитку психомоторних та мовленнєвих навичок дитини. Логоритмічні заняття спрямовані на вирішення освітніх, оздоровчих та корекційних завдань, сприяючи гармонійному розвитку дитини шляхом активізації різних аспектів її пізнавальної, емоційної та фізичної діяльності. У логоритміці використовуються ритмічні вправи, завдання, ігри, які поєднують у собі музику, рухи і слово, що дозволяє дітям покращити сприйняття ритму та координацію рухів, розвинути мовлення, сформувати правильну артикуляцію [122]. Згідно з дослідженнями Ю. Рібцун, логоритміка є ефективним інструментом, що забезпечує комплексний вплив на особистість дитини дошкільного віку, охоплюючи психоемоційну, музично-ритмічну, лікувально-оздоровчу, соціально-реабілітаційну, компенсаційну, естетичну та виховну сфери. У більш вузькому контексті, логоритмічні вправи сприяють не лише покращенню артикуляції, але й розвитку фонематичного слуху, уваги, пам'яті, регуляції м'язового тону та музично-ритмічного чуття [123]. Значна кількість дослідників, зокрема Ю. Рібцун, О. Сагірова та Л. Федорович акцентують увагу на значущості ритмічного та логоритмічного впливу на розвиток особистості [123-125].

Діяльнісний підхід, що є пріоритетним у дошкільній педагогіці та лінгводидактиці, спрямований на всебічний розвиток дітей та їхню підготовку до школи. Це узгоджується з науковим розумінням широкого спектру дитячої діяльності, який охоплює трудову, навчальну, дослідницьку, мовленнєву, творчу та мистецьку сфери. Згідно з науковими дослідженнями, концепція синкретичності дитячої творчості залишається актуальною, особливо в старшому дошкільному віці, де, незважаючи на диференціацію художньої діяльності, зберігаються інтегративні зв'язки та взаємопроникнення між її різними видами.

У різноманітних формах художньої діяльності, де предмети та зміст можуть варіюватися, мовлення, зокрема його естетична складова, відіграє ключову роль. Це зумовлено винятково важливим значенням мови в житті людини. Мовлення супроводжує кожен етап творчого процесу: від задуму та пошуку шляхів його втілення до контролю та оцінки результату. При цьому, діти виявляють креативність у власному мовленні, натхненні творами мистецтва, що викликають естетичні почуття та переживання. Емоційно насичене, естетично забарвлене мовлення збагачує, спрямовує та стимулює творчі прояви дитини, що не обмежуються вербальним вираженням. Водночас, художня діяльність позитивно впливає на розвиток зв'язного монологічного мовлення, збагачуючи емоційний та чуттєвий досвід. Н. Гавриш виділяє кілька типів художньо-мовленнєвої діяльності, серед яких провідну роль відіграє музично-мовленнєвий, пов'язаний з вербалізацією музичних образів, що сприймаються або відтворюються дитиною в різних формах музично-ритмічної активності [126].

Не менш значущий вплив має логоритміка і на розвиток відчуття ритму у дітей. Здатність активно переживати музику через рухи, відчувати емоційну виразність ритму та точно його відтворювати, є сутністю музично-ритмічного чуття, яке є ключовою складовою музикальності [127]. Це дозволяє визначити відчуття ритму як здатність дитини відчувати, розуміти та відтворювати ритмічні структури, гармонійно синхронізуючи рухи, звуки або дії відповідно до певного темпу чи музичного такту. Ця якість є надзвичайно важливою для розвитку музичних здібностей обдарованих дошкільників, яка часто проявляється не тільки в музиці, а й в малюванні, інших формах творчої діяльності, де необхідні злагодженість та систематичність.

Таким чином, у процесі логоритмічних занять педагог здійснює комплексний розвиток дитини, використовуючи методи, спрямовані на формування психомоторних навичок (ритміко-гімнастичні вправи, розвиток просторової орієнтації, відчуття часу, кінестетичного усвідомлення, регуляцію емоційного стану та адекватну експресію). Окрім того, освітній процес інтегрує

культурну спадщину людства, забезпечуючи як репродуктивну, так і продуктивну діяльність дитини. На заняттях широко застосовуються твори українських та зарубіжних авторів, зокрема, казкарів, поетів, музикантів та митців, а також вправи, що стимулюють самостійну діяльність дитини та порівняльний аналіз власних дій з еталонними зразками.

З огляду на те, що логоритміка є комплексною методичною системою, яка ґрунтується на поєднанні руху, музики, сюжету та слова, ми підтверджуємо твердження про те, що основними напрямками логоритміки в педагогічній діяльності має бути: інтеграція базових компонентів в художньо-мовленнєву та ігрову діяльність дітей. Під час проведення логоритмічних занять педагогу доцільно застосовувати методи біоенергопластики, що передбачають синхронізовану взаємодію рук та артикуляційного апарату. Згідно з результатами досліджень, пластичні, розкуті та вільні рухи тіла, зокрема, синхронні рухи рук та язика, сприяють оптимізації природного розподілу біоенергії в організмі. Це, у свою чергу, позитивно впливає на активізацію когнітивних процесів у дітей, розвиток координації рухів та дрібної моторики. Однією із значних переваг використання біоенергопластики в процесі автоматизації є те, що дитина, зосереджуючись на точності виконання рухів рук, водночас здійснює артикуляцію звуків у вільному, спонтанному мовленні, що сприяє розвитку відчуття ритму [120].

Першим компонентом логоритмічної системи є рухова активність, яка охоплює широкий спектр рухових елементів. До них належать: основні види рухів (ходьба, біг, стрибки, балансування тощо); комплекс ритміко-гімнастичних вправ, інтегрованих з музично-ритмічним вихованням (стройові, загальнорозвивальні, гімнастичні та акробатичні вправи); хореографічні елементи (класичні, сучасні, народні танці); спеціалізовані вправи, спрямовані на розвиток артикуляційного апарату, фонематичного сприйняття, дихальної функції та дрібної моторики (включно з елементами біоенергопластики та алфавітної гімнастики), що створюють функціональну базу для розвитку мовленнєвої діяльності дитини.

Другим важливим компонентом логоритмічної системи є слово. У межах занять передбачається використання різноманітних мовленнєвих технік, зокрема: артикуляція спеціально дібраних речитативів, виконання пісенного матеріалу під фонограму, диференційована артикуляція фонем (звукова гімнастика). Вербальний компонент, особливо у віршованій формі, у поєднанні з руховою активністю, сприяє не лише оптимізації артикуляційних навичок, але й покращенню рухової координації, оскільки ритмічна структура віршованого тексту сприяє синхронізації кінетичних дій.

Третім, не менш значним компонентом логоритмічної системи, виступає музика. Рухова активність, що корелює з музичними структурами, зокрема, з їхніми темпоральними, динамічними та артикуляційними характеристиками, є фундаментальною основою для розвитку відчуття ритму та кінестетичних здібностей дітей. Музичний супровід сприяє формуванню гармонійної та координованої рухової діяльності, дозволяючи дітям вільно, естетично та точно виконувати рухові завдання. Крім того, музика стимулює розвиток слухового сприйняття, емоційної регуляції та просторової орієнтації, що є важливими аспектами загального розвитку дитини.

Додатковим, але потенційно значущим компонентом логоритмічної системи, може бути сюжет, що зумовлено інтеграцією ігрової методології в освітній процес на етапі дошкільного дитинства. Домінуючий вплив на когнітивний розвиток старших дошкільників має ігрова діяльність, зокрема сюжетно-рольова гра, яка є природною формою пізнання дитиною навколишнього світу.

Логоритмічний вплив спрямований на вирішення наступних завдань:

- оптимізація слухового сприйняття, розвиток фонематичного та музичного слуху, відчуття ритму та вокального діапазону;
- формування загальної та дрібної моторики, кінестетичних відчуттів, мімічної та пантомімічної експресії, просторової організації, виразності та граційності рухової активності;

- формування навичок аналізу музичних характеристик та їхньої синхронізації з руховими діями;
- розвиток мовної моторики для формування артикуляційної бази звуків, фізіологічного та фонаційного дихання;
- формування, закріплення та корекція навичок правильного використання звуків у різноманітних мовленнєвих контекстах та комунікативних ситуаціях;
- формування, розвиток та корекція аудіо-візуально-моторної координації;
- формування правильної постави та м'язового апарату [128, ст.345-346].

Методологічна специфіка логоритміки полягає в акцентуації вербального компонента в рухових вправах. Інтеграція мовленнєвого матеріалу забезпечує можливість застосування вправ, що базуються на музичному ритмі та віршованих формах (наприклад, скоромовки), а також сприяє дотриманню принципу ритмічної організації рухової діяльності.

Для забезпечення ефективності логоритмічного впливу на розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників необхідна тісна міждисциплінарна співпраця фахівців ЗДО: музичний керівник забезпечує музично-руховий, художньо-образотворчий та музично-дидактичний розвиток за допомогою вправ та ігор; вчитель-логопед працює над ритмічною структурою мовлення; вихователь контролює виконання рухових та хореографічних вправ під час музичного заняття, у повсякденній діяльності закріплює рухові елементи, що викликають труднощі, проводить з дітьми аналіз та вивчення текстів пісенного матеріалу. На заняттях з мовленнєвого розвитку вихователь інтегрує логоритмічні вправи та ігрові методики, що були засвоєні в рамках музичних занять [121].

Для успішного розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку музично-логоритмічні заняття варто будувати з урахуванням рівномірного розподілу психофізичного, мовленнєвого, слухового та рухового навантаження. Орієнтовною може бути така структура заняття: організаційний момент, що передбачає музичне привітання, створення позитивного емоційного настрою, повідомлення теми заняття; вступна частина (емоційно-мімічна розминка, ритмічна ходьба та біг під музику, вправи на

розвиток уваги та координації рухів); основна частина, до складу якої можуть входити логоритмічні вправи, мовно-рухові ігри, вокальне музикування, ігровоїмнастика; заключна частина (вправи на релаксацію та відновлення дихання, підсумок заняття, музичне прощання) [120].

Окрім того, варто звернути увагу на ряд специфічних аспектів, пов'язаних з організацією та проведенням подібних занять, а саме:

- на початку заняття доцільно застосовувати вправи, що вимагають високого рівня концентрації уваги;
- вправи, спрямовані на регуляцію м'язового тону, необхідно інтегрувати в усі структурні компоненти заняття;
- у випадку виявлення первинних ознак втоми у дошкільників слід негайно переходити до видів діяльності з меншою інтенсивністю;
- важливо використовувати різноманітний музичний матеріал з чітко вираженою ритмічною структурою;
- необхідно враховувати вікові особливості та індивідуальні потреби дітей;
- одним із обов'язкових принципів є використання ігрових методів.

Зазначена структура є орієнтовною і може бути змінена залежно від поставлених освітніх завдань та індивідуальних особливостей дітей.

Отже, засоби логоритміки розглядаються нами як ефективний інструментарій для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Використання логоритміки не лише сприяє досягненню навчальних цілей, але й виконує важливі виховні та комунікативні функції, виступаючи засобом релаксації, позитивно впливаючи на психоемоційний стан дитини, розширюючи її когнітивний горизонт та стимулюючи творчу активність.

Висновки до першого розділу

Перший розділ дисертації присвячений теоретичному осмисленню феномену обдарованості, розкриттю психологічних особливостей музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку та аналізу емпіричного досвіду використання логоритміки в умовах дистанційного навчання. Проведений аналіз наукових джерел дозволив сформулювати теоретичні засади розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки.

Проблема розвитку обдарованості є складною й багатоаспектною, що зумовлює її міждисциплінарне дослідження в межах філософії, психології, педагогіки та музикознавства.

Аналіз науково-методичної літератури виявив різноманітні концептуальні підходи до розуміння природи обдарованості, які варіюються від визначення її як високого рівня здібностей особистості до трактування як багатовимірної системної якості, що інтегрує когнітивний, мотиваційний, соціальний та творчий потенціал, забезпечуючи досягнення значних результатів у різних сферах діяльності.

Незважаючи на певні відмінності в дефініціях, дослідники одностайні у визнанні обдарованості як динамічного процесу комплексного розвитку особистості, спрямованого на реалізацію її творчого потенціалу.

Отже, у межах даного дослідження **обдарованість** розглядається нами як складний психологічний конструкт, що інтегрує та детермінує взаємопов'язані сфери психічної діяльності, включаючи когнітивну, емоційну, вольову, мотиваційну, психофізіологічну та інші, що обумовлює значну варіативність, неоднозначність та унікальність її проявів.

Музична обдарованість дітей старшого дошкільного віку є комплексом інтегрованих здібностей, які забезпечують успішну музичну діяльність, включаючи музичний слух, ритмічне відчуття, музичну пам'ять, музичне мислення, музичне сприйняття та емоційну чутливість до музичного матеріалу.

Відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку є багатогранною здатністю, яка здійснює суттєвий вплив на різні аспекти розвитку дитини, сприяючи її гармонійному зростанню та повному розкриттю музичного потенціалу.

Однією з основних умов особистісного розвитку обдарованої дитини старшого дошкільного віку є створення сприятливого та збагаченого розвивального середовища, яке відповідає її індивідуальним потребам, інтересам та темпу розвитку, сприяючи самореалізації, творчому самовираженню та цілісному гармонійному розвитку в цілому.

Логоритміка є ефективним інструментом розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дошкільників, інтегруючи музику, рух та слово, що позитивно впливає не лише на музичний, але й на загальний розвиток дитини, сприяючи оптимізації її психоемоційного стану. Для дітей старшого дошкільного віку (5-6 років) логоритміка має особливу значущість, оскільки цей віковий період характеризується активним формуванням мовленнєвих, моторних, музичних та соціально-емоційних компетенцій. Отже, логоритміка у старшому дошкільному віці є не лише засобом музичного розвитку, але й ефективним механізмом формування мовленнєвих, когнітивних та соціальних навичок, що підкреслює її важливу роль у контексті освітнього процесу. Сформовані теоретичні уявлення щодо сутності обдарованості, особливостей розвитку відчуття ритму та потенціалу логоритміки в умовах дистанційного навчання стануть основою для розробки відповідної методичної моделі, яка буде представлена в наступному розділі.

Основні ідеї першого розділу дисертації знайшли відображення в наукових публікаціях авторки [92], [121], [128].

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ В МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1 Вплив дистанційного навчання на розвиток відчуття ритму засобами логоритміки в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку

Згідно чинного законодавства України однією з форм здобуття освіти на етапі дошкільного дитинства може бути дистанційне навчання [2]. В умовах сучасних реалій, коли традиційні форми навчання зазнають трансформацій, дистанційна освіта стає ключовим інструментом для забезпечення всебічного розвитку дитини. Як форма здобуття освіти, дистанційне навчання є індивідуалізованим освітнім процесом, що здійснюється через опосередковану взаємодію учасників, які перебувають на відстані, у спеціалізованому цифровому середовищі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Воно відкриває широкі можливості для доступу до освіти, зокрема дошкільної, незалежно від географічного розташування чи інших обмежень та забезпечує безперервність освітнього процесу в умовах, коли традиційні форми навчання обмежені.

Сутність дистанційного навчання в ЗДО полягає в організації інтерактивного освітнього середовища, де діти мають можливість активно взаємодіяти з педагогами та однолітками, отримувати необхідні знання та навички, а також розвивати творчі здібності. Це передбачає використання різноманітних онлайн-платформ, відеоконференцій, інтерактивних вправ та інших цифрових інструментів. Важливою складовою дистанційного навчання є активна участь батьків чи осіб, які їх замінюють. Вони стають помічниками педагогів в організації освітнього процесу вдома. Така співпраця ґрунтується на принципах партнерської взаємодії, що передбачає повагу до особистості, доброзичливість, діалог, довіру, розподілене лідерство та соціальне партнерство [129, ст. 94].

У процесі музичного виховання в умовах дистанційного навчання надзвичайно важливим стає застосування методів, заснованих на інтерактивності та взаємодії. Музичний керівник закладу дошкільної освіти виступає не тільки як наставник, але й як фасилітатор та ментор, який веде вихованців через власний досвід до досягнення поставлених цілей. Це вимагає від педагога вміння помічати та враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, адаптувати дидактичний матеріал до її потреб та інтересів, а також заохочувати до самостійності та креативності.

У контексті розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки, дистанційне навчання вимагає особливого підходу. Педагогам необхідно адаптувати традиційні логоритмічні методики до віддаленого формату, використовуючи можливості цифрових технологій для створення інтерактивних та захоплюючих занять. Крім того, важливо забезпечити ефективний зворотний зв'язок, використовуючи можливості відеоконференцій та онлайн-платформ для аналізу виконання вправ та надання індивідуальних рекомендацій. Це передбачає не лише технічну компетентність, але й креативність у створенні дидактичних матеріалів та організації освітнього процесу.

Заняття логоритмікою передбачають різноманітні активності: ритмічні ігри, танці, спів, використання елементарних дитячих музичних інструментів, що не лише заохочують дітей до активної участі у цьому процесі, але й стимулюють їхню творчість та фантазію. Ці активності допомагають дошкільникам краще розуміти музику як мову емоцій та засіб взаємодії з навколишнім світом, відкриваючи перед ними безмежний світ музичних можливостей і вражень. Діти, залучені до занять логоритмікою, опановують навички колективної взаємодії, розвивають більш тонке й глибоке розуміння та відчуття музики, пізнають ритм як інструмент комунікації. В умовах дистанційного навчання, ці активності повинні бути адаптовані до віддаленого формату з використанням ІКТ на кшталт відеоуроків, інтерактивних ігор, онлайн-інструментів тощо. Важливо створити атмосферу, яка б заохочувала дітей до активної участі, навіть перебуваючи на

відстані, та забезпечити підтримку батьків чи осіб, які їх замінюють, для ефективного проведення занять вдома.

Щоб захопити, «заразити» дитину логоритмікою педагогу необхідно застосувати яскраві музичні образи (програмну ритмічно загострену музику та самобутній пісенний матеріал), виразні рухи (у тому числі й імітаційні) та словесні аналогії (забавлянки, приказки, промовки, вірші, лічилки тощо). Вміле поєднання таких складових, як музика, рух і слово спонукає дитину відчувати та «прожити» ритм, тим самим мотивуюючи її відтворювати ритм за допомогою простих засобів, таких як кроки, погойдування, відстукування та інші рухи. Отже, ми розглядатимемо логоритміку в умовах дистанційного навчання як комплексну систему, яка поєднує традиційні логоритмічні методи з цифровими технологіями для розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, де основним методом є гра.

Однією з суттєвих проблем дистанційного навчання є сприйняття звуку, оскільки звук, що передається через електронний пристрій, може інколи деформуватися, або «стискатися», що призводить до його спотвореного сприйняття як педагогом, так і дитиною. Це створює додаткові труднощі в роботі над розвитком відчуття ритму. Однак, можна мінімізувати негативний вплив цих факторів використовуючи компенсаторні стратегії, такі як візуалізація ритмічних малюнків, використання метронома та акцентування уваги на візуальних підказках.

Дистанційне навчання характеризується низкою специфічних особливостей. Зокрема, зміна освітнього середовища може впливати на рівень мотивації та концентрацію уваги дітей. Водночас сучасні цифрові технології відкривають можливості для створення яскравих, інтерактивних форм занять, здатних зацікавити дошкільників та підтримати їхню активність в освітньому процесі. Крім того, дистанційне навчання створює умови для реалізації індивідуального підходу, що дозволяє педагогові зосередитися на унікальних особливостях кожної дитини, враховуючи її потреби, інтереси та темп засвоєння матеріалу [130].

Дистанційне навчання відкриває нові можливості ще й завдяки використанню сучасних технологій. Використання цифрових інструментів і сучасних освітніх платформ відкриває нові можливості для розробки інтерактивних і змістовних завдань, здатних ефективно зацікавити дітей старшого дошкільного віку та стимулювати їх до активної пізнавальної й творчої взаємодії.

Інтерактивні логоритмічні ігри, віртуальні інструменти, відеоуроки та інші цифрові формати забезпечують не лише доступ до багатого музичного контенту, але й сприяють активній участі дошкільників в освітньому процесі. Ці цифрові сервіси також дозволяють педагогічним працівникам ЗДО підходити до кожної дитини індивідуально, враховуючи її унікальні здібності, інтереси та потреби. Музичний керівник може адаптувати заняття під конкретну дитину, надаючи матеріали та завдання, які найкраще відповідають рівню її розвитку та музичним інтересам. Це створює можливості для більш ефективного та персоналізованого навчання, що є надзвичайно важливим для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку під час дистанційної взаємодії.

Особливу увагу слід приділити емоційному компоненту освітнього процесу, оскільки дистанційне навчання може стати психоемоційним викликом для дитини, зокрема у разі обмеженості соціальних взаємодій. У такому контексті логоритмічні заняття відіграють важливу роль не лише як засіб гармонійного розвитку, але й як джерело позитивного емоційного досвіду, відчуття психологічного комфорту та безпеки. Важливо забезпечити таке освітнє середовище, у якому діти старшого дошкільного віку матимуть змогу вільно виражати власні емоції та почуття. Це стимулює їхню творчість та робить процес опанування знань більш ефективним. Адже «діти дошкільного віку можуть не запам'ятати певну інформацію, але вони згадають приємні емоції, а це дуже цінно!» [131, ст. 26].

Для підготовки та успішного проведення музичного заняття в умовах дистанційного навчання необхідна наявність певного обладнання: стіл та зручний стілець; комп'ютер із якісною камерою, мікрофоном та навушниками; високошвидкісний інтернет; програми для створення відео та графічні редактори;

наочний матеріал; елементарні дитячі музичні інструменти чи їх замітники, музичні іграшки тощо. Щоб дистанційні заняття були результативними, в умовах домашнього середовища дошкільника необхідно створити спеціально обладнане місце, де дитина зможе зосередитися на навчанні без відволікань. Це може бути окремий куточок, обладнаний необхідними технічними засобами, дидактичними матеріалами та інструментами для музикування. Кімната має бути добре освітленою та регулярно провітрюватися. Таке організоване місце сприятиме створенню робочого настрою та підтримуватиме високий рівень мотивації під час занять.

Заняття з розвитку відчуття ритму з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку можуть відбуватися як у синхронному (комунікація в реальному часі через чати, аудіо та відеоконференції, соціальні мережі тощо), так і в асинхронному (взаємодія з використанням онлайн інструментів) режимах дистанційного навчання [132].

Під час синхронного дистанційного заняття всі учасники освітнього процесу взаємодіють у спільному електронному середовищі (музичний керівник, діти, батьки чи особи, які їх замінюють). Заздалегідь визначаються відповідні програми для відеоконференції: Zoom, Google Meet, Microsoft Teams тощо. Логоритмічне заняття в такому форматі доцільно проводити за такою структурою:

- вступна частина (концентрація уваги, музичне привітання, ходьба чи марширування під музику на місці та/або у різних напрямках);
- основна частина (озвучення та пояснення основних понять заявленої теми заняття педагогом, демонстрація обраної логоритмічної вправи, синхронне виконання запропонованої вправи (педагог + діти + батьки/особи, які їх замінюють), спів та гра на елементарних дитячих музичних інструментах чи їх замінах, вправи на розвиток творчої ініціативи дошкільника, комунікативні або ж релаксаційні вправи тощо);
- заключна частина (підведення підсумків заняття, рефлексія, прощання).

За Санітарним регламентом для дошкільних навчальних закладів дистанційне заняття такого типу з дітьми старшого дошкільного віку може тривати не більше 15 хвилин [133]. Тому рекомендації для батьків чи осіб, які їх замінюють, щодо підготовки домашнього завдання дошкільниками, дидактичний та музичний матеріал та додатковий опис правил виконання ігрових вправ на формування та покращення ритмічних умінь дітей доцільно надавати поза межами заняття.

Під час асинхронної взаємодії педагог надсилає батькам вихованців чи особам, які їх замінюють, коротке (до 5-ти хвилин) навчальне відео, яке містить показ конкретної логоритмічної вправи та лаконічну словесну інструкцію. Для створення таких відео широкі можливості надають відеоредактори MovAvi, InShot, Canva (для операційних систем Windows та Android) тощо. На сьогодні це прості та доступні, зручні у використанні безкоштовні інструменти для дистанційного навчання, що мають інтуїтивно зрозумілі інтерфейси та велику кількість функцій для якісного відеомонтажу. В умовах реалій воєнного стану, коли внаслідок російських обстрілів спостерігається значний дефіцит електроенергії та нестабільність інтернет-зв'язку, під час дистанційного навчання часто доводиться надавати перевагу використанню саме асинхронній взаємодії.

Завдання, що надаються у форматі як синхронної, так і асинхронної взаємодії, можуть включати різноманітні онлайн-ігри та інтерактивні вправи, спрямовані на розвиток відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, сприяючи формуванню їх ритмічних здібностей у комфортному та доступному цифровому форматі. Для їх створення використовуються різноманітні онлайн-сервіси для створення інтерактивних вправ на кшталт LearningApps, Genially, PowerPoint тощо. Для зворотного зв'язку з батьками вихованців чи особами, які їх замінюють, в нагоді стають сервіси та інструменти Google (Google+, Google Classroom, Gmail, календар Google, диск Google), віртуальна дошка Padlet, месенджери Telegram, Viber тощо. Батьки чи особи, які

їх замінюють, можуть надсилати відео з домашніми завданнями, отримувати рекомендації щодо подальшої роботи з розвитку відчуття ритму у дітей.

Зупинимось детальніше на цифрових платформах та сервісах дистанційного навчання, які не лише мають безмежні можливості для організації повноцінного освітнього процесу у віддаленому форматі, а й сприяють ефективному професійному розвитку педагогічних працівників ЗДО. Основним інструментом для проведення дистанційних занять є відеоконференц-платформи, такі як Zoom, Microsoft Teams, Google Meet тощо. Ці сучасні сервіси дозволяють усім учасникам освітнього процесу бачити одне одного в режимі реального часу, що є надзвичайно важливим для взаємодії та зворотного зв'язку.

Zoom є сучасною платформою для організації відеоконференцій, яка відкриває безліч можливостей для педагогів та дітей, оскільки дозволяє не тільки бачити та чути одне одного у режимі реального часу, але й інтерактивно взаємодіяти, незалежно від фізичного розташування кожного учасника. Наявність відеозв'язку робить дистанційні музичні заняття особливо продуктивними, адже педагог може демонструвати різноманітні ритми та рухи, а діти — відтворювати їх, створюючи динамічне освітнє середовище. Поділ екрану відкриває нові можливості до безлічі навчальних ресурсів, таких, наприклад, як відео з ритмічними вправами, а також можливості одночасного перегляду та аналізу музичних творів, що дозволяє педагогам наочно пояснювати складні завдання та підходи. Інтерактивна біла дошка забезпечує такий рівень взаємодії, який раніше був доступний лише в музичній залі ЗДО. Інтерактивна взаємодія стимулює залучення дошкільників, дозволяє учасникам спільно працювати над завданнями, малювати, створювати колажі тощо.

Функція «Breakout Rooms» дозволяє створювати окремі віртуальні кімнати для групової роботи, де батьки чи особи, які їх замінюють, разом з дітьми можуть практикуватися у невеликих групах, стимулюючи командну взаємодію та глибше занурюватися в освітньо-виховний процес. Такий розподіл підвищує ефективність творчої взаємодії, дозволяючи допомагати одне одному та обмінюватися ідеями у більш комфортному та фокусованому середовищі. Запис занять є ще однією

значною перевагою, яка дозволяє повторно переглядати заняття для кращого розуміння та закріплення ритмічних малюнків і мелодій, що є невід'ємною частиною процесу розвитку відчуття ритму засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Чат у Zoom відіграє роль містка між музичним керівником та батьками чи особами, які їх замінюють, уможливорює швидкий обмін текстовими повідомленнями, що доцільно використовувати для пояснення певних нюансів та запитань у невимушеній атмосфері [134].

Спостереження за реакціями та опитування забезпечує зворотний зв'язок з дітьми, дозволяючи педагогу оцінювати динаміку розвитку та освоєння дошкільниками матеріалу, а також уможливлюють своєчасну адаптацію заняття до потреб та запитів дітей. Звукові ефекти посилюють ефективність музичних занять, створюючи позитивне емоційно насичене захоплююче середовище, яке сприяє невимушеній та продуктивній атмосфері спільної діяльності. Всі ці елементи формують комплексний набір інструментів, який робить Zoom винятковим для проведення інтерактивних та ефективних занять з логоритміки в прямому ефірі, забезпечуючи дітям повноцінне занурення в процес музичного виховання, навіть тоді, коли вони перебувають за межами традиційної групи чи музичної зали закладу дошкільної освіти.

Платформи для відеоконференцій часто містять додаткові інструменти, які можуть бути корисними для дистанційних занять логоритмікою. Наприклад, функція спільного екрану може бути використана для показу ритмічних малюнків, музикограм чи ілюстративних матеріалів. Цифрова дошка чи опція анотацій уможливорює проводити вправи на розпізнавання ритму та мелодії, що дозволяє музично обдарованим дітям старшого дошкільного віку візуально відстежувати і навіть самостійно малювати музикограму чи ритмічні фігури.

Microsoft Teams є наступною потужною платформою, що дозволяє організовувати онлайн заняття з логоритміки, пропонуючи унікальні інструменти та можливості для всіх учасників освітнього процесу. Як інтегрована частина Office 365, Teams надає широкий набір функцій для співпраці, включаючи обмін файлами та організацію відеоконференцій. Ці можливості роблять платформу

доцільною для синхронного та асинхронного навчання, що є надзвичайно важливим для створення гнучкого розкладу занять.

Значною перевагою Teams є його тісна інтеграція з іншими додатками Microsoft, такими як Word, Excel, PowerPoint та OneNote, що дозволяє педагогічним працівникам створювати навчальні матеріали безпосередньо на платформі. Це значно полегшує освітній процес, оскільки діти мають доступ до всіх необхідних матеріалів. Інтеграція з SharePoint та OneDrive забезпечує легкість отримання дидактичних матеріалів та сприяє безперервній взаємодії, де музично обдаровані діти старшого дошкільного віку можуть працювати над спільними проєктами в режимі реального часу, зберігаючи свої роботи в хмарі. Це також забезпечує безпеку та легкість доступу до дитячих робіт для музичного керівника, який може відстежувати динаміку і своєчасно налаштовувати зворотний зв'язок. Функція відеоконференцій в Teams оснащена високоякісним відео та аудіозв'язком, що дозволяє проводити заняття з високою чіткістю зображення та звуку. Це надзвичайно важливо для занять логоритмікою, де нюанси руху та звукові деталі є ключовими. Також Teams пропонує розширені можливості для налаштування зв'язку, як от, наприклад, фонове шумоподавлення, що мінімізує зовнішні перешкоди під час занять. Ще однією безцінною функцією для занять з логоритміки у дистанційному форматі є можливість проведення групових робіт та дискусій у вигляді окремих кімнат (Breakout rooms), що дозволяє дітям разом з батьками чи особами, які їх замінюють, працювати в маленьких групах під час заняття, імітуючи досвід реальної групи ЗДО. Ця можливість сприяє розвитку командної роботи та вільному спілкуванню між усіма учасниками освітнього процесу. Загалом, Microsoft Teams пропонує гнучку, інтегровану платформу для ефективної організації занять в умовах дистанційного навчання, підтримуючи взаємодію між музичним керівником та дошкільниками, створюючи продуктивне освітнє середовище [135, ст. 106].

Платформи відозв'язку на кшталт Zoom чи Microsoft Teams відкривають простір для живого спілкування, де можна надавати відгуки у реальному часі під

час онлайн сесій. Це сприяє швидкій та ефективній взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Одним із зручних цифрових інструментів для проведення дистанційних занять є і Google Meet. Це платформа для відеоконференцій, що інтегрується з іншими сервісами Google, на кшталт Google Classroom, Gmail, Calendar і Drive, що забезпечує зручний і всеохоплюючий досвід для організації освітнього процесу. Однією з ключових особливостей Google Meet є простота її використання. Заняття можна швидко запланувати через Google Calendar [135, ст.102] або створити через Gmail, що робить платформу доступною для всіх учасників освітньої взаємодії без потреби у додатковому програмному забезпеченні. Крім того, Google Meet надає високоякісне аудіо та відео, що є важливим для музичних занять з використанням засобів логоритміки, де потрібно чітко бачити рухи і чути музику та інструкції педагога. Важливо, що Google Meet дозволяє ділитися екраном, що є корисним при показі ритмічних партитур, музичних відеофрагментів або відеоуроків [135, ст.93]. Педагогічні працівники можуть також використовувати додатки та розширення, як-от Whiteboard (інтерактивна дошка), для покращення взаємодії та залучення батьків чи осіб, які їх замінюють, під час занять.

У контексті дистанційного навчання, де інтерактивні мультимедійні вправи та ігри є невід'ємним компонентом, існує низка цифрових платформ, що забезпечують можливість розробки дидактичних матеріалів. Серед них — безкоштовний сервіс LearningApps, який пропонує бібліотеку готових вправ, відсортованих за темами, предметами та віком дітей, доступну для використання за посиланням або QR-кодом з будь-якого пристрою, підключеного до Інтернету, а також можливість завантаження для роботи в режимі офлайн. Крім того, LearningApps надає інструменти для створення власних інтерактивних завдань. Зареєстровані користувачі можуть створювати закладки, зберігати власні вправи та відстежувати статистику виконання завдань [135, ст.96].

Музичні керівники, що працюють дистанційно, мають можливість використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для здійснення запису занять, що дозволяє педагогам аналізувати процес, а батькам чи особам, які їх

замінюють, переглядати матеріал у будь-який зручний для них час та відпрацьовувати з дітьми певні навички. Також для занять можуть використовуватися спеціалізовані музичні програми та платформи, які містять численні теки ритмічних зразків і дидактичних матеріалів. Деякі з цих платформ пропонують інтерактивні вправи та можливість створювати індивідуальні навчальні плани для кожної дитини. Сучасне програмне забезпечення My Music Staff або Tonara Music [136], [137] дозволяє відстежувати індивідуальний прогрес, встановлювати цілі та завдання, а також мотивувати дошкільників через системи винагород і бейджів. Не менш важливим є зворотний зв'язок від батьків чи осіб, які їх замінюють, адже саме вони можуть надавати інформацію про те, як дитина працює вдома. Це дозволяє педагогам отримати більш цілісне уявлення про успіхи та труднощі дошкільників і здійснювати коригування у методиках навчання, що забезпечує більш індивідуальний та результативний підхід. Для цього можна використовувати неабиякий арсенал сучасних інструментів, як от, електронні портфоліо, де батьки чи особи, які їх замінюють, можуть збирати відеофрагменти роботи з дітьми та презентації їх розвитку, записувати виконані домашні завдання, що є невід'ємною складовою оцінювання. Відео з досягненнями дітей батьки чи особи, які їх замінюють, можуть надсилати через такі сервіси як Flipgrid чи Vimeo, що забезпечують зручний обмін медіа файлами [138], [139].

Отже, впровадження дистанційного навчання в систему розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки має низку особливостей, які стосуються методичних, технічних і психологічних аспектів.

Розглядаючи методичний аспект, варто звернути увагу на такі ключові моменти: адаптація методик музичного виховання до онлайн-формату (наприклад, використання інтерактивних відеоуроків, аудіозаписів, анімованих матеріалів); поєднання синхронного та асинхронного навчання: синхронні заняття через відеозв'язок і самостійна робота дітей з музичними матеріалами; залучення батьків чи осіб, які їх замінюють, як посередників між музичним керівником і

дитиною для контролю за виконанням завдань; розвиток слухового сприйняття та ритмічного чуття через спеціально підібрані музичні ігри та вправи.

Окрім методичних аспектів, вагому роль у дистанційному навчанні відіграють технічні умови, серед яких варто виокремити: використання цифрових платформ (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams) для проведення занять; використання аудіо та відеозаписів для формування музичного сприйняття; проблеми з якістю звуку при передаванні музики під час онлайн-зв'язку; обмежені можливості для взаємодії дітей із музичними інструментами в домашніх умовах.

Психологічний аспект розвитку відчуття ритму у старших дошкільників засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання характеризується зниженою концентрацією уваги дітей під час онлайн-сесій, потенційним послабленням емоційного зв'язку між педагогом та дитиною, обмеженнями у сенсорному сприйнятті та практичній демонстрації матеріалу.

Водночас, незважаючи на певні складнощі, дистанційне навчання надає і потенційні переваги, як от гнучкість у плануванні занять та доступність матеріалів у будь-який час, можливість індивідуалізації навчання відповідно до рівня розвитку дитини, використання мультимедійних технологій для підвищення мотивації дошкільників. Поряд із перевагами, впровадження дистанційного навчання неминуче пов'язане з певними недоліками та викликами, серед яких: відсутність безпосередньої взаємодії між дитиною та педагогом, залежність від технічного забезпечення та інтернет-зв'язку, необхідність активної участі батьків чи осіб, які їх замінюють, в освітньому процесі.

Для ефективного використання можливостей дистанційного навчання, під час роботи з розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку доцільно діяти за таким алгоритмом. Спочатку варто визначитися з музичним матеріалом, вибрати фонове зображення, візуальний матеріал для позначення тривалостей нот (сонце, хмаринка, овочі/фрукти тощо в залежності від тематики заняття та пори року), звести у графічному редакторі фон

та зображення з тривалістю, щоб зобразити ритмічний малюнок. Після того, як слайди будуть готові, необхідно об'єднати їх у відеоредакторі до слайд-шоу, додавши музичний супровід. Музичний та дидактичний матеріал змінюється залежно від теми заняття, його цілей та завдань.

Крім відеоформату, в ході роботи з розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання дієвим може бути використання мультимедійних презентацій за темою заняття. Для цього використовується стандартна програма виготовлення презентацій Microsoft PowerPoint. За допомогою цієї програми в презентацію можна вставити не лише текст та зображення, а й аудіо та відеофайли, додати елементи гри за допомогою активних клавіш [140]. Презентації створюються аналогічно до структури навчального відеоролика.

Таким чином, процес розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання не суперечить поточним освітнім вимогам та відповідає всім сучасним тенденціям. Освоєні під час пандемії та вдосконалені в умовах повномасштабного російського вторгнення до України методи роботи з усіма учасниками освітнього процесу сприяють успішній взаємодії педагогів з дітьми та їх родинами, а також дозволяють створювати новий цікавий авторський матеріал.

Впровадження дистанційного навчання за умови грамотного його інтегрування в процес традиційного музичного виховання, може зробити його більш якісним та різноманитим. Дослідження в галузі педагогіки та когнітивної психології (Mayer, 2005; Gee, 2008) свідчать, що мультимедійні технології сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, завдяки поєднанню візуальних, аудіальних і тактильних стимулів. Використання інтерактивних додатків, навчальних платформ, що передбачено системою дистанційної освіти, допомагає краще адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб дошкільника, підвищує його мотивацію та залученість. Відтак, дистанційне навчання може бути ефективним в процесі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки за умови

адаптації методик, використання інтерактивних технологій та активного залучення батьків чи осіб, які їх замінюють, до освітнього процесу.

Таким чином, дистанційне навчання ми будемо розглядати як специфічну форму організації освітнього процесу, що відбувається у віртуальному середовищі з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, яка, поряд з потенційними викликами щодо мотивації та зосередженості дітей, відкриває значні можливості для створення інтерактивного освітнього контенту та реалізації індивідуалізованого підходу до розвитку кожного дошкільника з урахуванням його потреб та інтересів.

2. 2 Теоретико-методичні засади розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання

Поглиблений аналіз науково-теоретичних засад створення інструментарію методичної моделі розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання вимагає врахування цілісного підходу, що інтегрує низку провідних концепцій у галузі музичної педагогіки, дитячої психології та цифрової освіти. Зокрема, цілісний підхід передбачає інтеграцію провідних ідей з концепції музичного навчання Е. Гордона, теорії множинного інтелекту Г. Гарднера, музично-педагогічної системи К. Орфа, системи музично-ритмічного виховання Е. Жак-Далькроза, а також інших сучасних теорій, що окреслюють фундаментальні засади музичного виховання та розвитку дитини.

Згідно з концепцією музичного навчання Е. Гордона, провідну роль у формуванні музичних здібностей відіграє ранній музичний досвід, у межах якого процеси імітації та асиміляції розглядаються як ключові механізми опанування музичного матеріалу. Важливим аспектом цієї концепції є створення сприятливого музичного оточення, яке стимулює природне занурення у світ звуків, ритмів та мелодій [141, ст. 34]. Важливість вище зазначених теоретичних

засад у контексті сучасних умов та психологічних підходів до освіти, не може бути переоцінена. У Концепції Едвіна Гордона наголошено на значенні раннього занурення в музичну активність [142, ст. 280], що є актуальним сьогодні як ніколи, оскільки цифрові технології відкривають безпрецедентні можливості для надання дошкільникам доступу до музичного виховання. З огляду на сучасні технологічні можливості, таке музичне середовище може бути ефективно реалізоване навіть у віртуальному форматі.

Онлайн-платформи, інтерактивні музичні додатки та цифрові освітні ресурси дозволяють дітям зануритися в багатий звуковий простір, підтримуючи процеси аудіювання, повторення та варіації музичних структур, а також сприяють самостійному музичному дослідженню, спонукаючи дітей до активного слухання та відтворення музики, що, своєю чергою, сприяє їхньому музично-ритмічному розвитку. Таке середовище може включати: інтерактивні музичні ігри, які розвивають слухове сприйняття та здатність до імпровізації; віртуальні ансамблі та платформи для спільного музикування, що імітують живий музичний досвід; аудіобібліотеки з різноманітними музичними творами, які сприяють розвитку музичного мислення через пасивне та активне слухання; системи штучного інтелекту, які можуть адаптувати освітній контент відповідно до рівня дошкільника, пропонуючи персоналізовані вправи. Таким чином, навіть у цифровому середовищі можна створити ефективний простір для формування музичних навичок, підтримуючи основні принципи музичного навчання за Гордоном — насичене музичне оточення, імітацію, варіювання та активну взаємодію з музичним матеріалом.

У свою чергу, теорія множинного інтелекту, розроблена Г. Гарднером, пропонує цінну концептуалізацію розвитку як багатовимірного процесу, в межах якого музичний інтелект функціонує як автономна складова, незалежна від інших форм інтелектуальної активності [81], що особливо важливо в сучасному освітньому контексті, де традиційні методи можуть не завжди відповідати індивідуальним потребам дошкільників. Завдяки новітнім технологіям можливе впровадження адаптивних систем навчання, які:

- аналізують індивідуальні особливості музичного сприйняття, ритмічного чуття та слухової пам'яті кожної дитини;
- пропонують персоналізовані навчальні програми, які коригуються залежно від прогресу дошкільника та його музичних здібностей;
- використовують штучний інтелект для підбору вправ, що відповідають рівню розвитку музичних здібностей дитини;
- створюють інтерактивне середовище, де дошкільники можуть навчатися у зручному для них темпі, розвиваючи сильні сторони та вдосконалюючи слабкі.

Такий підхід сприяє більш ефективному розвитку музичних навичок, допомагаючи кожній дитині реалізувати свій потенціал і підтримуючи її інтерес до навчання через індивідуалізовані освітні стратегії.

Важливе місце у сфері музичного виховання, особливо коли мова йде про музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, займає метод Карла Орфа. Система музичного виховання, розроблена Орфом, створює умови для активної участі дітей у різноманітних формах музичної діяльності, включаючи інструментальну гру, ритмопластику, танцювальні рухи та вокальне виконання. Вона втілює прогресивні гуманістичні ідеї, що сприяють розвитку особистості та стимулюють її творчий потенціал. Акценти на природних здібностях дитини, елементарному музикуванні та фольклорі, як першоджерелі музичної культури, підкреслюють прогресивність та ефективність педагогічних методів Карла Орфа [142, ст.220].

Орфівський підхід передбачає використання елементів гри, що природньо притаманні дошкільникам, для залучення їх до процесу музичного виховання. Він заснований на природному розвитку музичних навичок дітей через експериментування та активну взаємодію. Важливим елементом музично-педагогічної системи Карла Орфа є використання так званого «орфівського набору» — спеціального комплекту дитячих музичних інструментів, які поділяються на звуковисотні та шумові. Діти вчаться через досвід, експериментувати з різними звуками та ритмами, що сприяє розвитку їхнього інтуїтивного розуміння музики. Це допомагає не лише розвивати музично-

ритмічні здібності, але й загальну інтелектуальну та творчу активність дитини. Крім того, за системою Орфа, «рух — це джерело будь-якої людської діяльності та інструмент мислення», а «танець — це організований рух в просторі — часі» [142, ст.222], що акцентує увагу на значенні руху і танцю в музичному вираженні, що робить процес взаємодії більш динамічним та сприяє розвитку відчуття ритму.

У контексті дистанційного навчання, методика Карла Орфа може бути ефективно адаптована для онлайн середовища через інтерактивні вправи та завдання, які батьки чи особи, які їх замінюють, можуть виконувати з дітьми вдома. Музичні інструменти з «орфівського набору» часто є доступними та простими в обігу, що робить цей метод особливо практичним для застосування в домашніх умовах.

Крім того, у сучасному цифровому просторі ці ідеї можуть реалізовуватися через:

- віртуальні інструменти, що дозволяють дітям експериментувати з ритмом і тембром без фізичних обмежень;
- електронні ігри, які поєднують ритм, мовлення та рухові вправи для розвитку музичного слуху та моторики; інтерактивні вправи, що залучають дітей до активного музикування через ритмічне відтворення, імпровізацію та музичні діалоги у форматі онлайн-занять;
- аудіовізуальні технології для спільного виконання, синхронізації рухів та взаємодії в ансамблях навіть на відстані.

Завдяки таким підходам ігровий метод Карла Орфа отримує новий вимір у цифрову епоху, зберігаючи ключові принципи навчання — природність, творчість та активну участь, що сприяє гармонійному музичному розвитку дітей у будь-яких умовах.

Система музично-ритмічного виховання Еміля Жака-Далькроза, заснована на ідеї, що ритм є основою всієї музичної виразності, а тіло може слугувати інструментом для вивчення та розуміння музики, є суттєвим вкладом у музичний розвиток дошкільників. Далькроз вважав, що музичні здібності розвиваються через ритм, який є рухом, що має матеріальну природу, і однаково притаманний

як музиці, так і рухам тіла. Оскільки рухи дітей спочатку тілесні та часто мимовільні, а свідомість формується на основі фізичного досвіду, організовані ритмічні рухи готують їх до музичної діяльності. Швейцарський педагог наголошував на взаємозв'язку між слухом, голосом, тілом та душевними якостями, тому в його ритміці музика є основою для виразних рухів, що відображають емоційну сторону музичного твору [142, ст. 77].

Концепція евритміки Далькроза об'єднує музику, рух та педагогічні принципи в цілісну систему, що розвиває інтеграцію слуху, розуму та тіла. Вправи евритміки, такі як ходьба, біг та інші типи руху, виконуються в ритмі музики та спрямовані на розвиток інтуїтивного відчуття ритму та музичної виразності. Завдяки цьому діти не просто вчать музиці, вони досліджують її через фізичні відчуття та вчать виражати музичні образи через своє тіло. Такий підхід робить навчання більш захопливим і забезпечує краще утримання уваги та більш глибоке засвоєння музичних концептів.

Подібно до методу Орфа, система Далькроза може бути адаптована до дистанційного формату, навіть якщо це здається складним через необхідність руху та взаємодії. Музичний керівник може використовувати відео для демонстрації вправ, а діти — долучатися до цих активностей як під час прямих ефірів, так і в домашніх умовах. Це вимагає більшої креативності в організації освітнього простору та потребує більш активної участі батьків чи осіб, які їх замінюють. Такий підхід уможливлює продовження музично-ритмічного розвитку дітей в інтерактивний та динамічний спосіб. У цьому контексті, методи Орфа та Далькроза можуть ефективно доповнювати одне одного, оскільки обидва підходи зосереджуються на активному залученні дітей до музичного процесу через рух та інтерактивність, незалежно від того, як відбувається взаємодія: в умовах закладу дошкільної освіти чи вдома.

Музично-педагогічна концепція Золтана Кодая, у якій акцентується на важливості використання народних пісень і дитячих ігор, є фундаментальною для музичного виховання дітей дошкільного віку. Ключовий принцип музичної педагогіки Кодая полягає у розвитку музичних здібностей дітей через

використання національних традицій та ефективного методу відносної сольмізації, що застосовується в процесі активного співу дітей на занятті [142, ст. 137].

3. Кодай вважав, що спів є найбільш природньою та фундаментальною формою музичної активності, тому він вважається основою музичного виховання. Спів народних пісень, знайомих та органічних для культурного середовища дитини, забезпечує міцну основу для розвитку природного відчуття мелодії, ритму та гармонії. Використання народної музики, яка є простою та зрозумілою у мелодійному та ритмічному аспекті, дозволяє дітям легше засвоїти основні музичні концепти, водночас сприяє збереженню та цінуванню культурної спадщини свого народу. Цей метод також передбачає використання рухів та жестів, що допомагає у засвоєнні музичного матеріалу на більш глибокому рівні, оскільки діти не просто чують музику, але й фізично відтворюють її через свої дії. Застосування методу Кодая можливе і в умовах дистанційного навчання, де діти можуть вивчати фольклорний матеріал використовуючи аудіо та відеоконтент, а також сольмізувати з використанням «звучних жестів» на інтерактивних платформах, не виходячи з дому.

Метод Сузукі, розроблений японським скрипалем і педагогом Шинічі Сузукі, автором унікальної методики навчання гри на скрипці, відомої як «метод виховання талантів», революціонував навчання музики, представляючи концепцію, що музична освіта повинна бути доступною для всіх дітей, незалежно від їхніх здібностей чи талантів. Сузукі, зберігаючи традиційну систему музичного виховання, враховуючи національні особливості, що спираються на філософські погляди, успішно розвинув її, базуючись на переконанні, що кожна дитина від народження талановита. Він вважав, що «талант потенційно є у кожній дитини. Тому добрі задатки при народженні — це лише здатність швидко пристосуватися до навколишнього середовища» [142, ст. 238].

Суть методу Сузукі полягає в тому, що будь-яка дитина може навчитися грати на музичному інструменті так само, як вона навчається говорити — через повторення, слухання та наслідування. При цьому особлива роль відводиться

батькам чи особам, які їх замінюють, та педагогам. Разом вони створюють підтримуюче розвивальне середовище для навчання. Зазначимо, що саме батьки чи особи, які їх замінюють, мають бути присутніми на всіх заняттях під час дистанційного навчання, допомагати дошкільникам практикуватися вдома, що сприяє щоденній регулярній практиці. Важливим аспектом методу Сузукі є також підхід до слухання — вважається, що постійне слухання музики, яку дитина опановує, значно підвищує її музичну перцепцію та здатність відтворювати музичні фрази.

В теорії когнітивного розвитку Жана Піаже акцентовано на важливості пізнавального розвитку в ранньому дитинстві, відтак освітній інструментарій має бути спрямований на підтримку конкретних етапів розвитку музично-ритмічного сприйняття дітей. Під час дистанційного навчання можливості для безпосередньої інтеракції є обмеженими, тому важливо використовувати адаптовані методи, які можуть підтримувати та стимулювати самостійне вивчення і водночас бути достатньо гнучкими для того, щоб відповідати індивідуальним потребам кожної дитини.

Активна взаємодія з навколишнім середовищем є ключовим фактором засвоєння музичних знань дітьми, оскільки, згідно з теорією Жана Піаже, кожен етап когнітивного розвитку характеризується певними способами мислення, що впливають на музичне сприйняття [143]. У цифрову епоху, коли традиційні навчальні підходи поступаються місцем інтерактивним технологіям, ця ідея набуває нового значення. Перехід до цифрового навчання сприяє трансформації ролі педагога, який стає фасилітатором процесу відкриття та дослідження. Це передбачає:

- використання інтерактивних музичних платформ, де діти дошкільного віку можуть експериментувати зі звуками та ритмом;
- проєктно-орієнтований підхід, що дозволяє дошкільникам самостійно аналізувати музичні твори через творчі завдання;
- гейміфікацію освітнього процесу, яка сприяє природному залученню дітей до музикування через цифрові інструменти;

- розвиток критичного мислення через аналіз музичних творів і формування інтерпретаційних навичок.

Такий підхід не лише відповідає принципам теорії Піаже, а й дозволяє максимально адаптувати музичне виховання дітей старшого дошкільного віку до їх сучасних потреб, сприяючи дитячій пізнавальній активності чи активному пізнанню ними музичного мистецтва.

Спираючись на окреслені вище теоретичні положення, постає можливість розроблення методичного інструментарію, здатного забезпечити результативний розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку за умов обмеженого доступу до традиційного музичного середовища. Завдяки використанню сучасних технологій та інноваційних методичних підходів можна досягти значних результатів у музично-ритмічному розвитку дітей, незважаючи на обмеження, що виникають через формат дистанційної взаємодії.

Отже, інтеграція вище зазначених теоретичних концепцій у практику музичного виховання дошкільників в умовах дистанційного навчання вимагає глибокого осмислення та адаптації освітніх стратегій, спрямованих на розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Практична цінність логоритміки в цьому аспекті є незаперечною. Логоритміка є унікальним педагогічним підходом, що синтезує елементи слова, музики та руху, забезпечуючи всебічний розвиток дитини. Вона поєднує в собі не лише ігрові елементи та розваги, але й систематичну роботу над розвитком моторики, мовлення, музичної чутливості та соціальних навичок. Використовуючи дитячі шумові інструменти, такі як барабани, клавеси, тамбурини, кастаньєти тощо, діти розвивають не лише дрібну моторику рук, а й загальну координацію, оскільки гра на цих інструментах вимагає злагоджених дій обох рук. Ці заняття дають змогу глибше відчувати ритм і засвоїти його природну мелодійність, що важливо до розвитку музичного слуху та відчуття гармонії. Водночас, використання тіла як інструмента (Body Percussion), через плескання в долоні, ляскання по плечах чи стегнах, клацання пальцями, тупотіння ногами,

сприяє сенсорній інтеграції, дозволяючи дітям краще усвідомлювати власне тіло та його можливості. Це не тільки покращує координацію та баланс, але й стимулює розвиток мовленнєвих навичок дитини. Загальновідомо, що саме з мовлення починається процес розвитку відчуття ритму в дитини. Дослідження в галузі нейролінгвістики та музичної психології (Patel, 2008; Goswami, 2011) підтверджують, що ритмічне повторення слів і фраз у такт із рухами рук чи ніг сприяє формуванню слухо-моторних зв'язків у мозку. Це сприяє розвитку фонематичного слуху та навчає дітей контролювати свою вимову з точністю, що є важливим для чіткого і розбірливого мовлення.

Невід'ємною частиною логоритміки є вокальні вправи та ритмічні чистомовки, які допомагають розрізняти звуки та розвивати фонематичний слух. Психолінгвістика, міждисциплінарна наука, яка «досліджує мовлення як активну, цілеспрямовану і мотивовану діяльність, [...] вивчає механізми мовлення, його види і типи» [144, ст. 33], розглядає розвиток мовлення як складний процес. Зокрема, досліджується вплив ритмічних аспектів мовлення на нейронні механізми, що беруть участь у мовленні. Дослідження в галузі психолінгвістики (Goswami, 2011; Tierney & Kraus, 2013) свідчать, що ритмічне мовлення та спів активують нейронні механізми, пов'язані з обробкою мовних сигналів, що сприяє кращому засвоєнню фонетичних особливостей мови. Через співи та ритмічне мовлення діти не лише розширюють свій словниковий запас, а й починають глибше відчувати мову на емоційному рівні. Такі вправи покращують мовну інтуїцію, розвивають пам'ять і сприяють швидкому засвоєнню словесних конструкцій, що, у свою чергу, полегшує процес навчання читанню та письму.

Ритмічні ігри та вправи, які застосовуються під час занять логоритмікою, мають величезний вплив і на соціальний розвиток дитини. Через спільну гру та взаємодію з однолітками, музично обдаровані діти старшого дошкільного віку вчаться працювати в команді, розуміючи значення співпраці та взаємодії. Це дозволяє їм відчувати себе частиною колективу, де кожен внесок є цінним, де ритмічна гармонія стає метафорою для міжособистісних відносин. Крім того, вправи на розвиток відчуття ритму, які часто змінюють свою структуру та

швидкість, стимулюють розвиток уваги та концентрації, допомагаючи дитині покращити навички зосередження на деталях та вдосконалити здатність швидко переключатися між завданнями.

Музично-рухові композиції в логоритміці є важливим засобом для вираження власних емоцій та почуттів. Інтегруючи музику з рухом, музично обдаровані діти старшого дошкільного віку вчаться виражати себе через невербальні засоби комунікації, розвиваючи таким чином більш глибоке розуміння власних емоцій та емоцій інших. Креативність та індивідуальний підхід до кожної дитини стимулюють їхній творчий потенціал, дозволяючи вільно експериментувати з різними звуками, ритмами та рухами, створюючи безмежний простір для імпровізації та власної творчості. Зазначимо, що кожен елемент логоритмічного процесу є частиною системи, спрямованої на гармонійний розвиток особистості дитини. Цей комплексний підхід, що містить різноманітні форми та методи, забезпечує створення міцної основи для подальшого розвитку дошкільника.

Трансформуючи традиційні підходи, логоритміка в умовах дистанційного навчання використовує інтерактивні ігри, що сприяють розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників та стимулюють їх активну участь. Музичний керівник адаптує такі ігри для онлайн середовища, використовуючи цифрові технології для створення захоплюючих та ефективних занять: ритмодекламація, під час якої діти промовляють віршовані тексти в супроводі ритмічних малюнків на елементарних дитячих музичних чи то шумових інструментах, ще краще — на предметах побуту, що їх оточують, вправи ігрового масажу, пальчикові ігри, нейроігри тощо. Однак виклики дистанційного навчання вимагають розуміння того, яким чином підтримувати мотивацію музично обдарованої дитини в умовах, коли фізична присутність педагога неможлива. Тому педагог повинен використовувати всі доступні інструменти для підтримки постійного зв'язку з вихованцями, стимулюючи їх інтерес та зацікавленість, включаючи контроль за процесом та динамікою розвитку музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Таким чином, логоритміку в контексті дистанційного навчання ми визначаємо як комплексний методичний засіб, що успішно інтегрує традиційні логоритмічні підходи з сучасними цифровими технологіями з метою розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

2.3 Методична модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Різноманітні функції моделювання зробили його популярним методом у педагогічних дослідженнях. Воно дозволяє не тільки аналізувати існуючі педагогічні практики, але й прогнозувати результати впровадження нових підходів, що значно підвищує ефективність науково-дослідної діяльності.

Розробка методичної моделі розвитку відчуття ритму засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання здійснювалася на основі комплексного аналізу потреб цільової аудиторії, а саме музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку та умов, у яких буде здійснюватися їх розвиток. Представлена методична модель базується на глибокому аналізі теоретичних досліджень науковців, які присвятили свої праці вивченню педагогічного моделювання освітніх явищ. Теоретичні аспекти педагогічного моделювання розглядаються в працях В. Бикова [145], Є. Лодатко [146], І. Осадчого [147]. Класифікація та види моделей у наукових дослідженнях детально аналізують О. Єжова [148], В. Биков [145] та Є. Лодатко [146]. Педагогічне моделювання дозволяє не лише систематизувати існуючі знання, але й створювати нові, ефективні методики. Його використання дає можливість досліджувати освітні процеси в контрольованих умовах, виявляти їхні закономірності та прогнозувати результати впровадження нових підходів. На думку О. Семенової, педагогічне моделювання передбачає «аналіз педагогічних проблем, причин їх виникнення; побудову ціннісних основ і стратегій; визначення цілей і завдань; пошуку методів і засобів реалізації педагогічної моделі» [149].

У вітчизняній науковій літературі «модель» трактується, як «умовна схема якого-небудь процесу чи об'єкта, що використовується у дослідженнях його представником» [150, ст. 683]; «деяке подання (аналог, образ) системи, що моделюється, у якому відображаються, враховуються, характеризуються і можуть відтворюватися такі особливості цієї системи, які забезпечують досягнення цілей побудови та використання моделі» [145, ст. 232].

Розробка методичної моделі, спрямованої на розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, базувалася на комплексному дослідженні наукових праць, що висвітлюють різні аспекти досліджуваного питання.

Для розуміння принципів музично-ритмічного виховання старших дошкільників та застосування логоритмічних методів в роботі з ними, були використані роботи Т. Радзівіл [151], О. Керик [152], О. Шостак [122] та С. Садовенко [153], [154], які досліджували теорію та методику музичного виховання, зокрема, розвиток ритмічного слуху та музично-ритмічних рухів. Також, важливим джерелом стала робота М. Солодовник [155], що присвячена застосуванню логоритмічних вправ у корекційній роботі з дітьми.

Практичні рекомендації та вправи для розвитку відчуття ритму було почерпнуто з досліджень Ю. Рібцун [123] та Л. Федорович [125], які присвятили свої праці логоритміці та музично-руховій діяльності.

Психологічні аспекти розвитку музичних здібностей у дошкільників, зокрема, формування відчуття ритму, були вивчені, завдяки працям С. Науменко [47], [96], О. Руденко [156] та Г. Рудої [157].

Організація дистанційного навчання та використання цифрових інструментів у дошкільній освіті базувалася на дослідженнях В. Бикова [158], [159], М. Жалдака [160], О. Спіріна [158], [159] та С. Литвиної [161], [162], які розробляли теорію та методику використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Розвиток творчих здібностей у дітей, зокрема, музично обдарованих, було розглянуто в працях В. Моляко [59], [83], Р. Моляко [84], В.Тименка [163],

Н. Карпенко [164], О. Кульчицької [86], Н. Романишин [91], які досліджували психологію обдарованості.

Теоретичні основи моделювання були закладені, завдяки працям В. Бикова [145], Є. Лодатко [146], І. Осадчого [147], О. Семенової [149], які розробляли принципи та підходи до створення педагогічних моделей. Види моделей у наукових дослідженнях та їх класифікацію було вивчено завдяки роботам О. Єжової [148], В. Бикова [145], Є. Лодатко [146].

Використання цих праць дозволило створити цілісну методичну модель, яка враховує особливості розвитку музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Спираючись на всебічний аналіз сучасних теоретичних концепцій та практичних досліджень у сфері музичного виховання дітей старшого дошкільного віку, логоритміки, психології дитячої обдарованості, а також ефективного застосування цифрових технологій в освітньому процесі, обґрунтуємо структуру та зміст запропонованої методичної моделі.

Методична модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання є комплексним інструментом, спрямованим на оптимізацію освітнього процесу та підвищення ефективності розвитку музичних здібностей дітей. Її структура відображає системний підхід до музичного виховання старших дошкільників, враховуючи особливості дистанційного навчання та потребу в індивідуалізації завдань та вправ, що дозволяє кожній дитині працювати у власному темпі та з урахуванням своїх можливостей. У цьому розділі ми детально розглянемо компоненти цієї моделі, їхні взаємозв'язки та функції.

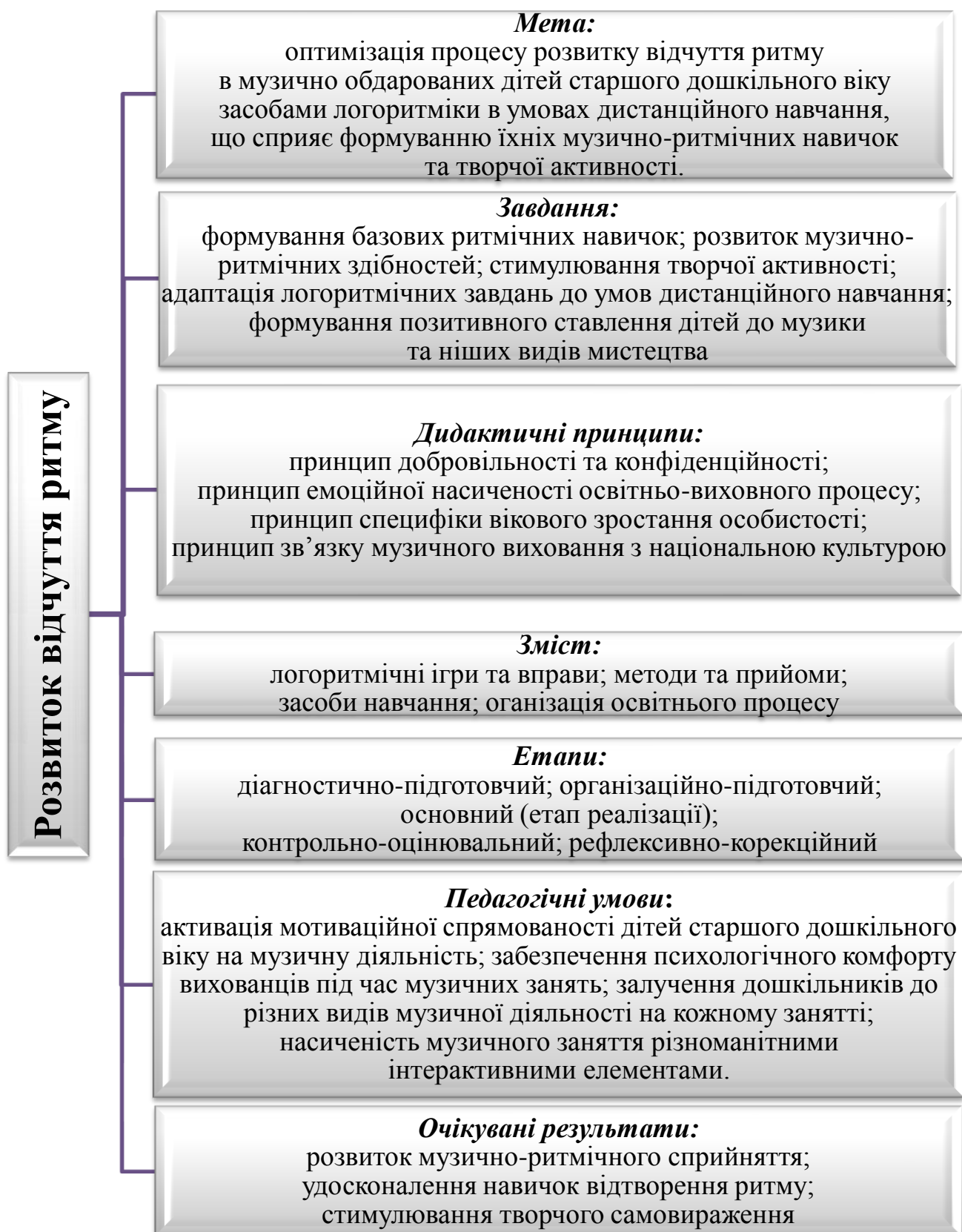

Рис. 2.1. Структура методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання

Виходячи з аналізу теоретичних та практичних аспектів досліджуваної проблеми, а також враховуючи специфіку дистанційного навчання, було сформовано мету методичної моделі, яка спрямована на досягнення конкретних результатів у розвитку музичних здібностей дітей.

Метою методичної моделі є оптимізація процесу розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, що сприяє формуванню їхніх музично-ритмічних навичок та творчої активності.

Вона передбачає створення ефективного освітнього середовища, що забезпечує:

- розвиток ритмічних навичок, зокрема формування здатності відчувати, відтворювати та інтерпретувати ритмічні малюнки, а також розвиток координації рухів та музичного слуху;
- розвиток музичного слуху та координації рухів (формування здатності розуміти та аналізувати музичні твори з огляду на їхню ритмічну структуру та розвиток здатності до самостійного музикування й імпровізації);
- стимулювання творчої активності шляхом залучення до музично-ритмічної діяльності та розвитку здатності до самовираження через музику та рух;
- адаптація до умов дистанційного навчання, що передбачає використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для організації ефективного освітнього процесу та забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини, враховуючи її особливості та потреби.

Досягнення цієї мети сприятиме не лише розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, але й їхньому загальному зростанню, включаючи формування когнітивних, емоційних та соціальних навичок, вихованню позитивного ставлення до музики та інших видів мистецтва. Її реалізація вимагає розв'язання низки конкретних завдань, які визначають напрямки та зміст музично-ритмічної діяльності дітей старшого дошкільного віку. Ці завдання спрямовані на забезпечення повноцінного розвитку музично-ритмічних здібностей дітей засобами логоритміки, включаючи формування

навичок відчуття, відтворення та інтерпретації ритмічних малюнків, а також розвиток координації рухів та музичного слуху. Крім того, вони передбачають трансформацію та адаптацію традиційних підходів до музичного виховання дошкільників для ефективної роботи в умовах дистанційного навчання, що вимагає використання сучасних ІКТ та створення інтерактивного освітнього середовища, яке забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини, враховуючи її особливості та потреби.

Для успішної реалізації поставленої мети, нами було визначено наступні *завдання*, які визначатимуть напрями та зміст логоритмічної діяльності з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання, а саме:

- формування базових ритмічних навичок;
- розвиток музично-ритмічних здібностей;
- стимулювання творчої активності;
- адаптація логоритмічних завдань до умов дистанційного навчання;
- формування позитивного ставлення дітей до музики та інших видів мистецтва.

Першим кроком у розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку є формування базових ритмічних навичок. Це завдання спрямоване на розвиток у дошкільників здатності відчувати та відтворювати прості ритмічні малюнки. Крім того, важливим його аспектом є формування навичок координації рухів та музичного слуху дітей. Це завдання є фундаментальним для подальшого розвитку відчуття ритму обдарованих дошкільників, оскільки воно забезпечує необхідну базу для розуміння та відтворення більш складних ритмічних структур.

Наступним етапом щодо розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку є розвиток музично-ритмічних здібностей. Це завдання спрямоване на формування у дітей старшого дошкільного віку здатності розуміти та аналізувати ритмічну структуру музичних творів. Крім того, воно

включає розвиток здатності до самостійного музикування та імпровізації під час музичних занять та самостійної діяльності вдома.

Важливим етапом у розвитку музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку є стимулювання їх творчої активності. Це завдання має на меті розкриття творчого потенціалу обдарованих дошкільників та спрямоване на розвиток здатності до самовираження, імпровізації та створення власних елементарних музично-ритмічних композицій. Воно передбачає створення умов для вільного експериментування з ритмом, темпом, динамікою, а також заохочення дітей до використання «звучних жестів», музичних інструментів (їх замінників) та рухів для вираження власних музичних фантазій. Для реалізації цього завдання, варто залучати дітей до всіх видів музичної діяльності, як от спів, слухання музики, музично-ритмічні рухи, інструментальне музикування та танці, що дозволить обдарованим дошкільникам застосовувати на практиці набуті навички та вміння експериментувати для творчого самовираження.

Адаптація логоритмічних завдань до умов дистанційного навчання є одним із найважливіших завдань для забезпечення якості музичних занять з використанням засобів логоритміки та ефективності розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в цьому форматі. Воно передбачає створення сприятливих умов для музичного виховання та розвитку дошкільників, враховуючи специфіку дистанційного навчання та індивідуальні потреби дітей. Реалізація цього завдання передбачає також використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, таких як інтерактивні платформи, відеоконференції, онлайн-ігри та інші цифрові інструменти, описані в п. 3. 2, для організації змістовних та ефективних синхронних та асинхронних занять. Крім того, необхідно створити віртуальне освітнє середовище, яке стимулюватиме старших дошкільників до активної участі в різних видах музичній діяльності. Воно повинно бути інтерактивним, доступним, гнучким, комунікативним та ресурсним. Варто звернути увагу і на забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини. Це передбачає адаптацію логоритмічних вправ та ігор до індивідуальних потреб та особливостей

обдарованих дошкільників, використання диференційованих завдань, що враховують рівень розвитку та їхні інтереси, а також забезпечення індивідуальної підтримки дітей та їхніх батьків (осіб, які їх замінюють).

Не менш важливим завданням щодо розвитку музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку є формування в них позитивного ставлення до музики та інших видів мистецтва. Воно включає не лише ознайомлення дітей з різноманітними мистецькими жанрами, стилями та напрямками, але й виховання естетичного смаку та інтересу до музичного мистецтва. Варто заохочувати батьків обдарованих дошкільників чи осіб, які їх замінюють, до відвідування концертів, виставок та інших мистецьких заходів, у тому числі й в онлайн режимі. Крім того, це завдання спрямоване на розвиток здатності дітей до емоційного переживання музичних творів. Слухаючи музику з дітьми, слід залучати їх до активної взаємодії з нею, вираженню своїх емоцій та почуттів через рух. Важливим є обговорення з дітьми емоційного змісту музичних творів, що сприяє розвитку емоційного інтелекту дошкільників та їхньої здатності до емпатії.

Реалізація цих завдань дозволить створити міцну основу для подальшого розвитку музичних здібностей дітей, зокрема відчуття ритму у віртуальному освітньому середовищі.

В результаті аналізу науково-методичної літератури та новаторського педагогічного досвіду було визначено, що для ефективного розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки доцільно спиратися на такі **дидактичні принципи**:

- принцип добровільності та конфіденційності;
- принцип емоційної насиченості освітньо-виховного процесу;
- принцип специфіки вікового зростання особистості (задоволення індивідуальних потреб кожної дитини з урахуванням її інтересів, особистісним якостям та завдань вікової соціалізації);
- принцип зв'язку музичного виховання з національною культурою.

Обґрунтуємо доцільність використання кожного з них.

Принцип добровільності та конфіденційності є визначальним в будь-якому дослідженні, адже він передбачає захист інтересів кожного учасника експерименту. Це не просто етична вимога, а й необхідна умова для проведення якісного та відповідального дослідження. В умовах дистанційного навчання, де діти можуть відчувати більшу вразливість, цей принцип набуває особливої актуальності. Добровільність та конфіденційність знаходять прояв у кількох моментах:

- участь у дослідженні на кожному його етапі є добровільною і може бути припинена у будь-який момент;
- вся інформація, отримана під час дослідження, буде використана виключно в наукових цілях;
- відсутність в ході дослідження тиску експериментаторки на досліджуваних з метою отримання бажаного результату;
- наявність письмової добровільної інформованої згоди батьків чи осіб, які їх замінюють, на проведення виховної, діагностичної, експериментальної та корекційної роботи в ході дослідження;
- використання безпечних платформ та захист особистих даних.

Принцип емоційної насиченості освітньо-виховного процесу передбачає створення таких педагогічних умов, за яких діти переживають яскраві, емоційно забарвлені враження, активно залучаються до естетичного переживання музичних творів і включаються у живе, емоційно-значуще спілкування в процесі мистецької взаємодії. Це підкреслює важливість емоцій у регулюванні будь-якого виду діяльності старших дошкільників та сприяє розвитку емоційного інтелекту, уяви, творчих здібностей й самовираження дитини. Емоційна причетність дитини, що проявляється через інтерес до занять, сприяє підвищенню мотивації, зростанню інтенсивності пізнавальної активності та отриманню задоволення від участі в освітньому процесі. У межах даного дослідження передбачено створення педагогічного середовища, яке стимулює виникнення позитивного емоційного стану в дошкільників під час здійснення музично-ритмічної діяльності.

Формуючи у дітей естетичний смак та ціннісні орієнтири, ми зможемо ефективно розвивати їхнє відчуття ритму засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, враховуючи вплив емоцій на музичний розвиток.

Принцип специфіки вікового зростання особистості, який передбачає створення умов для задоволення індивідуальних потреб кожної дитини з урахуванням її інтересів, особистих якостей та завдань вікової соціалізації, є одним з основних дидактичних принципів. Незалежно від фаху, кожен педагогічний працівник ЗДО повинен організовувати діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, їхнього фізичного та психічного розвитку, фізіологічних ритмів, стану здоров'я та особливостей мислення. Розвиток відчуття ритму у старших дошкільників засобами логоритміки вимагає від педагога володіння загальними та спеціальними знаннями, уміннями та навичками, необхідними для розкриття та реалізації музично-творчого потенціалу дітей. У старшому дошкільному віці ритмічні вміння формуються найбільш інтенсивно, завдяки високій пластичності (гнучкості) нервової системи. Невирішені завдання у цьому віці, можуть негативно вплинути на подальший музичний та загальний розвиток дитини. Наприклад, відсутність ритмічної координації може ускладнити навчання в початковій школі, а недостатня розвиненість ритмічного слуху, як правило, призводить до труднощів у творчій діяльності дітей на різних вікових етапах їхнього розвитку.

Зауважимо, що на розвиток музичних здібностей, умінь та навичок дітей старшого дошкільного віку впливає тип їхньої нервової системи, що визначає темперамент. Особливої уваги потребують діти з завищеною або заниженою самооцінкою та діти, які мають відмінності у психофізіологічному розвитку. Враховуючи вікові та індивідуальні особливості кожної дитини та диференційованість дитячих захоплень, педагогу слід урізноманітнювати творчі завдання, що уможливорює набувати власний емоційно-естетичний досвід кожній дитині, зберігаючи її унікальність. Індивідуальна робота з дошкільниками передбачає: врахування інтересів, можливостей та індивідуального темпу розвитку кожної дитини; формування довіри між педагогом і дитиною для

створення комфортної атмосфери; поступове ускладнення завдань відповідно до рівня розвитку дитини; урахування переваг та корекція слабких сторін у ритмічних та рухових навичках; стимулювання самостійного створення ритмічних малюнків, рухів, текстів тощо; створення умов для імпровізації та експериментів.

Отже, індивідуальні форми роботи з розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання спрямовані на врахування й збереження унікальних особливостей кожної дитини, що дозволяє поступово вивести її на творчий рівень. Такий підхід сприяє гармонійному розвитку музичних, рухових і креативних здібностей дитини.

Принцип зв'язку музичного виховання з національною культурою.

Останні десятиліття стали періодом активного відродження та розвитку української національної культури в умовах становлення та розбудови незалежної державності. Українська культура з її глибоким історичним корінням, є унікальним явищем, що відображає неповторні риси національного характеру, світогляду та духовності українського народу.

Як зазначає С. Матвієнко, музичне виховання дітей і молоді має бути спрямоване на досягнення основних цілей української національної культури, водночас інтегруючи найкращі зразки світової музичної спадщини та особливості української музичної традиції [165, с. 89]. Такий підхід дозволяє не лише зберігати та розвивати національну культурну ідентичність, а й розширювати світогляд дітей, збагачуючи їхній музичний і творчий досвід. Залучення дітей до прослуховування класичних творів видатних композиторів виступає дієвим чинником формування естетичного смаку, сприяє розвитку музичної пам'яті, слухових здібностей, емоційно-чуттєвого сприймання та інших складників естетичної свідомості дошкільників. Твори В. Моцарта, Л. Бетховена, Е. Гріга, інших композиторів-класиків знайомлять дітей з багатством різних жанрів, стилів, форм музики. Використання народних пісень, танців, обрядової музики, а також творів українських композиторів (М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка та ін.) сприяє формуванню національної свідомості та патріотизму у дітей.

Зазначимо, що сучасні комплексні освітні програми закладів дошкільної освіти ефективно поєднують найкращі зразки української та світової музики, інтегруючи їх у різноманітні вправи та завдання. Це забезпечує гармонійний розвиток дітей, допомагаючи формувати їхню музичну грамотність, ритмічне чуття та креативність. Таким чином, синтез національного і світового музичного досвіду у вихованні через засоби логоритміки дозволяє досягти не лише музично-естетичних, а й виховних цілей, спрямованих на гармонійний розвиток особистості.

Застосування визначених принципів дозволяє зацікавити дошкільників, активізувати їхнє музичне сприйняття та забезпечити засвоєння необхідних знань, умінь та навичок. Це, у поєднанні з різноманітним змістом музичного виховання, створює міцний фундамент для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Дотримання вище зазначених принципів є необхідною умовою для успішної реалізації методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Розглянемо детальніше **зміст** моделі, який відображає конкретні методи, прийоми та технології, що використовуються для розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Одним із ключових елементів методичної моделі є *використання логоритмічних вправ та ігор* (додаток Б). Логоритміка, як синтез музики, руху та слова, є ефективним засобом розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку. Логоритмічні вправи та ігри дозволяють дітям не лише відчувати ритм, але й усвідомити його структуру, взаємозв'язок між різними ритмічними елементами, що сприяє розвитку їхнього музичного слуху, пам'яті та аналітичного мислення. Логоритмічні вправи та ігри, що використовуються в умовах дистанційного навчання, повинні бути адаптовані до онлайн-формату та враховувати особливості віртуального освітнього середовища. Вони мають бути

цікавими, інтерактивними та стимулювати дітей до активної участі. Важливо використовувати різноманітні форми роботи, такі як: ритмічне декламування, ритмічні вправи в супроводі елементарних дитячих музичних інструментів (їх замінників) та «звучних жестів» (Body Percussion), танцювальні вправи та ігри імпровізаційно-творчого характеру, казки-шумівки та активне слухання музики за методикою Батії Штраус.

Ритмічне декламування — це мистецтво, що полягає у виразному читанні поетичного тексту, де ритм мовлення підпорядковується чіткому ритмічному малюнку. Ця діяльність сприяє розвитку відчуття ритму, вмінню розрізняти різні ритмічні тривалості, удосконаленню темпу та інтонації мовлення, а також синхронізації мовлення з рухами тіла.

Для ритмічного декламування ефективно використовувати дитячі лічилки, потішки, забавлянки тощо, що дозволить дітям легко засвоїти текст та відтворити ритмічний малюнок. Їхня проста, але чітка ритмічна організація робить їх ідеальними для ритмічного декламування. Використовуючи подібний матеріал, діти вчаться відчувати та відтворювати ритмічний малюнок (лічилки, потішки, забавлянки мають простий та повторюваний ритм, який легко відтворювати за допомогою голосу та «звучних жестів»); розрізняти ритмічні тривалості (довгі та короткі звуки, акценти, паузи); синхронізувати мовлення з рухами тіла.

Для успішного виконання ритмічної декламації в умовах дистанційного навчання дитині достатньо зручно розташуватися перед монітором, зберігаючи рівну поставу. Це дозволяє забезпечити візуальний контакт з педагогом. Додаткові матеріали не потрібні. Текст для декламування заздалегідь вивчається вдома разом з батьками, чи особами, які їх замінюють.

Ритмічне декламування варто виконувати в різних інтерпретаціях, не забуваючи при цьому, що пріоритетною лишається чітка дикція: зміна динаміки (наприклад, перший рядок — *mf*, другий — *f*, третій — *p*, або навіть пошепки, четвертий — *f*) та темпу виконання (від *largissimo* до *prestissimo*); додавання музичних інструментів та/чи «звучних жестів» (Body Percussion) тощо.

Застосування ритмічних вправ із використанням елементарних дитячих музичних інструментів, їх функціональних аналогів, а також «звучних жестів» (Body Percussion) [166], [167] спрямоване на розвиток музикальності та ритмічного слуху, удосконалення рухових умінь, мовленнєву корекцію, збагачення емоційної сфери та стимуляцію творчої активності дітей старшого дошкільного віку.

Одним з ефективних методів реалізації цього завдання є елементарне музикування за системою Карла Орфа, суть якого полягає в синтезі музики та слова [142, ст. 225-226]. Зважаючи на особливості дистанційного навчання та відсутність елементарних дитячих музичних інструментів у домашньому середовищі, необхідно акцентувати увагу на креативному використанні підручних матеріалів та повсякденних предметів побуту, які можуть стати чудовою альтернативою для розвитку музично-ритмічних навичок. Так, звичайні китайські палички для їжі або олівці можуть перетворитися на клавеси, порожня товстостінна склянка — на музичний трикутник; коробка з-під цукерок стане барабаном, пляшечка з-під йогурту, наповнена крупкою, — маракасом, а зв'язка ключів замінить звучання дзвіночка; склянки, наповнені водою на різному рівні, зімітують звук металофона, а пуста скляна пляшка стане сопілкою. Музично обдаровані діти старшого дошкільного віку із задоволенням відтворюють ритми на всьому, що потрапляє до їх рук. У специфічних умовах дистанційного навчання важливо зосередитися на пошуку ефективних та доступних рішень для стимулювання музичної активності дітей. З метою оптимізації розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, доцільно застосовувати поєднання музичних інструментів чи їх замінників зі «звучними жєстами», що забезпечує комплексний та ефективний розвиток.

В умовах дистанційного навчання, коли фізичний доступ до традиційних музичних інструментів може бути обмеженим, а використання саморобних інструментів чи їх замінників не завжди достатнім, ефективним та необхідним рішенням для забезпечення безперервності та якості музичного виховання обдарованих дошкільників стає використання цифрових аналогів. Доступні через

онлайн-платформи та мобільні додатки, цифрові аналоги дозволяють відтворювати звуки музичних інструментів, надаючи дітям можливість розвивати ритмічний та мелодійний слух, а також експериментувати з музичними композиціями в інтерактивному середовищі. Наприклад, безкоштовний веб-сайт Musicca пропонує віртуальні версії різних музичних інструментів, як от фортепіано, гітара, барабани та інші. Старші дошкільники зможуть грати на віртуальних барабанах за допомогою комбінації клавіш на клавіатурі комп'ютера або безпосередньо натискаючи на барабани на зображенні. Використовуючи наявну на сайті драм-машину (електронний музичний інструмент, який може імітувати барабанні установки та ударні інструменти), вони зможуть підігравати за допомогою вже готових барабанних партій чи створювати власні ритми. Крім того, на сайті можна знайти безкоштовні вправи з ритміки [168].

Після ритмічного декламування та ритмічних вправ у супроводі елементарних дитячих музичних інструментів та «звучних жестів» доцільним є перехід до ігровитміки — танцювальних вправ та ігор імпровізаційно-творчого характеру. Ігровитміка, поєднуючи у собі музику, рух та гру, є ефективним засобом музичного розвитку дітей. Вона характеризується ігровим характером, де вправи та ігри проводяться в захоплюючій формі, залучаючи дітей до сюжетних дій, в яких кожен рух має значення. Ігровитміка сприяє розвитку імпровізаційних та творчих здібностей, стимулюючи дітей до самостійного добору рухів, побудови елементарних танцювальних композицій і вираження емоційного стану засобами пластики та руху. Музично-ритмічна основа забезпечує узгодження рухів з музичним супроводом, допомагаючи дітям відчувати ритм, темп та характер музики. Крім того, ігровитміка сприяє розвитку координації рухів, пластичності, гнучкості та спритності, допомагаючи дітям контролювати своє тіло. Вона сприяє також емоційному розвитку, дозволяючи дошкільникам виражати свої почуття через рух та отримувати задоволення від музичної діяльності та спілкування. Таким чином, ігровитміка постає як багатофункціональний педагогічний інструмент, який одночасно забезпечує розвиток музичних здібностей, фізичної координації, емоційної сфери та творчого потенціалу дитини.

Після занурення у світ танцювальної імпровізації, доцільно звернутися до ще одного різновиду логоритмічної активності — казки-шумівки. Цей вид діяльності є синтезом художнього тексту та елементів звукової імпровізації, під час якого діти залучаються до озвучування казкового сюжету з використанням шумових інструментів і різноманітних підручних засобів, що сприяє розвитку уяви, слухового сприйняття та навичок командної взаємодії, а також формуванню навичок звуконаслідування та вміння співвідносити звуковий супровід зі змістом сюжету [169, с. 205-207].

Наступним етапом логоритмічної діяльності виступає активне слухання музики за методикою Батії Штраус, що трансформує процес музичного сприйняття у динамічну інтерактивну взаємодію. У цьому підході кожен музичний звук постає не лише як об'єкт слухового аналізу, а й як імпульс до емоційного переживання, пізнавальної активності та творчого самовираження дитини. Активне слухання музики за методикою Батії Штраус — це не просто пасивне сприйняття музичного твору, а й активна взаємодія з ним, яка включає рухи, жести, міміку, ігрові елементи та творчі завдання. Цей метод спрямований на розвиток емоційної чутливості, музичного слуху, творчої уяви та здатності до самовираження у дітей [170], [171].

Активне слухання музики за методикою Батії Штраус в умовах дистанційного навчання — це можливість перетворити звичайне прослуховування на захоплюючу подорож у світ звуків. Музичний керівник створює віртуальний простір, де музика стає живим образом, а діти — активними учасниками спільного дійства.

У структурі методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання важливим є використання доцільних для цього формату *методів та прийомів навчання*. Ігрові методи, наприклад, дозволяють дітям активно залучатися до музичної діяльності. Ігри-імітації, де діти зображують рухи тварин, птахів або природних явищ під музику, створюють веселу та невимушену

атмосферу. Відео та аудіоматеріали з відповідними зображеннями та звуками роблять ці ігри ще більш реалістичними. Сюжетно-рольові ігри, де діти розігрують історії, використовуючи рухи та жести, розвивають їхню уяву та творчість. Віртуальні декорації, костюми та музичні інструменти додають інтерактивності. Ігри з правилами навчають дітей концентрації та уважності. Використання онлайн-ігор дозволяє дітям спостерігати та брати участь у віртуальних сценаріях, дотримуючись встановлених правил (опис функціональності платформ для розробки онлайн-ігор представлено в розділі 2.2).

Після розгляду ігрових методик, що забезпечують активну залученість дошкільників у музичну діяльність в умовах дистанційного освітнього середовища, логічно перейти до аналізу наочних методів, які виступають важливим інструментом формування музичних уявлень та сприяють більш глибокому осмисленню ритмічного та емоційного змісту музичних творів. Відеоматеріали дають можливість демонструвати ритмічні вправи, танцювальні рухи; аудіозаписи — звуки природи, голоси тварин тощо. Використання онлайн-платформ для демонстрації цих матеріалів робить процес опанування інтерактивним та захоплюючим. Важливу роль відіграють презентації, дозволяючи візуалізувати музичні образи, ритмічні малюнки, танцювальні рухи тощо. Онлайн-дошки стають зручним інструментом для створення та демонстрації презентацій, забезпечуючи наочність та доступність матеріалу для дітей.

Продовжуючи розгляд методів та прийомів, які, на нашу думку, є найбільш ефективними для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, перейдемо до опису практичних методів. Вони дозволяють дітям активно залучатися до взаємодії, використовуючи власний руховий апарат та підручні матеріали. Виконання ритмічних вправ, де діти відтворюють ритмічні малюнки за допомогою плескання, тупотіння або клацання, розвиває їхнє відчуття ритму та координацію рухів. Використання підручних матеріалів в якості замінників

музичних інструментів робить заняття доступними та цікавими. Онлайн-метроном, віртуальні барабани допомагають підтримувати темп та різноманітність ритмічних вправ. Виконання танцювальних рухів під музику, включаючи прості рухи та імпровізацію, розвиває координацію рухів та творчу уяву дітей. Демонстрація танцювальних рухів на відео та використання онлайн-ігор з танцювальними елементами роблять музичну діяльність дошкільників наочною та інтерактивною.

Значну роль у розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників відіграють словесні методи, адже вони допомагають їм не лише пасивно сприймати, але й осмислювати музичний матеріал, сприяючи розвитку музично-ритмічного слуху. Бесіди, де обговорюються музичні твори, танцювальні рухи та ритмічні вправи, стають платформою для обміну думками та розвитку мовленнєвих навичок. Відповіді на запитання дітей стимулюють їхню активність та зацікавленість. В умовах дистанційного навчання онлайн-конференції є ефективним засобом для проведення бесід, забезпечуючи інтерактивну взаємодію. Читання віршів з різним ритмічним малюнком, промовляння чистомовок та скоромовок розвивають ритмічне відчуття та мовленнєві навички дітей.

Використання онлайн-ресурсів з віршами, чистомовками та скоромовками робить цей процес захоплюючим під час самотійної роботи вдома з батьками чи особами, які їх замінюють. Наприклад, стіна зі словами Wordwall пропонує різноманітні інтерактивні вправи, включаючи ігри зі скоромовками та чистомовками, які можна використувати для ритмічної декламації. Різноманітні веб-ресурси чи освітні платформи, як от «Мала сторінка», «Дитяча бібліотека», «Всеосвіта» тощо, сайти з дитячими піснями та віршами, YouTube канали з дитячим контентом слугують чудовим джерелом текстового матеріалу для ритмічної декламації.

Отже, у структурі методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання передбачено комплексний підхід до використання методів та прийомів. Ігрові методи забезпечують активне залучення дітей до

музичної діяльності в дистанційному форматі, роблячи його цікавим та захоплюючим. Наочні методи допомагають візуалізувати та конкретизувати музичні та рухові елементи, що є особливо важливим в умовах обмеженого фізичного контакту. Практичні методи дозволяють дітям активно залучатися до спільної діяльності, використовуючи власний руховий апарат та підручні матеріали. Словесні методи сприяють розвитку мовлення, сприйняття та усвідомлення музичного матеріалу, а також розвивають музично-ритмічний слух. Використання онлайн-ресурсів розширює можливості для розвитку ритмічного відчуття та мовленнєвих навичок. Таке різноманіття методів та прийомів дозволяє ефективно реалізувати мету методичної моделі, забезпечуючи всебічний розвиток музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Щодо *засобів навчання*, зазначимо, що вони відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності та доступності використання логоритміки в умовах дистанційного навчання, створюючи динамічне середовище, де музично обдаровані діти старшого дошкільного віку можуть активно залучатися до процесу розвитку відчуття ритму. У межах розробленої методичної моделі передбачено використання таких основних засобів, як: музичні інструменти, відео та аудіоматеріали, онлайн-платформи та інтерактивні додатки, а також підручні матеріали.

Важливою складовою музичного заняття, як традиційного, так і в умовах дистанційного навчання, є музичні інструменти. Реальні інструменти, звуковисотні (металофони, ксилофони та гlockenspiel) та ударно-перкусійні (бубни, карамельки, барабани, трикутники, дзвіночки, маракаси, шейкери, кастаньєти, тамбурини, тріскачки тощо) допомагають дітям відчувати ритм, розвинути координацію рухів та музичний слух. Вони використовуються для виконання ритмічних вправ, супроводу пісень та танців, наповнюючи заняття яскравою енергією та емоціями. Віртуальні музичні інструменти, такі як барабани, фортепіано, гітара відкривають нові можливості для музичної творчості в онлайн-режимі [172]. Вони дозволяють дітям виконувати ритмічні вправи,

імпровізувати та створювати елементарні музичні композиції, перебуваючи вдома (безкоштовна навчальна платформа Musicca, де дошкільники можуть спільно грати на одному інструменті; програмне забезпечення Virtuoso, що забезпечує користувачам інтерактивну гру на віртуальних інструментах; платформа TheWaveVR дає можливість не лише насолоджуватися віртуальними концертами, а й дозволяє активно взаємодіяти з віртуальним простором та іншими учасниками) [173], [174].

Надзвичайно важливими засобами музичного виховання старших дошкільників в умовах дистанційного навчання є відео та аудіоматеріали. Відеоуроки з виконанням вправ, відеоролики з постановками танців, ігор дозволяють дітям візуально сприймати та повторювати необхідні дії, забезпечуючи наочність та доступність дидактичного матеріалу. Це особливо важливо для розвитку координації рухів та відчуття ритму. Аудіозаписи музичних творів, звуків природи та голосів тварин, у свою чергу, стимулюють слухове сприйняття та розвивають ритмічний слух. Вони допомагають дітям розрізняти різні ритмічні малюнки, темпи та динаміку музики, а також створюють емоційний зв'язок з музичним матеріалом.

Незамінними інструментами в умовах дистанційного навчання стають онлайн-платформи та інтерактивні додатки. Онлайн-метроном, наприклад, забезпечує точне відтворення ритму, що допомагає дітям відчувати темп та виконувати вправи синхронно. Онлайн-ігри з ритмічними та танцювальними елементами перетворюють рухову діяльність на захоплюючу гру, де діти можуть закріпити знання та розвинути необхідні навички. Такі безкоштовні інтерактивні платформи, як LearningApps та Wordwall (детальніше описано в п. 2.2), дозволяють створювати різноманітні вправи та ігри, адаптовані до індивідуальних потреб кожної дитини, перетворюючи процес розвитку відчуття ритму на захоплюючу та продуктивну взаємодію.

Безмежні можливості для творчості та розвитку музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку у цій взаємодії відкриває використання підручних матеріалів та предметів побуту. Звичайні дерев'яні ложки, металеві кришки,

склянки, китайські палички для їжі, пластикові пляшки з крупами, порожні коробки з-під цукерок тощо перетворюються на музичні інструменти, що дозволяють дітям досліджувати різні звуки та ритми. Це не лише робить заняття цікавими, захоплюючими та розвиває відчуття ритму, але й сприяє розвитку дрібної моторики, координації рухів та слухового сприйняття обдарованих дошкільників.

Отже, для ефективної реалізації методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, ми використовуємо різноманітні засоби навчання, які стимулюють дошкільників до активної взаємодії під час віддаленого спілкування.

Важливим компонентом розробленої методичної моделі є *організація освітнього процесу*, що визначає ефективність використання обраних методів, прийомів та засобів для досягнення поставлених цілей.

Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання вимагає особливої уваги до планування та структури занять, особливо коли мова йде про дошкільників, чия увага є короткотривалою та потребує постійної стимуляції. Щоб утримати зацікавленість дітей та забезпечити ефективне засвоєння матеріалу, демонстрація музичним керівником нової вправи, пісні, танцю має бути короткою, але динамічною. Справді, організація дистанційних занять з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку ставить перед педагогом складне завдання: як утримати увагу дітей протягом обмеженого часу, забезпечуючи при цьому різноманітність діяльності? Тут виникає певна суперечність, адже 15 хвилин (максимальний час тривалості онлайн-занять зі старшими дошкільниками) — це зовсім небагато, а потрібно встигнути залучити дітей до різних форм роботи. Однак, цю проблему можна вирішити, якщо ретельно планувати заняття та використовувати інтегрований підхід. Наприклад, доцільним буде:

- поєднання ритмічних вправ з танцювальними рухами у супроводі віршів для ритмічної декламації чи музичних творів для активного слухання;

- використання логоритмічних ігор з елементами руху та слухання музики;
- виконання казки-шумівки з відтворенням певної ритмічної структури та виразним передаванням емоцій персонажів чи навіть ритмічною декламацією тексту;
- використання творчої імпровізації дітей в переграх під час виконання пісень тощо.

З огляду на специфіку дистанційного навчання та обмеження, встановлені Санітарним регламентом для дошкільних навчальних закладів (від 14.04.2016 із внесеними змінами від 01.09.2022), музичний керівник ЗДО має гнучко підходити до організації дистанційного заняття, добираючи оптимальні форми та методи роботи, що забезпечують досягнення поставлених цілей та реалізацію завдань, з урахуванням його формату (синхронного чи асинхронного) .

Для проведення заняття у синхронному форматі логічною є наступна структура: вступна частина (музичне привітання, ходьба чи марширування під музику на місці та/або у різних напрямках) — 2-3 хв.; основна частина (озвучення та пояснення основних понять теми заняття, демонстрація музичним керівником обраної логоритмічної вправи, одночасне виконання запропонованої вправи (педагог + діти + батьки/особи, які їх заміннюють), спів та гра на елементарних дитячих музичних інструментах чи їх замінниках, вправи на розвиток творчої ініціативи дошкільника, комунікативні або ж релаксаційні вправи тощо) — 6 хв; заключна частина (підведення підсумків заняття, рефлексія) — 2-3 хв. Домашнє завдання, додаткові матеріали, включаючи дидактичні та музичні ресурси, а також детальні описи ігрових вправ для розвитку відчуття ритму, доцільно надавати поза межами заняття на сторінці «Завдання» визначеної заздалегідь інтерактивної освітньої платформи. Важливо пам'ятати, що кожна активність має бути короткою та динамічною. Наприклад, ритмічні вправи можна виконувати протягом 2-3 хвилин, танцювальні рухи — 3-4 хвилини, музичні ігри, казки-шумівки — не більше 5 хвилин. Такий підхід дозволить утримати увагу дітей та забезпечити різноманітність діяльності протягом обмеженого часу.

В умовах асинхронної взаємодії музичний керівник надсилає батькам вихованців чи особам, які їх замінюють, навчальні відеоролики тривалістю до 5-ти хвилин, що містять демонстрацію конкретних логоритмічних вправ та стислі словесні інструкції. Рекомендації для батьків чи осіб, які їх замінюють, щодо виконання завдання, дидактичний та музичний матеріал, додаткові інструкції до ігрових вправ на розвиток ритмічних навичок дітей надаються окремими файлами на обраній освітній платформі.

Для того, щоб зробити дистанційні заняття ще більш привабливими та ефективними, необхідно враховувати важливість сюжетної лінії. Сюжет дозволяє об'єднати різні види діяльності в єдиний цілісний процес, стимулюючи уяву музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку та підтримуючи їхню зацікавленість протягом усього заняття. Використання сюжету є надзвичайно ефективним методом, оскільки дозволяє створити емоційно насичений та захоплюючий освітній простір. Сюжетна лінія надає заняттю цілісну структуру та логічну послідовність, що допомагає дітям краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. Використання сюжету дозволяє: підтримувати високий рівень залученості дітей, розвивати творчу уяву та фантазію, сприяти розвитку емоційного інтелекту, покращувати комунікативні навички, робити музичну діяльність більш цікавою та ефективною. Важливо, щоб сюжет був простим, зрозумілим, а діяльність — різноманітною та динамічною.

Особливо цікавими та результативними для музично обдарованих дошкільників є заняття-квести, де всі завдання об'єднані однією сюжетною лінією, а кожне успішно виконане завдання стає наступним кроком до досягнення кінцевої мети. Такий підхід не лише підтримує інтерес дошкільників, але й стимулює їхню наполегливість, розвиває навички розв'язання проблем та сприяє глибокому засвоєнню дидактичного матеріалу [175]. Після завершення квесту, коли учасники досягають визначеної мети, необхідно передбачити систему винагород, що не лише відзначатиме досягнення дітей, але й служитиме стимулом для подальшого вдосконалення та розвитку. Така система повинна бути різноманітною та адаптованою до індивідуальних досягнень учасників,

забезпечуючи позитивний емоційний відгук та сприяючи формуванню впевненості у своїх силах. У цьому контексті надзвичайно цінним інструментом постають інтерактивні освітні платформи, які інтегрують механізми гейміфікації — зокрема, систему бонусів, віртуальних нагород та вербального схвалення. Такі платформи не лише забезпечують зворотний зв'язок у реальному часі, але й підсилюють мотивацію дошкільників, роблячи освітній процес емоційно забарвленим і привабливим. Віртуальні нагороди, аплодисменти, позитивні коментарі та емодзі-реакції створюють атмосферу успіху та мотивують їх до подальших звершень. Крім того, інтерактивні платформи часто надають можливість персоналізувати заохочення, враховуючи індивідуальні досягнення кожної дитини, що сприяє розвитку їхньої самооцінки та впевненості у власних силах.

З метою оптимізації музичних занять в умовах дистанційного навчання та заохочення старших дошкільників до продуктивної взаємодії, варто звернути увагу на наступні інтерактивні платформи:

- Khan Academy Kids: пропонує різноманітні інтерактивні навчальні ігри та вправи для дошкільників; використовує систему заохочень, включаючи віртуальні нагороди та анімаційні ефекти;
- LearningApps: дозволяє створювати різноманітні інтерактивні вправи та ігри, включаючи квести, вікторини, пазли та інші; має можливість налаштування системи заохочень (наприклад, нарахування балів або видачу віртуальних нагород за успішне виконання завдань);
- Wordwall: пропонує широкий спектр інтерактивних шаблонів для створення навчальних ігор та вправ з можливістю створення квестів з різними етапами та завданнями; надає можливість нарахування балів та відображення результатів, що мотивує дітей;
- ClassDojo: платформа призначена для спілкування між усіма учасниками освітнього процесу, має функції для заохочення; надає можливість нараховувати бали за активність, участь та успішне виконання завдань, створювати віртуальні нагороди та значки.

Ці платформи допоможуть зробити дистанційні заняття більш цікавими та захоплюючими для обдарованих дошкільників, а також забезпечать ефективне заохочення їхніх досягнень.

Одним з ключових факторів в структурі методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання є взаємодія з батьками чи особами, які їх замінюють. У контексті дистанційного навчання їх роль трансформується від звичайних помічників до активних учасників освітнього процесу. Батьки чи особи, які їх замінюють, не лише забезпечують організацію домашнього розвивального осередку та допомагають виконувати завдання, але й виступають як перші асистенти педагогів та дітей, надаючи важливий зворотний зв'язок та забезпечуючи ефективну інтеракцію в межах спільної взаємодії.

Ефективна інформаційна та комунікаційна стратегія з батьками чи особами, які їх замінюють, в умовах дистанційного навчання є критично важливою. Регулярні повідомлення від музичного керівника, що містять детальний план занять, перелік необхідних матеріалів та чіткі інструкції, забезпечують батькам (особам, які їх замінюють) необхідну ясність та допомагають організувати засвоєння матеріалу вдома. Онлайн-консультації, що проводяться для обговорення прогресу дітей, вирішення можливих проблем та надання індивідуальних рекомендацій, створюють можливість для персоналізованого підходу та зміцнюють зв'язок між педагогом та сім'єю. Створення онлайн-спільноти, будь то чат чи форум, сприяє обміну досвідом між батьками (особами, які їх замінюють), надаючи їм платформу для взаємної підтримки та обговорення питань, пов'язаних з розвитком дітей. Це не лише полегшує комунікацію, але й створює відчуття єдності, що є особливо важливим в умовах дистанційного навчання.

Активне залучення батьків чи осіб, які їх замінюють, до освітнього процесу досягається, в першу чергу, через спільні завдання, де вони разом з дітьми відтворюють ритмічні малюнки, декламують потішки та скоромовки, підбирають музичні інструменти (їх замітники) для виконання казки-шумівки, що не лише

сприяє розвитку відчуття ритму у дітей, але й зміцнює їхній емоційний зв'язок. Домашні завдання, що базуються на рекомендаціях педагога, дозволяють батькам чи особам, які їх замінюють, стати активними помічниками у взаємодії з дітьми, закріплюючи їхні знання та навички. Відеозвіти, у свою чергу, забезпечують важливий зворотний зв'язок, дозволяючи педагогу відстежувати прогрес кожної дитини та надавати індивідуальні поради. Таким чином, інформаційний обмін перетворюється на активну співпрацю, де батьки чи особи, які їх замінюють, забезпечують практичне застосування знань та індивідуальний підхід до кожної дитини. Це створює відчуття спільності та єдину систему, спрямовану на ефективний розвиток музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Визначимо **етапи** впровадження методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Фундаментом для успішного розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання є *діагностично-підготовчий етап*. На цьому етапі музичний керівник ретельно вивчає кожну дитину, щоб зрозуміти її індивідуальні особливості, музичні здібності та рівень розвитку відчуття ритму. Він не обмежується простим збором інформації, а передбачає глибокий аналіз, який дозволяє визначити індивідуальні освітні потреби кожної дитини. Для цього використовуються різноманітні методи: опитувальники та інтерв'ю з батьками чи особами, які їх замінюють, спостереження за дітьми під час спільної музичної діяльності, діагностика їхніх музичних здібностей. Це дозволяє отримати повну картину про дитину, її сильні та слабкі сторони. На основі цієї інформації музичний керівник розробляє індивідуальні навчальні плани, які враховують потреби кожного дошкільника.

Паралельно з діагностикою відбувається підготовка необхідних дидактичних матеріалів, музичного оформлення та технічних засобів для дистанційного навчання. Важливо переконатися, щоб у всіх дітей був доступ до

якісних ресурсів, які допоможуть їм розвивати відчуття ритму. Також на цьому етапі визначається надійний канал комунікації для оперативного зворотного зв'язку з родинами, надання індивідуальних консультацій та обміну матеріалами, що допомагає створити партнерські відносини між педагогом та родиною.

Таким чином, діагностично-підготовчий етап створює підґрунтя для індивідуалізації подальшого навчального маршруту й забезпечує безперервність та ефективність логоритмічного супроводу в онлайн-форматі.

Наступним важливим кроком у впровадженні методичної моделі розвитку відчуття ритму є *організаційно-підготовчий етап*. Він є визначальним, адже музичний керівник закладає міцний фундамент для ефективного розвитку обдарованих дошкільників в умовах дистанційного навчання. Першочергово розробляється детальний тематичний план занять, який передбачає чітку послідовність освоєння матеріалу, поступове ускладнення завдань та інтеграцію різних видів музичної діяльності. Паралельно здійснюється кропітка робота з підбору якісного музичного супроводу, що відповідає тематиці занять. Педагог формує фонотеку, яка включає різноманітні музичні твори — від простих дитячих пісень до програмних інструментальних творів з чітким ритмічним малюнком; створює високоякісний відеотематичний контент для забезпечення ефективності дистанційних занять. Ці авторські відеоматеріали, розроблені з урахуванням вікових особливостей старших дошкільників, включають наочні демонстрації вправ, ілюстрації ритмічних малюнків, кольорові позначення звуків тощо, а також інтерактивні завдання, що сприяють легкому засвоєнню матеріалу. Педагог продумує послідовність виконання вправ, враховуючи можливості дітей займатися в домашніх умовах. Окрім змістовної складової, значна увага приділяється організації технічної бази дистанційного навчання. Музичний керівник добирає онлайн-платформи для синхронних занять, враховуючи їх функціональні можливості, доступність та зручність використання як для дітей, так і для батьків (осіб, які їх замінюють), та доступні цифрові інструменти (музичні додатки, інтерактивні ігри та онлайн-ресурси тощо).

Таким чином, організаційно-підготовчий етап є комплексом взаємопов'язаних дій педагога, спрямованих не лише на стартовий запуск методичної моделі, а й на створення цілісного, гармонізованого середовища, де кожен компонент — від технічної підготовки до емоційної готовності — працює на кінцеву мету: розвиток відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Організаційно-підготовчий етап — це не лише стартова фаза, а фундамент усієї методичної моделі, від його якості якої залежить ефективність подальшого розвитку, залучення дитини до музичної діяльності та збереження її інтересу упродовж усього навчання.

Ключовим етапом методичної моделі, під час якого відбувається безпосередня реалізація розробленого плану, є *основний етап (етап реалізації)*. На цьому етапі музичний керівник стає творчим натхненником для дітей. Він систематично проводить заняття (як в синхронному, так і в асинхронному режимі), використовуючи різноманітні методи та прийоми, щоб зробити музичну діяльність дошкільників емоційно насиченою та захоплюючою.

Важливим аспектом є залучення батьків чи осіб, які їх замінюють, до виконання спільних завдань під час занять та самостійної діяльності дітей вдома. Це не лише сприяє закріпленню отриманих знань та навичок, але й створює атмосферу спільної творчості та зміцнює зв'язок між дитиною та дорослими. Використання відеозвітів дозволяє музичному керівнику не лише оцінювати прогрес дошкільників, але й спостерігати за їхньою творчою ініціативою та самовираженням. На основі цих спостережень педагог надає індивідуальні рекомендації, які враховують не лише технічні аспекти, але й емоційний стан та мотивацію кожної дитини, що сприяє їхньому подальшому розвитку. Підтримка мотивації обдарованих дошкільників за допомогою позитивного зворотного зв'язку та заохочення є ключовим фактором успіху на цьому етапі. Музичний керівник створює атмосферу підтримки та визнання, де кожна дитина відчуває себе цінною та важливою. Він акцентує увагу на досягненнях дітей, навіть якщо це невеликі кроки вперед, та заохочує їх до подальшого розвитку.

Контрольно-оцінювальний етап методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання спрямований на оцінювання її ефективності та досягнутих результатів. На цьому етапі музичний керівник виступає в ролі дослідника, який збирає та аналізує дані, щоб зрозуміти, наскільки успішним був процес взаємодії. Для цього педагог проводить проміжну та підсумкову діагностику, використовуючи різноманітні методи, такі як спостереження за дітьми під час виконання завдань та аналіз їхніх відеозвітів. Це дозволяє відстежити динаміку розвитку відчуття ритму у дошкільників, виявити їхні сильні та слабкі сторони, а також оцінити ефективність використаних методів та прийомів.

Важливим аспектом є аналіз результатів діагностування, відеозвітів та відгуків батьків чи осіб, які їх замінюють. Це дозволяє отримати повну картину про вплив методичної моделі на розвиток дітей, враховуючи як об'єктивні дані, так і суб'єктивні враження усіх учасників освітнього процесу.

На основі отриманих результатів музичний керівник проводить коригування методичної моделі, щоб забезпечити її постійне вдосконалення. Він може змінювати методи та прийоми, адаптувати дидактичні матеріали та вносити зміни в організацію занять. Важливо, щоб коригування були не лише технічними, але й враховували емоційний стан дітей та їхню мотивацію.

Таким чином, контрольно-оцінювальний етап є не лише інструментом для оцінювання результатів, але й важливим етапом для подальшого розвитку та вдосконалення методичної моделі.

Рефлексивно-корекційний етап є завершальним та надзвичайно важливим етапом методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, де музичний керівник стає не лише виконавцем, але й творчим аналітиком. Це період глибокої рефлексії, під час якого педагог вивчає хід освітнього процесу, досліджує динаміку розвитку, аналізує досягнуті результати та оцінює ефективність використаних методів та прийомів. На цьому етапі він не

лише виявляє сильні та слабкі сторони методичної моделі, але й прагне з'ясувати, чому певні аспекти працювали добре, а інші — потребують змін. Він розглядає не лише кількісні показники, але й якісні аспекти, такі як емоційний стан музично обдарованих дошкільників, їхня мотивація та залученість до процесу взаємодії.

Для цього музичний керівник використовує різноманітні інструменти рефлексії, такі як самоаналіз, обговорення з колегами та батьками (особами, які їх замінюють), а також аналіз документації та відеозаписів занять. Він прагне визначити шляхи для покращення освітнього процесу, з'ясувати методи підвищення мотивації дітей та знайти способи зробити заняття ще більш цікавими та ефективними.

На основі проаналізованих даних педагог вносить необхідні зміни та доповнення у методичну модель, щоб покращити її ефективність. Він може змінювати дидактичні матеріали, адаптувати методи та прийоми, а також коригувати організацію занять. Важливо, щоб ці зміни враховували емоційний стан дітей та їхні індивідуальні потреби.

Таким чином, рефлексивно-корекційний етап є не лише завершальним, але й важливим етапом для подальшої оптимізації та вдосконалення методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Успішне впровадження методичної моделі неможливе без створення певних педагогічних умов. Ці умови є своєрідним «підґрунтям» для розвитку музичної обдарованості дитини. В результаті аналізу науково-методичної літератури та на основі результатів констатувального етапу дослідження для ефективного розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання ми виокремили такі **педагогічні умови**:

- активація мотиваційної спрямованості дітей старшого дошкільного віку на музичну діяльність;
- забезпечення психологічного комфорту вихованців під час музичних занять;

- залучення дошкільників до різних видів музичної діяльності на кожному занятті;
- насиченість музичного заняття різноманітними інтерактивними елементами.

Обґрунтуємо доцільність використання вищезазначених педагогічних умов.

У сучасній педагогічній думці стверджується необхідність пробудження мотивації та інтересу дітей до навчання [176, ст.45]. Активація мотиваційної спрямованості дітей старшого дошкільного віку на музичну діяльність є критично важливою педагогічною умовою розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Адже взаємодія на відстані суттєво знижує мотивацію дошкільників через відсутність живого спілкування з однолітками та педагогом, а також через обмеження емоційного залучення. Дітям дошкільного віку важливо брати участь у спільних іграх, рухатися та спілкуватися, що ускладнюється так званим «екранним форматом», який позбавляє їх емоційного задоволення від спілкування та активності, що робить заняття менш привабливими та цікавими. До того ж, відсутність безпосереднього контролю та заохочення з боку музичного керівника негативно впливають на мотивацію дітей, призводячи до зниження активності, швидкої втомлюваності та небажання брати участь в спільній діяльності.

З огляду на виклики дистанційного навчання, педагогу необхідно зосередити зусилля на формуванні стійкого інтересу до музики у дошкільників. Це вимагає відходу від традиційних методів та пошуку інноваційних підходів, що враховують психологічні особливості дітей цього віку. Для підвищення мотивації старших дошкільників до музичної діяльності педагогу слід активно використовувати стратегії, що створюють позитивні емоції. Важливим є створення ситуацій успіху, де кожна дитина має можливість відчути свої навіть найменші досягнення. Це сприяє формуванню позитивного ставлення до музики та бажання займатися нею. Ігрові методи, зокрема елементи логоритміки, задовольняють природну потребу дітей у русі та взаємодії, що особливо важливо в умовах обмеженого простору та соціальних контактів. Мультимедійні

технології відкривають широкі можливості для урізноманітнення освітнього процесу, використання візуальних та аудіальних матеріалів дозволяє зробити заняття більш наочними та емоційно насиченими. Це сприяє кращому сприйняттю музичного матеріалу, розвитку музичного слуху та уяви дітей. Важливо, щоб мультимедійні технології використовувалися не лише як засіб розваги, а й як інструмент для активного розвитку та творчого самовираження.

Мотивація старших дошкільників до музичної діяльності зростає, коли вони бачать результати власної музичної діяльності. Тому важливо дати їм можливість самостійно обирати, виражати себе та творити, імпровізувати та створювати власні ритмічні малюнки.

Одним з важливих аспектів успішного розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання є забезпечення психологічного комфорту на заняттях. Дистанційне навчання може викликати у старших дошкільників тривогу, втому та дефіцит живого спілкування. Тож позитивний емоційний клімат на музичних заняттях є суттєвим фактором для ефективного засвоєння матеріалу та розкриття творчого потенціалу дітей внаслідок підвищення уваги та пізнавальної активності.

Ключовим аспектом цієї умови є створення доброзичливого та безпечного середовища, де дошкільник відчуває підтримку та увагу педагога, що дозволяє йому зосередитися на занятті. Використання позитивного підкріплення, похвали та заохочень сприяє впевненому виконанню логоритмічних вправ та усуває страх помилок. Особливо важливим є індивідуальний підхід педагога до кожної дитини, враховуючи її емоційний стан, рівень підготовки та особливості сприйняття інформації в умовах дистанційного навчання.

Психологічний комфорт, як фундамент ефективного навчання, забезпечується не лише відповідною організацією зручного розвивального простору, але й ретельною організацією емоційного середовища. Використання простих та доступних музичних інструментів чи їх замінників викликає у дітей позитивні емоції, стимулюючи їхню цікавість та бажання досліджувати світ звуків. Різноманітні вправи та ігри, ретельно адаптовані до вікових потреб та

інтересів дітей, враховують їхні природні ритми та вподобання, сприяючи тому, що заняття стають не лише корисними, але й захоплюючими. Легкість переходу між різними видами діяльності, наприклад, від активного прослуховування музики до рухової імпровізації, дозволяє дошкільникам зберегти високий рівень залучення та уникнути перевтоми.

Для створення комфортної атмосфери на музичних заняттях в умовах дистанційного навчання важливим є забезпечення зручності та доступності технічного обладнання, що є першочерговим завданням батьків чи осіб, які їх замінюють. Саме від них залежить, чи буде заняття організоване в спокійній домашній атмосфері, щоб уникнути перевантаження та створити позитивний настрій для навчання.

Залучення дошкільників до різних видів музичної діяльності на кожному занятті є особливо важливою педагогічною умовою розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Коли фізичний простір обмежений, а безпосередній контакт з педагогом та однолітками відсутній, різноманітність музичної діяльності стає ключовим фактором для підтримки інтересу та мотивації дітей.

Щоб забезпечити гармонійний розвиток дітей старшого дошкільного віку, методика музичного виховання має бути комплексною. Вона повинна включати не лише слухання музики, а й спів, музично-ритмічні рухи, гру на музичних інструментах та імпровізацію. Такий підхід не тільки сприяє гармонійному розвитку дітей, але й робить заняття різноманітними, цікавими та ефективними [177, с. 143-149].

Для успішної реалізації цієї педагогічної умови логоритміка як засіб, що поєднує музику, мовлення та рух, відіграє ключову роль. Вона дозволяє інтегрувати різні види музичної діяльності в формат творчих завдань, які є захопливими для дітей старшого дошкільного віку. Наприклад, ритмічні вправи можуть поєднувати мовлення з простими рухами під музику. Це допомагає дошкільникам краще відчувати ритм, розвивати координацію та слух, формувати правильне дихання та голос.

Також логоритміка дає змогу використовувати рухові вправи для розвитку відчуття ритму. Діти можуть відтворювати ритмічні малюнки, використовуючи «жести, що звучать» чи прості елементарні музичні дитячі інструменти (дзвіночки, барабани, молоточки, маракаси тощо) чи їх замітники, що сприяє розвитку моторики та координації рухів. Крім того, поєднання співу з рухами, наприклад, виконання пісень з жестами або танцювальними елементами, сприяє кращому засвоєнню ритмічних малюнків [177, с. 164].

Особливість логоритміки полягає також у тому, що вона дозволяє розвивати відчуття ритму через імпровізацію. Діти дошкільного віку можуть вигадувати власні ритмічні малюнки, змінювати темп і динаміку під час виконання вправ або створювати власні прості музично-ритмічні композиції.

Насиченість музичного заняття різноманітними інтерактивними елементами є невід'ємною педагогічною умовою розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Щоб підтримувати увагу та зацікавленість старших дошкільнят, важливими є впровадження відеоігор з елементами музичних вправ, повторення, відтворення, створення ритмів тощо, які дозволяють дитині активно брати участь у музичній діяльності навіть за умов дистанційного навчання [135, с. 308-309].

Оскільки діти старшого дошкільного віку найкраще засвоюють навчальний матеріал через активну практичну діяльність, музичні заняття з використанням засобів логоритміки в умовах дистанційного навчання повинні бути максимально інтерактивними. Вони повинні передбачати не лише пасивне прослуховування та перегляд інформації, а й активну участь дітей у виконанні різноманітних завдань. Важливим також є залучення батьків чи осіб, що їх замінюють, які активно долучаються до виконання завдань разом з дітьми, створюючи атмосферу спільної творчості та підтримуючи інтерес до музичної діяльності. Разом з тим, час, проведений разом, є безцінним для дітей.

Впровадження запропонованої методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, за умови дотримання визначених педагогічних

умов, сприятиме досягненню **очікуваних результатів**, серед яких розвиток їхнього музично-ритмічного сприйняття, удосконалення навичок відтворення ритму та стимулювання творчого самовираження.

Обдаровані дошкільники виявлятимуть глибоке розуміння та емоційне переживання краси музичних творів, демонструючи розвинені основи музично-естетичної свідомості. Вони охоче ділитимуться своїми враженнями від прослуханої музики, використовуючи різноманітну лексику для опису емоцій, образів та настрою, та отримуватимуть задоволення від активної участі у спільній музичній діяльності, вільно, без спонукань, відтворюючи ритмічні малюнки за допомогою «звучних жестів», різноманітних рухів (пластичних, танцювальних, імітаційних), елементарного музикування на дитячих інструментах чи їх заміниках, а також спонтанної ритмічної імпровізації.

Музично обдаровані діти старшого дошкільного віку проявлятимуть високий рівень пізнавальної активності та стійку зацікавленість у виконанні музично-ритмічних завдань, демонструючи самостійність і точність у розпізнаванні та словесному позначенні темпу музичних творів. Вони оперативно сприйматимуть завдання, виконуючи їх з ентузіазмом та емоційним піднесенням, при цьому безпомилково відтворюючи запропоновані ритмічні послідовності. Старші дошкільники виявлятимуть швидкість реакції та глибоке залучення до виконання ритмічних завдань, демонструючи емоційну експресію та особисту зацікавленість, бездоганно відтворюватимуть ритмічні послідовності різної складності, виявляючи чітке відчуття ритмічної пульсації та акцентів.

У різних видах музичної діяльності (слухання музики, спів, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах) обдаровані діти вільно та із задоволенням застосовуватимуть різноманітні способи відтворення ритму, демонструючи варіативність та гнучкість. Вони проявлятимуть творчу ініціативу, створюючи нові мистецькі продукти, такі як оригінальні рухові імпровізації, ритмічні лічилки, поспівки та елементарні композиції на дитячих ударних інструментах, відображаючи свій індивідуальний досвід та музичну фантазію.

Таким чином, розроблена та описана методична модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, що базується на теоретичних положеннях, розкриває поетапний процес впровадження, визначає принципи та обґрунтовує необхідні педагогічні умови, становить практичну цінність для оптимізації процесу розвитку відчуття ритму в обдарованих дошкільників, сприяючи досягненню очікуваних результатів, що включають глибоке емоційне сприйняття музики, високий рівень пізнавальної активності в музично-ритмічній діяльності та яскраве творче самовираження дітей. В її основі лежить глибоке розуміння індивідуальних потреб кожної дитини, що досягається шляхом ретельної діагностики та аналізу її музичних здібностей.

Висновки до другого розділу

Другий розділ дисертації присвячений обґрунтуванню теоретико-методичних засад та розробці методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Розглядаючи дистанційне навчання як специфічну організаційну форму освітнього процесу, що розгортається у віртуальному просторі за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, слід зазначити, що поряд із можливими труднощами щодо підтримки мотивації та концентрації уваги дітей, воно надає значні переваги для створення захоплюючого інтерактивного освітнього контенту та впровадження особистісно орієнтованого підходу до розвитку кожного дошкільника, враховуючи його індивідуальні потреби та інтереси.

У контексті розробленої методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки, впровадження саме в умовах дистанційного навчання зумовлює низку її специфічних особливостей, що визначають методичні, технічні та психолого-педагогічні аспекти.

До *методичних особливостей* належать: адаптація методик музичного виховання до онлайн-формату, використання ігрових форм навчання, адаптація завдань до вікових та індивідуальних особливостей музично обдарованих дітей, поступове ускладнення матеріалу, наочність та образність подачі інформації, інтеграція різних видів музичної діяльності, заохочення творчої ініціативи та самостійності, використання елементів з різних музично-педагогічних систем (Орфа, Далькроза, Кодая, Гордона), забезпечення зворотного зв'язку та підтримки.

Технічні особливості передбачають: наявність стабільного інтернет-з'єднання, використання відповідних технічних засобів (комп'ютер, планшет, смартфон з камерою, мікрофоном та навушниками), доступ до необхідного програмного забезпечення та онлайн-платформ, забезпечення якісного звуку та

зображення, можливість демонстрації матеріалів (презентацій, відео, ритмічних партитур тощо), організація інтерактивної взаємодії (відеоконференції, чати, онлайн-дошки), забезпечення технічної підтримки для учасників.

Психологічні особливості полягають у складності утримання уваги дітей під час онлайн-занять, важливості емоційного контакту між педагогом та дітьми (який складніше забезпечити дистанційно), необхідності підтримання мотивації та зацікавленості, врахуванні сенсорних обмежень (неможливість безпосередньої демонстрації та фізичної допомоги), потребі в індивідуальному підході та врахуванні емоційного стану дітей, організації активних форм діяльності для запобігання втомі, створенні позитивної та підтримуючої атмосфери.

Дистанційне навчання має низку *переваг*, серед яких гнучкість у плануванні занять та доступність матеріалів у будь-який час, можливість індивідуалізації освітнього процесу відповідно до рівня розвитку дитини та підвищення мотивації в процесі використання мультимедійних технологій. Водночас воно характеризується такими *недоліками*, як відсутність безпосередньої взаємодії між дитиною та педагогом, залежність від технічного забезпечення та інтернет-зв'язку, а також необхідність активної участі батьків чи осіб, які їх замінюють, в освітньому процесі.

Створення ефективного віртуального простору для формування музичних навичок може бути реалізовано шляхом впровадження інтерактивних музичних ігор, віртуальних ансамблів та платформ для спільного музикування, а також використання аудіобібліотек з різноманітними музичними творами та систем штучного інтелекту (*Концепція Едвіна Гордона*). Врахування унікальності музичних здібностей кожної дитини (*Теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера*) забезпечується через адаптивні системи навчання, персоналізовані навчальні програми, використання ІІІ та створення інтерактивного освітнього середовища. Інтеграція ритму, руху та інструментальної практики через гру (*Концепція Карла Орфа*) стає можливою завдяки віртуальним музичним інструментам, електронним логоритмічним іграм та аудіовізуальним технологіям.

Засвоєння музичних знань через активну взаємодію з навколишнім середовищем (*Теорія музичного розвитку Жана Піаже*) підтримується використанням інтерактивних музичних платформ, проєктно-орієнтованим підходом, гейміфікацією освітнього процесу та сприянням розвитку критичного мислення. Підхід, заснований на *методі Еміля Жака-Далькроза*, реалізується через активне залучення дітей до музичного процесу за допомогою руху та інтерактивності, зокрема шляхом організації віртуальних класів. *Методика Золтана Кодая* може бути втілена через вивчення народних пісень та мелодій, в тому числі й потішок, забавлянок, колисанок, за допомогою відео та аудіоматеріалів, а також організацію спільного виконання пісень онлайн. Нарешті, *метод Сузукі* знаходить своє відображення у слуханні записів музики, сприйнятті ритму мелодій на слух та його відтворенні під час онлайн-сесій.

Розроблена методична модель, що поєднує чітко визначену *мету*, послідовно сформульовані *завдання*, основоположні *дидактичні принципи*, детально розкритий *зміст*, логічно вибудовані *етапи впровадження* та необхідні *педагогічні умови*, що забезпечують її ефективність, а також прогнозовані *очікувані результати*, є новим підходом до розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання, ефективність якого буде підтверджено в ході експериментальної роботи.

Ключові положення другого розділу дисертації представлено в гаукових публікаціях авторки [92], [118], [121], [128], [178], [179], [180].

РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ В МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У розділі представлено результати діагностичного етапу дослідження, спрямованого на виявлення рівня розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Детально висвітлено етапи та зміст формувального експерименту, а також надано результати кількісного та якісного аналізу отриманих емпіричних даних, що дозволяють оцінити ефективність розробленої методичної моделі.

Експериментальна робота проводилася в дистанційному форматі протягом 2022/2023 навчального року на базі трьох закладів дошкільної освіти: ЗДО «Ромашка» Глевахівської селищної ради Київської області, ЗДО «Струмочок» Глевахівської селищної ради Київської області та ЗДО «Зірочка» Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаської області. В процесі експериментальної роботи брало участь 110 дітей старшого дошкільного віку, поділених на групи експерименту (ЕГ — 55 дітей та КГ — 55 дітей), 30 вихователів та 3 музичних керівника цих закладів.

Участь в експерименті була добровільною, крім того всі учасники мали можливість відмовитися від продовження в будь-який момент. Батьки старших дошкільників чи особи, які їх замінюють, були проінформовані про дослідження, його мету та завдання. Крім того, вони надали письмові інформовані добровільні згоди на участь в експерименті. Всі батьки чи особи, які їх замінюють, мали повний доступ до матеріалів занять (відеозаписи, посилання на додатковий дидактичний матеріал, завдання для самостійного опрацювання, аудіо та відеотеки, література тощо).

У зв'язку з систематичними ракетними обстрілами та введенням обмеження постачання електроенергії по всій території України, дослідження проводилося як в синхронному, так і в асинхронному форматі. Учасники експерименту не були

зобов'язанні систематично відвідувати заняття у прямому ефірі, мали змогу переглядати записи та виконувати завдання в зручний для них час. Для аналізу ефективності методичної моделі були використані результати лише тих учасників, які виконали контрольне завдання по завершенню дослідження.

3.1 Діагностика стану розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку

З метою вивчення актуального стану проблеми розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання та забезпечення можливості відстеження динаміки досліджуваного феномену, було розроблено модель експериментального дослідження, що охоплювала констатувальний (діагностичний), формувальний та контрольний етапи.

Для визначення рівня розвитку відчуття ритму у старших дошкільників було проведено констатувальний експеримент (діагностичне дослідження), в якому опрацьовано комплекс емпіричних методів, визначено структуру розвитку відчуття ритму, розроблено та науково підтверджено критерії та показники, а також визначено відповідні форми та методи, що слугують ефективним інструментарієм як для діагностики рівнів розвитку, так і для забезпечення досягнення очікуваних результатів. Зауважимо, що сукупність методів і завдань, застосованих на констатувальному етапі діагностики рівнів розвитку відчуття ритму у дітей, є універсальним інструментом, який використовується і на формувальному етапі експерименту. Це уможливлює порівняння початкових результатів між експериментальною та контрольною групами, що дозволяє визначити базовий рівень розвитку відчуття ритму у дітей та оцінити динаміку змін на основі кінцевих результатів експериментальної та контрольної груп, що дає можливість встановити ефективність запропонованих методик і завдань. Таким чином, використання єдиного інструментарію на обох етапах забезпечує об'єктивність і системність у проведенні дослідження.

Було визначено наступні завдання констатувального експерименту:

- визначити критерії та показники розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку;
- розробити та науково підтвердити методи й завдання, що відповідають визначеним показникам для кожного критерію ;
- створити шкалу оцінювання з рівнями та балами для кількісної обробки даних;
- сформувати експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) групи дітей старшого дошкільного віку для участі в констатувальному та формувальному етапах експерименту;
- провести статистичний аналіз даних, отриманих внаслідок застосування математичних методів обробки;
- з'ясувати рівні розвитку відчуття ритму старших дошкільників контрольної та експериментальної групи за критеріями та показниками;
- виокремити серед досліджуваних контрольної та експериментальної груп дітей з ознаками музичної обдарованості, зокрема тих, які демонструють високий рівень розвитку відчуття ритму за визначеними критеріями та показниками.

Методологічний інструментарій констатувального експерименту включав:

- бесіди з дітьми;
- пряме й опосередковане спостереження за дітьми під час дистанційних музичних занять;
- анкетування вихователів та батьків (осіб, які їх замінюють);
- інтерв'ю з музичними керівниками та спостереження за ними під час синхронних занять зі старшими дошкільниками;
- реалізація завдань аналітичного та практично-творчого характеру дітьми;
- проведення відеозйомки занять з подальшою інтерпретацією відеоматеріалу;
- визначення результативності педагогічної діяльності музичних керівників.

Констатувальний експеримент, під час якого був визначений вихідний рівень розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку проводився протягом листопада-грудня 2022 року.

Діагностичне дослідження проводилося в декілька етапів (синхронно та асинхронно). Батьки вихованців (особи, що їх замінюють), які не мали змоги бути присутніми на заняттях онлайн, виконували з дітьми завдання у зручний для них час, фіксуючи все на відео, та надавали своєчасний зворотний зв'язок.

Зазначимо, що діагностика в закладах дошкільної освіти має свої особливості: це комплекс завдань, тестів, запитань та загадок, які дитина може виконати самостійно, а також анкети, тести та опитування для педагогічних працівників закладу та батьків вихованців чи осіб, які їх замінюють. Важливу роль відіграє і спостереження за дітьми під час їх самостійної діяльності (через перегляд відеозаписів зі зворотного зв'язку) [181]. У дистанційному режимі все це було можливим лише за умови тісної співпраці усіх учасників освітнього процесу. Після анкетування, тестів, вивчення показників розвитку даного феномена, здійснено обробку отриманих даних, у результаті чого складено та зкоректовано індивідуальний освітній план кожної дитини, що допомагало педагогам та батькам (особам, які їх замінюють) зрозуміти особливості її розвитку.

Старший дошкільний вік є найбільш сенситивним для розвитку у дітей відчуття ритму. На даному етапі розвитку дитина, сприймаючи музику, демонструє вміння розрізняти її основні елементи: мелодію, ритм, темп та динаміку. Крім того, активізуються її творчі здібності в різних видах музичної діяльності, що виражаються у внесенні власних темпових, мелодійних та ритмічних імпровізацій.

Важливу роль у розвитку відчуття ритму у старших дошкільників та дієвим засобом його оптимізації відіграє логоритміка, що передбачає синтез музики, слова та руху. Крім цього, унікальність логоритмічної методики полягає в активній ролі дітей на всіх етапах її розробки та впровадження: вони не просто беруть участь в корисній ігровій діяльності на рівних з дорослими, а й стають справжніми співавторами та співтворцями нової методики. Це мотивує дітей, що є

важливим підґрунтям для використання запропонованої методики в роботі з дітьми даної вікової категорії.

Найпоширенішими елементами логоритміки є ритміко-гімнастичні вправи, забавлянки, вправи на релаксацію (масаж, самомасаж), ритмічні вправи/ігри в супроводі елементарних дитячих музичних інструментів та «звучних жестів» (Body Percussion), ігри з клавесами, казки-шумівки, танцювальні вправи-ігри імпровізаційно-творчого характеру, ритмотерапія та мелодекламація, психогімнастика, релаксаційні вправи та ігри.

Аналіз наукової літератури щодо проблематики даного дослідження уможливив визначити структуру розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, яка складається з емоційно-почуттєвого, когнітивно-пізнавального та творчо-результативного критеріїв.

Емоційно-почуттєвий критерій спрямований на виявлення особливостей емоційної реакції дітей на естетичну привабливість музичного твору, їхнього прагнення передати свої враження через рухи, елементарне музикування, імпровізацію та інші види діяльності. Оцінювання емоційного відгуку дошкільника на музику в цілому та на окремі засоби її виразності, є важливим аспектом діагностики музичних здібностей.

Дослідження емоційного сприйняття може здійснюватися як під час музично-ігрової діяльності, так і в процесі активного слухання музики. Результатами такого дослідження можуть бути як вербальні характеристики, естетичного змісту музики, так і несловесні форми вираження, зокрема і рухи тіла. Здатність особистості до емоційного сприйняття проявляється в її відчуттях та відповідних реакціях на структурні особливості музичної виразності, серед яких: характеристики звукових співвідношень (висота, тривалість, тембр, динаміка), ладо-гармонічна організація, тип викладу музичного матеріалу (гомофонічний чи поліфонічний), форма та фактурні особливості твору.

Когнітивно-пізнавальний критерій передбачає розвиток усіх компонентів відчуття ритму, яке розглядається як усталена структура досліджуваного феномену, що потребує глибокого вивчення як базису для розвитку музикальності

дитини. На основі проведеного теоретичного аналізу особливостей розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку було визначено, що майбутня експериментальна діяльність повинна розгортатися відповідно до природної логіки становлення цього чуття, а саме: від сприйняття темпу до відчуття ритму та усвідомлення ритмічної структури. Обрана послідовність етапів експерименту в поєднанні з відповідними методичними прийомами, на нашу думку, забезпечить можливість діагностувати рівень розвитку окремих компонентів відчуття ритму у старших дошкільників та оптимізувати подальшу корекційну роботу з метою забезпечення повноцінного компонентного складу досліджуваної якості в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Застосування саме такого підходу до організації експериментального дослідження на констатувальному етапі обумовлено розумінням структури музичного ритму, що представлено в наукових працях дослідників та музикознавців (Т. Дуки [18], С. Костю [88], М. Назаренко [188], О. Половіної [5], К. Соломнікової [5], Л. Сбітнєвої [183], К. Орфа [184] та ін.): 1) відчуття темпу, 2) відчуття метру (розміру), 3) відчуття співвідношення тривалостей (ритмічного малюнку) .

Творчо-результативний критерій дозволяє охарактеризувати відчуття музичного ритму у дитини, розглядаючи динаміку його розвитку на різних стадіях його становлення, а також потенціал старших дошкільників до творчого відтворення ритмічної основи музичного твору в будь-якому виді діяльності. На початковому, репродуктивному етапі розвитку відчуття ритму і мелодійного слуху, здійснюється повторення (відтворення) дитиною певних ритмічних структур, що демонструються педагогом. Згодом цей рівень розвитку поступово змінюється на активно-репродуктивний, коли дитина виходить за межі опанованих структур, доповнюючи їх новими елементами та альтернативними способами виконання. Заключний, творчий етап, передбачає застосування різних варіантів відтворення ритму й створення нового мистецького продукту: рухову імпровізацію, лічилку чи то поспівку.

До кожного із зазначених та проаналізованих критеріїв було відібрано та адаптовано відповідні діагностичні інструменти. Водночас ми вважали за потрібне дослідити їхню дієвість у різноманітних видах музичної діяльності старших дошкільників, включаючи музично-мовленнєву, музично-ритмічну, імпровізаційну тощо.

На основі змістовного аналізу структурних компонентів, критеріїв та показників оцінювання досліджуваного феномену, було встановлено наступні рівні розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку: 1 — низький, 2 — середній, 3 — високий, кожен з яких характеризується певними якісними ознаками. Табл. 3.1 ілюструє критерії та показники розвитку відчуття ритму дітей старшого дошкільного віку, що були розроблені на основі критеріїв оцінювання І. Романюк [185].

Таблиця 3.1

**Критерії та показники розвитку відчуття ритму
у дітей старшого дошкільного віку**

Критерії	Рівні	Бали	Показники
Емоційно-почуттєвий	<i>Високий</i>	<i>3</i>	У дитини розвинуті основи музично-естетичної свідомості, вона емоційно реагує на красу музичного твору, охоче висловлює свої враження від прослуханої музики, із задоволенням відтворює ритмічний малюнок твору за допомогою рухів, елементарного музикування, імпровізації
	<i>Середній</i>	<i>2</i>	У дитини спостерігається стійкий інтерес до активного слухання музики, вона з охоче ділиться своїми емоціями та думками щодо прослуханого твору, хоча іноді потребує підтримки дорослого у вигляді підказок або навідних запитань. Вона проявляє бажання відтворювати ритмічний малюнок твору за допомогою рухів та елементарного музикування, потребуючи при цьому позитивного схвалення дорослого

Продовження табл. 3.1

Емоційно-почуттєвий		<i>Низький</i>	<i>1</i>	Як правило, дитина не виявляє інтересу до слухання музики, легко втрачає увагу та інтерес, не може зосередитися на прослуховуванні твору до кінця, має слабо розвинену музичну уяву, мислення та емоційність, а також відчуває труднощі у формулюванні своїх думок про почуту музику, навіть за підтримки дорослого; ніколи не намагається відтворювати ритмічний малюнок прослуханого твору за допомогою рухів чи елементарного музикування
Когнітивно-пізнавальний	Відчуття ритму	<i>Високий</i>	<i>3</i>	Дитина проявляє зацікавленість у виконанні запропонованих завдань, демонструючи здатність самотійно та правильно розпізнавати й називати темп музичного твору
		<i>Середній</i>	<i>2</i>	Дитина охоче береться до виконання завдань, проте під час визначення темпу музики потребує допомоги дорослого, зокрема повторного прослуховування та додаткових роз'яснень; не завжди здатна правильно назвати темп
		<i>Низький</i>	<i>1</i>	Дитина не орієнтується у визначенні темпу музичного твору та не може надати йому жодної характеристики
	Відчуття метру	<i>Високий</i>	<i>3</i>	Дитина оперативно сприймає поставлене завдання, виконує його із зацікавленістю та емоційним піднесенням, точно відтворюючи запропоновані ритмічні малюнки
		<i>Середній</i>	<i>2</i>	Дитина охоче береться до виконання завдань, проте не завжди точно визначає ритмічний малюнок і помиляється при його відтворенні (2-3 неточності), використовуючи при цьому незначну голосову підтримку (тихе проспівування).

Когнітивно-пізнавальний	Відчуття метру			Під час відтворення ритмічного малюнка різними способами потребує суттєвої допомоги дорослого, зокрема повторного прослуховування музики
		<i>Низький</i>	<i>1</i>	Дитина не справляється з відтворенням ритмічного малюнка, для власної підтримки може тихо проспівувати ритм, але потребує значної допомоги дорослого
	Відчуття співвідношення тривалостей	<i>Високий</i>	<i>3</i>	Дитина демонструє швидке сприйняття завдання, виконуючи його з емоційною експресією та глибокою зацікавленістю, при цьому бездоганно відтворюючи запропоновані ритмічні послідовності
		<i>Середній</i>	<i>2</i>	Дитина охоче береться до виконання завдань, проте не завжди точно відтворює ритмічний малюнок, потребуючи допомоги дорослого в процесі його відтворення
		<i>Низький</i>	<i>1</i>	Дитина тільки за допомогою дорослого намагається відтворити запропонований ритмічний малюнок
Творчо-результативний		<i>Високий</i>	<i>3</i>	Дитина в процесі будь-якого виду музичної діяльності із задоволенням застосовує різні варіанти відтворення ритму, створює новий мистецький продукт: рухову імпровізацію, лічилку, поспівку тощо
		<i>Середній</i>	<i>2</i>	Дитина із задоволенням відтворює запропонований їй ритмічний малюнок, використовуючи при цьому різні варіанти відтворення ритму, хоча не завжди з першого разу робить це правильно
		<i>Низький</i>	<i>1</i>	Дитина повторює певні ритмічні структури, робить це лише за спонуканням дорослого, використовуючи при цьому лише запропоновані варіанти відтворення ритму, не проявляючи власної ініціативи

Таким чином, розробка критеріального апарату експериментального дослідження (емоційно-почуттєвий, когнітивно-пізнавальний та творчо-

результативний критерії з відповідними до них показниками) уможливила проведення відповідної науково-дослідницької роботи зі старшими дошкільниками та педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти, виявлення рівнів розвитку у дітей відчуття ритму (низький, середній, високий). Отримані результати також стали основою для аналізу особливостей педагогічної діяльності в контексті розвитку відчуття ритму старших дошкільників в умовах дистанційного навчання.

За результатами проведеного нами анкетування вихователів (додаток В), які безпосередньо працюють з дітьми старшого дошкільного віку, отримано наступні дані. У відповідях на запитання №1, щодо ефективності проведення у дистанційному режимі освітньо-виховної роботи з дошкільниками, направленої на розвиток їх музичних здібностей, 60% опитуваних оцінили її як посередню. Це, на нашу думку, є тривожним сигналом, що свідчить про наближеність до низького рівня. Лише 20% вихователів вважають роботу належною, і 10% — високоякісною. Той факт, що близько двох третин респондентів вказують на низьку якість роботи, свідчить про їх формальний підхід, який, ймовірно, обумовлений низьким рівнем мотивації до активної участі в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання.

Аналіз відповідей на друге запитання, в якому йшлося про використання ефективних форм музичного виховання щодо розвитку музичальності та музичних здібностей старших дошкільників, виявив, що вихователі надають перевагу асинхронним формам роботи (50%). 30% респондентів вважають важливими традиційні заняття з музичного виховання. Лише 20% відзначили важливість самостійної музичної діяльності дітей вдома. На жаль, більшість вихователів не усвідомлюють важливість цього виду діяльності в умовах дистанційного навчання для всебічного розвитку дитини, зокрема й музичного.

Результати аналізу відповідей на запитання №3, яке досліджувало роль вихователів у розвитку музичних здібностей старших дошкільників, виявили, що активна участь не була відзначена жодним респондентом. 30% опитуваних вказали на достатню участь, а 70% — як обмежену професійними обов'язками.

Відповідно, переважна більшість вихователів ЗДО, які працюють з дітьми старшого дошкільного віку, демонструють пасивність у розвитку їхніх творчих і музичних здібностей під час дистанційного навчання. Це свідчить про те, що вихователі уникають діяльності, в якій не мають фахової компетенції.

Для поглибленого аналізу ситуації було поставлено четверте запитання, яке мало на меті з'ясувати методичну компетентність вихователів щодо розвитку відчуття ритму у дошкільників. Результати показали, що методичні вміння респондентів є вкрай низькими: 10% визнали їх достатніми, 60% — недостатніми, 30% — практично відсутніми. Також було з'ясовано, що більшість педагогів ЗДО не вважають важливими складовими розвитку у дітей старшого дошкільного віку відчуття ритму та інші дотичні навички. Це свідчить про необхідність підвищення методичної компетентності педагогів-дошкільників у цій сфері.

Задля уточнення вище зазначеного припущення, було запропоновано запитання №5, щоб з'ясувати, чи акцентують увагу вихователі на розвитку ритмічних навичок у старших дошкільників під час різноманітних активностей в умовах дистанційного навчання (мовленнєвої, рухової, музично-ритмічної тощо). Більшість респондентів (70%) не приділяють увагу розвитку у дітей відчуття метру, ритму та темпу під час різних видів діяльності, про що свідчить їхнє зізнання у тому, що вони не замислювалися над цим питанням. Лише 30% опитаних стверджують, що інтегрують розвиток цих навичок у мовленнєву та рухову діяльність.

Це свідчить про недостатню методичну підготовку вихователів закладів дошкільної освіти для здійснення роботи з розвитку відчуття ритму у дітей. Можна пояснити цей факт і тим, що під час дистанційного навчання не є можливим приділяти увагу традиційним видам дитячого музикування, що, зазвичай, проводилося в ЗДО в другу половину дня: індивідуальна робота з дітьми, заняття пластичними видами мистецтва (на кшталт ритміки), гра на елементарних дитячих музичних інструментах тощо.

Логоритміка, основний інструментарій якої складається з віршів, потішок, ігор, музики та рухів, має потужний потенціал для розвитку відчуття ритму у

дітей старшого дошкільного віку. На важливість її запровадження було спрямовано запитання №6. Проаналізувавши відповіді, можна зазначити, що усі вихователі знайомі з цим видом діяльності, який поєднує в собі музику, рухи та слово. Вони усвідомлюють, що це не просто заняття, а ціла система вправ, спрямованих на розвиток мови, координації, музичного слуху та загальної рухової активності. Однак, 80% респондентів визначають логоритміку як дієву методику корекційного впливу на дітей з різними вадами мовлення, натомість не вбачаючи в ній потенціалу для особистісного розвитку вихованців, зокрема й музичного.

Сьоме запитання анкети було зорієнтоване на вивчення рівня готовності вихователів до використання засобів дистанційного навчання, що включає їхню теоретичну, практичну, технічну та психологічну підготовку. У результаті аналізу відповідей виявлено, що 40% респондентів мають достатній рівень теоретичних знань, але не достатньо адаптувалися до нових реалій роботи. Це свідчить про існування прогалин між теоретичними знаннями та практичними навичками, тобто, незважаючи на достатній теоретичний рівень підготовки, значна частина вихователів ЗДО стикається з труднощами адаптації до нових умов. Освітній процес з дітьми вони проводять лише в асинхронному режимі. Ще 30% мало обізнані з сучасними платформами та сервісами дистанційного навчання, використовуючи переважно готові матеріали з корисних ресурсів для дорослих і дітей, запропонованих МОН України, як от «НУМО для дошкілля» (Viber-канал для освітян), «ВзаємоДІЯ: щоденні кроки до спільної радості» (Telegram-канал для батьків та вихователів дошкільнят) тощо. Тільки 20% опитуваних володіють високим рівнем теоретичної підготовки для чіткої організації дистанційного навчання та ефективно використовують в своїй роботі його сучасний інструментарій. Вони вільно взаємодіють з вихованцями, працюючи у синхронному та в асинхронному форматах, використовуючи власні матеріали (дидактичні ігри, відеозаняття, презентації тощо). Один респондент (10%) вказав на те, що йому важко працювати в дистанційному режимі, оскільки він не володіє наявним сучасним інструментарієм для взаємодії онлайн; здійснює запис відео та

монтаж відеозанять, виходить на онлайн зв'язок лише з допомогою рідних та колег.

Отже, результати проведеного анкетування вихователів дозволяють стверджувати, що робота з музичного виховання дітей старшого дошкільного віку під час дистанційного навчання виключно покладена на музичних керівників. Як правило, вихователі відсторонюються від процесу формування загальних основ музичного розвитку дітей, не цікавляться сучасними методиками, втрачаючи можливість інтегрувати музичну діяльність у загальну програму виховання дошкільників. Аналіз опитування свідчить про певну проблему у структурі організації дистанційного навчання, зокрема в контексті музичного виховання. Можливими причинами є низька мотивація вихователів щодо виконання музично-розвивальних завдань; їх недостатня методична підготовка у сфері музичного виховання; чітке розмежування ролей, адже у багатьох закладах дошкільної освіти музичне виховання традиційно сприймається як виключна сфера відповідальності музичних керівників.

Переважає більшість вихователів не вважають за необхідне працювати над розвитком музичних здібностей дітей дошкільного віку в цілому та відчуття ритму зокрема. Робота ведеться достатньо формально, а відсутність творчого підходу впливає на якість музичного розвитку дошкільників.

З метою виявлення методичних підходів музичних керівників ЗДО до розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, ми проаналізували результати цілеспрямованого спостереження за їхньою роботою. На початковому етапі з метою уточнення роботи вище зазначених фахівців закладів, в яких проводилося дослідження, нами було розроблено запитання для інтерв'ю (додаток Д) та бланк спостереження за діяльністю музичних керівників під час онлайн занять з музичного виховання (додаток Е). Крім того, було проаналізовано перспективне планування освітньо-виховної роботи музичної діяльності з дітьми старшого дошкільного віку (добір репертуару відповідно до програмових вимог та віку вихованців, особливості планування роботи щодо розвитку відчуття ритму у

старших дошкільників, використання елементів логоритміки у роботі з дітьми тощо).

Також було проаналізовано ефективність проведення занять з музичного виховання та індивідуальну роботу з дітьми старшого дошкільного віку в синхронному та асинхронному форматах. З'ясовано, що музичні керівники не мають можливості включати в онлайн заняття різні види музичної діяльності із-за обмежень в часі, оскільки безперервна тривалість роботи з комп'ютером для дітей старшого дошкільного віку не має перевищувати 15 хвилин [133]. Однак вони вміло використовують можливості асинхронного навчання, адже згідно п.12 п. 11 Санітарного регламенту тривалість перегляду відеоматеріалів складає вже 30 хвилин на день. Записуючи додаткові відеоматеріали, педагоги використовують різноманітні музично-дидактичні ігри, спрямовані на розвиток у дошкільників музичних здібностей, включаючи відчуття ритму, тембровий та динамічний слух, а також сприяння інтеграції знань, отриманих на музичних заняттях, у їхню самостійну діяльність.

Один респондент використовує у своїй роботі лише асинхронний формат взаємодії з дошкільниками (надає відеозаписи занять, додатковий музично-дидактичний матеріал та рекомендації батькам вихованців, чи особам, які їх замінюють, для самостійного опрацювання з дітьми); двоє інших — вдало поєднують обидва формати дистанційного навчання.

Серед методів, які успішно використовуються усіма педагогами в процесі музичних занять в умовах дистанційного навчання з метою розвитку відчуття ритму у вихованців, слід назвати: активізацію уваги дітей, аналіз засобів музичної виразності ілюстративного матеріалу для вправ та таночків, прийом «музичне ехо» тощо. Музичні керівники постійно звертають увагу вихованців на точності відтворення ритмічного малюнка, переважно під час співу та ритмічних вправ. Однак, аналіз ритмічної структури музичних творів у процесі слухання здійснюється в меншому обсязі, обмежуючись переважно поясненнями художнього образу та засобів виразності. Більш складна ритмічна робота, така як уточнення синкопованих ритмів та їх закріплення, не проводиться. Музично-

дидактичні ігри, які могли б допомогти закріпити ці елементи, використовуються недостатньо і здебільшого сприяють збагаченню знань дошкільників щодо настрою та характеру музичних творів, вміння дітей розрізняти та диференціювати тембри різноманітних музичних інструментів (українські народні музичні інструменти, інструменти симфонічного або духового оркестру тощо) та на закріплення знань дітей про звуковисотність.

У процесі дослідження було визначено, що робота музичних керівників усіх трьох закладів дошкільної освіти щодо розвитку у дітей відчуття ритму, в цілому має безсистемний характер. На заняттях переважно звертається увага на складність того чи іншого ритмічного малюнку, проте подальша робота на закріплення тривалостей, складання їх у ритмічний малюнок не проводиться. Під час вивчення та вдосконалення танцювальних рухів чи фігур танцю, гри на елементарних музичних дитячих інструментах чи їх заміниках систематична послідовна робота також не проводиться. Відсутні й додаткові, нетрадиційні види роботи зі старшими дошкільниками з розвитку в них відчуття ритму. Усі музичні керівники мають в наявності ритмічні картки для дошкільників, проте лише один із трьох респондентів використовує їх під час дистанційного навчання.

Враховуючи те, що в закладах, де проводилося дослідження, не практикується ритмізація тексту на заняттях з мовленнєвого розвитку та під час індивідуальної роботи з вихованцями (декламування чистомовок та віршів), можна констатувати, що робота над розвитком відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку має цілком формалізований характер, що не сприяє розвитку даного феномену у дітей.

Розглянемо результати бесіди, спрямованої на з'ясування професійної спрямованості музичних керівників щодо реалізації завдань з розвитку відчуття ритму в старших дошкільників. З'ясовано, що усі фахівці мають вищу музично-педагогічну освіту, проте не володіють спеціалізованими методиками для роботи з дітьми дошкільного віку. Їхній професійний досвід становить близько 10 років, значна частина яких припала на період модернізації підходів до музичного виховання в ЗДО. Це свідчить про те, що в процесі роботи їм доводилося

адаптуватися до нових вимог, що, ймовірно, ускладнювало опанування сучасними методиками через відсутність професійного самовдосконалення. Як наслідок, у педагогічній практиці могли зберігатися окремі елементи застарілих підходів.

Водночас, двоє з трьох респондентів стверджують, що в реаліях останніх років (коронавірус та повномасштабна агресія РФ і, як наслідок, простій закладів протягом тривалого часу та дистанційний формат роботи, до якого вони не були готові), достатньо важко реалізовувати всі позитивні здобутки сучасних педагогів-новаторів. Крім того, в закладах застаріла матеріальна база та відчуються труднощі з її поповненням: відсутні такі технічні засоби, як комп'ютери, проєктори тощо. Особливо гострою проблемою є відсутність усіх необхідних дитячих музичних інструментів та матеріалу для виготовлення музично-дидактичних ігор. Педагогам доводиться постійно використовувати власні гаджети, купувати необхідний матеріал для виготовлення ігор та обладнання за власні кошти.

Третій респондент висловив задоволення матеріально-технічною базою ЗДО, в якому працює: в закладі наявні всі необхідні технічні засоби навчання, існуючий банк музичних дитячих інструментів та музично-дидактичних посібників постійно поповнюється. Більше того, він зазначив, що у своїй роботі систематично використовує інноваційні технології в музичному вихованні дітей дошкільного віку.

Стосовно логоритміки всі музичні керівники зазначили, що достатньою мірою ознайомлені з її основами, проте із найбільш прийнятних для власної практики засобів логоритміки вони визначили використання ритміко-гімнастичних вправ на початку заняття, казок-шумівок для елементарного музикування та сюжетних логоритмічних ігор. Один музичний керівник використовує, крім цього, ритмічні вправи з клавесами. Всі респонденти зазначили, що необхідний методичний та музичний матеріал вони добирають із методичних посібників та фахової літератури, використовують матеріали з мережі Інтернет; у всіх є відповідні теки для роботи з дітьми старшого дошкільного віку, які систематично оновлюються новими аудіоматеріалами. Крім того, в закладах

ведеться системна робота по виготовленню саморобних дитячих шумових інструментів.

Музичні керівники вважають, що їхній педагогічний потенціал щодо впровадження сучасних технологій та систем музичного виховання дошкільників, не реалізовується в повній мірі. Двоє з них вбачають причину недостатньої ефективності своєї діяльності у професійному перевантаженні та недостатнім матеріальним забезпеченням ЗДО, що не відповідає сучасним стандартам дошкільної освіти. Один із респондентів причиною недостатньої реалізації власного потенціалу вважає психо-емоційне перевантаження, викликане суворими реаліями сьогодення.

Аналіз результатів опитування педагогічних працівників закладів дошкільної освіти уможливив зробити наступні висновки:

1. Недостатній рівень розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку пояснюється тим, що педагогічні працівники ЗДО розглядають це питання лише в контексті загального музичного виховання, що, в свою чергу, зумовлено недостатнім розумінням сучасних підходів до розвитку дитини.

2. Педагогічні працівники здебільшого використовують застарілі підходи до виконання цієї роботи та недостатньо оновлюють і поглиблюють свої знання щодо інноваційних технологій розвитку дошкільників. Багато з них досі не готові до ефективної й системної роботи в умовах дистанційного навчання.

3. Матеріальна база більшості ЗДО є застарілою і не забезпечує можливості створення необхідних технічних засобів та матеріалів для організації дистанційного навчання, зокрема для повноцінного використання логоритмічних ігор. Виявлені нами фактори, які негативно впливають на розвиток відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, будуть враховані під час розробки алгоритму корекції цього процесу на формувальному етапі нашого дослідження.

Розглянемо результати, які було отримано під час дослідження розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку в дистанційному режимі (синхронно та асинхронно) згідно з методиками, які добиралися нами до відповідних структурних компонентів.

Для визначення результатів рівня розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку за *емоційно-почуттєвим критерієм* нами було застосовано метод педагогічного спостереження, що дозволив вивчити емоційні та особистісні реакції дітей під час слухання музики на синхронних музичних заняттях та під час індивідуальної роботи. Так, до роботи бралися три музичні твори: «Пташка», муз. Е. Гріга; «Болеро» (фрагмент), муз. М. Равеля; «Запорозький марш», муз. Є. Адамцевича. Добір музичних творів був зумовлений необхідністю дослідження ритмічної основи п'єс з різною ритмізацією: від спокійних замальовок до маршу та барабанного дробу, з можливістю подальшого використання їх для гри на музичних інструментах або пластичного інтонування під час контрольного експерименту.

Діти демонстрували найбільший емоційний відгук на твори з бадьорим, енергійним характером та чітким ритмом. На противагу цьому, твір Е. Гріга, що характеризувався ніжністю та спокоєм, не викликав яскравих емоцій через менш виразний для дошкільників ритмічний малюнок та заспокійливий темп. Прослуховування музики відбувалося як на онлайн-заняттях, так і вдома з батьками чи особами, які їх замінюють, тоді, коли останні не мали можливості доєднатися до прямих ефірів. Проявити свої творчі можливості в рухах, ілюстраціях почутого з використанням «звучних жестів» чи підігруванні на елементарних дитячих музичних інструментах (їх заміниках) пропонувалося дітям вдома під час самостійної ігрової діяльності. Батьки вихованців (особи, які їх замінюють) фіксували результати на відео та надавали якісний зворотний зв'язок.

Результати педагогічного спостереження дозволяють стверджувати, що для переважної більшості старших дошкільників бадьорий ритм та маршевий характер твору Є. Адамцевича були найбільш сприятливими для вияву себе як танцюриста чи актора. Так, близько 31% (17 осіб) дітей ЕГ та 20% (11 осіб) з КГ швидко відгукнулися на запропоноване завдання: долучилися до створення маршевого дійства. Дошкільники демонстрували творчий підхід, вигадуючи

оригінальні рухи та перешикування, намагаючись точно відтворити ритм музики енергійними рухами рук.

Під час інтерпретації фрагменту твору для симфонічного оркестру «Болеро» діти з експериментальної групи (ЕГ) активно використовували не лише інструменти з «орфівського набору» або ж їх замітники, але й відтворювали характер твору різноманітними рухами, колоритною «грою» на побутових предметах, демонструючи неабияку креативність у використанні навіть таких буденних предметів, як стільці. У контрольній групі (КГ) подібна активність дітей була менш вираженою.

У результаті проведеної роботи було зроблено висновок щодо особистісних та емоційних музичних уподобань дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, під час відтворення музичного ритму дошкільники віддавали перевагу творам веселого, енергійного або танцювального характеру з виразним ритмічним малюнком. Такі композиції ніби заохочували дітей до активних рухів, надихали їх, сприяли підвищенню впевненості у собі та додавали енергії для дій.

Отримані кількісні результати діагностування рівня розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку за емоційно-почуттєвим критерієм представлено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Кількісні результати діагностування рівня розвитку відчуття ритму
за емоційно-почуттєвим критерієм**

<i>Рівень оцінювання</i>	<i>Кількість відповідей</i>		<i>Відсоткове значення</i>	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	17	11	30,9	20
Середній	31	30	56,4	54,5
Низький	7	14	12,7	25,5

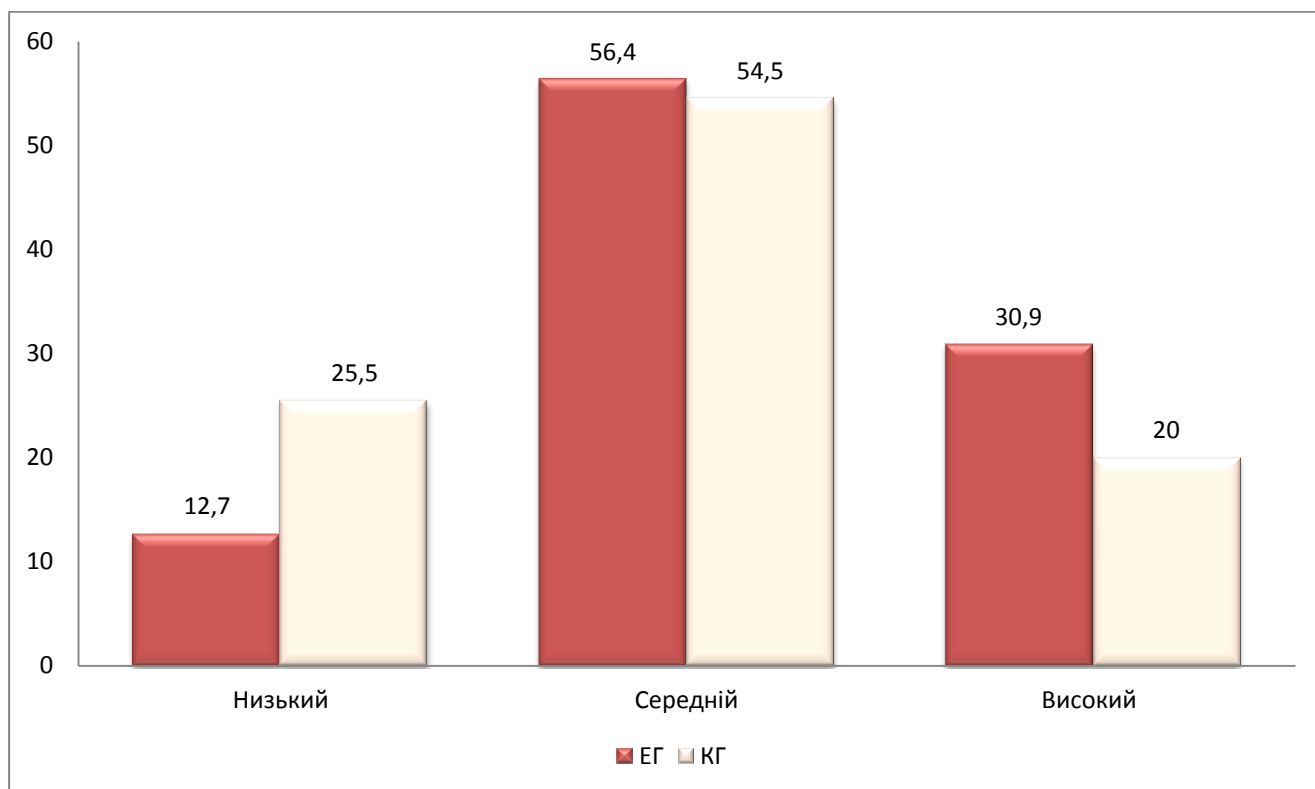

Рис. 1.1 Результати констатувального експерименту за емоційно-почуттєвим критерієм

Для результатів констатувального експерименту за емоційно-почуттєвим критерієм емпіричний критерій Пірсона $\chi^2_{емп.} = 0,83845$. Вважатимемо, що результати КГ та ЕГ були ідентичними.

Перейдемо до висвітлення отриманих результатів за *когнітивно-пізнавальним* критерієм.

З метою визначення рівня розвитку усіх складових відчуття ритму, якими є відчуття темпу, відчуття метру та відчуття розміру (співвідношення тривалостей), нами було використано адаптовану методику за технологією С. Наumenко [186] та І. Романюк [185], [187], спрямовану на з'ясування рівневості набутих дітьми умінь визначення темпу музики.

Під час першого завдання дітям в ігровій формі було запропоновано прослухати музичний твір двочастинної будови та серед карток із зображенням лісових мешканців за характером та темпом музики знайти відповідного персонажа (гра «Стежками лісу»). Робота з картками проводилася індивідуально з

кожною дитиною в синхронному та асинхронному форматах, що виключало можливість будь-яких обговорень з однолітками.

Спостереження показують, що діти дошкільного віку відчують труднощі у якісному визначенні темпу музичного твору, особливо коли він має дві частини, наближені за швидкістю. Однак, близько 56 % (31 особа) вихованців ЕГ та менше 71% (39 осіб) за допомогою незначних підказок педагога чи батьків (осіб, які їх замінюють) справилися із завданням, хоча й частково помилялися в її характеристиці або називали однотипно, переважно — «весела» та «спокійна». Менше 35% (19 осіб) опитуваних з ЕГ та близько 17% (9 осіб) з ЕГ без вагань вірно називали швидкий темп, який характеризував подорож лісовими стежками. На додаткові запитання «Як можна назвати музику, яка змальовує нашу подорож?» четверо дітей під час прямих ефірів визначали її, як «жваву», «грайливу», «рухливу», «динамічну». Це свідчить про розуміння старшими дошкільниками специфічності обраного композитором темпу для розкриття характеру подорожі. Разом з тим, менше 13% (7 осіб) учасників ЕГ та близько 9% (5 осіб) КГ опитування мали проблеми з самостійним визначенням відмінностей у темпах.

Статистичні результати відображено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Статистичні дані щодо визначення дітьми темпу в музичному творі

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	19	9	34,5	16,4
Середній	31	39	56,4	70,9
Низький	5	7	9,1	12,7

Друге завдання полягало у визначенні рівня розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку шляхом аналізу запропонованого ритмічного малюнка та оцінювання їхніх умінь відтворювати його різними способами. З цією метою використовувалася ритмічна гра «Музичні яблука» (додаток Ж). Вихованцям пропонувалися картки із зображенням 4 яблук, поділених на різну кількість

частин. Відповідно до ритмічного малюнка діти повинні були проплескати, проспівати чи протупотіти ритм, що за допомогою яблук зображений на картках. Експериментальне застосування даної методики дозволяє оцінити, наскільки дитина здатна оцінити власні сили, зрозуміти свої бажання та бути самостійною при виконанні завдань з розгорнутою структурою та елементами музикування.

Результати визначення метру в музичному творі (гра «Музичні яблука») визначені у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Статистичні дані щодо визначення дітьми метру в музичному творі

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	16	16	29,1	29,1
Середній	28	31	50,9	56,4
Низький	11	8	20	14,5

Остання, третя складова когнітивно-пізнавального критерію — це відчуття співвідношення тривалостей (ритмічного малюнку), яку ми діагностували за допомогою ритмічних карток для дошкільників (додаток 3). Дітям необхідно було проплескати в долоні нескладний ритмічний малюнок, зображений на картках. Нами було обрано наступні ритмічні малюнки:

- 1) 2/4 ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪;
- 2) 2/4 ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ |;
- 3) 2/4 ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ |;
- 4) 2/4 ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ |;
- 5) 2/4 ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ |.

Отримані кількісні результати діагностування рівня розвитку відчуття ритму для дітей ЕГ та КГ за третьою складовою когнітивно-пізнавального критерію представлено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

**Статистичні дані щодо визначення дітьми
співвідношення тривалостей в музичному творі**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	9	8	16,4	14,5
Середній	33	38	60	69,1
Низький	13	9	23,6	16,4

Оскільки останні два завдання потребують спеціальних фахових знань та вмінь, батькам вихованців (особам, що їх замінюють), які не мали змоги долучитися до онлайн занять, було надано додаткові відеоматеріали з чіткими інструкціями щодо їх виконання.

Як засвідчують результати, надані у табл. 3.5, менше 17% (9 осіб) дошкільників ЕГ змогли самостійно проплескати запропоновані ритмічні малюнки, достатньо правильно їх відтворивши. Показово, що майже всі учасники цієї групи охоче бралися за завдання, виявляючи при цьому неабиякий інтерес, та демонстрували повну самостійність, не потребуючи допомоги дорослих. Водночас, в КГ таких дітей було виявлено близько 15% (8 осіб). Це, на нашу думку, свідчить про достатній досвід роботи дітей старшого дошкільного віку з ритмічними картками та сформованість умінь відтворювати ритмічний малюнок твору, що, у свою чергу, цілком співвідноситься із розвиненістю у дитини ритмічного слуху. Незважаючи на загальну позитивну динаміку, 24% дошкільників з експериментальної групи (13 осіб) виявили труднощі у самостійному виконанні завдань. Ймовірно, це пов'язано з пасивним ставленням до музичних занять, відсутністю інтересу до музики та небажанням брати участь в музично-ритмічних іграх. Отже, результати дослідження показали, що значна частина дошкільників обох груп мала недостатній досвід роботи з ритмічними картками, що ускладнювало самостійне відтворення ритмічних малюнків. Більшість дітей потребували допомоги дорослих; кількатактові малюнки

сприймалися дітьми з труднощами, що вказує на необхідність додаткової роботи з розвитку цілісного сприйняття ритмічної структури музичних творів

Отримані узагальнені результати діагностування рівня розвитку відчуття ритму дітей старшого дошкільного віку за когнітивно-пізнавальним критерієм (у відсотках) представлено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Узагальнені результати діагностування рівня розвитку відчуття ритму
за когнітивно-пізнавальним критерієм (у відсотках)**

Складові	ЕГ			КГ		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Темп	34,5	56,4	9,1	16,4	70,9	12,7
Метр	29,1	50,9	20	29,1	56,4	14,5
Ритм	16,4	60	23,6	14,5	69,1	16,4
Середнє значення	26,6	55,8	17,6	20	65,5	14,5

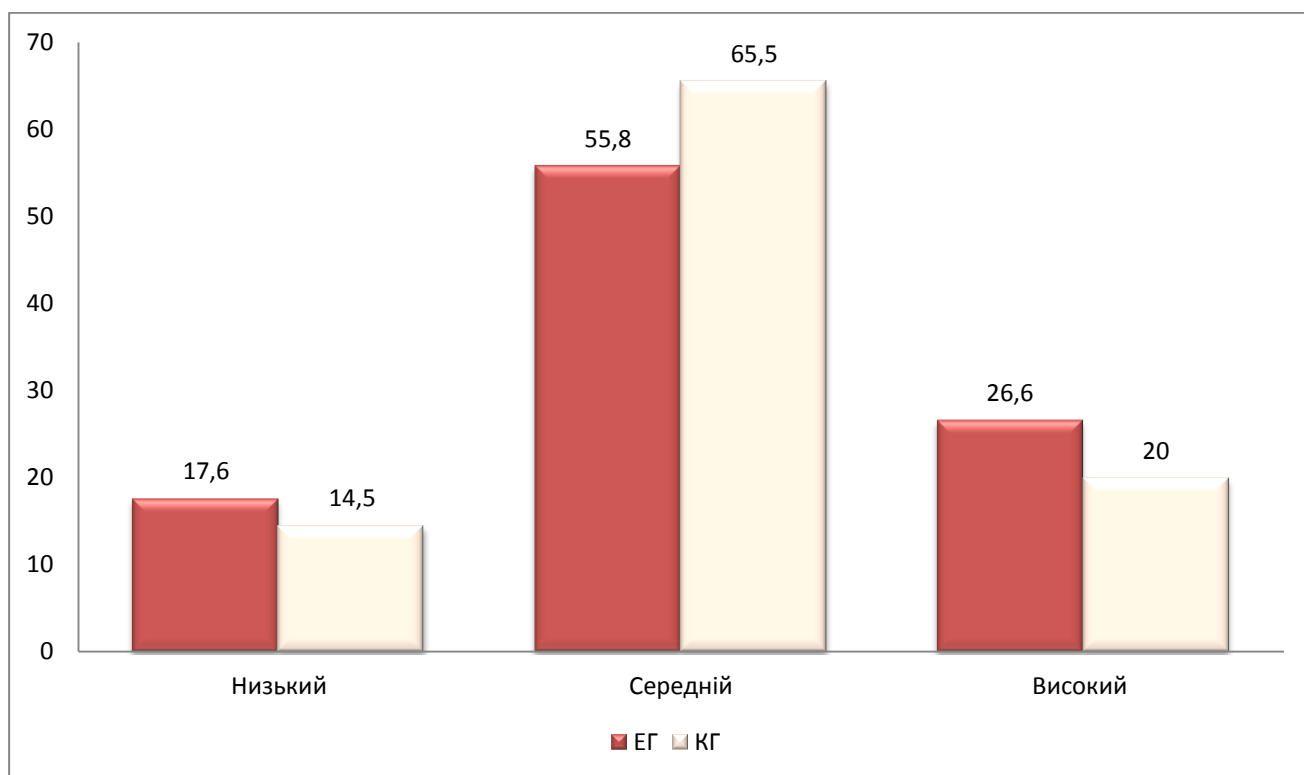

Рис. 3.2. Узагальнені результати констатувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм

Для результатів констатувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм емпіричний критерій Пірсона $\chi^2_{емп.} = 0,99171$. Вважатимемо, що результати КГ та ЕГ були ідентичними.

Перейдемо до аналізу отриманих результатів стосовно дослідження *творчорезультативного* критерію розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку.

Спостереження за творчими проявами старших дошкільників у виконавських видах музичної діяльності (музична ритміка та пластичне інтонування) стало основою нашої методики. В якості музичного матеріалу ми використали українську народну мелодію «Козачок» для першого завдання та пісню для дитячого хору «Планета Котонек» (музика Andrew Lipra, український текст та аранжування Зоряни Мартин) для другого. Ми прагнули оцінити здатність дітей старшого дошкільного віку оцінити свої можливості рухової інтерпретації ритму на репродуктивному, активно-репродуктивному та творчому рівнях.

На першому етапі діти прослухали програмовий музичний твір, для подальшого використання у ритміці. Під час знайомства з ритмічною структурою та рухами українського народного танцю «Козачок» дітям пропонувалося: при перегляді відеозапису чітко, усвідомлено та із внутрішнім «відчуттям», передати ритм на репродуктивному рівні; самостійно відтворити ритмічну пульсацію твору в танцювальних рухах без підказок педагога; доповнити фігури танцю новими елементами, проявляючи креативність.

Аналіз показав, що учасники обох груп, експериментальної та контрольної, відчували труднощі з самостійним відтворенням ритму. Дошкільники не були готові до творчої діяльності: не одразу починали працювати та проявляли сором'язливість, хоча й перебували вдома, в психологічно комфортних умовах. Унаслідок цього їхні танцювальні рухи були скутими, невпевненими. Дітям було складно самостійно придумати танцювальні рухи, що точно відповідали б ритму українського народного танцю. Лише 11% (6 осіб) з експериментальної групи та 7% (4 особи) з контрольної групи змогли це зробити.

Майже 40% (22 особи) ЕГ та 35% (19 осіб) дітей КГ достатньо впевнено і виразно виконували завдання з незначним втручанням дорослого. Решта вихованців в обох групах (ЕГ та КГ) змогли відтворити ритм танцю, але без власного варіанту, лише за наслідуванням дорослого.

Результати діагностування рівня творчих проявів дітей старшого дошкільного віку в музичній ритміці представлено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Статистичні дані щодо рівня творчих проявів
дітей старшого дошкільного віку в музичній ритміці**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	6	4	10,9	7,3
Середній	19	22	34,6	40
Низький	30	29	54,5	52,7

Найбільші труднощі у дітей викликало пластичне інтонування рухів та темпоритму під музику Andrew Lipra (друге завдання). Дітям необхідно було відтворити чіткий ритм та характерні енергійні рухи грайливих кошенят у першій частині пісні. Натомість у другій вони мали передати плавні, повільні рухи кошенят, що з приходом ночі засинають. Під час виконання цього завдання діти з обох груп (ЕГ та КГ) просто рухалися під музику, природно та без напруги, не дотримуючись жодних конкретних рухів. Лише невелика частина дітей, менше 13% (7 осіб) з ЕГ та близько 11% (6 осіб) з КГ, змогли одразу пов'язати рухи з темпоритмом музики. Близько 45% (25 осіб) дітей з експериментальної групи та менше 51% (28 осіб) з контрольної групи виконували прості, повторювані рухи, але досить точно тримали темп, хоча й не повністю відчували загальний настрій музики. Решта дітей не змогли продемонструвати ритмічні навички та відмовилися брати участь у танцювальній діяльності.

Спроби педагога чи батьків (осіб, які їх замінюють) активізувати їх не дали результатів — рухи залишалися скутими, невпевненими, виконувалися «поза» музикою, без урахування характеру ритму та руху.

Результати діагностування рівня творчих проявів дітей старшого дошкільного віку в пластичному інтонуванні представлено в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Статистичні дані щодо рівня творчих проявів
дітей старшого дошкільного віку в пластичному інтонуванні**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	7	6	12,7	10,9
Середній	25	28	45,5	50,9
Низький	23	21	41,8	38,2

Отже, визначення ритмічних можливостей дітей старшого дошкільного віку в різних видах музично-рухової діяльності багато в чому залежить від особистісних проявів дошкільників, їх налаштування на різні види діяльності та зацікавленість ними. Сам ритм не становить таких складнощів для дитини, як публічний виступ, спонукання до імпровізації. На нашу думку, діти не мають достатнього досвіду самостійної музичної творчості.

Таким чином, здатність дітей старшого дошкільного віку виявляти ритмічні здібності в музично-руховій активності залежить від їхніх особистісних якостей, готовності до різних видів діяльності та зацікавленості ними. Сама ритміка не є складною для дітей, на відміну від публічних виступів та імпровізації. Ми дійшли висновку, що у дітей недостатньо розвинені навички самостійної музичної творчості, відсутня належна підтримка та заохочення з боку педагогів та батьків (осіб, які їх замінюють), наявна перевага репродуктивних видів музично-рухової діяльності (виконання за зразком), що обмежує їхній творчий потенціал. Це зумовлено специфікою роботи закладів дошкільної освіти за останні роки, що стала наслідком пандемії, локдауну, жорсткого карантину і наразі воєнних дій на території України. Крім того, відчувається невміння чи небажання педагогів

(перш за все, вихователів) та батьків дітей (осіб, які їх замінюють), здійснювати такі види діяльності. Дошкільники, розвиваючи відчуття ритму на музичних заняттях в умовах дистанційного навчання, не мають можливості закріпити ці навички під час інших видів творчо-ігрової діяльності, в тому числі й самостійної. Отже, репродуктивне відтворення дітьми музично-ритмічного образу твору не сприяє розвитку темпових музичних відчуттів дитини, гальмуючи його динаміку.

Необхідно зазначити, що в музично-ритмічній діяльності дітей старшого дошкільного віку має домінувати ігровий елемент, оскільки саме ігрова діяльність є провідною для дошкільників, а тематика творчих завдань має бути захопливою та відповідною до вікових та індивідуальних особливостей вихованців. Вправи, ігри та завдання для розвитку відчуття ритму слід використовувати не лише на музичних заняттях, а й інтегрувати в інші види діяльності в ЗДО та в самостійну гру дітей вдома. Необхідно враховувати, що ці завдання однаково корисні як для традиційних занять, так і в умовах дистанційного навчання.

Результати, отримані нами за творчо-результативним критерієм розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку (у відсотках), представлені в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Статистичні дані щодо діагностування рівня розвитку відчуття ритму
за творчо-результативним критерієм (у відсотках)**

Складові	ЕГ			КГ		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Музична ритміка	10,9	34,6	54,5	7,3	40	52,7
Пластичне інтонування	12,7	45,5	41,8	10,9	50,9	38,2
Середнє значення	11,8	40	48,2	9,1	45,4	45,5

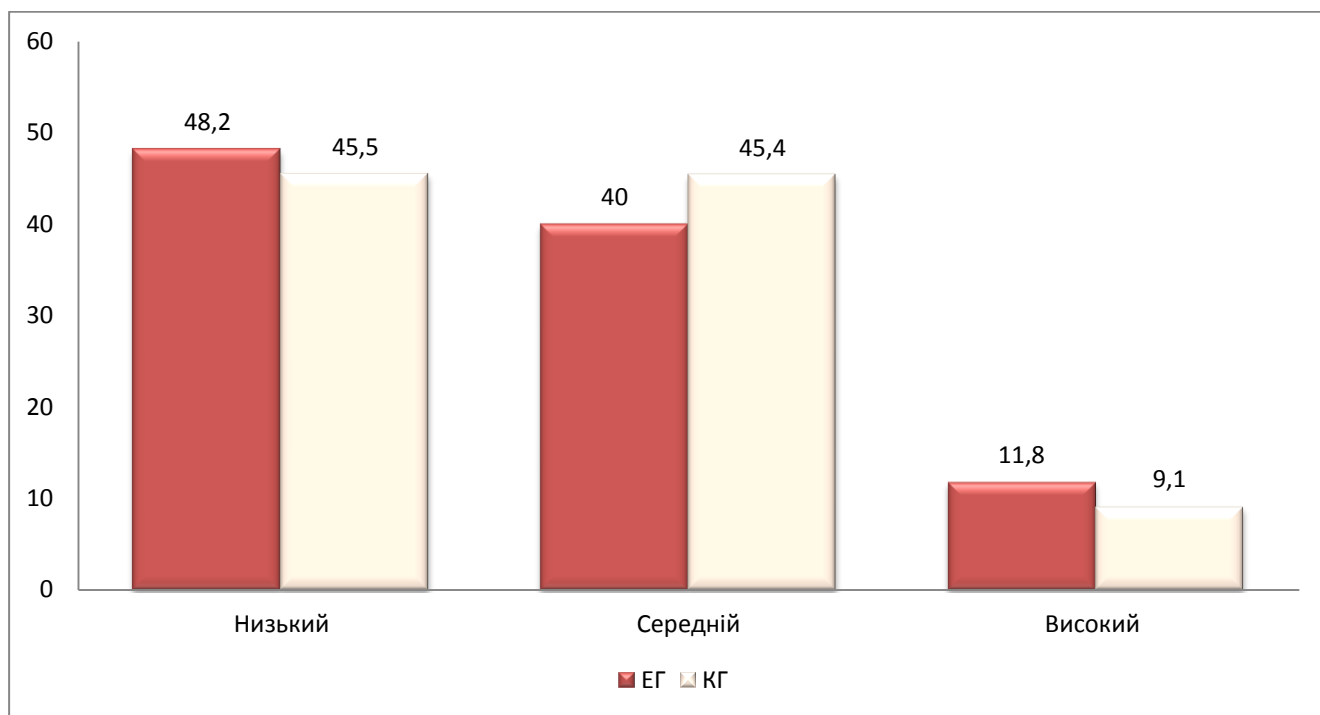

Рис. 3.3. Результати констатувального експерименту за творчо-результативним критерієм

Для результатів констатувального експерименту за творчо-результативним критерієм емпіричний критерій Пірсона $\chi^2_{емп.} = 0,97718$. Вважатимемо, що результати КГ та ЕГ були ідентичними.

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження дозволив виявити різні рівні розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку: високий, середній та низький. Відсоткові показники цих рівнів представлені в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Узагальнюючі результати констатувального експерименту

Рівні	Структурні компоненти сформованості відчуття ритму у старших дошкільників						Усього	
	Емоційно-почуттєвий		Когнітивно-пізнавальний		Творчо-результативний			
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	30,9	20	26,6	20	11,8	9,1	23,1	16,4
Середній	56,4	54,5	55,8	65,5	40	45,4	50,7	55,1
Низький	12,7	25,5	17,6	14,5	48,2	45,5	26,2	28,5

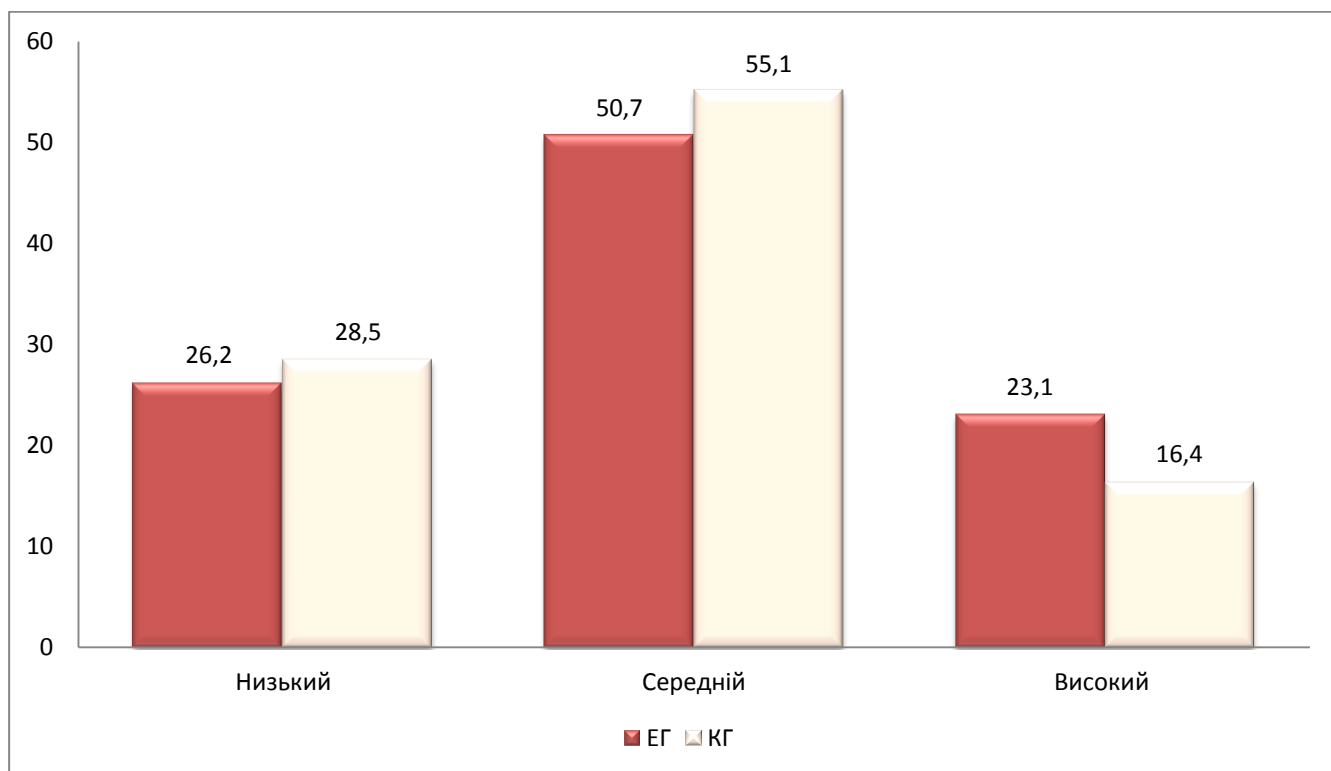

Рис. 3. 4. Узагальнені результати констатувального експерименту

Діти старшого дошкільного віку з *високим рівнем* розвитку відчуття ритму, яких у межах нашого дослідження ми відносимо до музично обдарованих, значно випереджають розвиток їхніх однолітків. Це проявлялося у більш зрілій та розвиненій сформованості основних музичних компонентів, що є основою ритмічного сприйняття, зокрема відчуття темпу, метру та співвідношення тривалостей, порівняно з більшістю дітей цієї вікової категорії. Вони легко засвоювали ці елементи та успішно застосовували їх на практиці, виконуючи музично-ритмічні завдання, запропоновані музичними керівниками. Ці діти без труднощів відтворювали ритм, проявляючи зацікавленість та самостійність на музичних заняттях. Вони також демонстрували творчість у виконанні завдань та нескладних музично-мовленнєвих, музично-ритмічних імпровізаціях, використовуючи різні музичні інструменти чи їх замітники. У експериментальній групі таких дітей було виявлено близько 23%, а в контрольній — менше 17%.

Середній рівень розвитку відчуття ритму, який спостерігався у менше 51% дітей експериментальної групи та близько 55% дітей контрольної групи,

характеризується нестійкими проявами музикальності. Це означає, що діти старшого дошкільного віку невпевнено сприймають музику, інколи мають труднощі з визначенням її характеру та жанру та помиляються у виконанні ритмічних завдань. Відповідно, це впливає на їхні рухи під музику, особливо на координацію музичних відчуттів та рухової дії, де їм важко поєднати слухове сприйняття з моторними реакціями. Дітям цього рівня бракує емоційної виразності, що проявляється у стриманості та недостатній свободі рухів, а також сформованості музично-рухових навичок, що ускладнює їхню здатність до вільного та виразного танцювального виконання. Відсутність проявів музикальності та труднощі у виконанні музичних рухів впливають на творчі здібності дітей цього рівня, їхню здатність до емоційно-образного перевтілення та імпровізації. Це потребує детального аналізу причин і розробки підходів до подолання цих труднощів.

Музично-ритмічний розвиток дітей із *низьким рівнем* розвитку відрізняється неточним відтворенням ритмічного малюнку навіть при підтримці дорослого, хоча часто наявними є емоційно яскраві реакції на музику. Дошкільники цього рівня не мають набутих навичок передачі ритмічного малюнку на дитячому музичному чи шумовому інструменті (його замінику). Незважаючи на те, що майже всі діти цієї групи могли додати емоційної виразності до своїх рухів, їхній творчий розвиток був нерівномірним. Це пояснюється недостатньою динамікою музично-рухової творчості: діти використовували знайомі рухи у стандартний спосіб, їхні емоційні перевтілення були фрагментарними, а рухи — ритмічно неточними. Крім того, вони не могли «прочитувати» ритмічні малюнки за допомогою ритмічних карток дошкільника. Таких дітей виявлено близько 26% в ЕГ та менше 29% у КГ.

Аналіз результатів діагностичного етапу дослідження, спрямованого на виявлення рівня розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, показав, що контрольна та експериментальна групи мали схожі результати.

Для їхньої диференціації було застосовано розроблений критеріальний апарат, який охоплює емоційно-почуттєвий, когнітивно-пізнавальний та творчо-

результативний критерії з відповідними показниками, що дозволило визначити низький, середній та високий рівні розвитку відчуття ритму. При цьому, діти з високим рівнем розвитку, які продемонстрували випереджаючі ритмічні здібності за цими критеріями, були визначені як музично обдаровані в межах даного дослідження.

Отримані результати підтверджують доцільність подальшого проведення формувального експерименту з метою перевірки ефективності розробленої методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

3.2 Хід експериментальної роботи з розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання

Започатковуючи формувальний етап нашого дослідження ми, насамперед, визначилися з ключовими підходами до розвитку відчуття ритму як складової музичних здібностей у старших дошкільників. Результати дослідження та їх наукове обґрунтування засвідчили потребу у поєднанні різних видів діяльності для розвитку музичного слуху, зокрема із залученням такого ефективного засобу, як логоритміка.

Формувальний експеримент дослідної роботи проводився протягом 2022/2023 навчального року в умовах дистанційного навчання (у синхронному та асинхронному форматах) і був спрямований на апробацію розробленої методичної моделі.

Метою експерименту було перевірити ефективність методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки, а також визначити динаміку цього розвитку за кількома етапами. Основна частина педагогічного експерименту проводилася авторкою дослідження в дистанційному форматі. Крім цього, за відповідно розробленими

інструкціями, експеримент впроваджували музичні керівники закладів дошкільної освіти, в яких проводилося дослідження.

На початку реалізації формувального експерименту було проведено низку заходів методичного спрямування з вихователями ЗДО, які безпосередньо працюють з дітьми старшого дошкільного віку, щодо підвищення рівня їх обізнаності з проблеми розвитку музичних здібностей в цілому та відчуття ритму зокрема. З цією метою на педагогічних годинах фахівці були ознайомлені зі специфікою нашого дослідження та ключовими моментами стосовно забезпечення методичних та матеріально-технічних основ (виготовлення наочності, саморобних дитячих шумових інструментів тощо). Також ми залучили музичних керівників до розробленої нами системи роботи щодо проведення з дітьми старшого дошкільного віку занять в умовах дистанційного навчання, спрямованих на розвиток в них відчуття ритму. Суттєвим аспектом дослідження стало залучення вихователів, що працюють зі старшими дошкільниками. Їхня участь полягала в ритмічному проголошенні нескладних текстів з вихованцями на заняттях з мовленнєвого розвитку, а також у використанні «звучних жестів» під час усіх видів діяльності.

Для усвідомлення специфіки використання засобів логоритміки в освітньо-виховній роботі в умовах закладів дошкільної освіти для вихователів був проведений семінар на тему: «Весело ми граємо — чуття ритму розвиваємо!», під час якого визначено, які саме засоби логоритміки доцільно застосовувати в роботі зі старшими дошкільниками під час дистанційного навчання.

Після ретельного аналізу діагностичних даних, як кількісних, так і якісних, було розроблено стратегію формувального експерименту, що передбачала поетапне впровадження методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Для його реалізації було створено дві групи дошкільників: експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ). З метою забезпечення валідності експерименту, їх формування здійснювалося на основі ретельного відбору дітей, що відповідали ряду ключових критеріїв. До обох груп були включені діти віком 5-6 років, з

рівномірним розподілом хлопчиків та дівчаток. Незважаючи на те, що дослідження проводилося на базі трьох різних закладів дошкільної освіти, нам вдалося забезпечити відносну однорідність соціального статусу сімей учасників. За результатами констатувального експерименту, діти в обох групах мали приблизно однакові показники розвитку відчуття ритму. В ЕГ застосовувалася експериментальна методика, в той час як КГ продовжувала займатися за традиційною програмою з музичного виховання в ЗДО.

Розроблена методична модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання включає три етапи. Розглянемо аналіз результатів спостережень та оцінку ефективності впровадження розробленої моделі в експериментальній групі на кожному етапі дослідження.

На першому, *пасивно-адаптаційному*, етапі метою було розширення знань старших дошкільників про музично-ритмічну діяльність, сприяння розвитку відчуття ритму засобами логоритміки та стимулювання емоційного відгуку на музику. Цей етап забезпечував створення основ для подальшого музично-ритмічного розвитку.

На другому, *активно-репродуктивному*, етапі основна увага була зосереджена на активізації репродуктивного мислення музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку та оволодінні ними музично-ритмічними здібностями. Це передбачало безпосередній розвиток відчуття ритму в освітньо-виховному процесі, що здійснювався в умовах дистанційного навчання, зокрема через інтерактивні вправи та практичні завдання.

На третьому, *ініціативно-творчому*, етапі акцент робився на самостійній творчій діяльності старших дошкільників для закріплення набутих знань, умінь та навичок. Завдяки цьому етапу діти мали можливість втілювати власні ідеї в музично-ритмічній діяльності, що сприяло розвитку їх творчого потенціалу та ініціативності.

Залежно від етапу роботи, рівень самостійності дітей у виконанні завдань змінювався, що потребувало використання різноманітних методів і прийомів,

відповідних цілям та завданням кожного етапу. Для музично обдарованих дітей, ідентифікованих за високим рівнем розвитку відчуття ритму під час констатувального експерименту, було застосовано диференційований підхід, спрямований на інтенсифікацію музичної діяльності з метою активізації їхніх музичних здібностей. Це проявлялося у збільшенні обсягу творчих завдань, ускладненні рівня їх виконання та активнішому використанні різноманітних музичних інструментів (а також їх заміників) для експериментування з ритмом та тембром. Зазначений підхід сприяв не лише підтримці досягнутого рівня розвитку ритмічних здібностей у обдарованих дошкільників, а й стимулював їх подальший творчий розвиток, забезпечуючи більш глибоке та інтенсивне занурення у музичну діяльність порівняно з іншими учасниками дослідження.

Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку потребує системного та послідовного підходу. Логоритмічні заняття, що передбачають синтез музики, рухів та мовлення є одним із ефективних методів, адже активізується вища психічна діяльність дитини через розвиток слухового та зорового сприймання; збільшується об'єм пам'яті; розвивається руховий та артикуляційний праксис; розвивається рухова кінестезія (внутрішнє відчуття руху); формуються рухові навички тощо.

Завдання, що ставляться перед вихованцями під час таких занять, мають такі особливості: різноманітність — вправи мають охоплювати різні аспекти ритмічного сприйняття: слухове, моторне, мовленнєве (це сприяє комплексному розвитку ритмічних навичок); поступове ускладнення — завдання ускладнюються в міру освоєння дітьми базових навичок, забезпечуючи постійний розвиток і стимулюючи інтерес; повторюваність — вправи час від часу повторюються в нових контекстах, що сприяє закріпленню матеріалу, але не створює відчуття монотонності. Цей підхід дозволяє ефективно досягати поставленої мети, розвиваючи у дітей музичні здібності та закладаючи основу для подальшого творчого розвитку. Така різноманітність вправ підвищує мотивацію дитини, її інтерес, увагу тощо.

На першому, *пасивно-адаптаційному*, етапі ми зосереджувалися на розвитку відчуття ритму у дошкільників, використовуючи спеціально розроблені логоритмічні вправи. Цей етап був спрямований на створення фундаменту для подальшого розвитку музичних здібностей дітей. Ми прагнули не просто навчити їх відтворювати ритм, але й активізувати їхній емоційний відгук на музику, щоб вони відчували та розуміли її емоційну складову. Особливу увагу ми приділяли встановленню зв'язку між музичним слухом і руховими відчуттями. Це дозволяло старшим дошкільникам не лише чути музику, але й відчувати її через рухи, що є важливим для розвитку їхньої координації та відчуття ритму. На цьому етапі педагоги відігравали ключову роль, виступаючи провідниками у світ музики та ритму. Вони не лише демонстрували вправи та пояснювали основні поняття, а й чуйно підтримували дітей на їхньому шляху до освоєння ритму та музичного самовираження.

Адаптація та розширення знань та вмінь дошкільників досягалися через ігри пізнавального та порівняльного характеру. Ці ігри допомагали дітям не лише засвоювати нову інформацію, але й розвивати логічне мислення, вміння порівнювати та аналізувати. З метою урізноманітнення занять і підвищення їхньої емоційної привабливості використовувалися різноманітні музичні інструменти (їх замітники), ритмічні картки, а також аудіозаписи з музикою різних стилів.

Враховуючи активну пізнавальну діяльність, зацікавленість та відкритість до нового досвіду, що притаманні дітям старшого дошкільного віку, на першому етапі важливо пробудити їхній інтерес до музичного світу. Для цього необхідно спонукати дітей до відчуття виразності музичних інтонацій та самостійної музичної творчості. Щоб зацікавити дошкільників, музичні керівники створювали творчі ігрові моменти, що стимулюють їх допитливість. Це спонукало дітей до пошуку рішень у несподіваних ситуаціях, розвиваючи їхню кмітливість та здатність швидко реагувати на зміни.

Розуміння музичних образів стає простішим для дітей старшого дошкільного віку, коли вони можуть асоціювати їх з власним досвідом, адже це дозволяє їм відчувати емоційний зв'язок з музикою та глибше її зрозуміти. Такий

підхід дозволяє створити місток між знайомими дітям явищами та новими музичними поняттями. Зокрема, використовувалися такі прийоми, як актуалізація життєвого досвіду, коли старшим дошкільникам пропонувалися вже знайомі образи, ситуації або емоції, які асоціюються з певними музичними інтонаціями. Наприклад, весела інтонація може бути пов'язана з радістю під час гри, а сумна — із відчуттям смутку чи внутрішнього усамітнення.

Для розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку за *емоційно-почуттєвим критерієм* нами було запропоновано завдання з умовною назвою «Музичні кольори», казка-шумівка «Іграшковий магазин» тощо. Наведемо для прикладу зміст першого завдання. Під час занять у синхронному або в асинхронному режимі старшим дошкільникам пропонувалося прослухати музичні твори та визначити їх емоційний настрій, використовуючи кольорові картки як засіб вираження музичних вражень. Після чого дітям пропонувалося проявити свої творчі можливості, проілюструвавши почуте в рухах, використовуючи при цьому «звучні жести» чи підігрування на елементарних дитячих музичних інструментах чи їх заміниках (за власним вибором). Щоб допомогти дошкільникам краще відчувати музику, на початкових етапах ми використовували виразно контрастні програмні твори, які асоціювалися з теплими та холодними кольорами: Т. Шутенко «Мавпочка» — червоний; В. Косенко «Гумореска» — сірий; Л. Ревуцький «Колискова» — жовтий; «Ода радості» з фіналу дев'ятої симфонії Л. Бетховена — фіолетовий тощо.

Результати I етапу формувального експерименту за емоційно-почуттєвим критерієм представлено в табл. 3. 10.

Таблиця 3.10

**Результати першого етапу формувального експерименту
за емоційно-почуттєвим критерієм**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	31	17	56,4	30,9
Середній	21	32	38,1	58,2
Низький	3	6	5,5	10,9

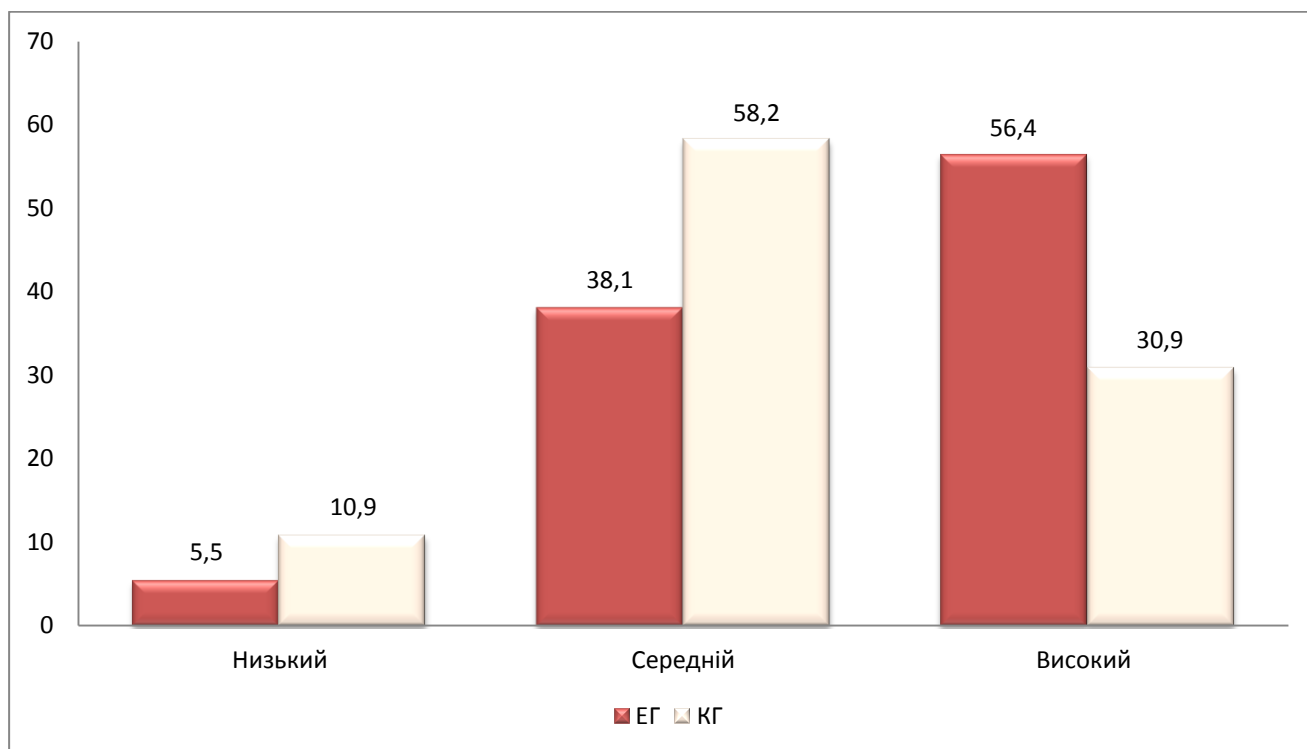

Рис. 3.4. Результати першого етапу формувального експерименту за емоційно-почуттєвим критерієм

В експериментальній групі (ЕГ) високий рівень розвитку продемонстрували 56,4% старших дошкільників, тоді як у контрольній групі (КГ) цей показник становив лише 30,9%. Середній рівень був зафіксований у 38,1% дітей з ЕГ та у 58,2% дітей з КГ. Низький рівень показали 5,5% дошкільників з ЕГ та 10,9% з КГ.

Отримані дані засвідчують, що використання засобів логоритміки на заняттях в ЕГ викликає інтерес у дітей старшого дошкільного віку до занять музикою, сприяє прояву емоційних реакцій дошкільників під час слухання музичного твору та розвитку в них відчуття ритму. Відмінною рисою дидактичного матеріалу цих ігор було його спрямування на розвиток відчуття ритму з акцентом на емоційно-почуттєвий критерій. Ігрова діяльність допомогла учасникам ЕГ в цікавій для них формі почути, розрізнити та емоційно відтворити ритмічну основу твору. Завдання, запропоноване в рамках формувального експерименту, не викликало у них жодних труднощів чи негативних реакцій, діти сприйняли його як звичайну частину їхньої діяльності. Водночас, учасники контрольної групи, згідно з нашими спостереженнями щодо їхніх особистісно-

поведінкових проявів, часто ніяковіли, хвилювалися та шукали допомоги у дорослих.

Систематичне застосування логоритмічних завдань у ЕГ на кожному музичному занятті та вдома під час самостійної ігрової діяльності сприяло розвитку музично-ритмічних здібностей дітей, їх пам'яті, розкутості, кмітливості тощо. Завдання поступово ускладнювалися, враховуючи набуті знання та навички. Особливістю методики було те, що старші дошкільники, захоплені грою, не помічали, як навчаються та розвивають ритмічні навички. Як результат, у дітей ЕГ сформувалася звичка зосереджуватися та самостійно працювати, що стало основою для їхнього подальшого успішного розвитку. Діти старшого дошкільного віку навчилися не лише виконувати завдання, а й самостійно аналізувати, шукати рішення та досягати поставлених цілей.

Результати експерименту підтвердили, що логоритмічні ігри та вправи з творчими завданнями значно ефективніше розвивають відчуття ритму у дошкільників, ніж традиційні методи. В ЕГ кількість дітей з високим рівнем розвитку була значно більшою, ніж у КГ.

Для розвитку у дітей старшого дошкільного віку відчуття темпу (*когнітивно-пізнавальний критерій*) нами були запропоновані такі ігри та вправи, як «Веселі завдання», «Ритмічне відлуння», «Стукалочки», «Подорож до моря». Наведемо для прикладу зміст деяких з них.

Логоритмічна гра «Веселі завдання» (на текст дитячої лічилки «Тетянка і котик»):

- 1) педагог проплескує нескладні ритмічні малюнки;
- 2) діти аналізують їх, розкладаючи на ритмічні склади.

У випадках, коли дошкільники не могли виконати завдання, музичні керівники давали підказку, нагадуючи про взаємозв'язок між ритмічними складами та ходою дівчинки Тетянки чи маленького котика:

- 1) «Йшла Тетянка на узліссі» (четвертні тривалості, склад «та»: 2/4 JJ | JJ | JJ | JJ |),

2) «раптом котик їй зустрівся» (восьмі, «ті»-«ті»: 2/4 ♪♪♪♪| ♪♪♪♪) тощо.

На першому занятті ставилося завдання в процесі виконання вправи повторювати рухи за дорослим, мимоволі промовляючи текст. На другому занятті дошкільники краще відтворювали ритм, більшість з них вже вільно володіла текстом. На третьому занятті діти не лише самостійно відтворювали ритмічний малюнок, чітко промовляючи текст, без допомоги дорослих, а й придумували власні варіанти. На четвертому — ілюстрували музичні образи за допомогою власних рухів, використовуючи при цьому «звучні жести» та різноманітні інструменти, в тому числі й виготовлені власноруч, чи їх замітники.

Під час логоритмічної вправи «Ритмічне відлуння» старші дошкільники повторювали ритм за педагогами, враховуючи зміну темпу звучання музичного твору. В якості музичного супроводу ми використовували як програмову музику (наприклад, Л. Бетховен «Весело та сумно»), так і віночок українських сучасних інструментальних мелодій з яскраво вираженим ритмічним малюнком.

Результати I етапу формувального експерименту (визначення дітьми темпу в музичному творі) представлено в табл. 3. 11.

Таблиця 3.11

**Результати першого етапу формувального експерименту
(визначення темпу в музичному творі)**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	33	16	60	29,1
Середній	20	32	36,4	58,2
Низький	2	7	3,6	12,7

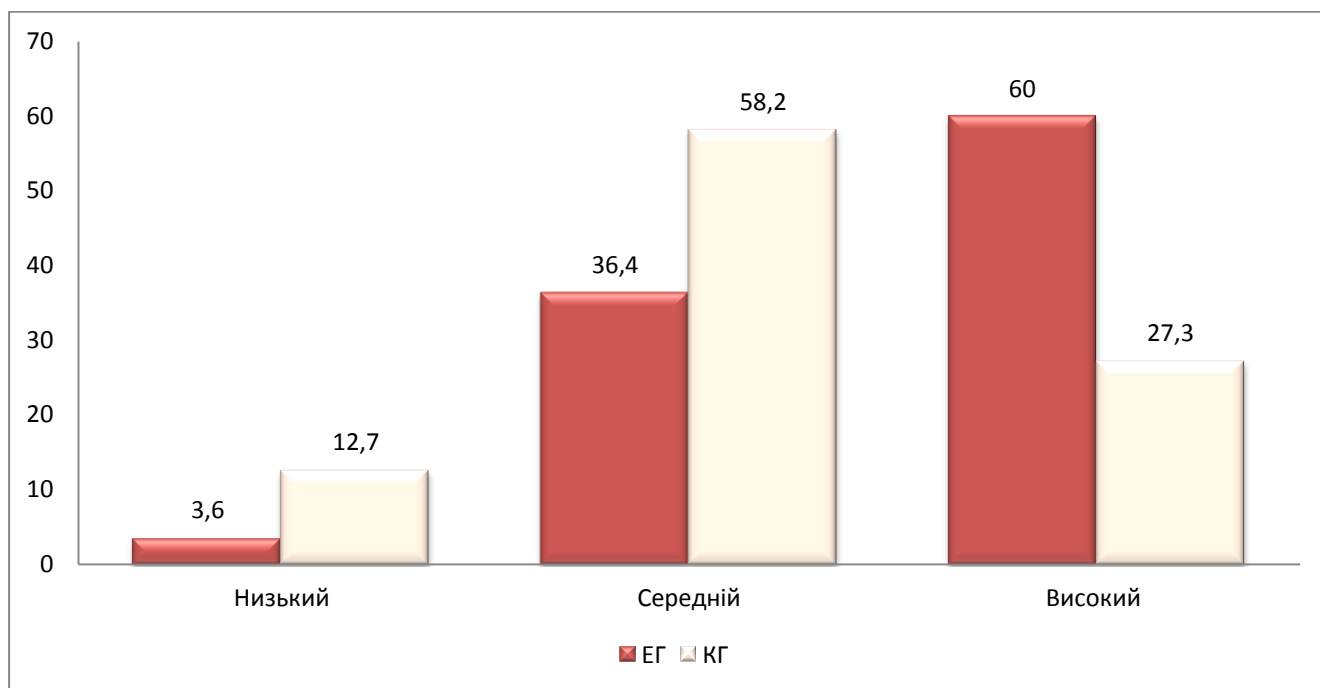

Рис. 3. 5. Результати першого етапу формувального експерименту (визначення темпу в музичному творі)

Для розвитку відчуття метру, другої складової *когнітивно-пізнавального критерію*, у дітей старшого дошкільного віку ми пропонували такі логоритмічні ігри та вправи, як «Ритмічні двійники», «Годинники», «Їжачок», забавлянка «Сніжок». Наведемо для прикладу зміст деяких з них.

Логоритмічна гра «Ритмічні двійники»:

- 1) музичний керівник проплескує коротенькі ритмічні малюнки;
- 2) дошкільники (за сигналом педагога) повторюють їх.

Поступово гра ускладнюється. Для розвитку зорової уваги після плескання додаються різноманітні жартівливі рухи у власній інтерпретації дітей (наприклад, торкаємося кінчика носа, розводимо руки вбік, торкаємося щічок, робимо «ліхтарики» — крутимо кистями рук вправо-вліво тощо). Гру можна виконувати в різних варіантах.

Наступним етапом було визначення метричної структури твору: кількості долей у такті та чіткого розмежування тактів. На заключному етапі виконання даного завдання дітям пропонувалося записати ритмічний малюнок прослуханого твору за допомогою музикограми.

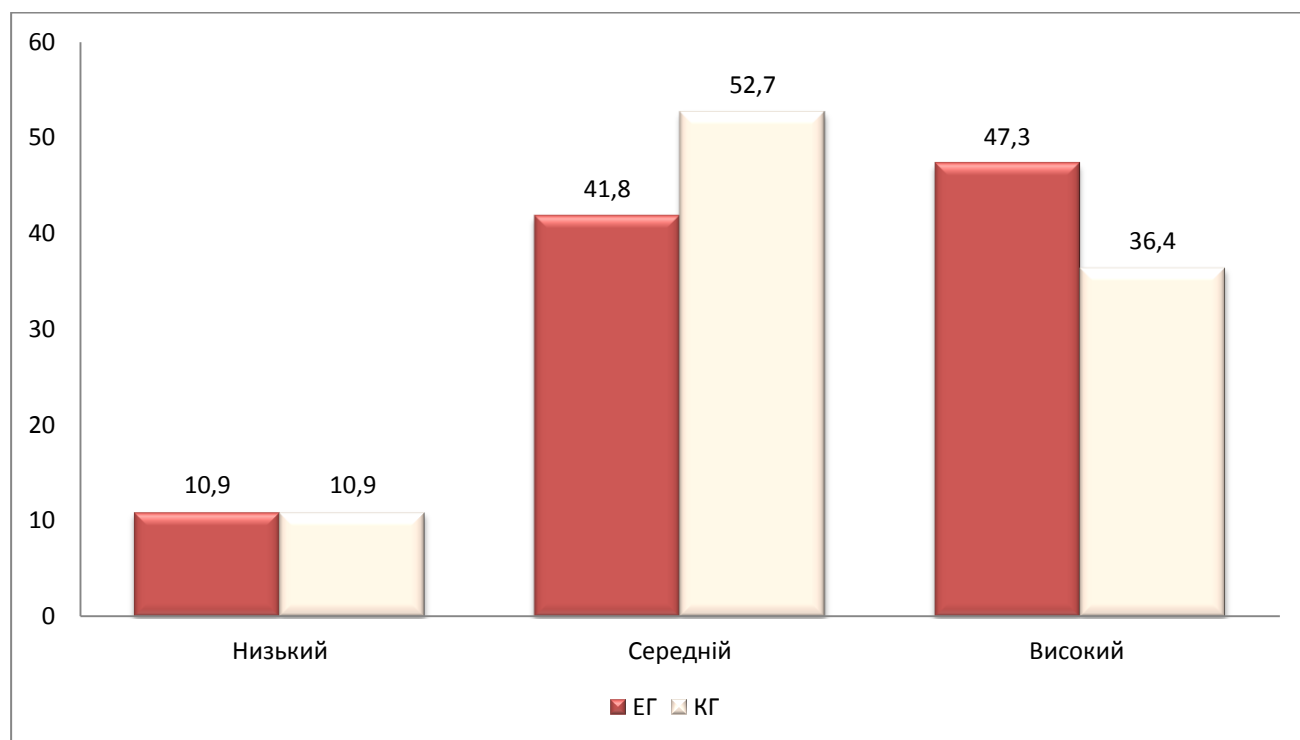
Ці логоритмічні ігри проводилися з дітьми протягом чотирьох музичних занять. Порівняно з контрольною групою, дошкільники з ЕГ на кожному етапі показували кращі результати: вони демонстрували більшу уважність до інструкцій педагогів та успішніше справлялися з завданнями. Це свідчить про позитивний вплив логоритмічних ігор на їхню пізнавальну діяльність.

Результати першого етапу формувального експерименту (визначення метру музичного твору) представлено в табл. 3.12.

Таблиця 3.12

**Результати першого етапу формувального експерименту
(визначення метру в музичному творі)**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	26	20	47,3	36,4
Середній	23	29	41,8	52,7
Низький	6	6	10,9	10,9

**Рис. 3.6. Результати першого етапу формувального експерименту
(визначення метру в музичному творі)**

Для розвитку у дітей старшого дошкільного віку відчуття співвідношення тривалостей (ритмічного малюнку), останньої складової *когнітивно-пізнавального критерію*, нами були запропоновані такі логоритмічні вправи, як «Хлопавка», «Слон», «Ялинка та прикраси» тощо.

Під час їх виконання дітям пропонувалося відтворювати ритмічний малюнок, зображений на картках чи на відео, використовуючи «звучні жести» (Body Percussion), та логоритмічна гра «Ритмічні класики» (додаток И). Для виконання таких завдань ми використовували музичні твори, які дозволяли дітям легко відчувати та відтворити сильні та слабкі долі.

Основна мета використання логоритміки в нашому дослідженні полягала в розвитку музично-ритмічних здібностей дітей старшого дошкільного віку через ігрову діяльність. Систематичні заняття сприяли не лише засвоєнню нового матеріалу, але й позитивно вплинули на розвиток їхнього мислення, включаючи здатність порівнювати, аналізувати та концентрувати увагу.

Результати першого етапу формувального експерименту (визначення ритмічного малюнку музичного твору) представлено в табл. 3.13.

Таблиця 3.13

**Результати першого етапу формувального експерименту
(визначення ритмічного малюнку музичного твору)**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	21	15	38,2	27,3
Середній	27	31	49,1	56,3
Низький	7	9	12,7	16,4

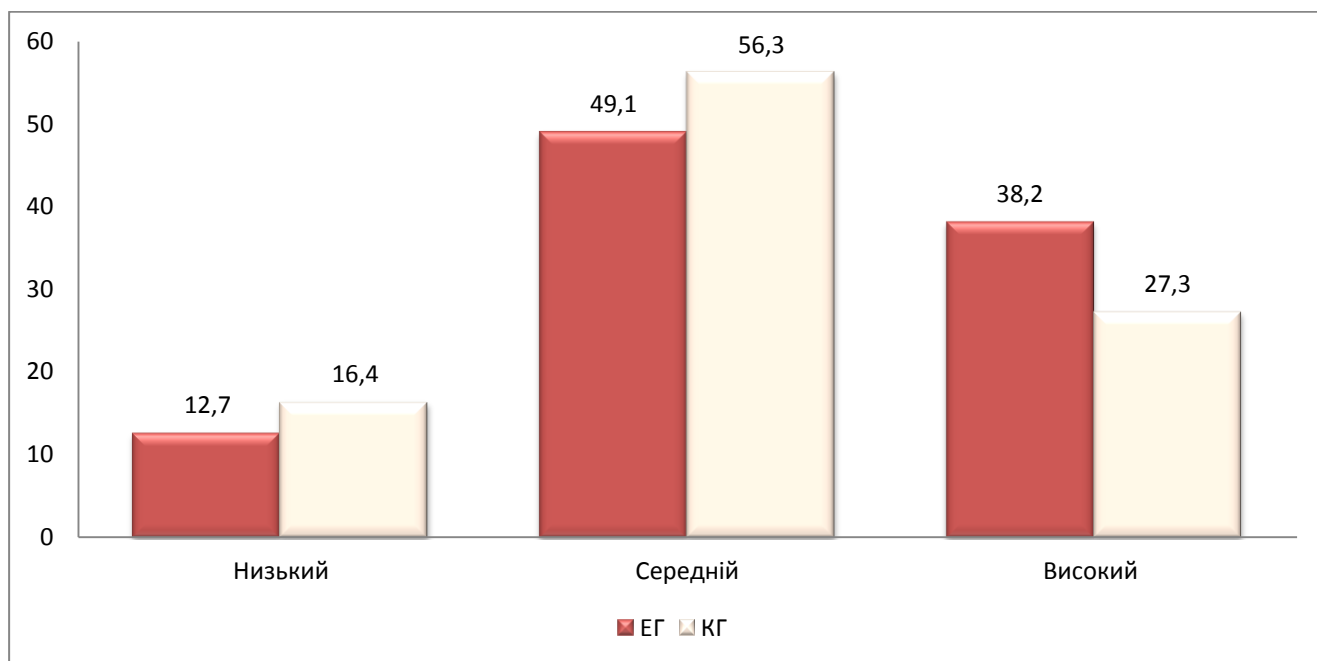

Рис. 3. 7. Результати першого етапу формувального експерименту (визначення ритмічного малюнку музичного твору)

Результати першого етапу експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм показали, що в ЕГ 48,5% старших дошкільників досягли високого рівня розвитку, в той час як в КГ цей показник становив 30,3%. Середній рівень розвитку продемонстрували 42,4% дітей з ЕГ та 56,9% з КГ. Низький рівень був зафіксований у 9,1% дітей з ЕГ та 12,8% з КГ.

Узагальнені результати першого етапу формувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм (у відсотках) представлено у табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Узагальнені результати першого етапу формувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм (у відсотках)

Складові	ЕГ			КГ		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Темп	60	36,4	3,6	27,3	61,8	10,9
Метр	47,3	41,8	10,9	36,4	52,7	10,9
Ритм	38,2	49,1	12,7	27,3	56,3	16,4
Середнє значення	48,5	42,4	9,1	30,3	56,9	12,8

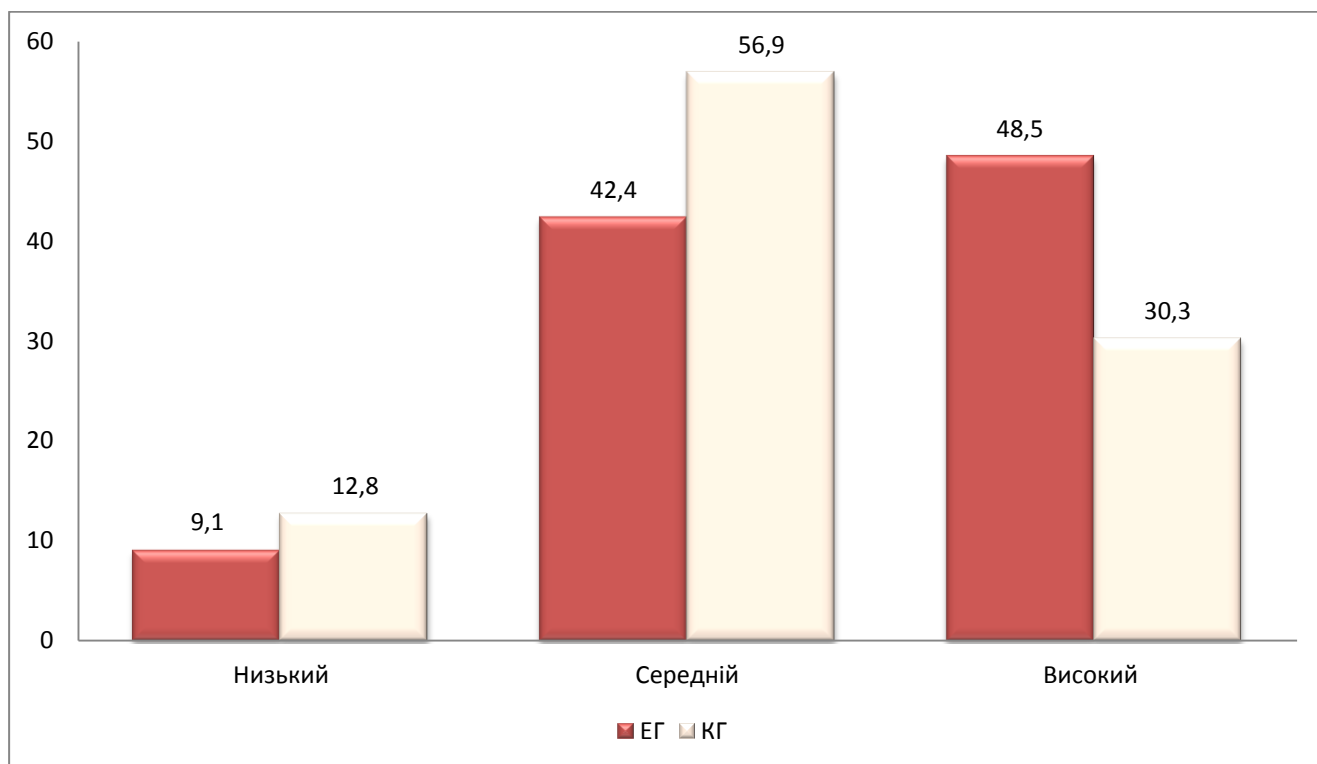

Рис. 3. 8. Узагальнені результати I етапу формувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм

Для розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку за *творчо-результативним критерієм* ми заохочували вихованців до виявлення ініціативності під час таких виконавських видів музичної діяльності, як музична ритміка та пластичне інтонування, та спонукали їх до самостійності під час створення власних танцювальних форм. Нами були запропоновані ігрові вправи «Карнавал тварин», «Танцювальна лічилка», «Велетні та гноми», «Буратіно і П'єро», «Хто з'явився, відгадай?» тощо.

Під час їх виконання на початковому етапі старшим дошкільникам було запропоновано самостійно відтворити ритм прослуханого музичного твору за допомогою оплесків (♪♪♪ — восьмі тривалості) та притупів (♩ — четвертні). На наступному занятті вони механічно відтворювали вивчені програмові рухи, як от біг навшпиньках, хороводний крок, підскок, боковий галоп, відповідно до ритмічної пульсації твору. На третьому занятті діти починали імпровізувати, передаючи власними рухами музичний образ з урахуванням темпо-ритмічної

основи та форми твору. На четвертому — доповнювали рухові імпровізації «цілющими звуками» (додаток К).

Результати першого етапу формувального експерименту за творчо-результативним критерієм представлено в табл. 3. 15.

Таблиця 3. 15

**Результати першого етапу формувального експерименту
за творчо-результативним критерієм**

Рівні	Музична ритміка				Пластичне інтонування			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	Кількість відповідей	Відсоткове значення	Кількість відповідей	Відсоткове значення	Кількість відповідей	Відсоткове значення	Кількість відповідей	Відсоткове значення
Високий	16	29,1	8	14,5	18	32,7	12	21,8
Середній	21	38,2	22	40	20	36,4	19	34,6
Низький	18	32,7	25	45,5	17	30,9	24	43,6

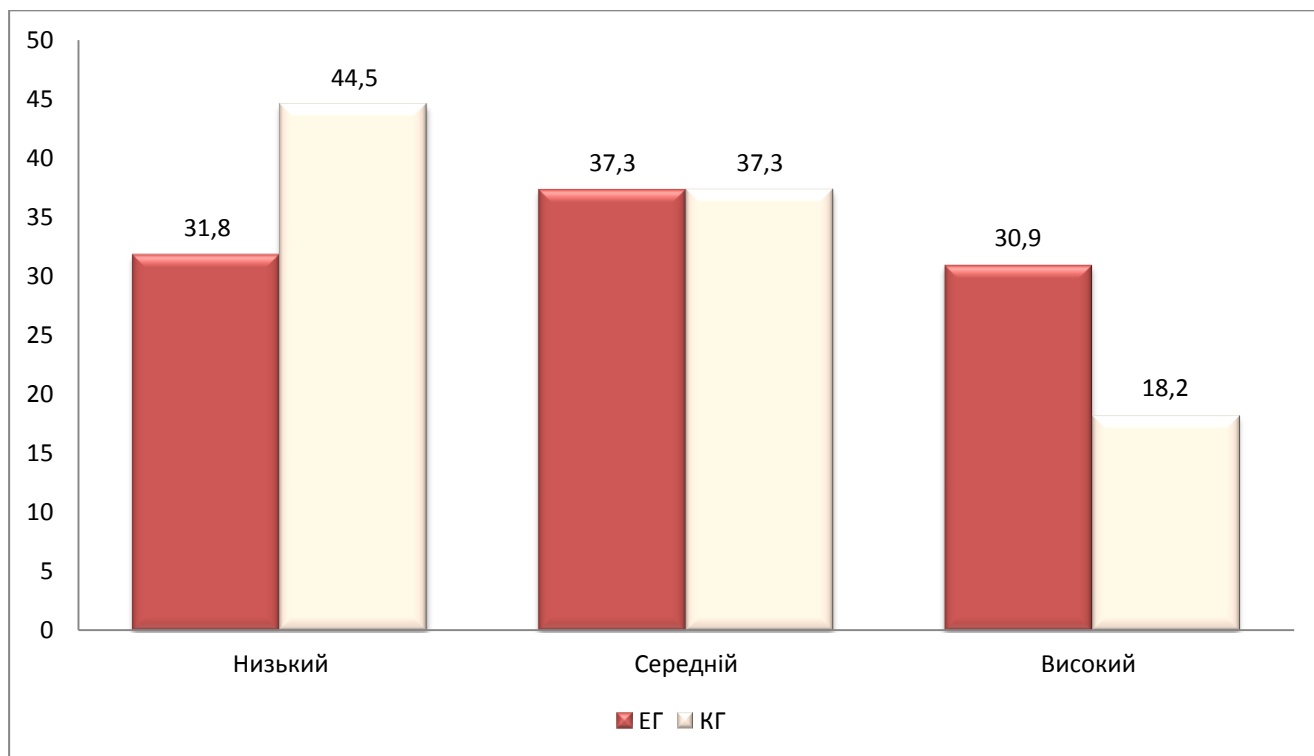

Рис. 3. 9. Результати першого етапу формувального експерименту за творчо-результативним критерієм

Узагальнені результати першого (пасивно-адаптаційного) етапу формувального експерименту у відсотках представлено у табл. 3.16.

Таблиця 3.16

**Відсоткові показники
результатів першого етапу формувального експерименту**

Критерії	ЕГ			КГ		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Емоційно-почуттєвий	56,4	38,1	5,5	30,9	58,2	10,9
Когнітивно-пізнавальний	48,5	42,4	9,1	30,3	56,9	12,8
Творчо-результативний	30,9	37,3	31,8	18,2	37,3	44,5
Середнє значення	45,3	39,2	15,5	26,5	50,8	22,7

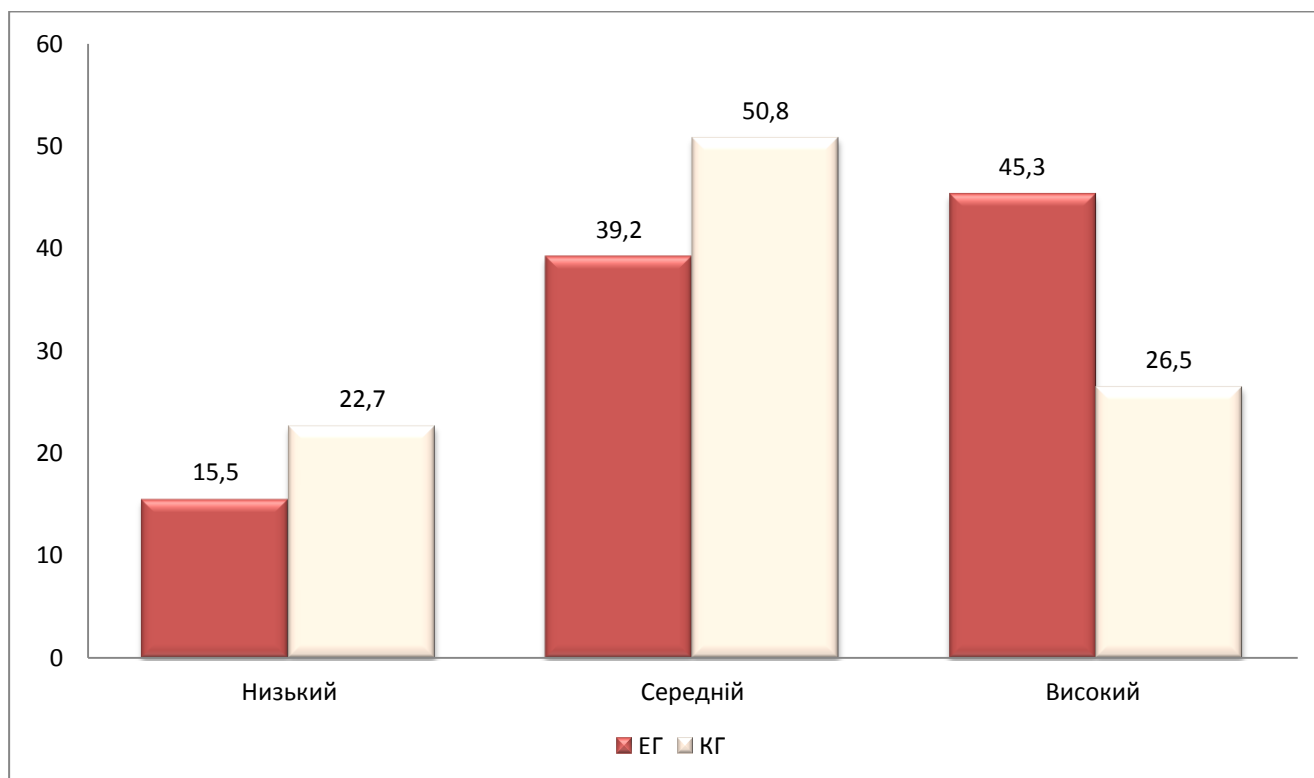

Рис. 3. 10. Відсоткові показники результатів першого етапу формувального експерименту

Дані табл. 3.16 показують, що 45,3% респондентів ЕГ та 26,5% КГ досягло високого рівня; 39,2% старших дошкільників ЕГ та 50,8% КГ досягло середнього рівня; 15,5% осіб ЕГ та 22,7% КГ — низького рівня.

Результати засвідчують, що використання засобів логоритміки на музичних заняттях в ЕГ сприяє розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку та викликає інтерес до занять музикою. Логоритмічні ігри та вправи використовувалися систематично на кожному занятті, завдання постійно ускладнювалися. Специфіка подібних занять корисна тим, що дошкільники навчаються, розвивають власні здібності в процесі ігрової діяльності, що не викликає в них дискомфорту та ніяковіння під час опанування новим матеріалом. Окрім того, в процесі логоритмічної діяльності діти ЕГ набули звички думати, зосереджуватися, працювати самостійно. Наявність більшого відсотку дітей з високим рівнем в експериментальній групі, ніж в контрольній, дає змогу зробити висновки, що розвивати відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки під час дистанційного навчання продуктивніше. Що і довели наші експериментальні заходи.

Мета другого, *активно-репродуктивного*, етапу передбачала розвиток відчуття ритму в старших дошкільників у комплексі на основі залучення їх до логоритмічної діяльності з використанням творчих завдань. Музичні керівники разом з батьками чи особами, які їх замінюють, ставили завдання таким чином, щоб діти мали змогу в більшій мірі, ніж під час пасивно-адаптаційного етапу, здійснювати самостійний пошук у вирішенні того чи іншого завдання. Спостереження підтвердили, що запропоновані педагогами завдання стимулювали дітей до активного використання набутих знань, вираження власних вражень від музики та прояву індивідуальності. Ми прагнули максимально розширити музичний кругозір дітей, сприяючи їхньому творчому самовираженню під час визначення та відтворення ритмічної структури музичних фрагментів. Робота будувалася таким чином, що дошкільники мали змогу проявити свої творчі можливості під час усіх видів діяльності. На відміну від першого етапу, де

діти обмежувалися елементарними проявами музично-ритмічних здібностей, на другому етапі їхня поведінка стала значно активнішою.

У рамках подальшої роботи старшим дошкільникам були запропоновані складніші творчі завдання, які були спрямовані на розвиток відчуття ритму за трьома критеріями одночасно: емоційно-почуттєвим, конітивно-пізнавальним та творчо-результативним. Ритмічні картки дошкільника не використовувалися, оскільки вони є своєрідною підказкою, що формує стереотипне мислення, а це суперечить нашому завданню — розвивати самостійність у дітей й усвідомлене відтворення ритмічної основи твору.

Заняття на цьому етапі проводилися переважно в синхронному форматі. Хто не мав змоги долучатися до прямих ефірів, опрацьовував це завдання вдома: до дитини долучалися члени родини, і працювали всі разом.

Наведемо приклади подібних завдань.

Ігрова вправа «Музичний калейдоскоп» (прийом активного слухання музики за допомогою адаптованої методики активного слухання музики Батії Штраус, яка заснована на припущенні того, що слухання музики не повинно бути пасивним) [170]. На початковому етапі (перші два заняття) робота проводилася індивідуально з кожною дитиною, що виключало можливість будь-яких обговорень з однолітками. Для активного слухання використовувалися твори, різні за характером і темпом звучання. Експериментаторка презентувала музичні твори дошкільникам та пропонував їм висловити власні думки щодо засобів музичної виразності, які використали композитори. Дітям було запропоновано вигадати власні історії відповідно до почутого, а потім представити їх за допомогою рухів, жестів чи елементів танцю. На наступному етапі (третє, четверте заняття) процес слухання музики збагачувався завдяки введенню елементарних дитячих музичних або шумових інструментів (їх заміників), залежно від вибору виконавця та характеру твору. Ритмічний акомпанемент дошкільники імпровізували відповідно до темпу твору та його форми. Вони використовували однаковий акомпанемент для творів подібного характеру або для частин, що повторюються в тричастинній формі твору, що свідчило про їх

здатність розпізнавати темп та форму. Згодом до активного слухання долучали спів. Діти передавали ніжною інтонацією *legato* спокійні твори, а для жвавих і рухливих образів використовували різкі, «колючі» фрази *staccato*. На заключному етапі (п'яте, шосте заняття) старшим дошкільникам пропонувалося виразити почуте через рух. Вони застосовували плескання в долоні, ляскання по стегнах, клацання пальцями, тупотіння ногами, легкі кружляння на місці тощо в тому темпі, який відповідав характеру твору.

Як і на попередньому, пасивно-адаптаційному етапі, акцент в роботі з дітьми старшого дошкільного віку ЕГ ми робили на відтворенні рухами («звучними жестами») та за допомогою шумових інструментів тривалостей, сильних та слабких долей у музичному творі.

Наприклад, використовуючи шурхунчик (саморобний шумовий інструмент з невеликих поліетиленових пакетів чи новорічної мішури), ми вчили дітей відтворювати короткі та довгі ритмічні тривалості. Короткий ритм відтворювався уривчасто, а довгий — тривалим струшуванням. У танцювальних та ритмічних композиціях ми використовували притупування, легкі крокування, підскоки, «ковирялочку» тощо, щоб показати старшим дошкільникам метроритмічну основу. Ми прагнули, щоб діти усвідомили, що музичні фрази складаються з різних тривалостей, а акцент залежить від того, де знаходиться сильна доля.

Гра «Звукова мозаїка» (проводилася з дітьми виключно в синхронному форматі). На першому занятті ми зробили розподіл дітей ЕГ на дві групи: група дітей з ударними інструментами, як от барабан, музичний молоточок (відсутність яких вдома можна було замінити відповідно коробкою з-під цукерок та цеглинкою Lego) тощо та група, яка працює зі «звучними жестами» (Body Percussion). Перша група виконує сильну долю в такті, друга — слабку. Ми використовували відомі дітям фольклорні твори, побудовані на дводольному ритмі. Як приклад, розглянемо виконання вправи на основі першої фрази дитячої лічилки «Тук-тук» (2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩). Після того, як дошкільники опанували свої партії, визначившись із сильними та слабкими долями, ми змінювали розподіл. Головним завданням цієї вправи було навчити дітей відчувати свій

вступ, а не механічно його відтворювати. Одночасно з роботою на відтворення ритмічного малюнку даної поспівки, діти мимоволі повторювали її текст. Це відповідає специфіці логоритміки: на заняттях чи вдома діти рідко вчать текст цілеспрямовано. Вони природньо запам'ятовують його в процесі логоритмічної діяльності.

Після успішного засвоєння твору ми додали гру «Диригент», використовуючи диригентський жест. На початковому етапі диригентом була еспериментаторка. Далі стати диригентом пропонували комусь із дошкільників, хто першим справлявся із завданням. Враховуючи специфіку дистанційної взаємодії, педагог домовлявся з дітьми-диригентами, яким чином вони будуть подавати всім учасникам сильну долю: наприклад, пульсацією руки по столу чи за допомогою музичного інструменту, який не увійшов до такого імпровізованого оркестру.

Наступним кроком було використання твору з дводольним, дробленим ритмом, де основну ритмічну структуру складала восьмі тривалості. Коротко розглянемо цей зразок виконання на прикладі дитячої поспівки «Чуки-чуки»:

2/4 .

Цього разу зробили більш складний розподіл дітей на групи, в тому числі з використанням звучних інструментів — трикутників, які в домашніх умовах можна замінити звичайними пустими товстостінними склянками. Таким чином, було утворено чотири виконавських групи: барабани, трикутники, маракаси (вдома замінюємо на пластикову пляшечку з будь-якою крупою) та «звучні жести» (Body Percussion). А ще пізніше — замість барабанів чи маракасів додаємо групу дітей, яка використовує систему вокалотерапії або «Цілющі звуки» (вокалізація голосних звуків «а-а», «і-і», «у-у»).

Крім цього, ми продовжували займатися з дітьми ритмопластикою. Для завдань добиралися твори, достатньо складні за ритмом та художнім образом. В даному випадку йдеться про програмні музичні твори та пісенний репертуар, повідомляючи назву яких, ми повідомляли дітям і закладений в цих творах образ. На початковому етапі знайомили дошкільників з поняттям «синкопа» та

вказували на те, як можна за допомогою рухів та власного тіла передавати синкопований ритм: затримкою руху тіла або його частин, різкими змінами рухів, притупуванням з перенесенням ваги тіла з однієї ноги на іншу підстрибуванням тощо.

До репертуару в музичній ритміці входили різноманітні твори: «Козацькими стежками» (віночок українських народних пісень), «Веснянка» (українська народна мелодія), «Вийди, вийди, сонечко!» (українська народна веснянка у виконанні НАУКА), «Полька трік-трак» (муз. Й. Штрауса) «Зимова казка» (текст і музика М. Хоми) й таке інше.

Для проведення ігор-ритмізацій вдома ми добирали лише пісенний матеріал: «Новий рік» (сучасна руханка для дітей, автор невідомий), віночок українських народних пісень в сучасній обробці, «Падає сніжок» (текст і музика Н. Май) тощо.

Узагальнені результати другого (активно-репродуктивного) етапу формувального експерименту у відсотках представлено у табл. 3. 17.

Таблиця 3.17

**Відсоткові показники результатів
другого етапу формувального експерименту**

Критерії	ЕГ			КГ		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Емоційно-почуттєвий	53,1	41,7	5,2	29,7	59,2	11,1
Когнітивно-пізнавальний	50,3	41,8	7,9	30,1	57,3	12,6
Творчо-результативний	33	46,1	20,9	17,9	38,7	43,4
Середнє значення	45,5	43,2	11,3	25,9	51,7	22,4

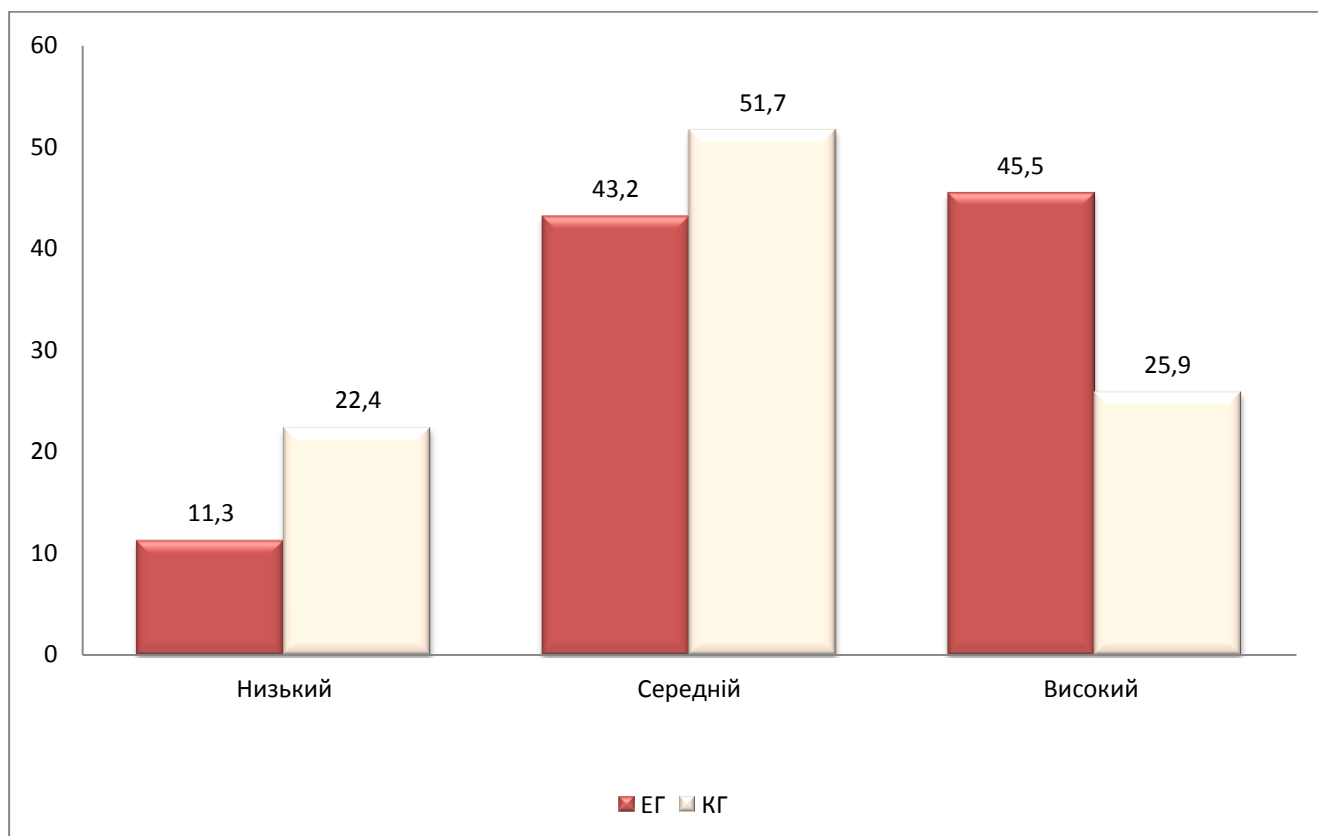

Рис. 3. 11. Відсоткові показники результатів другого етапу формувального експерименту

Згідно з даними таблиці 3.17, в ЕГ 45,5% старших дошкільників досягли високого рівня розвитку, тоді як у КГ цей показник становив 25,9%. Середній рівень розвитку продемонстрували 43,2% дітей з ЕГ та 51,7% з КГ. Низький рівень був зафіксований у 11,3% ЕГ та 22,4% КГ.

Це свідчить про те, що в дітей старшого дошкільного віку ЕГ спостерігалася позитивна динаміка розвитку відчуття ритму, відбулася оптимізація їхніх позитивних емоцій, логоритмічні вправи та ігри допомогли вихованцям розвинути навички взаємодії, спілкування, поважного ставлення до педагогів, однолітків та членів родин.

На третьому, *творчо-ініціативному*, етапі ми прагнули активізувати старших дошкільників, заохочуючи їх до самостійної логоритмічної діяльності, імпрровізації в танці та прояву ініціативи у виконанні ритмічних вправ. Ми ставили за мету розвиток відчуття ритму у дітей шляхом активізації їх

самостійності в логоритмічній діяльності. Аналогічно другому, активно-репродуктивному етапу, дошкільникам були запропоновані творчі завдання, зорієнтовані на розвиток відчуття ритму за трьома критеріями одночасно: емоційно-почуттєвим, когнітивно-пізнавальним та творчо-результативним.

У цій частині дослідження ми зосередилися на розвитку аналітичних здібностей дітей. Пріоритетним завданням було навчити дошкільників самостійно аналізувати ритмічні малюнки під час логоритмічних завдань, співвідносити їх з ритмічною основою твору, розрізняти тембральні особливості та передавати художній образ музичного твору.

На творчо-ініціативному етапі застосовувалися методи імпровізації, які дозволяли на основі набутого досвіду самостійно добирати різноманітні ритмічні ілюстрації з використанням шумових інструментів (їх замінників) чи «звучних жестів» (Body Percussion), не лише відтворювати, а й створювати власні рухові варіації на задану тему. Особливу увагу ми приділяли розвитку творчого мислення дітей: використовували ігрові завдання, які спонукали дітей шукати нестандартні музичні рішення, по-своєму інтерпретувати музичні образи, уникати шаблонних відповідей та проявляти власний творчий стиль в імпровізаціях.

Яскравим прикладом розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, виявлення їх ініціативності та творчих проявів під час логоритмічної діяльності, є такий запропонований нами вид роботи, як виконання казки-шумівки.

Казка-шумівка (казка зі звуками) розвиває фантазію, творчість, слухову пам'ять, музичний слух та відчуття ритму. Дитина вчиться уважно слухати та швидко реагувати на окремі слова казок, вільно та невимушено взаємодіяти з однолітками та дорослими. Адже ілюструючи казку потрібно добирати звуки та ритми, максимально наближені до персонажів та дій, що відбуваються в казці.

Діти втілюють свої фантазії та образи через шуми, звуки та ритми, використовуючи казкову ігрову форму, яка завжди супроводжується позитивними емоціями. Імітація звуків за допомогою різноманітних шумових та дитячих музичних інструментів, або їхніх замінників, стимулює розвиток творчої уяви

[169, с.207]. Використання інструментів-замінників є особливо актуальним під час дистанційної взаємодії. За відсутності вдома необхідних елементарних дитячих музичних чи шумових інструментів, діти із задоволенням компенсують використанням будь чого, що є під рукою: звичайний кошик з прищіпками чи стара комп'ютерна клавіатура, яка не використовується за призначенням, починає «грати» новими барвами в руках у дітей під час подібних завдань. В процесі виконання казки-шумівки діти виявляють креативність, створюючи виразні ритми та оригінальні образи. Їхні словесні інтерпретації вражають глибиною змісту та яскравими асоціаціями.

Опишемо коротко, як проходила робота над казкою-шумівкою «Зоопарк» (додаток Л) під час взаємодії онлайн.

Для того, щоб на занятті під час прямого ефіру були задіяні всі учасники, педагоги заздалегідь об'єднали дітей старшого дошкільного віку у підгрупи, і з кожною групою заняття проводилося окремо. Після загального ознайомлення з текстом казки, експериментаторка пропонувала дошкільникам обговорити персонажі, які зустрічаються в казці. Діти самостійно обирали собі героя, який найбільше їм сподобався, і інструмент, за допомогою якого будуть ілюструвати його характер. Після чого було запропоновано «зіграти» казку: музичні керівники читали текст, а діти озвучували своїх героїв за допомогою власних ритмічних малюнків. Все відбувалося без будь-яких попередніх репетицій, що дало змогу виконавцям вільно та невимушено втілювати власні образи. Крім того, на ініціативно-творчому етапі формувального експерименту старші дошкільники мали змогу додати власного персонажа, якого, на їх думку, не вистачало в казці, і якого вони готові були «зіграти». На наступному занятті дітям пропонувалося додати до ритмічного малюнку ще й пластичну імprovізацію. На третьому — всі групи були об'єднані в одну, образ кожного персонажу тепер інтерпретувався групою дітей. До четвертого заняття дітям було запропоновано з допомогою батьків (осіб, які їх замінюють) візуалізувати образ: підготувати атрибути, наголівники і навіть костюми своїх персонажів. Це заняття перетворилося на справжню виставу. Діти «вжилися» в образи своїх героїв. Вільно й розкуто

відтворювали ритми, імпровізували рухи, навіть частково вербалізували образ. Таким, чином до логоритмічної діяльності додалася і інтеграція різних видів мистецтв, що останнім часом дуже часто використовується в закладах дошкільної освіти як засіб творчого розвитку вихованців (театральне мистецтво, хореографія тощо).

Аналогічно проводилася робота і в асинхронному форматі. Батькам чи особам, які їх замінюють, був наданий текст казки-шумівки і рекомендації до виконання завдання, яке пропонувалося розділити на чотири етапи, відповідно до змісту роботи в групах, які працювали онлайн. До виконання казки пропонувалося залучати всіх членів родин. Але головну роль покласти на дитину. Наданий батьками (особами, які їх замінюють) відеоматеріал в якості зворотнього зв'язку дозволив зробити висновок, що діти, які виконували казку-шумівку в колі родини, діяли не менш творчо.

Вони сміливо брали на себе роль «режисера» дійства, озвучували при цьому декількох персонажів, не повторюючись у виборі засобів для інтерпретації кожного з них, обираючи щоразу новий ритмічний малюнок, без зайвих вагань розподіляли ролі між учасниками дійства та давали настанови, який саме шумовий інструмент та ритмічний малюнок краще використати для того чи іншого героя.

До високого рівня розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку були віднесені дошкільники, імпровізації яких були розгорнутими, з чітко вираженою ритмічною структурою, часто з частковою вербалізацією образу. Дошкільники цього рівня втілювали оригінальні способи інтерпретації музичних образів, застосовуючи при цьому різні засоби музичної мови. Їхні ілюстрації були яскравими, виразними, самостійними, відрізнялися завершеністю образу. Крім того, діти завжди аргументували вибір того чи іншого інструменту, наводили асоціації з іншим видами мистецтва.

Очевидно, що саме ці вихованці, які демонстрували найвищі показники ритмічного розвитку та творчої самостійності, і є тими музично обдарованими дітьми, на особливості яких ми звертали увагу в нашому дослідженні. Для

розкриття їхнього музичного потенціалу та подальшого розвитку відчуття ритму і була розроблена методична модель, ефективність якої перевірялася під час формувального експерименту.

До середнього рівня розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку були віднесені учасники, імпровізації яких були цікавими, але не досить оригінальними за задумом та використаними засобами музичної виразності. Їхні ритмічні малюнки були дещо одноманітними. Дітям не завжди вдавалося аргументувати власний вибір інструменту.

До низького рівня розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку були віднесені дошкільники, які характеризувалися слабким втіленням образної характеристики з використанням простих та одноманітних ритмічних малюнків. Образи були звичайними, близькими до шаблонних, невиразні, часто схожі на образи однолітків чи дорослих.

Результати третього (творчо-ініціативного) етапу формувального експерименту за емоційно-почуттєвим критерієм представлено у табл. 3.18.

Таблиця 3.18

**Відсоткові показники результатів третього етапу
формувального експерименту за емоційно-почуттєвим критерієм**

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Високий	19	9	34,5	16,4
Середній	31	39	56,4	70,9
Низький	5	7	9,1	12,7

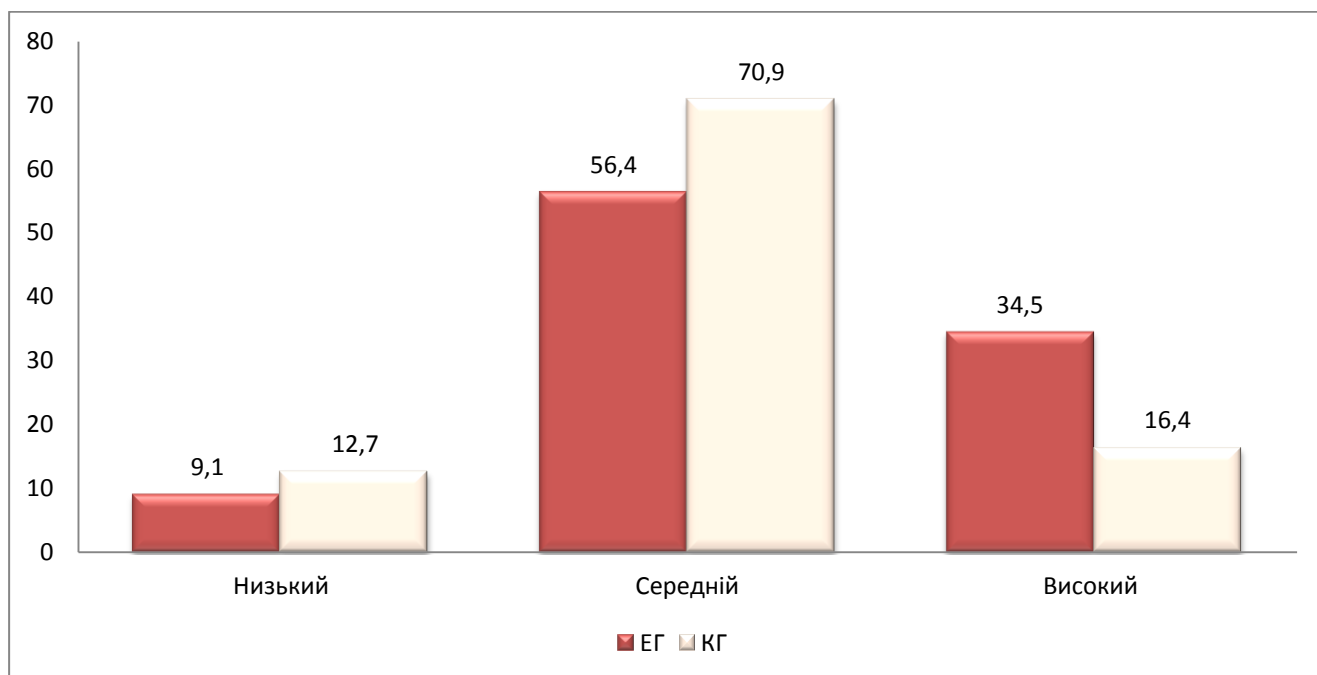

Рис. 3. 12. Відсоткові показники результатів третього етапу формувального експерименту за емоційно-почуттєвим критерієм

Для результатів формувального експерименту в КГ та ЕГ за емоційно-почуттєвим критерієм емпіричний критерій Пірсона $\chi^2_{емп} = 15,92919$. Як бачимо, $\chi^2_{емп} > \chi^2_{кр}$. Отже, між результатами експериментальної та контрольної груп є суттєві відмінності.

Узагальнені результати III (творчо-ініціативного) етапу формувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм представлено у табл. 3.19.

Таблиця 3.19

Узагальнені результати третього етапу формувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	28	21	50,9	38,2
Середній	24	28	43,6	50,9
Низький	3	6	5,5	10,9

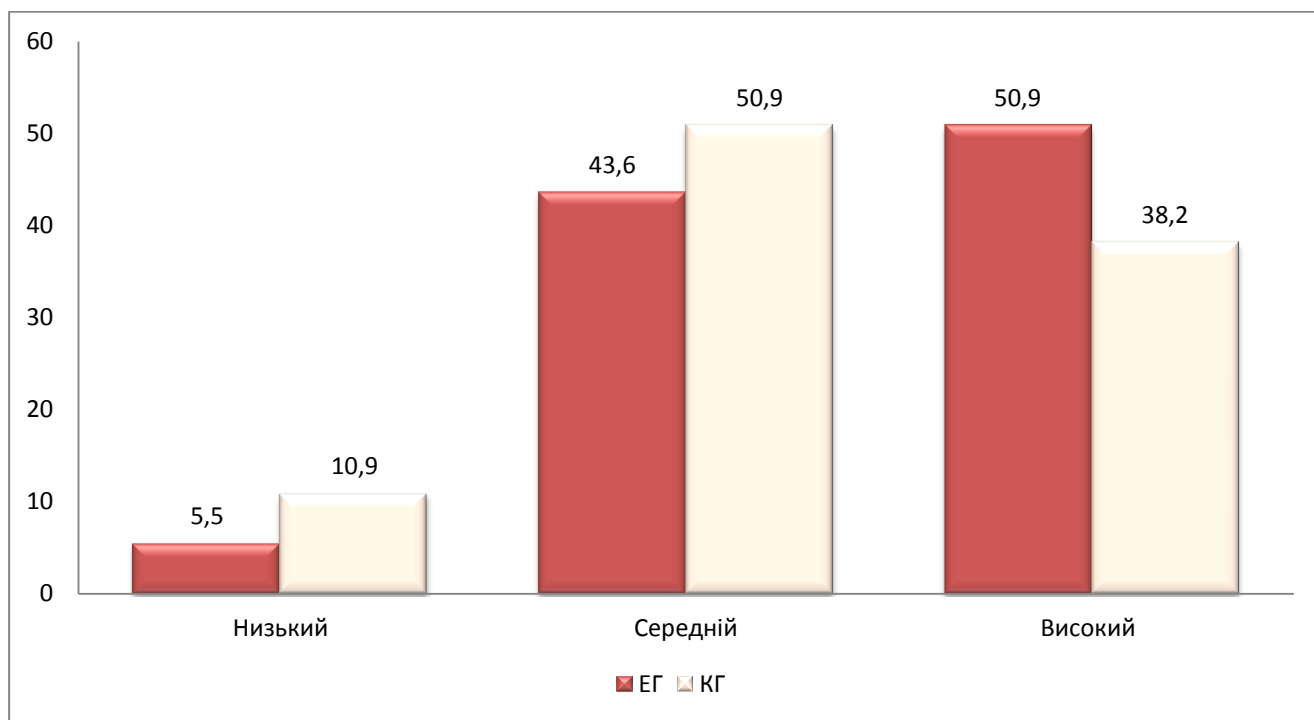

Рис. 3. 13. Узагальнені результати третього етапу формувального експерименту за когнітивно-пізнавальним критерієм

Для результатів формувального експерименту в КГ та ЕГ за когнітивно-пізнавальним критерієм емпіричний критерій Пірсона $\chi^2_{емп} = 18,26407$. Як бачимо, $\chi^2_{емп} > \chi^2_{кр}$. Отже, між результатами експериментальної та контрольної груп є суттєві відмінності.

Узагальнені результати третього (творчо-ініціативного) етапу формувального експерименту за творчо-результативним критерієм представлено в табл. 3.20.

Таблиця 3.20

Узагальнені результати третього етапу формувального експерименту за творчо-результативним критерієм

Рівень оцінювання	Кількість відповідей		Відсоткове значення	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	29	20	52,7	36,4
Середній	24	30	43,6	54,5
Низький	2	5	3,7	9,1

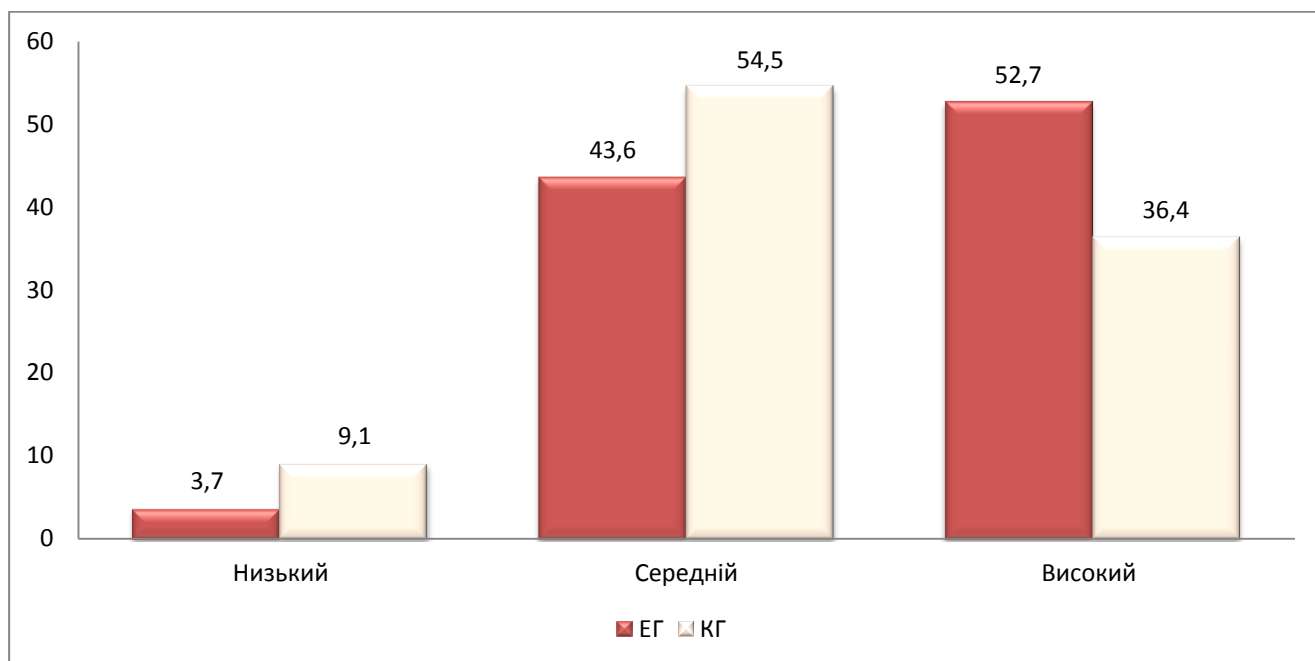

Рис. 3. 14. Узагальнені результати третього етапу формувального експерименту за творчо-результативним критерієм

Для результатів формувального експерименту в КГ та ЕГ за творчо-результативним критерієм емпіричний критерій Пірсона $\chi^2_{емп} = 15,90616$. Як бачимо, $\chi^2_{емп} > \chi^2_{кр}$. Отже, між результатами експериментальної та контрольної груп є суттєві відмінності.

В ході експерименту, нам вдалося встановити, що засоби логоритміки не тільки сприяють розвитку відчуття ритму в дошкільників, а й додають освітньо-виховному процесу атмосферу захопленості й емоційної розкнутості, налаштовують вихованців на постійний пошук нестандартного вирішення завдань, розвивають творчу особистість. Попри дистанційну взаємодію, дошкільники активно брали участь у творчій колективній діяльності, мали можливість спостерігати за діями одне одного, що збагачувало їхній музично-ритмічний досвід.

Після завершення третього етапу ми помітили, що у дітей, окрім мотивів, виявлених в ході попередньої роботи, з'явилися нові: прагнення до творчого самовираження, незалежність у творчості та пошуках, незгасаюча цікавість до музичних ігор, жага нових вражень у музиці та мистецтві.

Отже, завдяки творчо-ініціативному етапу, де старші дошкільники мали змогу оцінити свої досягнення та виявити власну неповторність, відбувся значний прогрес у розвитку їхніх музично-ритмічних здібностей. Дослідження показало позитивну динаміку у розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Узагальнені результати формувального експерименту (у відсотках) представлено у табл. 3.21.

Таблиця 3.21

Відсоткові показники узагальнених результатів формувального експерименту

Критерії	ЕГ			КГ		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Емоційно-почуттєвий	34,5	56,4	9,1	16,4	70,9	12,7
Конітивно-пізнавальний	50,9	43,6	5,5	38,2	50,9	10,9
Творчо-результативний	52,7	43,6	3,7	36,4	54,5	9,1
Середнє значення	46	47,9	6,1	30,3	58,8	10,9

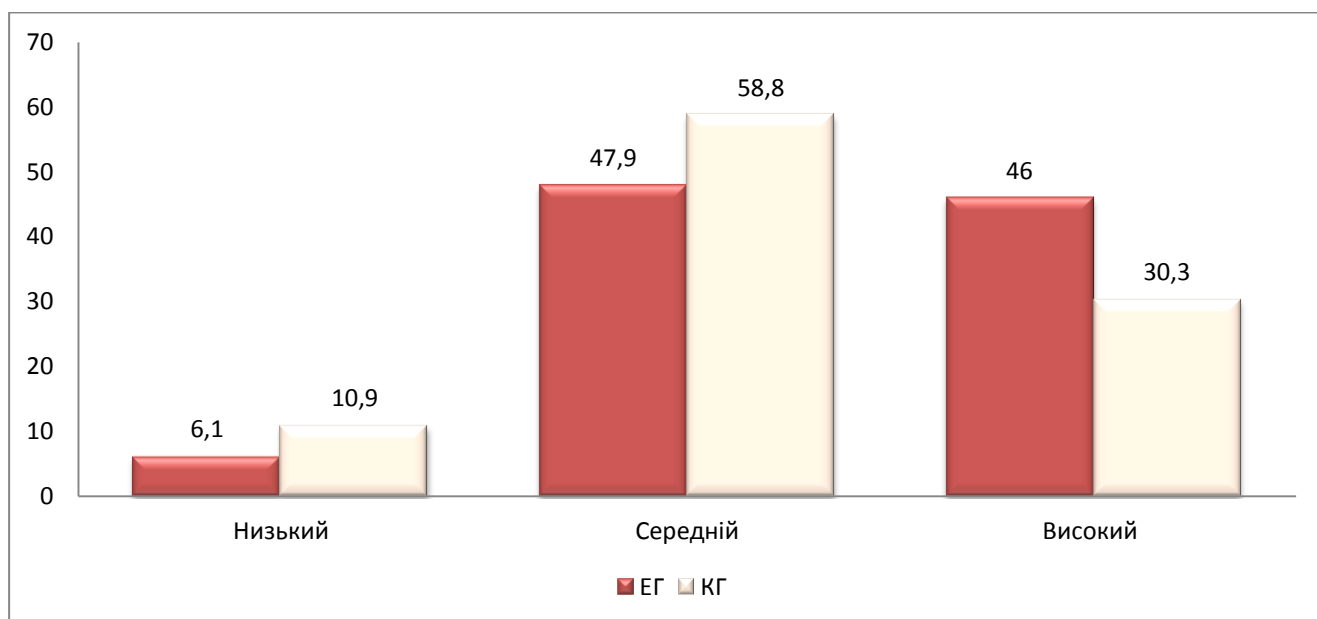

Рис. 3. 15. Відсоткові показники узагальнених результатів формувального експерименту

Відсоткові дані, представлені у табл. 3.22, демонструють динаміку змін результатів контрольної групи (КГ) протягом експерименту.

Таблиця 3.22

Відсоткові показники динаміки змін результатів КГ протягом експерименту

Етапи	Рівні		
	високий	середній	низький
Констатувальний етап	16,4	55,1	28,5
Формувальний етап	30,3	58,8	10,9

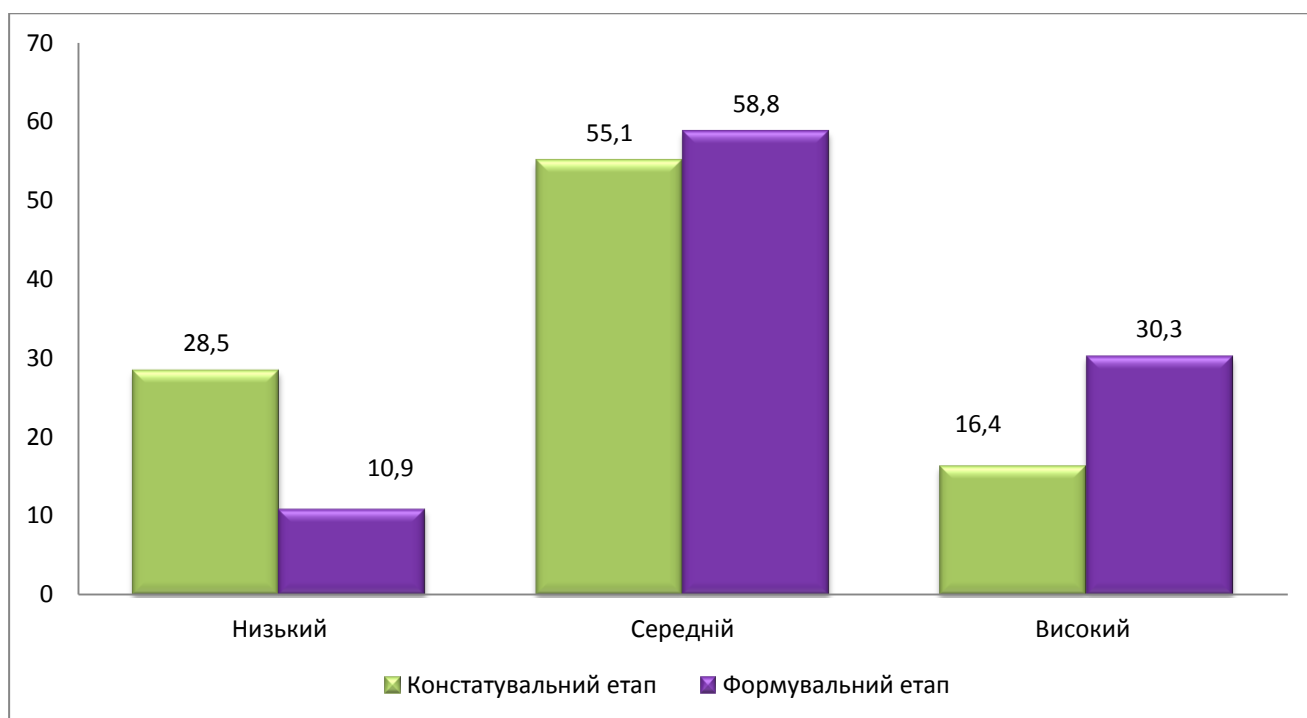

Рис. 3.16. Відсоткові показники динаміки змін результатів КГ протягом експерименту

У табл. 3.23 представлено відсоткові дані, що демонструють динаміку змін результатів експериментальної групи (ЕГ) протягом експерименту.

Таблиця 3.23

Відсоткові показники динаміки змін результатів ЕГ протягом експерименту

Етапи	Рівні		
	високий	середній	низький
Констатувальний етап	23,1	50,7	26,2
Формувальний етап	46	47,9	6,1

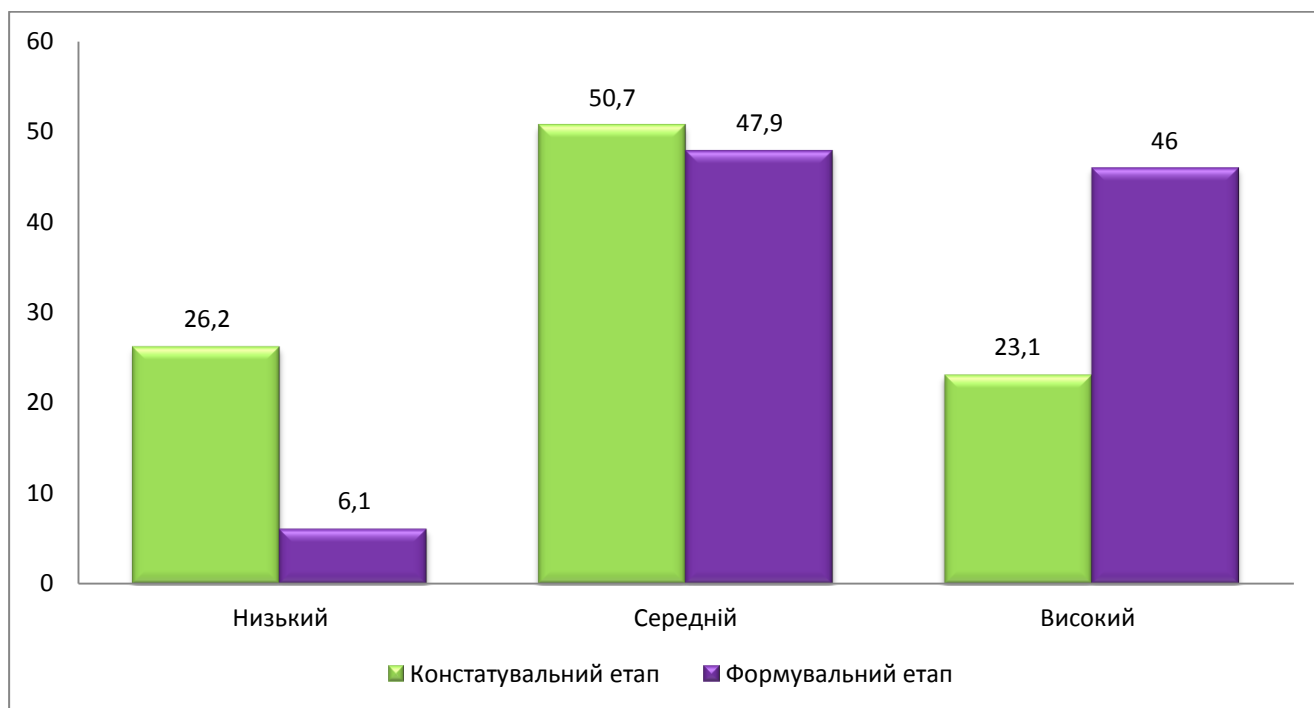

Рис. 3.17. Відсоткові показники динаміки змін результатів ЕГ протягом експерименту

Для статистичної обробки даних та порівняння груп було застосовано критерій Пірсона, узагальнені результати якого відображено в таблиці 3.24.

Таблиця 3.24

Узагальнені статистичні значення критерію Пірсона

Критерії	Критичне значення критерію Пірсона $\chi^2_{кр}$	Емпіричне значення критерію Пірсона $\chi^2_{емп}$	
		Констатувальний етап	Формувальний етап
Емоційно-почуттєвий	5,99	0,99171	15,92919
Когнітивно-пізнавальний	5,99	0,97718	18,26407
Творчо-результативний	5,99	0,83845	15,90616

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального експериментів показав, що у розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку ЕГ відбулися більш істотні зрушення, ніж у КГ: в

експериментальній групі — 46 %, тоді як в контрольній — 30,3%; середній рівень в експериментальній групі виявлено в — 47,9% респондентів, а в контрольній групі — 58,8 %; низький рівень розвиненості музичних здібностей в експериментальній групі виявлено у — 6,1 %, а в контрольній — 10,9 %.

3. 3 Аналіз результатів експериментального дослідження

З метою оцінки ефективності формувального експерименту, нами було проведено контрольний етап. Задля верифікації отриманих даних здійснено контрольний зріз в ЕГ та КГ. Оцінювали старших дошкільників на даному етапі вихователі-методисти ЗДО, на базі яких проводилося дослідження, музичні керівники та експериментаторка.

В обох групах в прямому ефірі були проведені заняття-квести. Старшим дошкільникам, які не мали змоги бути присутніми на синхронних заняттях, була надіслана відеоінструкція з матеріалами квесту, в якій прослідковувася весь шлях виконання завдань. В зазначений термін батьки дітей чи особи, які їх замінюють, надали зворотний зв'язок з виконаними завданнями. Критерії оцінювання заняття-квесту в експериментальній та контрольній групах були ідентичними та включали: визначення й деталізацію темпу прослуханих музичних творів, точне та емоційно виразне відтворення нескладних ритмічних малюнків, а також здатність емоційно відгукнутися на слухове сприйняття групування ритмічних фігур і передати це у відповідних рухах.

Результати виконання завдань квесту засвідчили позитивну динаміку розвитку відчуття ритму дітей старшого дошкільного віку ЕГ. Вирішуючи творчі завдання більшість дошкільників діяли вільно, розкуто. Діти із задоволенням відтворювали запропоновані ритми та створювали власні; добирали для цього різноманітні шумові інструменти, водночас, сміливо замінюючи їх будь чим, що є під рукою; використовували текстові та рухові імпровізації для відтворення музичного образу.

Результати контрольного етапу в ЕГ у відсотках представлено в табл. 3.25.

Таблиця 3.25

Відсоткові показники результатів контрольного етапу в ЕГ

Рівень оцінювання	Команда експертів			
	<i>Вихователі-методисти</i>	<i>Музичні керівники</i>	<i>Експ-ка</i>	<i>Середнє значення</i>
Високий	43	45,1	44,9	44,3
Середній	45,9	46,1	46,4	46,1
Низький	11,1	8,8	8,7	9,6

Узагальнені результати контрольного етапу розвитку відчуття ритму дітей старшого дошкільного віку в ЕГ та КГ засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання у відсотках представлені в табл. 3. 26.

Таблиця 3.26

**Відсоткові показники
узагальнених результатів контрольного етапу в ЕГ та КГ**

Групи	Рівні		
	Високий	Середній	Низький
КГ (контрольна група)	28,2	56,5	15,3
ЕГ (експериментальна група)	44,3	46,1	9,6

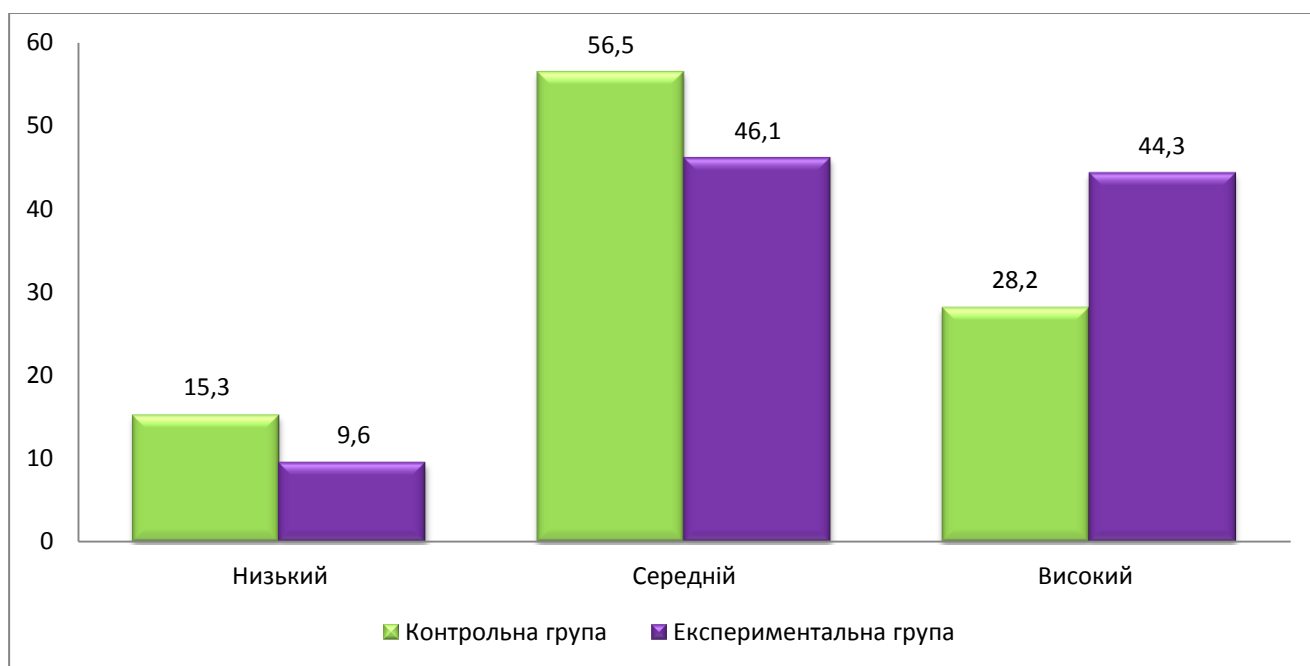

Рис. 3. 18. Відсоткові показники узагальнених результатів контрольного етапу в ЕГ та КГ

Кількісні дані, представлені в таблиці, дозволяють стверджувати, що після впровадження розробленої методичної моделі, в експериментальній групі (ЕГ) спостерігалось значне зростання показників високого рівня розвитку відчуття ритму у дітей, ідентифікованих як музично обдаровані, а також загальне зростання показників середнього рівня та зменшення низького. Результативність нашої моделі пояснює позитивну динаміку, відображену у кількісних показниках.

Методична модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, розроблена в результаті дослідження, є комплексною системою організації логоритмічної діяльності (на занятті та під час індивідуальної роботи), спрямованою на розвиток відчуття ритму і передбачає впровадження засобів логоритміки: ігрових вправ, творчих завдань тощо, виконання яких сприяє отриманню дошкільниками суб'єктивного задоволення.

Крім того, на етапі підведення підсумків дослідження ми провели бесіди з педагогічними працівниками ЗДО, що працювали в рамках експерименту. В рамках методичних заходів, передбачених дослідженням, вони висловили переконання про потребу активізації уваги до розвитку музичних здібностей дошкільників в цілому і відчуття ритму зокрема. Педагоги, як вихователі, так і музичні керівники, визнали потребу в покращенні своєї професійної діяльності в цьому напрямку і навіть надали практичні ідеї для роботи з дітьми. Вони також зазначили, що за час експерименту отримали нові теоретичні знання та практичні навички.

Для оцінки ефективності експериментальної методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, ми провели цілісний аналіз результатів дослідження. Цей аналіз включав використання методу контрольних зрізів на всіх етапах формувального експерименту, а також застосування комплексного підходу, що поєднує якісний і кількісний аналіз даних та їх глибоку інтерпретацію. Такий підхід дозволив нам безперервно відстежувати зміни та адаптувати методики для досягнення оптимальних результатів. Крім того, ми

мали змогу отримати статистично значущі результати та зрозуміти глибинні аспекти впливу застосованих методик на розвиток дітей.

З метою забезпечення об'єктивності та порівнянності результатів, ми розділили дітей на дві групи: контрольну (КГ), яка займалася за традиційною програмою, та експериментальну (ЕГ), де застосовувалася розроблена нами методична модель розвитку відчуття ритму засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Для аналізу відмінностей цих двох груп ми використали метод парних порівнянь, який дозволив нам виявити статистично значущі відмінності та оцінити ефективність моделі.

На завершальному етапі аналізу, для порівняння результатів, було використано критерій Пірсона (χ^2), що в поєднанні з іншими методами, гарантувало достовірність та об'єктивність отриманих результатів.

Таким чином, результати експериментальної роботи показали, що застосування засобів логоритміки в умовах дистанційного навчання значно покращило розвиток відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Це стало можливим завдяки системному підходу до роботи та використанню сучасних інноваційних методик музичного виховання, які комплексно впливають на музичний розвиток дітей, зокрема на їхнє відчуття ритму. Значну роль у цьому процесі відіграло впровадження ігрових технологій та інтерактивних завдань, які зробили музичні заняття більш захоплюючими та ефективними. Відмічені зміни в експериментальній групі підтверджують результативність розробленої нами методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Висновки до третього розділу

Теоретичне дослідження проблеми розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання зумовило необхідність звернення до емпіричного аналізу практики діяльності закладів дошкільної освіти. З метою досягнення дослідницької мети було організовано та проведено педагогічний експеримент, зміст, етапи та методологічні особливості якого докладно висвітлено в даному розділі.

З метою отримання цілісного уявлення про рівень сформованості відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання, було здійснено анкетування та проведено спостереження за діяльністю педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, на базі яких реалізовувалося експериментальне дослідження. Аналіз отриманих емпіричних даних уможливив не лише виявити потенційні труднощі та запити педагогічних працівників, які визначають ефективність їх професійної діяльності в умовах дистанційного навчання, але й здійснити комплексну оцінку реального стану досліджуваної проблеми.

У процесі взаємодії з педагогічними працівниками, які здійснюють освітню діяльність зі старшими дошкільниками, здійснювалася оцінка рівня їхньої обізнаності щодо проблематики розвитку музичних здібностей у дітей, зокрема сформованості ритмічного відчуття як необхідного компонента музичної обдарованості. У межах дослідження аналізувалася обізнаність педагогічних працівників із сучасними методиками розвитку музично-ритмічних здібностей у дітей дошкільного віку, рівень сформованості у них практичних навичок застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі, а також вивчалися їхні запити щодо необхідності методичної підтримки з означеного напрямку.

Було встановлено, що вихователі помилково ототожнюють розвиток відчуття ритму виключно з музичним вихованням дітей. Обмеженість часу на

заняттях в умовах дистанційного навчання призводить до того, що систематичне проведення музично-ритмічних ігор та вправ не є пріоритетом для музичних керівників, а застосування елементарного музикування практично відсутнє.

На етапі констатувального експерименту основною метою було встановлення початкового рівня сформованості відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку. Оцінювання здійснювалося відповідно до розроблених критеріїв, які охоплюють емоційно-почуттєвий, когнітивно-пізнавальний та творчо-результативний аспекти музично-ритмічного розвитку. Для виявлення рівня розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання було ретельно підібрано та адаптовано відповідні методики, які відповідали визначеним критеріям оцінювання. Зокрема, на діагностичному етапі дослідження було використано модифіковані методики, розроблені на основі діагностичного інструментарію С. Наumenко та І. Романюк. Зазначені методики забезпечили комплексну оцінку досліджуваного феномена, охоплюючи емоційно-чуттєве реагування дітей на музичний ритм, когнітивні здібності до сприйняття та аналізу ритмічних структур, а також рівень їхньої здатності до творчого самовираження у процесі ритмічної діяльності.

Результати діагностичного обстеження дітей старшого дошкільного віку засвідчили наявність трьох рівнів сформованості ритмічного відчуття — низького, середнього та високого. Загальний аналіз емпіричних даних дозволяє стверджувати, що рівень розвитку досліджуваного компонента музичної обдарованості в більшості дітей відповідає середньому показнику норми.

На підставі результатів констатувального етапу експериментального дослідження, які дозволили визначити три рівні розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, а також виявити основні труднощі, з якими стикаються педагоги в умовах дистанційного навчання, було проведено формувальний експеримент. У його межах здійснювалася перевірка ефективності авторської методичної моделі в умовах дистанційного навчання з метою

оптимізації процесу розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дошкільників засобами логоритміки.

Реалізація формувального етапу експерименту передбачала впровадження системи педагогічної роботи, структурованої у три послідовні етапи: пасивно-адаптаційний, активно-репродуктивний та ініціативно-творчий. На кожному з означених етапів здійснювався цілеспрямований розвиток відчуття ритму старших дошкільників, а також стимулювання їхніх творчих проявів у процесі музично-рухової діяльності.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального експериментів показав, що у розвитку відчуття ритму в дітей старшого дошкільного віку ЕГ відбулися більш істотні зрушення, ніж у КГ: в експериментальній групі — 46 %, тоді як в контрольній — 30,3%; середній рівень в експериментальній групі виявлено в — 47,9% респондентів, а в контрольній групі — 58,8 %; низький рівень розвиненості музичних здібностей в експериментальній групі виявлено у — 6,1 %, а в контрольній — 10,9 %.

Після завершення формувального експерименту було проведено контрольний етап з метою визначення динаміки розвитку відчуття ритму в експериментальній групі та порівняння їх з результатами контрольної групи. Аналіз отриманих даних, а також результати експериментального дослідження, підтвердили ефективність і результативність розробленої методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання, а також доцільність її застосування в освітньо-виховному процесі закладів дошкільної освіти.

Основні положення третього розділу дисертації відображено в наукових публікаціях авторки: [92], [121], [178], [179], [189].

ВИСНОВКИ

У результаті здійсненого аналізу теоретичних джерел і практичного досвіду організації музичного виховання в закладах дошкільної освіти було встановлено, що процес розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання характеризується високим рівнем складності та багатоаспектністю, що зумовлює необхідність системного й науково обґрунтованого підходу до його реалізації. Складність зазначеного процесу обумовлена необхідністю одночасного врахування індивідуальних музичних здібностей дітей та особливостей організації дистанційного освітнього середовища, яке вимагає впровадження сучасних інноваційних педагогічних підходів і цифрових технологій з метою забезпечення цілісності та ефективності освітньо-виховного процесу.

1. Аналіз психолого-педагогічної наукової літератури засвідчив, що проблема розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання, попри її безсумнівну актуальність, залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, на сучасному етапі наукових пошуків залишаються недостатньо визначеними теоретичні підходи до обґрунтування процесу формування інтегрального комплексу музичності в освітньому середовищі, що функціонує в умовах дистанційного навчання. Врахування специфіки цифрового формату освіти вимагає переосмислення традиційних педагогічних моделей та створення нових концептуальних основ для розвитку музичних здібностей у дітей дошкільного віку. Крім того, не розроблено чітких критеріїв використання засобів логоритміки у педагогічній діяльності, спрямованій на розвиток відчуття ритму у старших дошкільників в умовах дистанційного навчання.

2. У результаті проведеного теоретичного аналізу було уточнено змістове наповнення ключових понять дослідження, що забезпечило концептуальну

чіткість і термінологічну узгодженість наукової розвідки. Зокрема, було конкретизовано сутність таких понять, як :

- **«обдарованість»**, яка розглядається нами як складний психологічний конструкт, що інтегрує та детермінує взаємопов'язані сфери психічної діяльності, а саме когнітивну, емоційну, вольову, мотиваційну, психофізіологічну та інші;

- **«музична обдарованість дітей старшого дошкільного віку»** — як комплекс здібностей, що забезпечує успішну музичну діяльність та включає такі складові, як музичний слух, ритмічне відчуття, музична пам'ять, музичне мислення, музичне сприйняття та емоційна чутливість до музичного матеріалу;

- **«відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку»** — як багатогранна здатність, яка впливає на різні аспекти розвитку дитини, сприяючи її гармонійному зростанню та розкриттю музичного потенціалу;

- **«дистанційне навчання»** — як специфічна форма організації освітнього процесу, що відбувається у віртуальному середовищі з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, яка, поряд з потенційними викликами щодо мотивації та зосередженості дітей, відкриває значні можливості для створення інтерактивного навчального контенту та реалізації індивідуалізованого підходу до розвитку кожного дошкільника з урахуванням його потреб та інтересів;

- **«логоритміка в умовах дистанційного навчання»** — як комплексна система, що поєднує традиційні логоритмічні методи з цифровими технологіями для розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, де ключовим елементом є гра.

3. Для забезпечення об'єктивності оцінювання та ефективного моніторингу динаміки розвитку досліджуваного феномена, було розроблено та науково обгрунтовано критерії оцінювання, що стали основою для побудови цілісного критеріального апарату. Структура зазначеного апарату включає наступні складові:

- критерії та показники розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, що дозволяють ідентифікувати якісні та кількісні зміни досліджуваного феномена;

- рівні розвитку відчуття ритму, визначені відповідно до розроблених критеріїв та показників, які забезпечують якісну диференціацію стану досліджуваного феномена;

- шкала вимірювань для кількісної фіксації отриманих даних та подальшого статистичного аналізу;

- діагностичний інструментарій, що включає комплекс методів та завдань, спрямованих на виявлення рівнів розвитку відчуття ритму відповідно до визначених критеріїв та показників.

4. У дисертаційному дослідженні було розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено **методичну модель** розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Запропонована методична модель репрезентує собою цілісну педагогічну систему, яка охоплює низку взаємопов'язаних структурних компонентів. Її архітектоніка побудована з урахуванням принципів системності, інтегративності та цілеспрямованого розвитку, що забезпечує узгоджене функціонування кожного з елементів моделі в контексті реалізації завдань розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Методична модель містить наступні взаємопов'язані структурні компоненти:

- чітко визначену мету;
- комплекс взаємозумовлених завдань, спрямованих на досягнення поставленої мети;

- систему базових дидактичних принципів, які слугують концептуальною основою та визначають стратегічні орієнтири реалізації моделі в освітньому процесі;

- детально розкритий зміст освітнього процесу, що охоплює використання комплексу логоритмічних вправ та ігор, адаптованих до дистанційного формату,

ефективні методи та прийоми активізації ритмічної діяльності дошкільників, доцільні засоби навчання, включаючи цифрові та наочні матеріали, оптимальну організацію освітнього процесу в дистанційному середовищі;

- послідовні етапи впровадження моделі, що забезпечують поетапний розвиток відчуття ритму;

- комплекс педагогічних умов, що забезпечують оптимізацію процесу реалізації моделі в умовах дистанційного навчання;

- очікувані результати, що передбачають: підвищення рівня розвитку здатності до сприймання, відтворення та диференціації ритмічних структур; збагачення ритмічного досвіду музично обдарованих дошкільників; активізацію творчого самовираження дітей у ритмічно-руховій діяльності; позитивну динаміку показників розвитку відчуття ритму, що підтверджується результатами діагностичних процедур.

5. У ході дослідження було здійснено узагальнення отриманих емпіричних даних, що дозволило не лише верифікувати ефективність розробленої методичної моделі, але й виокремити доцільні шляхи її інтеграції в практику роботи закладів дошкільної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок можуть стати поглиблене вивчення теоретико-методологічних засад формування відчуття ритму, зокрема дослідження нейрофізіологічних механізмів сприймання та відтворення ритмічних структур у дітей дошкільного віку. Окрему наукову цінність становить розробка інноваційних методичних підходів і освітніх програм, адаптованих до специфіки дистанційної форми навчання, що забезпечуватимуть цілісний розвиток музично-ритмічних здібностей у дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 р. № 3788-IX. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
3. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш та ін. Київ, 2012. 26 с.
4. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Г. В. Беленька та ін.; за ред. Г. В. Беленької. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
5. Половіна О., Соломнікова К. Теоретичні засади розвитку відчуття ритму дітей раннього віку. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 66. С. 219–223.
6. Афанасьєв Ю. Л., Джура О. Ф. Професійна підготовка музиканта: уроки Болеслава Яворського. Київ : ДАКККиМ, 2009. 128 с.
7. Остроменський В. Д. Сприйняття музики як педагогічна проблема. Київ : Музична Україна, 1975. 286 с.
8. Лісовська Т. А. Розвиток чуття ритму в музичній діяльності дошкільників. *Вісник Черкаського університету*. 2010. Вип. 176. С. 86–88.
9. Косяк В. А. Універсум ритму. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 138 с.
10. Василь Барвінський у дослідженнях та матеріалах / за ред. В. Грабовецького. Дрогобич : Посвіт, 2008. 336 с.
11. Пилипчак М. Школа ритму : навч. посіб. / за ред. Ф. Довбищенка, С. Феджори. Київ, 2024. 231 с.
12. Bücher K. Arbeit und Rhythmus. Des XVII. Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der Königlich-Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Leipzig : Verlag von S. Hirzel, 1896. 132 p.
13. Jaques-Dalcroze E. Pisma wybrane. Warszawa, 1992. 168 p.
14. Orff C. Das Schulwerk – Rückblick und Ausblick. Salzburg, 1963. P. 13–20.

15. Selected writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality / D. G. Mandelbaum (ed.). Los Angeles : University of California Press, 1951. 617 p.

16. Fraisse P. Psychologie du temps. Paris: Presses Universitaires de France, 1957.

17. Ярема І., Сорока С., Ємець В. Розвиток музичної обдарованості дітей молодшого шкільного віку у загальноосвітніх навчальних закладах України. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 9-10 (28-29). С. 38–40.

18. Дука Т. Розвиток обдарованої дитини в умовах сьогодення. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського: Сучасні проблеми обдарованості особистості* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20-21 травня 2020 р.). Умань : Візаві, 2020. Вип. 1(20). С. 29–33.

19. Андрущенко В. Характер і гармонія національних і загальнолюдських цінностей. *Освіта*. 2008. № 47/48. С. 6–7.

20. Андрущенко В. П. Мистецька освіта в системі формування педагога ХХІ століття. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова: збірник наукових праць*. 2004. Серія 14. С. 3–5.

21. Арцишевський Р . А. Духовне осягнення дійсності : монографія. Луцьк : Смарагд, 2011. 272 с.

22. Кремень В. Г., Гальченко М. С., Ільїн В. В. Філософія як засіб розвитку дитини: обдарованість, знання, творчість : навч. посіб. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. 104 с.

23. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми : монографія / В. Г. Кремень та ін. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.

24. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. Київ, 2000. 312 с.

25. Виховання естетичної культури школярів : навч. посіб. / І. А. Зязюн та ін. Київ, 1998. 156 с.

26. Історія музичної освіти України : курс лекцій. 2-ге вид. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 31 с.

27. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / за ред. Н. В. Гузій. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 427 с

28. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 379 с.

29. Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 432 с.

30. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів. Харків : Веста, Вид-во «Ранок», 2006. 256 с.

31. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

32. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти : навч. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 248 с.

33. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

34. Рудницька О. П. Педагогіка мистецтва: пошуки і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* : Українсько-польський щорічник / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Київ : Ченстохова, 2000. Вип. II. С. 233–245.

35. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 272 с.

36. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання : навч.-метод. посіб. Київ, 1997. 234 с.

37. Українська музична педагогіка : підручник. Вид. 3-тє, допов. / за ред. В. Д. Шульгіна. Київ : НАКККіМ, 2016. 264 с.

38. Щолокова О. П. Філософські засади мистецької освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2009. Вип. 7 (12). С. 9–13.

39. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ : Рад. школа, 1989. 608 с.

40. Тименко В. П. Зміст і педагогічні засоби розвитку творчості школярів : метод. рекомендації / за ред. В. П. Тименка. Бердянськ, 1996. 44 с.

41. Тименко В. П., Аніщенко Н. В., Сирота З. М. Підготовка учителя початкових класів до музично-творчого розвитку учнів : монографія. Київ : Інформ. системи, 2010. 186 с.

42. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького профілю : колективна монографія / Д. І. Балдинюк, О. Д. Балдинюк, З. М. Сирота, В. М. Сирота. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2021. 134 с.

43. Сирота З. М. Підготовка майбутніх учителів до музично-творчого розвитку учнів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 268 с.

44. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

45. Педагогіка мистецтва : методичні рекомендації / укл. Т. В. Скорик. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. 56 с.

46. Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України (2007–2014) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / упоряд.: Л. І. Страйгородська та ін.; за ред. Л. Д. Березівської. Київ, 2016. Вип. 2. 364 с.

47. Науменко С. І. Музично-естетичне виховання дошкільнят. Київ : Магістр, 1996. 96 с.

48. Науменко С. І. Основи вікової музичної психології. Київ, 1995. 103 с.

49. Ватаманюк Г. П. Музика в країні дошкілля : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. 260 с.

50. Лісовська Т. А. Музичне виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Миколаїв : вид.-ць «Прокопчук Т. Ю.», 2014. 342 с.

51. Сташевська І. О. Музичне виховання дітей дошкільного віку в Німеччині (друга половина XX століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2004. 228 с.

52. Шевчук А. С. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 20–23.

53. Шевчук А. С. Розвиток дітей дошкільного віку в музично-руховій діяльності: забави, ігри, хороводи, танці : метод. посіб. Київ : Навчальні посібники, 1997. 115 с.

54. Аніщенко Н. В. Methodological bases of psychological diagnosis of factors of a gifted personality's development. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2024. № 1 (92). С. 21–30.

55. Аніщенко Н. В. Поліваріантне освітнє середовище як чинник розвитку обдарованості особистості. *Обдаровані діти – скарб нації* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 23–29 жовтня 2024 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 29–35.

56. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці : монографія / О. Ю. Буров та ін.; за ред. О. Ю. Букова. Київ : ТОВ «Інфосистем», 2012. 258 с.

57. Буров О. Ю. Розвиток обдарованості : що розвиваємо? *Теоретико-методичні питання розвитку загальної обдарованості особистості* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 20-річчю заснування НАПН України (м. Київ, 13 березня 2012 р.). Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. С. 5–7.

58. Ковальова О. А. Європейська політика розвитку обдарованості: від цінностей до реалізації. Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави: матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 17–19 травня 2023 року) / уклад.: Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. 946 с.

59. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир : Рута, 2006. 320 с.

60. Моляко В. О. Актуальні психолого-психологічні аспекти проблеми обдарованості. *Обдарована дитина*. 1998. № 1. С. 3–5.

61. Мельник М. Ю. Обдарованість: методи діагностики та шляхи розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. Т. 6. Вип. 1. С. 1–4.

62. Мельник М. Ю. Проблема обдарованості в теорії і практиці вітчизняної педагогіки в першій половині XX століття. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 1 (56). С. 10–13.

63. Педагогічна підтримка обдарованих дітей схильних до дослідницької діяльності : монографія / І. С. Волощук та ін. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2015. 197 с.

64. Поліхун Н. І., Постова К. Г., Сліпухіна І. А. Виклики дистанційного навчання. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2020. № 3 (78). С. 63–69.

65. Рибалка В. В. Духовність і духовна культура у становленні творчо обдарованої особистості. *Освіта та розвиток обдарованості особистості*. 2013. № 8-9 (15-16). С. 108–113.

66. Рибалка В. В. Психологія та педагогіка праці особистості: від обдарованості дитини до майстерності дорослого : посіб. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 220 с.

67. Тищенко В. П. Неперервна система дизайн-освіти: стан і перспективи її розвитку в основній ланці загальноосвітньої школи. *Молодь і ринок*. 2006. Вип. 8. С. 50–54.

68. Толочко С. В. Цифрова компетентність педагогів в умовах цифровізації закладів освіти та дистанційного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2021. Вип. 13. С. 28–35.

69. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 2017. № 4. С. 27–36.
70. Гаврілова Л. Г. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання в Україні. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1-2. С. 168–182.
71. Піддячий М. Теоретичні засади змісту спеціалізованої профільної середньої освіти наукового спрямування. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2024. № 4 (95). С. 38-46.
72. Galton F. Hereditary genius: An inquiry into its laws and consequences. London: Macmillan and Co, 1869.
73. Карпенко Н. А. Психологія обдарованості: підходи до розуміння. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 52–64.
74. Stern W. Die psychologischen Methoden der Intelligenzprüfung und deren Anwendung an Schulkindern. Berlin: 5. Kongr. d. Exp. Psych., 1912.
75. Witty P. The Gifted Child. The American Association for Gifted Children. Boston, 1951.
76. Getzels J. W., Jackson Ph. W. Creativity and Intelligence. London, 1962.
77. Terman L. M. Genetic studies of genius. Vol. 1. Mental and physical traits of a thousand gifted children. Stanford, CA : Stanford University Press, 1925.
78. Heller K., Mönks F. Begabungsforschung und Begabtenförderung: der lange Weg zur Anerkennung. Berlin : LIT, 2014.
79. Кудлай О. В., Макачук А. А., Білоусова Н. В. Теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера у дидактичному контексті. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 2. С. 131–135.
80. Davis K., Christodoulou J., Seider S., Gardner H. The Theory of Multiple Intelligences. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. P. 485–503.
81. Методика діагностики практичного інтелекту учнівської молоді : метод. посіб. / В. П. Тименко, А. В. Малиношевська, М. Ю. Мельник, О. Г. Грицан. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 156 с.

82. Мазяр О. В. Концептуальні паралелі вирішення проблеми обдарованості у працях І. О. Сікорського та В. О. Моляко. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Видавництво «Фенікс», 2012. Т. XII. Психологія творчості. Вип. 15. Част. I. С. 250–257.

83. Моляко В. О. Психологічне дослідження проблем функціонування стратегій творчої діяльності, творчої обдарованості та психологічної грамотності. *Актуальні проблеми психології* : Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ : Нора-Друк, 2001. Вип. 21. С. 198–205.

84. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / О. Л. Музика та ін. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 220 с.

85. Пономарьова-Семенова Р. О. Теоретико-методичні засади визначення взаємозв'язку когнітивних та особистісних чинників розвитку обдарованості. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць / за ред. В. О. Моляко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. Т. 12. Вип. 3. С. 210–219.

86. Кульчицька О. І. Специфіка дитячої обдарованості. *Обдарована дитина*. 2001. № 1. С. 3–10.

87. Мелешко В. В. Теоретичні засади виявлення інтелектуальної обдарованості учнів старшого шкільного віку в закладах освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2019. № 4 (75). С. 29–35.

88. Костю С. Робота з обдарованими дітьми : навч.-метод. посіб. Мукачєво : МДУ, 2017. 82 с.

89. Василюк А., Мацей Т. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський). Вид. 2-ге, уточ. й доповн. Ніжин : М. М. Лисенко, 2013. 224 с.

90. Волощук І., Яременко Л. Обдарованість та її типологія. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи* : зб. наук. пр. НАПН України, Ін-т обдарованої дитини. 2020. № 1. С. 26–35.

91. Романишин Н. Психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей дошкільного віку. *Обдарована дитина у просторі виховних інновацій* : матеріали

науково-практичного онлайн-вебінару (16 грудня 2020 р.). Івано-Франківськ : ПНУ, 2021. С. 17–20.

92. Ярошенко І. В. Основні показники сформованості відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2025. №1 (96). С. 113–118.

93. Полубоярина І. І. Музична обдарованість у працях зарубіжних дослідників. *Professional Art Education*. 2020. № 1. С. 17–22.

94. Мустафаєв Ф. М. Здібності до музичного мистецтва: ретроспективний погляд. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 3. С. 231–236.

95. Kapliyenko-Pliuk Yu. Psychological Preconditions of Musical Creativity. *Visnyk Nacionalnoi akademii kerivnyh kadriv kultury i mystectv*. 2020. Vol. 1. P. 76–80.

96. Науменко С. І. Психологія музичної діяльності. Чернівці : ПП Видавничий дім «Родовід», 2015. 408 с.

97. Вознюк О. В., Маловицька Л. Ф. Орхестичне виховання як музично-театралізована діяльність: пошук універсального засобу розвитку дітей та молоді. *Актуальні питання мистецької педагогіки* : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький : ФОП «Стрихар А.М.», 2018. Вип. 7. С. 18–24.

98. Михайличенко О. В. Особливості виявлення та розвитку музичної обдарованості дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2025. №1 (96). С. 42–45.

99. Федорів О., Завгородня Т. Суть поняття музично «обдарована дитина». URL: <http://lib.pu.if.ua:8080/bitstream/123456789/5054/1/%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%20%D0%9E.%20%D0%A1%D1%83%D1%82%D1%8C%20%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> (дата звернення: 01.04.2025).

100. Лохвицька Л. В. Формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2000. 20 с.

101. Григораш Л. Використання сюжетно-рольових ігор в навчально-виховному процесі ДНЗ: напрями вдосконалення. *Сучасне дошкілля: реалії та перспективи* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 жовтня 2012 р.). Київ, 2012. URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/grugorash.pdf> (дата звернення: 01.04.2025).

102. Біла І. Дитина відкриває навколишній світ. *Дошкільне виховання*. 2005. № 6. С. 26–27 .

103. Тихомирова Л. Ф. Розвиток пізнавальних здібностей дітей: популярне. Посібник для батьків і сучасних педагогів. Ярославль : Академія розвитку, 1997. 227 с.

104. Ладивір С. Пізнавальний розвиток: пошук ефективних шляхів. . *Дошкільне виховання*. 2002. №10. С. 4-6.

105. Компанець Н. М. Розвиток та формування емоційно-вольової сфери у дітей дошкільного віку : наук.-метод. посіб. Київ : Актуальна освіта, 2023. 42 с.

106. Загадковий світ емоцій. Розвиток емоційної сфери дошкільників / упоряд.: І. В. Молодушкіна. 2-ге вид. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 207 с.

107. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

108. Кобякова К. С. Розвиток емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку із застосуванням засобів інтерактивних технологій : кваліфікац. робота на здобуття освіт. ступеня магістр : спец. 012 Дошкільна освіта. Харків, 2024. 62 с.

109. Борисенко К. Ю., Бадер С. О. Особливості розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. № 1 (48). С. 48–52.

110. Salovey P., Mayer J. Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*. 1990. № 9 (3). P. 185–211.

111. Bowlby J. Maternal Care and Mental Health. *Bulletin of the World Health Organization*. 1951. Vol. 3 (3). P. 355–534.

112. Бобракова Т. М. Особливості обдарованої дитини та їх врахування у навчально-виховному процесі. *Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій*: зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонової. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2005. Вип. 2. С.118–121.

113. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : метод. посіб. / Г. Беленька та ін.; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Мадрид, 2015. 220 с.

114. Гавриш Н. В. Виховуємо базові якості старшого дошкільника в умовах ДНЗ. *Імідж сучасного педагога* : Всеукраїнський науково-практичний освітньо-популярний журнал. 2015. № 6 (155). С. 3–6.

115. Пасічніченко А. В. Дитяче співтовариство як чинник соціалізації дошкільника. *Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю (м. Полтава, 23 березня 2017 р.). Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. С. 218–222.

116. Гончаренко А. М. Хлопчики й дівчатка: міжособистісні взаємини. *Дошкільне виховання*. 2007. № 4. С. 8– 10.

117. Ісаєва І. С. Гендерне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. *Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід, інновації*: матеріали доп. учасників VIII наук.-практ. конф. (Харків, 21 квіт. 2023 р.) / за заг. ред. Т. Танько. Харків, 2023. С. 32–33.

118. Ярошенко І. В. Педагогічні умови розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2 (42). С. 1828–1838.

119. Жадленко І. Особливості формування моторних і мовленнєвих ритмічних процесів у дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами

логоритмічних вправ. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2020. Вип. 2. С. 129–139.

120. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія. Одеса, 2021. 61 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20%281%29.pdf> (дата звернення: 01.04.2025).

121. Ярошенко І. В. Logarithms as an innovative means of musical and corrective activities of preschool children. *Science in the modern word: innovations and challenges : Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference* (Toronto, Canada, February 20-22, 2025). Perfect Publishing, Toronto, Canada, 2025. P.264-271.

122. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Вип. 52. Т. 3. С. 255–259.

123. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : навч.-метод. посіб. Київ, 2014. 238 с.

124. Сагірова О. Б. Що таке логоритміка. *Психолог.* 2004. № 39-40. С. 2–7.

125. Федорович Л. О. Логопедичний альбом : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доповн. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2014. 144 с.

126. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. 4-те вид., доопр. і доповн. Харків : Ранок, 2015. 192 с.

127. Григорчук І., Федюра С. Структура музикальності: основи теоретичного дослідження. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* 2011. Вип. 3. С. 69–76.

128. Аніщенко Н. В., Ярошенко І. В. Ритмічне виховання музично обдарованих дошкільників засобами логоритміки (в умовах дистанційного

навчання). *Current trends in scientific research development* : The 6th International scientific and practical conference. Boston : BoScience Publisher, 2025. С. 342–352.

129. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 92–100.

130. Папанова Ю. Л. Дистанційна освіта дошкільнят: виклики та можливості. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2021. № 2. С. 112–117.

131. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 21–29.

132. Методичні рекомендації та довідкові матеріали на допомогу викладачам мистецьких навчальних закладів, працівникам закладів культури клубного типу / упоряд.: Козирєва А. А. Краматорськ: «ДОНМЦК», 2021. 30 с.

133. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 р. № 234. Дата оновлення: 09.09.2022. *Офіційний вісник України*. 2016. № 33. Ст. 1285.

134. Горда Г. А. Методичні рекомендації щодо використання платформи Zoom для проведення відеоконференцій та інтерактивних занять / Центр інформатики, ІКТ і дистанційної освіти ТОКІППО. URL: <http://ict.ippo.edu.te.ua/files/files/rekomendacii/metodichni-rekomendacii-shhodo-vikoristannya-zoom.pdf> (дата звернення: 01.04.2025).

135. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / упоряд.: І. П. Воротникова, Н. В. Чайковська. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.

136. My Music Staff Support. URL: <https://support.mymusicstaff.com/en> (дата звернення: 01.04.2025).

137. Tonara Music. URL: <https://www.tonara.com/> (дата звернення: 01.04.2025).

138. Flipgrid: початок роботи / Школа освіти UNC : веб-сайт. URL: <https://portal.ed.unc.edu/resources/flipgrid-getting-started/> (дата звернення: 01.04.2025).

139. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/> (дата звернення: 01.04.2025).

140. Горбенко О. В. Система опрацювання презентацій Microsoft PowerPoint 2016. *Інформатика та комп'ютерна техніка* : електр. навч.-метод. посіб. URL: <https://kppk.com.ua/ELLIB/ebook/Gorbenko/IKT/9/9.htm#%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BB%D1%8C5> (дата звернення: 01.04.2025).

141. Ібадуллаєва А. Е. Концепції доінструментальної підготовки дітей дошкільного віку в музичній освіті. *Наукові часописи Університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2021. Вип. 23 (28). URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19662/Ibadullaieva.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 01.04.2025).

142. Музично-педагогічні системи та концепції XX століття : підручник / С. О. Салдан та ін.; за ред. Е. З. Тайнелъ. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 328 с.

143. Литвиненко Д. О. Теорія когнітивного розвитку Ж. Піаже. 2022. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2022/paper/view/15165> (дата звернення: 01.04.2025).

144. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В. [та ін.]. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / за заг. ред. Л. О. Калмикової. К. : Переяслав-Хмельницький пед. ін-т, вид-во «Фенікс», 2008. — 245 с.

145. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2009. 684 с.

146. Лодатко Є. О. Моделювання в педагогіці: точки відліку. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. № 1. С. 13–19.

147. Осадчий І. Г. Педагогічне моделювання: що важливо знати педагогу? *Народна освіта*. 2016. Вип. 1. С. 60–68.

148. Єжова О. В. Класифікація моделей в педагогічних дослідженнях. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2014. № 5. С. 202–207.

149. Семенова О. В. Педагогічне моделювання: функції та складові. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Бердянськ : ФОП «Ткачук О. В.», 2015. Вип. 3. С. 299–304.

150. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

151. Радзівіл Т. А. Розвиток музичних здібностей баяністів-акордеоністів у процесі інструментальної підготовки. *Інструментальне виконавство: теорія, історія та практика* : колективна монографія / В. А. Гусак та ін. Умань : ВЦП «Візаві», 2016. С. 111–141.

152. Керик О. Логопедичний тренінг як засіб розвитку комунікативної діяльності дітей з мовленнєвими порушеннями. *Молодь і ринок*. 2016. № 5. С. 82–86.

153. Садовенко С. М. Методика формування музичних здібностей у дітей дошкільного віку (на матеріалі українського фольклору) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. 23 с.

154. Садовенко С. М. Ти, малий, скажи малому...: музична логоритміка. Київ, 2013. 128 с.

155. Солодовник М. К., Безверха І. Г. Застосування логоритмічних вправ у роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (м. Суми, 14 квітня 2017 р.). Суми : ФОП «Цьома С. П.», 2017. С. 145–148.

156. Руденко О. В. Психологічні умови розвитку музичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2008. 23 с.

157. Руда Г. С. Розвиток музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 245 с.

158. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)*. 2017. С. 191–198.

159. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2020. Вип. 1. С. 27–36.

160. Жалдак М. І. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання – становлення і розвиток. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2010. № 9. С. 3–9.

161. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / В. Ю. Биков та ін.; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. Київ : Атіка, 2010. 88 с.

162. Литвинова С. Г. Цифровий поступ закладів загальної середньої освіти — дистанційна форма навчання. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2 (2). С. 1–5.

163. Тименко В. П. Обдарованість дошкільників за теорією Говарда Гарднера. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 8 (27). С. 84–89.

164. Карпенко Н. А. Психологія обдарованості: підходи до розуміння. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 52–64.

165. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

166. Жданова О. Упровадження системи музично-ритмічного виховання Body Percussion під час вивчення українського фольклору (мультимедійний контент). Коростень, 2024.

167. Еманова З. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей. Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва в умовах воєнного стану : навч.-метод. посіб. / упоряд. О. Фіданян,

М. Войцехівський, О. Дідур ; за заг. ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2024. С. 136–139.

168. Musicca. URL: <https://www.musicca.com/uk/instrumenti> (дата звернення: 01.04.2025).

169. Кузь В. Навчання в дії – казка-шумівка у роботі з дітьми дошкільного віку. *Сучасні тенденції інноваційного розвитку дошкільної освіти* : збірник наукових та науково-методичних праць / за ред. В. І. Очеретянко. Хмельницький : ХОППО ім. А. Назаренка, 2023. 389 с.

170. Деркач Ю. Активне слухання за методикою Батії Штраус. *Музичний керівник* : щомісячний спеціалізований журнал. 2017. № 8. С. 13–19.

171. Zylka K. Praktyczne wykorzystanie metody musiki w szkole podstawowej wedlung Batii Strauss. *Nauczyciel Szkola*. 2001. № 3–4. S. 194.

172. Цимбал К. О., Цимбал С. В. Цифрові музичні інструменти у професійній підготовці студентів-піаністів в університеті. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. № 61. С. 266–273.

173. Стеценко-Єршова І. Віртуальні музичні платформи та інтерактивні онлайн-концерти як інноваційні інструменти популяризації академічного вокального мистецтва. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2024. № 49. С. 156–161.

174. Кишакевич Б. Ю., Кишакевич С. В., Стець Г. В. Сучасні тенденції цифровізації музичної освіти. *Академічні візії*. 2024. № 27. С. 1–10.

175. Квест-технологія як ефективна форма організації освітньої діяльності дошкільника : методичний посібник / автор. кол. Запорізького ЗДО № 145. Запоріжжя, 2017. 86 с.

176. Федоришин В. І. Педагогічні засади розвитку творчих здібностей дітей засобами музики і хореографії. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2024. № 1 (92). С. 41–48.

177. Лісовська Т. А. Теорія і методика музичного виховання : навч.-метод. посіб. Миколаїв : вид-ць «Румянцева Г. В.», 2022. 330 с.

178. Ярошенко І. В. Logarithms as an innovative means of musical and corrective activities of preschool children. *Science in the modern word: innovations and challenges* : Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference (Toronto, Canada, February 20–22, 2025). Perfect Publishing, Toronto, Canada, 2025. P. 264–271.

179. Ярошенко І. В. Розвиток почуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні інновації: ідеї, реалізації, перспективи* : збірник наукових праць. 2024. № 3(94). С. 62–68.

180. Аніщенко Н. В., Ярошенко І. В. Роль логоритміки в музично-мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічні інновації: ідеї, реалізації, перспективи* : збірник наукових праць. 2021. № 2 (27). С. 44–52.

181. Сучасні підходи до діагностики і розвитку музичних здібностей дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку : навч. посіб. для студ. пед. спец. вищих навч. закл. / уклад.: Л. Г. Гавірілова [та ін.] ; 2-ге вид., випр. та доп. Слов'янськ : Підприємство Маторін Б. І., 2012. 137 с.

182. Назаренко М. Музично-ритмічне виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва. *Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 101. С. 216–223.

183. Сбітнєва Л. М. Методика музичного виховання : метод. рек. для студ. спец.«Музичне мистецтво (Художня культура)». Держ. закл. «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. 58 с.

184. Goodkin Doug. Play, Sing & Dance: An Introduction to Orff Schulwerk. London: Schott, 2002. 146 p.

185. Романюк І. Діагностика музичного розвитку старших дошкільників за допомогою дидактичних ігор та вправ. *Музичний керівник*. МЦФЕР, 2014. № 11. С. 4-10.

186. Науменко С. О. Особливості діагностики музичних здібностей дошкільників. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 10. С. 15-18.

187. Романюк І. Діагностика музичного розвитку старших дошкільників за допомогою дидактичних ігор та вправ. *Музичний керівник*. МЦФЕР, 2014. № 11. С. 4-10.

188. Ярошенко І. В. Особливості підготовки педагогів до музично-творчої діяльності дітей в закладах дошкільної освіти. *Обдаровані діти — скарб нації* : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції : (м. Київ, 8–11 грудня, 2020 р.). Київ, 2020. С.426–433.

ДОДАТКИ

Додаток А

Довідки впровадження

ГЛЕВАХІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «РОМАШКА»
ГЛЕВАХІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІвулиця Вокзальна 21б, смт Глеваха, 08631 Фастівський район, Київська область,
тел. 04571-3-86-31; E-mail: romashkadnz@gmail.com; Web: <http://romashkakidsdnz.jimdofree.com>;
Код ЄДРПОУ 20628628

від 05.09.2023 № 3

від _____ № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспірантки Інституту обдарованої дитини НАПН України**Ярошенко Інни Вікторівни**на тему: «Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей
старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання»
на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Довідкою засвідчуємо, що впродовж 2022-2023 навчального року на базі ЗДО «Ромашка» Глевахівської селищної ради Київської області проводилася науково-дослідна робота, під час якої Ярошенко Інною Вікторівною було впроваджено результати дисертаційного дослідження на тему: «Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання».

Ярошенко І. В. була розроблена та експериментально перевірена методична модель розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

У ході дослідження встановлено, що результати дозволяють істотно підвищити рівень розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання та можуть бути рекомендовані для впровадження у практику закладів дошкільної освіти України.

Директор

Лариса КОРОЛІК

**ГЛЕВАХІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «СТРУМОЧОК»
ГЛЕВАХІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

*вул. Освіти 5, селище Зелений Бір, Фастівський район, Київська область, 08635
тел. (093)021-53-13, e-mail: dnz-strumochok@ukr.net
Код ЄДРПОУ 26426297*

Від 13.08.2023 № 13

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспірантки Інституту обдарованої дитини НАПН України

Ярошенко Інни Вікторівни

на тему: «Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей
старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання»
на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Довідкою засвідчуємо, що впродовж 2022-2023 навчального року на базі ЗДО «Струмочок» Глевахівської селищної ради Київської області впроваджувалися матеріали дисертаційного дослідження Ярошенко Інни Вікторівни на тему: «Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання»

Під час педагогічного експерименту було підтверджено ефективність розробленої методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Валідність та репрезентативність отриманих результатів забезпечувалися теоретико-методологічною верифікацією вихідних положень, застосуванням методів, що відповідали меті та завданням дослідження, а також інтеграцією якісного та кількісного аналізу емпіричних даних.

Директор

Оксана КИЧИНСЬКА

**ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
«ЗІРОЧКА»
КОРСУНЬ – ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

провул. Олександра Олеся, 6, м. Корсунь-Шевченківський, Черкаський район, Черкаська область, 19402, E-mail: metodzirochka@ukr.net, код згідно ЄДРПОУ 36776847

від 24.02.2025 № 9

від _____ № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспірантки Інституту обдарованої дитини НАПН України

Ярошенко Інни Вікторівни

на тему: «Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання»

на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Впродовж 2022-2023 навчального року на базі ЗДО «Зілочка» Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаської області проводилася науково-дослідна робота, під час якої Ярошенко Інною Вікторівною було впроваджено результати дисертаційного дослідження на тему: «Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання».

В ході педагогічного експерименту було запропоновано та підтверджено ефективність спроектованої дисертанткою методичної моделі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання.

Надійність та вірогідність отриманих результатів дослідження забезпечувалась теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних положень; використанням методів, адекватних меті і завданням дослідження; поєднанням якісного та кількісного аналізу експериментальних даних.

Директор

Діана ПАНФІЛОВИЧ

Логоритмічні вправи та ігри

1. Ритмічна декламація.

1. Дитяча потішка «Панчику Дем'янчику», авторка тексту — Г. Мирослава.

Завдання: ритмічно продекламувати текст, чітко дотримуючись заданого ритмічного малюнку. Розмір 2/4.

Прóшу я папу́гу Прóшу ♪♪ | ♪. ♪|♪♪. |

Не лі́тати, де не прóшу. ♪♪ | ♪. ♪|♪♪. |

А папу́га мені: «Прóша ♪. ♪|♪♪ |♪♪. |

Прехорóша. Прехорóша!» ♪♪ | ♪ ♪|♪♪. |

2. Дитяча забавлянка «Про славних слоненяток», авторка тексту — Г. Лимар. Завдання: ритмічно продекламувати текст, чітко дотримуючись заданого ритмічного малюнку. Розмір 2/4.

Жи́ли собі на сві́ті ма́ленькі сло́ненятка. ♪|♪♪ | ♪ ♪|♪♪ | ♪

І слуха́лися ма́му, і слуха́лися та́тка. ♪|♪♪ | ♪ ♪|♪♪ | ♪

Лю́били у води́чці купа́тися у рі́чці. ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪

Лю́били слуха́ть спі́ви завзя́тих со́лов'їв. ♪|♪♪ | ♪ ♪|♪♪ | ♪.

А ще во́ни хоті́ли ско́ріше ви́ростати, ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪ ♪| ♪

Що́б шви́дше та́ту й ма́мі в усьо́му помага́ти. ♪|♪♪ | ♪ ♪|♪♪ | ♪

3. «Тук-тук» (декламування у поєднанні зі «звучними жестами»). Авторка тексту та ідеї — Н. Гуменюк. Виконати ритмічне декламування тексту, синхронно використовуючи «жести, що звучать». Розмір 2/4.

Тук-тук-тук-тук! Що́ за ди́вний зву́к? (♪ ♪| ♪ ♪|♪♪ | ♪ — *постукування по стегнах обома руками*)

Тук-тук-тук-тук! Мо́же дя́тла сту́к? (♪ ♪| ♪ ♪|♪♪ | ♪ — *постукування кулачками*)

Туру-туру-туру-ту! Це зозуленька в гайку. (♩♩|♩♩|♩♩|♩♩ — *клацання пальцями*)

Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку. (♩|♩.♩|♩.♩|♩.♩|♩ — *імітація кування зозулі*)

Енді-бренді, енді-трік (♩♩|♩♩ — *почергове тупотіння ногами*)

Скаче зайчик: скік та скік. (♩♩|♩♩ — *почергове тупотіння ногами*)

Скік, скік, скік, скік. Скік, скік, скік, скік. (♩♩|♩♩|♩♩|♩♩ — *тупання обома ногами*)

Фути-нути, фути-чок — це колючий їжачок. (♩♩|♩♩|♩♩|♩♩ — *ритмічне стискання та ростискання кистей рук*)

Пх-х, пх-х, пх-х, пх-х. (♩ ♩ | ♩ ♩ — *імітація пирхання їжака*).

Еники-беники, еники-ком (♩♩|♩♩|♩♩|♩ — *постукування по плечах*)

Йде ведмедик за медком. Туп-туп, туп-туп (♩♩|♩♩|♩♩|♩♩ — *переступання з ноги на ногу з перенесенням ваги тіла*)

Чау-чау, чау-тів, тут горобчик прилетів. (♩♩|♩♩|♩♩|♩♩ — *імітаційні рухи руками*)

Цвірінь-цвірінь, цвірінь-цвірінь (♩|♩.♩|♩.♩|♩.♩|♩ — *промовляння тексту*).

II. Ритмічні вправи в супроводі елементарних дитячих музичних інструментів (їх заміників) та «звучних жестів» (Body Percussion).

1. Ритмічна вправа з клавесами.

Мета: розвиток ритмічного слуху та відчуття ритму, координації рухів, творчих здібностей, уяви та концентрації дітей.

Обладнання: клавеси, які можна замінити дерев'яними ложками, китайськими паличками для їжі, олівцями або ручками (для більшої насиченості звуку варто обрати товстіші олівці/ручки).

Музичний супровід: фрагмент аудіо запису пісні «Шум». Текст — К. Павленко/народний, музика — Т. Шевченко/К. Павленко. Розмір 4/4.

Попередня робота: діти разом з батьками чи особами, які їх замінюють, прослухали вдома аудіозапис пісні та проаналізували її характер, темп, динаміку, ритмічну структуру, форму та емоційний зміст.

Найкраще цю вправу виконувати, сидячи на колінах на підлозі (п'ятки під сідницями). Однак, з огляду на особливості дистанційного навчання, за відсутності можливості налаштувати гаджет одночасно для демонстрації виконання та комфортного спостереження за екраном, допускається виконання вправи сидячи на стільці (спина рівна, ноги стоять на підлозі).

Музичний керівник демонструє клавеси та нагадує, як їх правильно тримати.

Під час вступу (2 такти) діти налаштовуються на виконання.

1-8 такти: на першу долю такту стукають по стегнах, на третю — над головою, схрещуючи при цьому клавеси (♩ ♩ || ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | // двічі).

9-16 такти: по чергово стукають по стегнах — права-ліва-права, ліва-права-ліва (♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | // двічі).

17-24 такти: схрещеними над головою клавесами відтворюють запропонований ритмічний малюнок (♩. ♩ ♩ | ♩. ♩ ♩ | ♩. ♩ ♩ | ♩. ♩ ♩ | // двічі).

25-32 такти: по чергово стукають по стегнах — права-ліва-права, ліва-права-ліва (♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | // двічі).

33-40 такти: схрещеними над головою клавесами відтворюють запропонований ритмічний малюнок (♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | // двічі).

41-48 такти: діти імпровізують.

Примітка: хто виконує вправу сидячи на підлозі, стукає не по стегнах, а безпосередньо по ній.

2. Вправа «Веселий дощик».

Мета: розвиток відчуття ритму, координації рухів та творчого мислення.

Обладнання: хроматичний металофон у музичного керівника; у дітей клавеси, маракаси, барабан, музичний трикутник. Клавеси можна замінити олівцями, маракаси — пляшечкою чи баночкою (з-під йогурта, соку тощо),

наповненою будь-якою крупою, бубон — металевою банкою з-під кави, заповненою квасолею, музичний трикутник — металевою кришкою від каструлі та ложкою.

Музичний супровід: пісня «Кап кап». Текст та музика Наталії Май. Тональність — Es-dur. Розмір 4/4.

Попередня робота: діти разом з батьками чи особами, які їх замінюють, прослухали вдома аудіозапис пісні та проаналізували її характер, темп, динаміку, ритмічну структуру, форму та емоційний зміст.

Опис вправи.

Діти зручно сидять на своїх робочих місцях із заздалегідь обраними музичним інструментами чи їх замінниками.

Вступ (8 тактів). Музичний керівник відтворює ритмічний малюнок на металофоні, граючи на основних звуках головних ступенів ладу (es, as, b), діти плескають ритм в долоні. ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ // двічі.

Перший куплет (8 тактів). Музичний керівник, діти з клавесами, та музичними трикутниками чи їх замінниками відтворюють наступний ритмічний малюнок: ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ // двічі. Діти з маракасами та бубнами (їх замінниками) «грають» восьмі тривалості ♩ ♩ | ♩ ♩.

Приспів (8 тактів). Всі учасники відтворюють однаковий ритм: ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ // двічі.

Перегра (8 тактів). Діти імпровізують, використовуючи музичні інструменти (їх замінники) чи/та «звучні жести» за вибором.

Другий куплет (8 тактів). Музичний керівник та діти, які грали на маракасах і музичних трикутниках (їх замінниках) клацають пальцями. Діти з клавесами та бубнами (їх замінниками) використовують удари інструментами по стегнах. Всі разом відтворюють наступний ритмічний малюнок: ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ // двічі.

Приспів (8 тактів). Всі учасники відтворюють однаковий ритм, граючи на інструментах (їх замінниках): ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ ♩ // двічі.

Перегра (8 тактів). Діти імпровізують, використовуючи музичні інструменти (їх замітники) чи/та «звучні жести» за вибором.

Приспів (перші вісім тактів). Всі учасники відтворюють однаковий ритм, граючи на інструментах (їх заміниках): ♪♪♪♪ | ♪♪♪♪ | ♪♪♪♪ | ♪♪♪♪ | // двічі, наступні вісім тактів цей ритмічний малюнок плескають в долоні.

Перегра (8 тактів). Всі учасники підспівують текст «Кап кап кап».

III. Ігроритміка.

1. «Музичні образи». Гра імпровізаційно-творчого характеру.

Мета: розвиток творчої уяви, імпровізації, емоційної виразності, музичного слуху та координації рухів.

Обладнання: хустинки, шалики, стрічки, шматочки тканини тощо.

Музичний супровід: аудіозаписи музичних творів, різних за жанром, характером, динамікою та темпом, з текстом та без. Наприклад: вальс «Казки віденського лісу» (муз. Й. Штрауса); «Вальс сніжинок» (авторка тексту І. Стахміч, автор музики невідомий); «Запорозький марш» (муз. Є. Адамцевича); «Макарена українською» (@РуханкаКОКО); «Шторм» (муз. А. Вівальді в сучасній обробці), «В печері гірського короля» (муз. Е. Гріга) тощо.

Діти самостійно обирають своє місце положення під час виконання вправи: сидючи на своєму робочому місці чи стоячи поруч, але обов'язково залишаючись в полі зору камери, з метою забезпечення зворотного зв'язку.

Музичний керівник пропонує дітям прослухати музичний твір із заплющеними очима та спробувати уявити образи, які викликає музика, що звучить. Під час прослуховування дошкільники можуть невимушено імпровізувати рухами (з обладнанням та без), передаючи свої відчуття та образи. Педагог не дає жодних вказівок, дозволяючи старшим дошкільникам вільно виражати себе. Після занурення у світ музичних звуків, дітям пропонується поділитися своїми емоційними враженнями від прослуханого твору (за бажанням). Важливо, щоб дошкільники не просто описали свої відчуття, а й проаналізували ритмічну структуру, темп та динаміку музичного твору,

обґрунтували власні рухи, визначили їх спонтанність чи усвідомленість, виявили чинники, які вплинули на їх вибір.

Гра повторюється, але з іншими музичними фрагментами, щоб діти могли самостійно, без сторонніх навіювань, дослідити різні музичні образи.

2. «Ритми літа». Танцювальна вправа.

Мета: формування відчуття ритму та музикальності; вдосконалення координації рухів; розвиток здатності до рухової експресії; стимулювання творчої діяльності.

Музичний супровід: аудіозапис пісні «Літо» у виконанні І. Яворського (автори тексту та музики невідомі). Розмір 4/4.

Для виконання танцювальних вправ діти обирають місце, де вони можуть вільно рухатися, перебуваючи в полі зору камери для забезпечення зворотного зв'язку з педагогом та однолітками.

Попередня робота: діти разом з батьками чи особами, які їх замінюють, прослухали вдома аудіозапис пісні та проаналізували її характер, темп, динаміку, ритмічну структуру, форму та емоційний зміст.

Основна стійка — ноги в шостій позиції, руки на поясі (долоні стиснуті в кулачки).

Вступ: *«пружинка» з одночасним поворотом тулуба праворуч, ліворуч.*

І куплет.

Літо, літо — починаючи з правої руки по черзі підніміть руки догори (на першу та третю долю такту),

Тепле літо — з піднятими над головою руками зробить ритмічні нахили корпусу праворуч і ліворуч одночасно з «пружинкою» (на кожну долю такту).

Всюди земля — руки зі стиснутими кулачками поверніть на пояс, починаючи з правої (на першу та третю долю такту),

Буйно квітне — підскок на місці (на кожну долю такту).

Купаються зорі — на першу долю такту поставте праву ногу назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,

В джерельній водиці — починаючи з правої ного виконайте три притупи на 1,2,3 долі такту.

Дозрівають в лісі — на першу долю такту поставте ліву ногу назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,

Медові суниці — починаючи з правої ноги виконайте три притупи на 1,2,3 долі такту.

Приспів:

Ой, літо-літо — на перші дві долі такту виконайте два бокових галопа праворуч, на третю виставте ліву ногу вперед на носок.

Одяглося в квіти — виконайте два бокових галопа ліворуч на перші дві доолі такту, на третю виставте праву ногу вперед на носок.

Білі та барвисті, ще й з ягід намисто — виконайте «пружинку» на кожну долю такту.

Бавляться у квітах — на перші дві долі такту виконайте два бокових галопа праворуч, на третю виставте ліву ногу вперед на носок.

Щодня малі діти — виконайте два бокових галопа ліворуч на перші дві долі такту, на третю виставте праву ногу вперед на носок.

Віночки сплітають та й пісень співають — виконайте «пружинку» на кожну долю такту.

Перегра. Виконайте оплески по квадрату:

1-й такт — на перші дві долі оплески вгорі праворуч, на 3,4 оплески вгорі ліворуч.

2-й такт — на перші дві долі оплески внизу праворуч, на 3,4 оплески внизу ліворуч.

3-й такт — на перші дві долі оплески вгорі праворуч, на 3,4 оплески вгорі ліворуч.

4-й такт — на перші дві долі оплески внизу праворуч, на 3,4 оплески внизу ліворуч.

II куплет.

Літо сонцем зігріває — на першу долю такту зробить випад праворуч з перенесенням ваги тіла на праву ногу, водночас ліву ногу виверніть на п'ятку, на другу долю поверніться в основну стійку; на третю долю — випад ліворуч з перенесенням ваги тіла на ліву ногу, водночас праву ногу виверніть на п'ятку, на четверту долю поверніться в основну стійку.

Ягідками пригощає — *повторіть рухи попереднього такту.*

Варять із вишень компоти — *на першу долю такту поставте праву ногу
назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,*

Малинові киселі — починаючи з правої ноги виконайте три притупи на 1,2,3 долі такту.

Така в літа вже робота — *на першу долю такту поставте ліву ногу назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,*

Догоджати дітвора — починаючи з правої ноги виконайте три притупи на 1,2,3 долі такту.

Приспів: *вільна імпровізація дітей.*

Перегра: *виконайте оплески по квадрату.*

IV. Казка-шумівка.

1. «Таємниці лісової галявини» (текст казки згенерований за допомогою ШІ).

На лісовій галявині, де завжди панував спокій, одного разу зібралися лісові мешканці (*діти плескають в долоні, відтворюючи наступний ритмічний малюнок*: 2/4 ♩|♩| | ♩|♩|♩| | ♩|♩|♩| | ♩|♩|♩|). Вітер ледь колихав верхівки дерев, а листя тихо шепотіло (шурхіт паперу восьми тривалостями). Пташки весело співали свої пісні, наповнюючи галявину мелодійними звуками (*грають на дзвіночках або відтворюють ритм за допомогою олівця в пустій склянці*: 2/4 ♩| ♩| | ♩|♩|♩| | ♩|♩|♩| | ♩|♩|♩|). Раптом подув сильний вітер, і дерева зашуміли гучніше (діти грають на сопілках або в «пляшечковому оркестрі» — *дують в порожні пластикові пляшки*: 2/4 ♩|♩|♩|♩|♩| | ♩| | ♩|♩|♩|♩|♩|♩|). Аж ось з'явився

працьовитий дятел і почав стукати по корі дерева, шукаючи смачних жучків (відтворюють ритм на клавесних або за допомогою олівців чи китайських паличок для їжі: $2/4$ ♪♪ | ♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪ |). Над квітами кружляли бджілки, збираючи солодкий нектар (шелест целофану восьмими тривалостями). Лісова галявина ожила, наповнившись різноманітними звуками (гліссандо на ксилофонах або склянках, нерівномірно наповнених водою, зафарбованою в різні кольори, половинними тривалостями, 4 рази).

2. У пошуках чарівної палички. (текст казки згенерований за допомогою ІІІ).

Жила-була Фея Мелодія, яка мала чарівний музичний сад (рівномірне стукотіння олівцем у пустій склянці). У цьому саду росли квіти, що співали (вокалізація звуку «м-м-м» із закритим ротом на мелодію приспіву пісні В. Лисенка «Ми маленькі квіточки» в *C-dur*), дерева, що танцювали, і навіть камінці, що дзвеніли. Одного разу зла чаклунка Дисонансія вирішила затьмарити музичний сад і вкрала чарівну паличку Феї Мелодії (гра олівцем на коробці з-під цукерок: $3/4$ ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪ |).

Фея Мелодія зажурилася, але вирішила вирушити на пошуки палички. Вона полетіла до лісу, де жили лісові ельфи (булькотіння води в склянці коктейльною трубочкою). Ельфи грали на своїх маленьких флейтах і співали веселі пісні («пляшечковий оркестр»: $3/4$ ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪ |). Вони розповіли Феї, що бачили, як чаклунка Дисонансія пролітала над лісом, прямуючи до темної печери (відтворення ритму з використанням сміттєвого пакету: $4/4$ ♪ ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪♪ | ♪ |). Фея Мелодія полетіла до темної печери, де жила чаклунка Дисонансія. У печері було темно і страшно, але Фея не злякалася. Вона почула, як чаклунка грає на чарівній паличці, створюючи неприємні звуки (відтворення ритмічного малюнку правою рукою по робочому столу $3/4$, 8 тактів). Фея Мелодія підкралася до чаклунки і почала співати чарівну пісню (гліссандо на склянках, нерівномірно наповнених водою, зафарбованою в різні кольори, половинними тривалостями, 4 рази). Її голос був таким ніжним і

мелодійним, що чаклунка не могла встояти. Вона віддала чарівну паличку Феї Мелодії і зникла (*гра олівцем на коробці з-під цукерок*: $\frac{3}{4}$).

Фея Мелодія повернулася до свого музичного саду і змахнула чарівною паличкою. Усі квіти, дерева і камінці знову почали співати і танцювати (*вокалізація звуку «м-м-м» із закритим ротом на мелодію приспіву пісні В. Лисенка «Ми маленькі квіточки» в C-dur*). Музичний сад знову засяяв яскравими фарбами і наповнився чудовими звуками (*булькотіння води в склянці коктейльною трубочкою*).

V. Активне слухання музики за методикою Батті Штраус у в умовах дистанційного навчання — це можливість перетворити звичайне прослуховування на захоплюючу подорож у світ звуків. Педагог створює віртуальний простір, де музика стає живим образом, а діти — активними учасниками процесу. Наприклад, звучить фрагмент третього концерту «Осінь» з циклу «Пори року» А. Вівальді. Музичний керівник не просто вмикає аудіозапис, а створює справжню віртуальну подорож у світ осінніх пейзажів. Він демонструє відеоролик, який змальовує барвисті осінні ліси, золоті поля, тихі озера, вкриті туманом, та похмурі дощові дні. І віртуальний ліс оживає: шелест листя, що зривається з дерев та кружляє у повітрі, шум вітру, що гойдає гілки, та стукіт дощу, що барабанить по опалому листю. Золоті та багряні листки зриваються з дерев, танцюючи в повітрі, та повільно опускаються на землю, створюючи барвистий килим. Вітер завиває, розгойдуючи дерева, а краплі дощу створюють ритмічний стукіт, наповнюючи ліс осінньою меланхолією. Діти, спостерігаючи за відео та слухаючи музику, поринають у світ осінніх образів, їхні тіла оживають у танці, відображаючи почуті звуки, та побачені краєвиди: руки плавно опускаються, як листя, тіла згинаються під поривами вітру, а ноги відбивають ритм дощу. Після музичної подорожі діти діляться враженнями, описують образи та рухи, аналізують, як музика вплинула на їхні відчуття. А потім вони створюють власні малюнки, що відображають їхні емоції та образи, викликані музикою.

Анкета для вихователів закладів дошкільної освіти

Шановні колеги!

Просимо взяти участь у дослідженні,

*спрямованому на вивчення актуальних питань розвитку музичних здібностей
дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.*

*Ваші відповіді на запропоновані запитання є надзвичайно цінними для отримання
об'єктивної інформації та визначення подальших напрямів розвитку дітей*

1. Як Ви оцінюєте ефективність освітньо-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку в дистанційному форматі щодо розвитку їхніх музичних здібностей? Аргументуйте, будь ласка, Вашу позицію.

2. Які форми музичного виховання, спрямовані на розвиток музикальності та музичних здібностей дітей, Ви вважаєте найбільш результативними в умовах дистанційного навчання?

3. Просимо оцінити Вашу роль у процесі розвитку музичних здібностей вихованців під час дистанційного навчання, обравши один із запропонованих варіантів:

- активна участь та ініціативність
- забезпечення достатнього рівня підтримки та супроводу
- діяльність у межах виконання професійних обов'язків

4. Як Ви оцінюєте свої знання та практичні навички щодо використання різноманітних методів і прийомів для розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку?

- володію достатніми знаннями та вміннями для ефективної роботи в цьому напрямку
- моїх знань та вмінь недостатньо для повноцінного розвитку відчуття ритму у дітей
- маю незначні знання та практично не володію методикою розвитку відчуття ритму у дошкільників

5. Чи приділяється у Вашій практиці увага розвитку у дітей відчуття метру, ритму, темпу під час різних видів діяльності в умовах дистанційного навчання? Якщо так, конкретизуйте, в яких саме видах діяльності (мовленнєвій, руховій, музично-ритмічній тощо).

6. На Вашу думку, чи є засоби логоритміки дієвим потенціалом розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку? Обґрунтуйте відповідь.

7. Оцініть, будь ласка, власний рівень готовності до застосування інструментарію дистанційної освіти, враховуючи такі аспекти, як теоретична обізнаність, практичні навички, технічна компетентність та психологічна адаптованість. Аргументуйте Вашу оцінку.

*Щиро дякуємо за Вашу співпрацю
та вагомий внесок у проведення даного дослідження!*

Запитання

для інтерв'ю з музичними керівниками ЗДО щодо розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку

1. Ваша освіта та фах за дипломом?
2. Стаж роботи на посаді музичного керівника ЗДО?

Блок 1: Методологічна та технологічна компетентність

1. Якими спеціалізованими методиками з музичного виховання дітей дошкільного віку Ви володієте?

2. Яким технологіям (традиційним чи інноваційним) у музичному вихованні дітей дошкільного віку надаєте перевагу?

3. Чи використовуєте в своїй педагогічній діяльності позитивні здобутки сучасних педагогів-інноваторів в галузі музичного виховання дітей дошкільного віку?

4. Як Ви можете оцінити власний рівень обізнаності щодо використання засобів логоритміки на музичних заняттях та під час індивідуальної взаємодії з дітьми дошкільного віку?

5. Які елементи логоритміки для Вас є найбільш прийнятними для використання у власній практиці, в тому числі й в умовах дистанційного навчання?

6. Чи вважаєте Ви реалізованим свій педагогічний потенціал щодо застосування сучасних технологій та систем музичного розвитку дошкільників? Обґрунтуйте відповідь

Блок 2. Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу

1. Чи забезпечений Ваш ЗДО усіма необхідними дитячими музичними інструментами та матеріалом для виготовлення музично-дидактичних ігор?

2. Чи наявні у Вашому ЗДО технічні засоби, необхідні для повноцінного навчання під час дистанційної взаємодії з вихованцями?

3. Чи ведеться у Вашому ЗДО системна робота по виготовленню саморобних дитячих шумових інструментів?

Блок 3: Організація та забезпечення навчально-методичними матеріалами

1. Звідки Ви добираєте необхідний методичний та музичний матеріал для освітнього процесу?

2. Чи наявні у Вас теки з музично-ритмічного виховання дітей старшого дошкільного віку? Як часто Ви поповнюєте їх дидактичним та музичним матеріалом?

Блок 4: Загальні підходи до музичного розвитку та місця ритму в ньому

1. Як Ви розумієте поняття «відчуття ритму» у дітей старшого дошкільного віку? Які, на Вашу думку, основні показники розвиненого відчуття ритму у цьому віці?

2. Яке місце, на Вашу думку, займає розвиток відчуття ритму в загальному процесі музичного виховання дошкільників? Чому Ви вважаєте це важливим?

3. Які основні завдання Ви ставите перед собою у роботі з розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку?

4. Які методи та прийоми Ви найчастіше використовуєте для розвитку відчуття ритму у своїй практиці? Чим зумовлений вибір?

5. Чи вважаєте Ви, що існують якісь особливості у розвитку відчуття ритму саме у дітей старшого дошкільного віку, які необхідно враховувати у своїй роботі?

Блок 5: Методичні особливості роботи з розвитку відчуття ритму

1. Як Ви плануєте роботу з розвитку відчуття ритму у своєму перспективному плані? Чи виділяєте окремі заняття або елементи в межах інших занять?

2. Яким чином Ви добираєте музичний репертуар для розвитку відчуття ритму? На які критерії звертаєте увагу (темп, ритмічний малюнок, жанр тощо)?

3. Як Ви використовуєте елементи логоритміки у своїй роботі з розвитку відчуття ритму? Наведіть, будь ласка, приклади конкретних вправ або ігор.

4. Які дидактичні матеріали та наочність Ви використовуєте для розвитку відчуття ритму (музичні інструменти, картки з ритмами тощо)?

5. Як Ви організовуєте індивідуальний підхід до дітей з різним рівнем розвитку відчуття ритму?

6. Які ігрові методи та прийоми Ви вважаєте найбільш ефективними для зацікавлення дітей ритмічною діяльністю? Наведіть приклади.

7. Чи заохочуєте Ви дітей до самостійних ритмічних імпровізацій? Якщо так, яким чином?

Блок 6: Оцінка та аналіз результатів

1. Як Ви оцінюєте рівень розвитку відчуття ритму у своїх вихованців? Які методи діагностики Ви використовуєте (спостереження, виконання ритмічних завдань тощо)?

2. Чи відстежуєте Ви динаміку розвитку відчуття ритму у дітей протягом навчального року? Яким чином?

3. Які труднощі найчастіше виникають у Вас у процесі розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку? Як Ви їх долаєте?

4. Чи вважаєте Ви, що дистанційний формат занять впливає на ефективність роботи з розвитку відчуття ритму? Якщо так, то яким чином?

5. Які адаптації Ви вносите у свою роботу в синхронному та асинхронному форматах?

Блок 7: Професійний розвиток

1. Чи цікавитеся Ви новими методиками та підходами до розвитку відчуття ритму у дошкільників? З яких джерел Ви отримуєте нову інформацію?

2. Чи обмінюєтеся Ви досвідом з колегами щодо розвитку відчуття ритму? Які форми співпраці вважаєте найбільш корисними?

3. Що, на Вашу думку, є найважливішим для успішного розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку?

Додаткові питання (за необхідності):

1. Чи співпрацюєте Ви з батьками чи особами, які їх замінюють, щодо розвитку музичних здібностей дітей, зокрема відчуття ритму? Якщо так, то в яких формах?

2. Які Ваші побажання або рекомендації щодо вдосконалення методики розвитку відчуття ритму у дошкільників?

**Бланк спостереження за діяльністю музичного керівника
під час дистанційних занять**

Дата спостереження: _____

Час спостереження: _____

Музичний керівник: _____

Заклад дошкільної освіти: _____

Вікова група: _____

Тема заняття (за планом): _____

Кількість дітей (присутніх онлайн): _____

Спостерігач: _____

Мета спостереження: Виявлення методичних підходів музичного керівника під час проведення занять з музичного виховання в умовах дистанційного навчання, зокрема щодо розвитку відчуття ритму (якщо це є метою заняття).

Критерії спостереження:

I. Організація та структура заняття

№ з/п	Критерій	Так	Ні	Частково	Примітка
1	Чітко оголошено тему та мету заняття (для дітей)				
2	Тема, мета та зміст заняття відповідають віку дітей				
3	Заняття має логічну структуру (вступна, основна та заключна частини)				
4	Темп заняття відповідає віковим особливостям дітей				
5	Педагог дотримується умов Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів				
6	Раціонально та ефективно використовується час				
7	Є зміна видів діяльності для підтримання уваги дітей				
8	Використовується різноманітна атрибутика та елементарні музичні дитячі інструменти, в тому числі й саморобні				

9	Музичний керівник підтримує позитивний емоційний фон під час заняття				
10	Надаються чіткі та зрозумілі інструкції для виконання завдань				
11	Педагог забезпечує зворотний зв'язок з дітьми (вербальний, невербальний)				
12	Присутня взаємодія та узгодженість діяльності усіх учасників освітнього процесу				

2.Методи та прийоми роботи

№ з/п	Критерій	Так	Ні	Частково	Примітка
1	Використовуються різноманітні методи навчання (наочний, словесний, практичний)				
2	Застосовуються ігрові методи та прийоми				
3	Застосовані методи та прийоми доцільні та відповідають віку дітей, виду заняття, формату дистанційної взаємодії (синхронному, асинхронному)				
4	Враховуються індивідуальні особливості дітей (за можливості в онлайн форматі)				
5	Стимулюється музична активність дітей (спів, рухи під музику, гра на дитячих інструментах - якщо є змога)				
6	Використовуються технічні можливості онлайн платформи (демонстрація матеріалів, відео, аудіо тощо)				

3.Розвиток відчуття ритму

№ з/п	Критерій	Так	Ні	Частково	Примітка
1	На занятті використовуються вправи/ігри, спрямовані на розвиток відчуття ритму				
2	Музичний матеріал, що використовується, сприяє розвитку відчуття ритму				
3	Педагог демонструє ритмічні малюнки (плескання, простукування тощо)				

4	Використовує ритмічні картки дошкільника				
5	Дітям пропонується відтворювати ритмічні малюнки				
6	Використовуються елементи логоритміки для розвитку відчуття ритму				
7	Музичний керівник заохочує дітей до ритмічної імпровізації				
8	Завдання з розвитку ритму подаються відповідно до вікових особливостей та рівня підготовки дітей				

4. Технічні засоби:

№ з/п	Критерій	Так	Ні	Частково	Примітка
1	Музичний керівник вміло володіє необхідними технічними засобами навчання				
2	Ефективно використовується демонстрація екрану для показу наочних матеріалів (ритмічних партитур, карток тощо)				
3	Якісно використовується аудіосупровід (чіткість звуку, доречність музики)				
4	Ефективно використовуються відеоматеріали (відеоуроки, приклади виконання завдань тощо)				
5	Застосовуються можливості інтерактивної дошки або інших онлайн інструментів для взаємодії з дітьми				
6	Музичний керівник демонструє власні дії (гра на інструменті, ритмічні рухи) чітко та зрозуміло				
7	Технічні засоби використовуються доцільно та сприяють досягненню мети заняття				
8	Під час використання технічних засобів не виникає значних технічних проблем, що відволікають дітей				

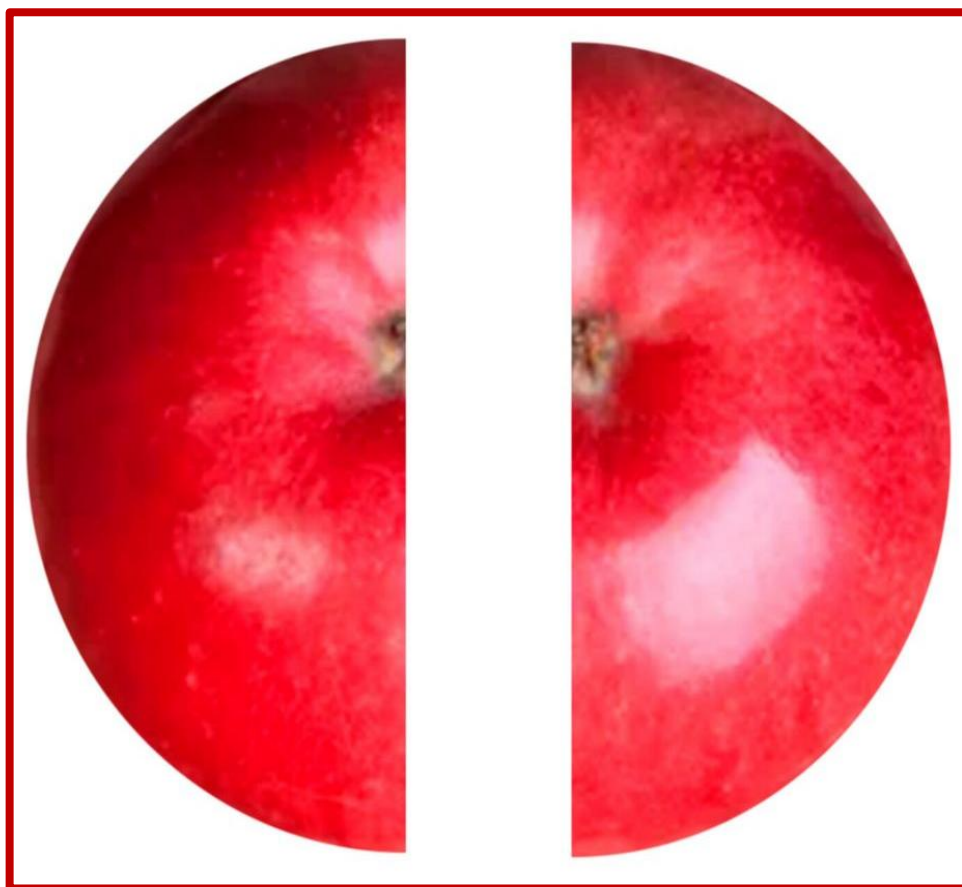
«Музичні яблука»

Мета: розвивати ритмічне чуття дітей старшого дошкільного віку.

Обладнання: картки із зображенням 4 яблук, поділених на різну кількість частин (перше яблуко поділене навпіл; друге поділене на три рівні частини; третє – поділене навпіл, при цьому одна з його половин поділена на дві рівні частини; четверте поділене навпіл, в той час, як одна з його половин поділена на три рівні частини).

Методика проведення гри: відповідно до ритмічного малюнка, зображеного на картці (яблука, поділеного на частини), дітям необхідно проплескати, проспівати чи протупотіти відповідний ритм.

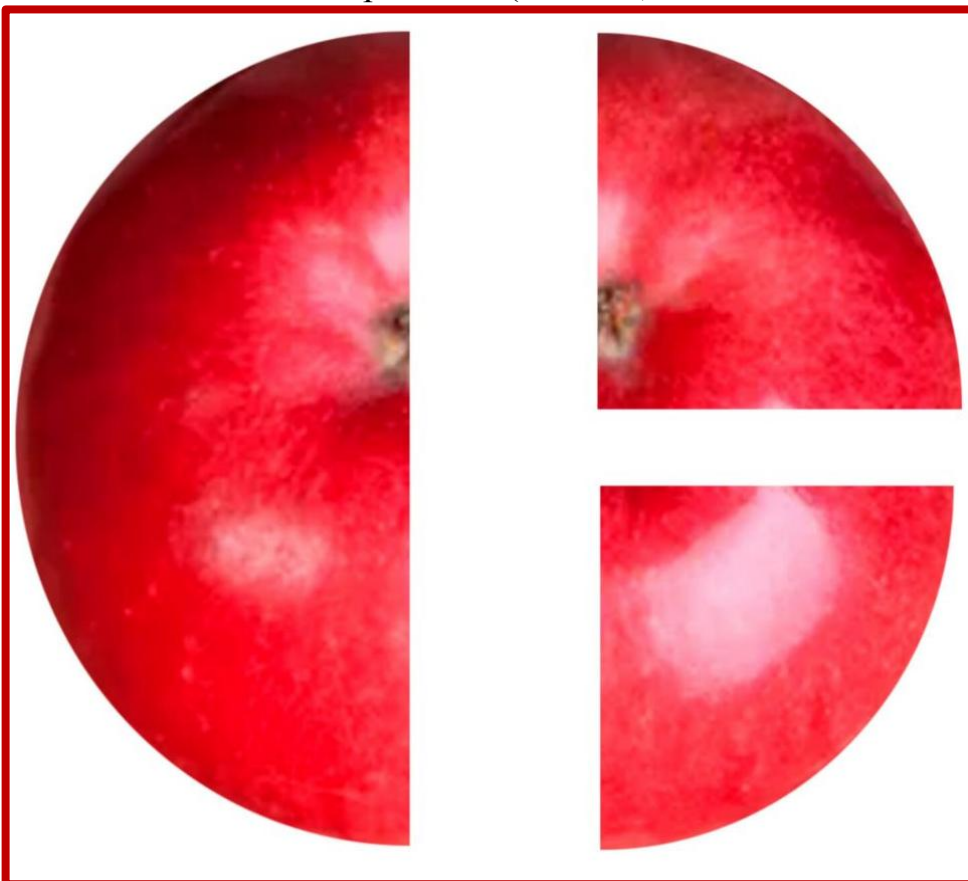
Картка №1 (2/4. JJ)

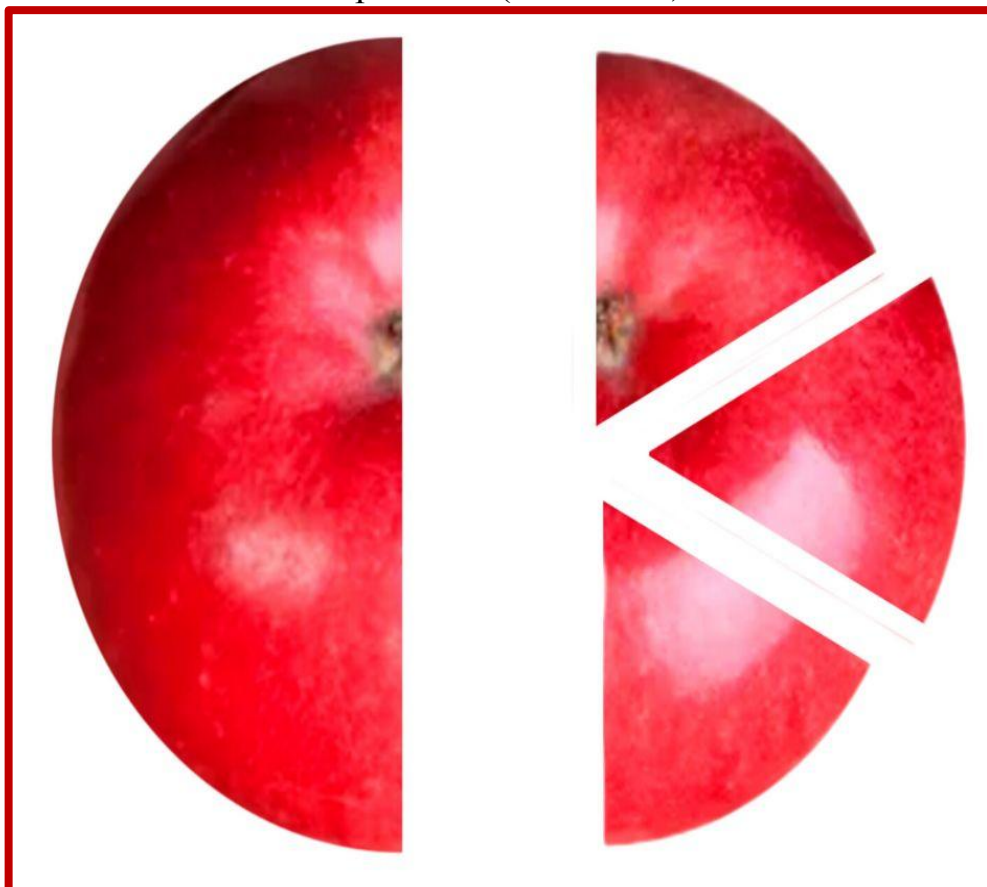
Картка №2 (3/4. ♩ ♩ ♩)

Картка №3 (2/4. ♩ ♩)

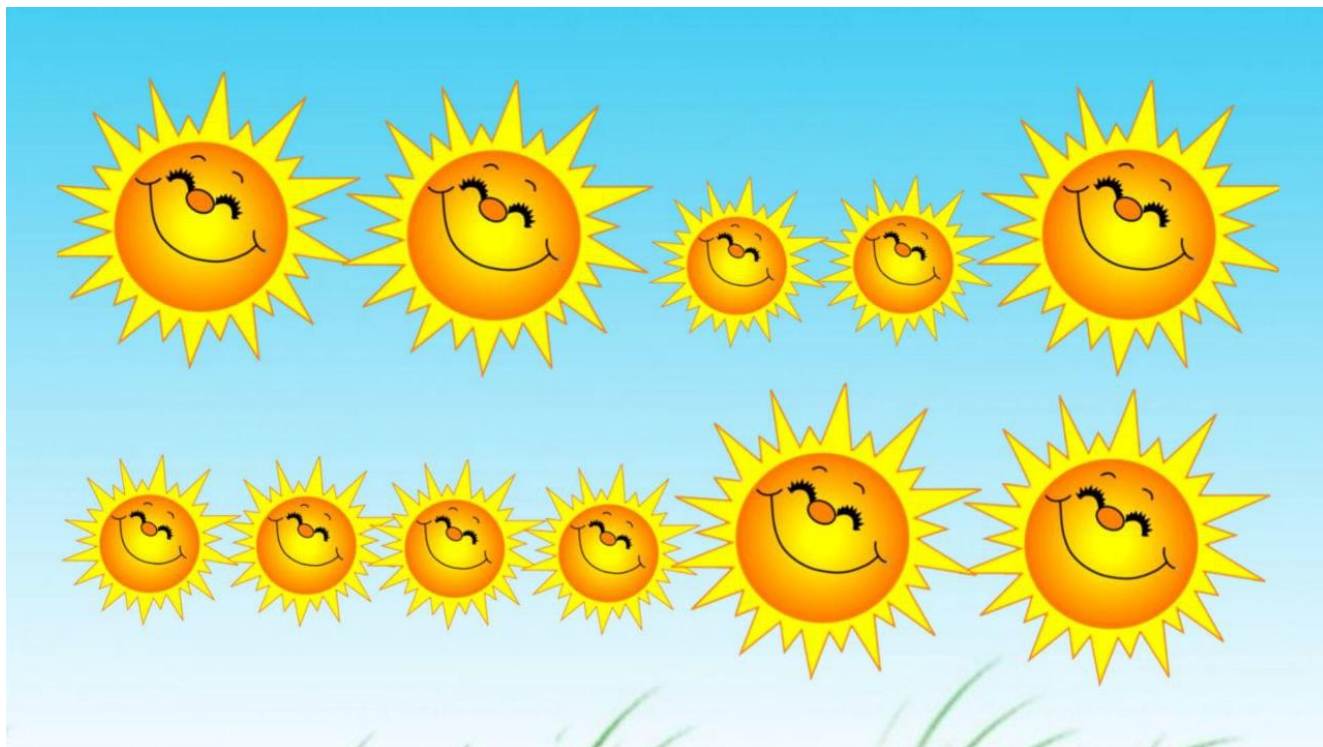

Картка №4 (6/8. ♩. ♪♪♪)

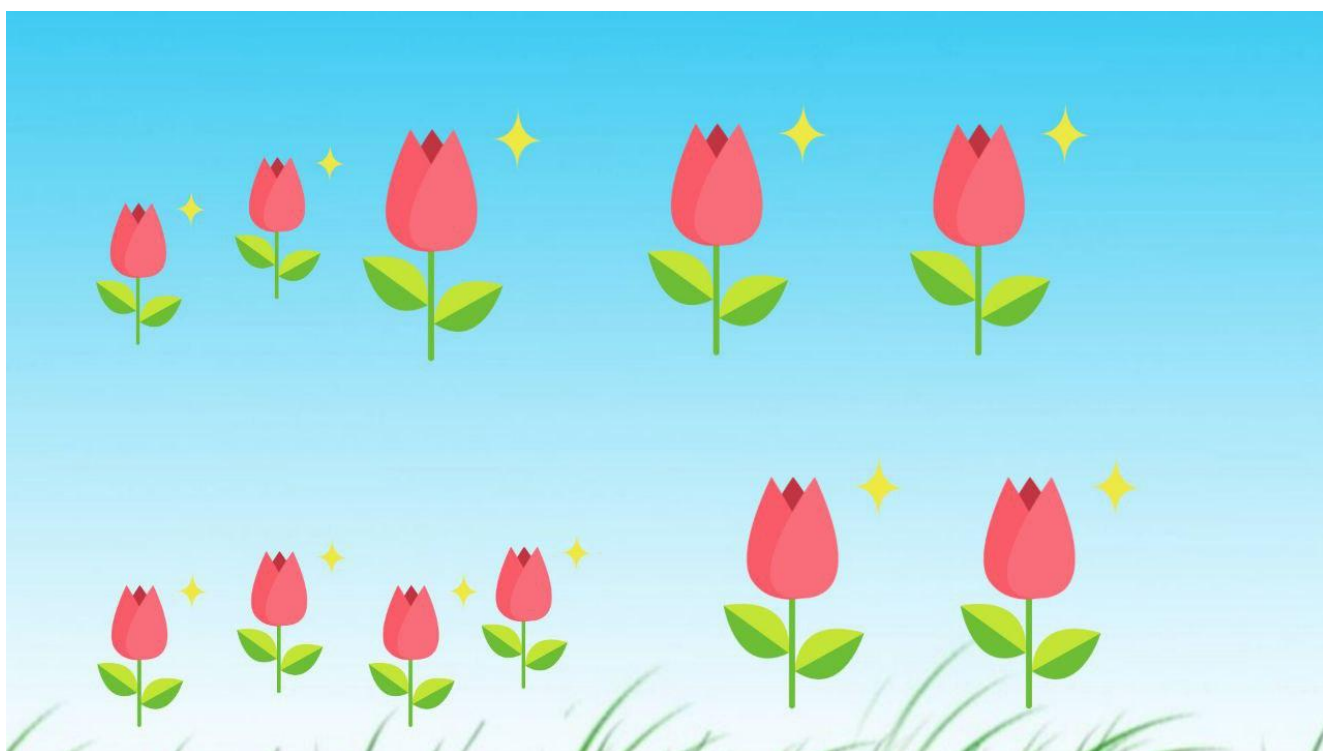

Ритмічні картки дошкільника

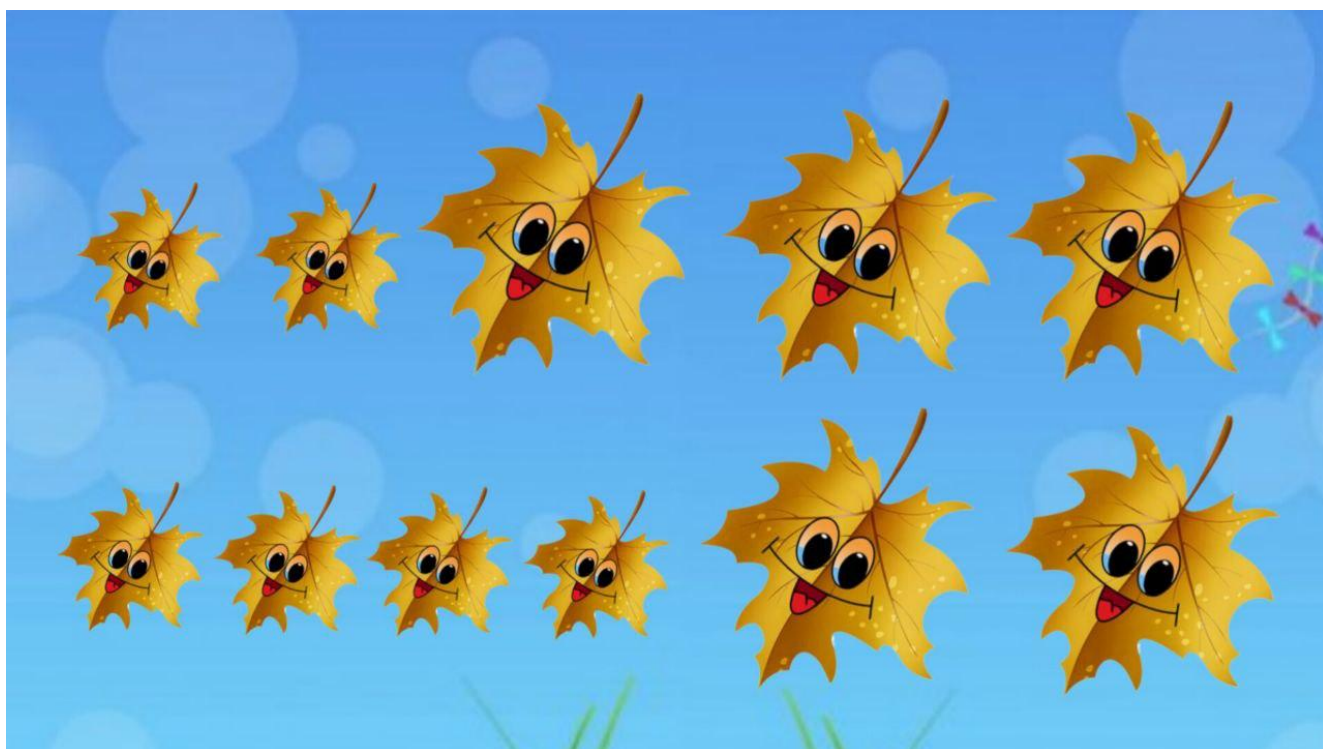
Картка №1 (2/4 ♪♪ | ♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪ |)

Картка №2 (2/4 ♪♪ | ♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪ |)

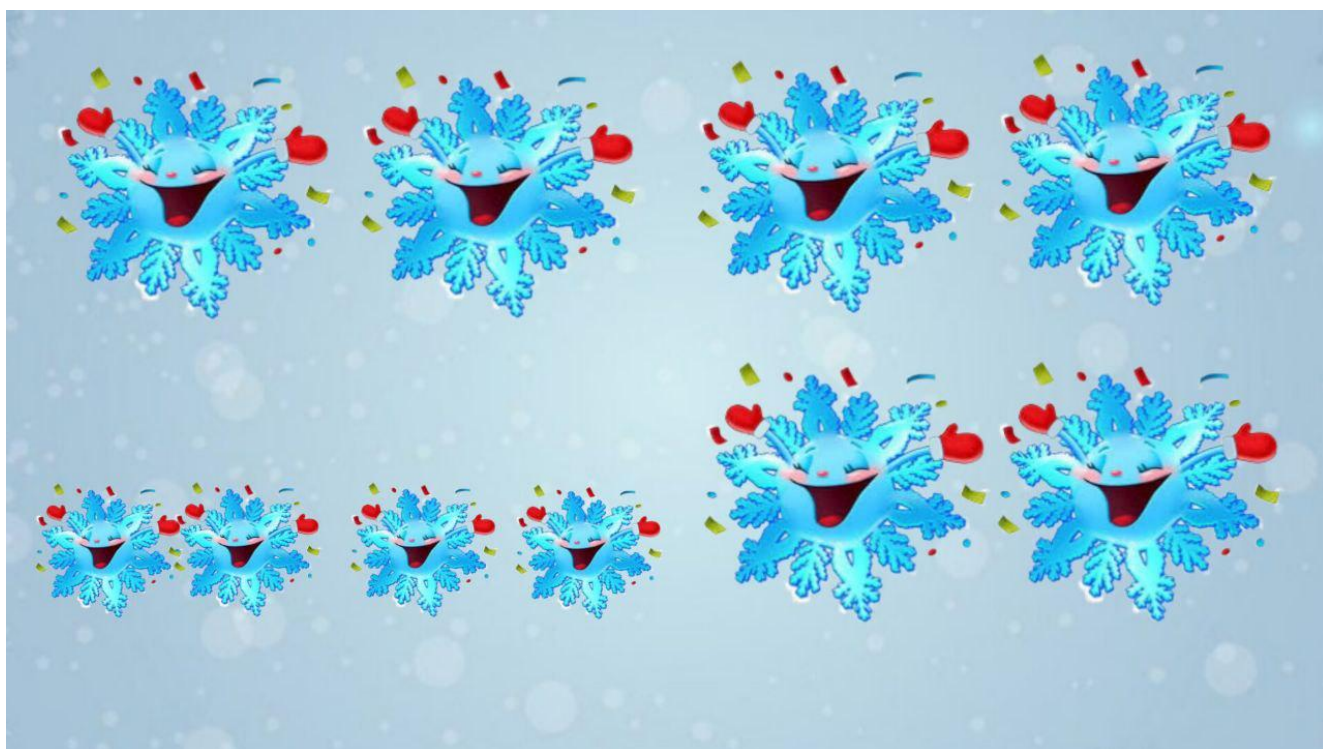
Картка №3 (2/4 $\text{♪♪} \mid \text{♪♪} \mid \text{♪♪♪♪} \mid \text{♪♪} \mid$)

Картка №4 (2/4 $\text{♪♪} \mid \text{♪♪} \mid \text{♪♪♪♪} \mid \text{♪♪} \mid$)

Картка №5 (2/4 ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ |)

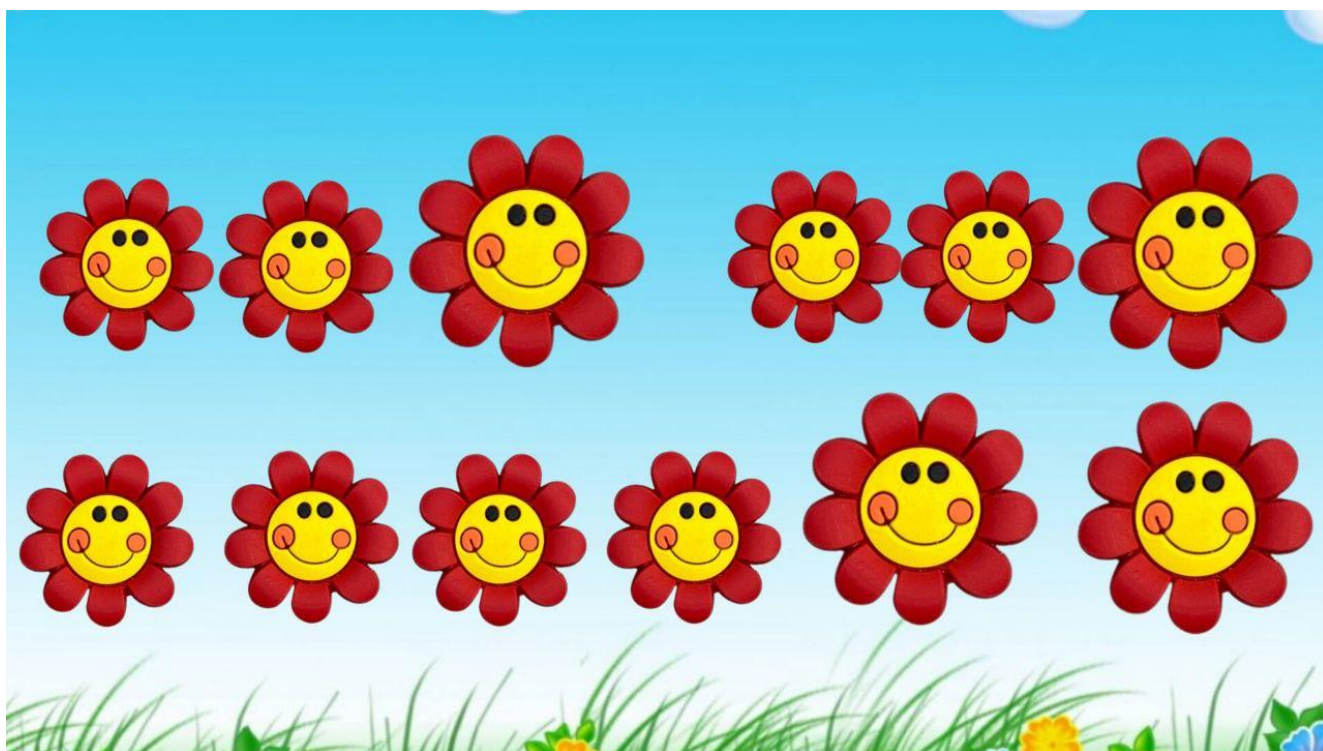
Картка №6 (2/4 ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ |)

Картка №7 (2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ |)

Картка №8 (2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ |)

Ритмічні класики

Рухлива гра, яка поєднує елементи класичної дитячої гри «класики» зі спеціальними логоритмічними завданнями.

Мета: розвиток відчуття ритму; покращення координації рухів; розвиток уваги та пам'яті; активізація мовлення; розвиток музичного слуху; створення позитивного емоційного настрою.

Опис гри:

Попередня робота. На підлозі розмічається поле для гри в класики. Зазвичай це ряд квадратів (кількість може варіюватися), які можуть бути пронумеровані або мати інші позначення.

Кожен квадрат або певна їх комбінація асоціюється з певним ритмічним завданням. Ці завдання можуть бути простими (один плеск, два плески тощо) або складнішими (комбінації плескань чи тупотінь у певному порядку з промовлянням тексту).

Ритмічні завдання можуть бути візуалізовані символами, зображеннями й таке інше. Може використовуватися музичний супровід з чітким ритмом, який слугує орієнтиром для виконання завдань.

Хід гри. Дитина кидає камінчик або інший невеликий предмет на перший квадрат; стрибає по квадратах однією або двома ногами (за правилами класиків), промовляючи та проплескуючи відповідний ритм, коли потрапляє на певний квадрат.

Наприклад: квадрат 1: один раз плеснути у долоні; квадрат 2: двічі плеснути у долоні; квадрат 3: тупнути однією ногою; квадрати 4-5: проплескати простий ритмічний малюнок з промовлянням складів («та», «ті»).

Варіанти гри. Ритмічні завдання можуть ускладнюватися залежно від рівня розвитку дітей. Можна використовувати різні музичні інструменти для відтворення ритмів (бубон, тамбурин тощо). Завдання можуть змінюватися для кожної нової гри. Можна проводити гру під музичний супровід, де ритм музики задає ритм рухів.

Вокалотерапія «цілющі звуки»

(інформація з відкритих джерел)

Вокалотерапія — це комплексна система, що використовує активну роботу м'язів дихальної системи, гортані та тіла, а також голосові вправи та спів для покращення фізичного та психоемоційного стану людини. Вона сприяє покращенню кровообігу, зняттю м'язового напруження, стимулює роботу голосових зв'язок, позитивно впливає на нервову систему, зменшуючи стрес та тривожність, а також допомагає виражати емоції, підвищуючи самооцінку та комунікативні навички. Вокалотерапія може бути ефективною у лікуванні різних захворювань, активізуючи внутрішні ресурси організму та сприяючи самовідновленню, і є природним методом лікування без побічних ефектів.

Звук «А-А-А» — стимулює роботу легенів, трахеї, гортані, оздоровлює руки і ноги.

Звук «І-І-І» — активізує діяльність щитовидної залози, корисний при захворюваннях ангіною, покращує зір і слух.

Звук «У-У-У» — підсилює функцію дихальних центрів мозку і центру мови, усуває слабкість, млявість, та захворювання органів слуху.

Звук «М-М-М» — з закритим ротом знімає психічну втому, покращує пам'ять і кмітливість.

На музичному занятті використовувати такі проспівування можна як сигнал перед зміною виду діяльності, це сприяє для зосередження уваги.

Казка-шумівка «Зоопарк»

(авторка ідеї — А. Стороженко)

На околиці міста, де зелені алеї перепліталися з яскравими квітковими клумбами, розкинувся тимчасовий зоопарк. З самого ранку, коли перші промені сонця озолотили верхівки дерев, до його воріт потягнулися юрби дітей, сповнених нетерпіння та цікавості.

На вході, мов поважний господар, їх зустрічав велетень-слон. Він велично стояв у просторій клітці, його шкіра виблискувала на сонці, а довгий хобот, мов труба, видавав гучні, урочисті звуки, вітаючи гостей.

Поруч, у сусідній клітці, граційно походжала антилопа. Її струнке тіло, вкрите м'якою шерстю, плавно рухалося, а тонкі копитця ритмічно вицокували по кам'яній підлозі, створюючи мелодійний стукіт.

Неподалік, у просторому вольєрі, розташувалася весела родина зайців. Маленькі пухнасті зайченята, стрибаючи та граючись, час від часу кумедно барабанили своїми лапками по металевій сітці, додаючи до загального галасу дзвінкі звуки.

У невеликій скляній клітці, серед штучних каменів та зелених рослин, ховалася гримуча змія. Її лускате тіло звивалося, а хвіст, видаючи сухе тріскотіння, попереджав відвідувачів про небезпеку.

У дальньому куточку зоопарку, у великій клітці, що нагадувала тропічний сад, зібралися різноманітні птахи. Їхнє яскраве пір'я, мов веселка, переливалося на сонці, а дзвінкі голоси зливалися в чарівну пташину симфонію.

Найбільше дітей збиралося біля клітки з тигрицею та її маленькими тигренятами. Кумедні смугасті малюки, вигинали спинки та мурчали, терлися об свою матусю, нагадуючи домашніх кошенят.

Усім малятам сподобався цей дивовижний зоопарк та його мешканці. До пізнього вечора вони з захопленням спостерігали за веселими тваринами, слухаючи їхні звуки, що зливалися в єдиний, неповторний звірячий хор.

Інститут обдарованої дитини НАПН України

Відділ діагностики обдарованості

Інна Ярошенко, Наталія Аніщенко

**Розвиток відчуття ритму
в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку
засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання**

(посібник для музичних керівників ЗДО)

ЗМІСТ

ВСТУП	262
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	267
1.1. Роль відчуття ритму в музичному розвитку дитини дошкільного віку	267
1.2. Вікові особливості розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку	270
1.3. Музична обдарованість та її прояви в старшому дошкільному віці	271
1.4. Методи та прийоми розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку	278
РОЗДІЛ II. ЛОГОРИТМІКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ	281
2.1. Логоритміка: сутність, мета та завдання	281
2.2. Методологічні засади логоритміки в роботі з дітьми старшого дошкільного віку	282
2.3. Практичне застосування логоритміки у розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників	283
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНИХ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ	290
3.1. Особливості дистанційного навчання в процесі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку	290
3.2. Технічні аспекти дистанційного навчання	292
3.3. Структура музично-логоритмічного заняття в умовах дистанційного навчання	293
3.4. Добір музичного матеріалу для дистанційних логоритмічних занять	295
3.5. Ігрові методи та прийоми розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання	297
РОЗДІЛ IV. ПРАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ	299
ВИСНОВКИ	323

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	326
КОНСПЕКТ ДИСТАНЦІЙНОГО ЛОГОРИТМІЧНОГО ЗАНЯТТЯ.....	327
КОРИСНІ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ	332
ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ	334

ВСТУП

Розвиток відчуття ритму є фундаментальним аспектом музичного розвитку дитини. У старшому дошкільному віці, коли формуються базові музичні здібності, цей аспект набуває особливої значущості. Музично обдаровані діти цього віку мають потенціал для досягнення високого рівня розвитку відчуття ритму, що є основою для подальшого музичного навчання та творчості. Однак, на практиці часто спостерігається недостатній рівень розвитку відчуття ритму у дошкільників, особливо в умовах дистанційного навчання. Обмеженість безпосереднього контакту з педагогом, відсутність можливості для групового музикування та рухової активності, а також складність організації музичних занять в домашніх умовах створюють додаткові труднощі.

У зв'язку з цим, виникає нагальна потреба у розробці ефективних методик та практичних рекомендацій щодо розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Розвиток відчуття ритму має значний вплив на інші сфери розвитку дитини, особливо в старшому дошкільному віці. Суттєвого впливу, в першу чергу, зазнає мовленнєвий розвиток дошкільника. Зокрема, цей вплив проявляється у наступних аспектах:

- *ритмічна організація мовлення.* Мовлення характеризується власною ритмічною структурою, що включає акцентуацію (виділення певних елементів мовлення за допомогою наголосу, інтонації або темпу), інтервалізацію (створення інтервалів між елементами мовлення) та інтонаційне оформлення (комплекс звукових засобів, які використовуються для надання мовленню виразності та смислової завершеності). Розвиток ритмічного відчуття сприяє оптимізації сприйняття та відтворення цієї структури.

- *фонематичне сприйняття.* Ритмічні вправи та ігрові методики стимулюють розвиток фонематичного сприйняття, тобто здатності до

диференціації фонем мови. Це є необхідною умовою для формування правильної вимови та навичок читання.

- *артикуляційна моторика*. Логоритмічні вправи, що інтегрують рухову та мовленнєву активність, сприяють розвитку артикуляційного апарату, що, в свою чергу, покращує чіткість та експресивність мовлення.

Не менш важливим є вплив відчуття ритму на *моторний розвиток* дітей старшого дошкільного віку, який характеризується такими складовими:

- *координація рухів*. Ритмічні рухи під музику сприяють розвитку координації рухів, покращують баланс та спритність.
- *дрібна моторика*. Ігри з плесканням, тупанням, «звучними жестами», грою на елементарних музичних інструментах розвивають дрібну моторику, що є важливим для письма та інших видів діяльності.
- *загальна моторика*. Ритмічні танці та рухливі ігри сприяють розвитку загальної моторики, покращують фізичну активність та витривалість.

Розглянувши вплив відчуття ритму на мовленнєвий та моторний розвиток дошкільників, звернемося до його ролі у формуванні когнітивних функцій дошкільника. Розвиток ритмічного чуття, безсумнівно, впливає на когнітивну сферу, що відображається в таких сферах:

- *увага та пам'ять*. Ритмічні вправи вимагають від дітей концентрації уваги та запам'ятовування ритмічних малюнків, що сприяє розвитку цих когнітивних функцій.
- *мислення*. Аналіз музичного ритму, порівняння та відтворення ритмічних малюнків розвивають логічне та творче мислення.
- *просторова орієнтація*. Ритмічні рухи в просторі (танці, рухливі ігри) покращують просторову орієнтацію та розуміння просторових відносин.

Таким чином, розвиток відчуття ритму не лише сприяє музичному розвитку дитини старшого дошкільного віку, але й позитивно впливає на її мовленнєвий,

моторний та когнітивний розвиток [1]. Однак, у контексті сучасних освітніх тенденцій, необхідно враховувати специфіку дистанційного навчання, яке набуває все більшого поширення. Розглянемо детальніше особливості дистанційного навчання та його вплив на музичний розвиток дітей старшого дошкільного віку.

В умовах цифровізації освіти все більшого поширення набуває дистанційна форма навчання, яка характеризується рядом специфічних ознак, що визначають її вплив на розвиток дитини, зокрема на формування музичних компетенцій. Ключовою особливістю цього виду навчання є широке використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що відкриває нові можливості для організації освітнього процесу. Дистанційне навчання, як одна з його форм, передбачає інтеграцію різноманітних цифрових інструментів та платформ для забезпечення доступу до навчальних матеріалів та організації інтерактивної взаємодії між педагогом та вихованцями. Це відкриває можливості для застосування мультимедійних ресурсів, інтерактивних навчальних завдань та онлайн-платформ, що сприяє підвищенню ефективності та різноманітності освітнього процесу [2].

Безпосереднім наслідком широкого використання ІКТ як ключової характеристики дистанційного навчання, звернемо увагу на його здатність до гнучкості та індивідуалізації. Однією з переваг навчання в дистанційному форматі є можливість адаптації освітньої траєкторії до індивідуальних потреб та темпу навчання кожної дитини, що сприяє оптимізації розвитку її музичних здібностей. Зазначений формат надає можливість для організації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних потреб та темпу навчання, що забезпечує гнучкість освітньої траєкторії. Це, в свою чергу, створює умови для застосування індивідуалізованого підходу до розвитку музичних компетенцій, що дозволяє оптимізувати процес формування музичних здібностей [3].

Однією з переваг дистанційного навчання є можливість організації освітнього процесу в умовах домашнього середовища, що сприяє підвищенню

рівня психологічного комфорту дітей старшого дошкільного віку. По-перше, домашнє середовище забезпечує старшому дошкільнику відчуття комфорту та безпеки. Цей фактор є особливо важливим для дошкільників, які потребують емоційної стабільності та підтримки. Комфортні умови сприяють зниженню рівня стресу та підвищенню мотивації до навчання. По-друге, перебування вдома дозволяє організувати навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дитини. Батьки чи особи, які їх замінюють, можуть створити оптимальні умови для навчання, адаптуючи робочий простір та розклад до потреб дитини. Це є особливо важливим фактором для музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, які потребують постійної підтримки та стимуляції музичного розвитку, а домашнє середовище дозволить інтегрувати музичну діяльність у повсякденне життя дитини, перетворюючи звичайні побутові ситуації на музичні ігри та вправи, що сприяє розвитку практичних навичок та формуванню цілісного уявлення про світ. Крім того, перебування вдома сприяє зміцненню зв'язку між дитиною та батьками чи особами, які їх замінюють. Спільна участь в освітньому процесі дозволяє дорослим краще розуміти потреби та інтереси дитини, а також надавати їй необхідну підтримку [4], [5].

Розглянувши переваги дистанційного навчання, слід також зазначити і його недоліки. Одним із суттєвих викликів цього формату є обмеженість безпосереднього контакту між педагогом та дитиною, що може мати негативний вплив на емоційний аспект освітнього процесу. Відсутність прямої взаємодії між педагогом та вихованцями ускладнює формування емоційного зв'язку та знижує можливість оперативного реагування на емоційні стани дитини. Це вимагає від педагога застосування ефективних стратегій комунікації та організації зворотного зв'язку, спрямованих на підтримку емоційного благополуччя дитини та забезпечення ефективності педагогічного впливу.

В умовах дистанційного навчання виникають значні труднощі з організацією групового музикування та підтримкою належного рівня рухової активності, що є суттєвими компонентами музичного розвитку дошкільників.

Відсутність безпосередньої взаємодії в групі ускладнює формування ансамблевих навичок, розвиток відчуття колективного музикування та обмін емоційним досвідом. Це вимагає від педагога застосування інноваційних підходів до організації музичної діяльності, таких як використання віртуальних платформ для групового музикування, створення інтерактивних музичних ігор та вправ, а також залучення батьків чи осіб, які їх замінюють, до організації рухової активності дітей в домашніх умовах.

Також слід враховувати і потенційні ризики, пов'язані з використанням дистанційного формату навчання. Одним із суттєвих факторів, що можуть негативно вплинути на ефективність освітнього процесу, є ризик виникнення технічних проблем та нерівний доступ до ІКТ. Технічні збої, як от проблеми з інтернет-з'єднанням, несправність обладнання або програмного забезпечення, можуть створювати перешкоди для своєчасного та якісного отримання освітніх послуг. Нерівний доступ до ІКТ, зумовлений соціально-економічними факторами, може призвести до освітньої нерівності та обмежити можливості для розвитку дітей з менш забезпечених сімей.

Аналізуючи особливості дистанційного навчання та його вплив на розвиток музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, необхідно також врахувати ряд додаткових аспектів, які мають суттєве значення для ефективної організації освітнього процесу. Серед них: роль батьків чи осіб, які їх замінюють, в організації музичного розвитку дитини в умовах дистанційного навчання, використання онлайн-платформ та мобільних додатків для розвитку музичних здібностей дітей, особливості оцінювання музичних досягнень дітей у дистанційному форматі. Розглянемо детальніше кожен з цих аспектів.

Необхідною умовою для забезпечення якісного музичного розвитку дітей старшого дошкільного віку в дистанційному форматі є ефективна взаємодія між педагогом та батьками вихованців чи особами, які їх замінюють. В умовах дистанційного навчання останні виступають як ключові партнери педагога в

організації розвитку музично обдарованої дитини. Вони створюють освітнє середовище, забезпечують технічну підтримку, мотивують дитину до навчання, стаючи водночас активними учасниками музичних занять.

Широкі перспективи для розвитку музичних здібностей дітей старшого дошкільного віку відкриває застосування інтерактивних музичних ігор, віртуальних інструментів та онлайн-ресурсів. Використання зазначених технологій сприяє стимуляції інтересу старших дошкільників до музики та забезпечує різноманітність освітнього процесу. Сучасні цифрові платформи та мобільні додатки надають різноманітні можливості для розвитку музичних компетенцій, зокрема формування ритмічного слуху, музичної пам'яті, творчих навичок.

Особливої уваги в умовах дистанційного навчання потребує і оцінювання музичних досягнень дошкільників, для забезпечення якого варто застосовувати специфічні методи та інструменти. Зокрема, використання портфоліо, відеозаписів музичних занять та індивідуальної роботи вдома, онлайн-тестів та інтерактивних завдань тощо дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку музичних досягнень вихованців. Крім того, важливим є розробка критеріїв оцінювання, які б відповідали специфіці дистанційного формату навчання.

Ці додаткові аспекти є важливими для забезпечення ефективного музичного розвитку дітей у дистанційному форматі та потребують подальшого вивчення та розробки методичних рекомендацій.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТИМУ У ДІТЕЙ СТЬАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1. 1. Роль відчуття ритму в музичному розвитку дитини дошкільного віку

Відчуття ритму є фундаментальною когнітивно-перцептивною здатністю, що відіграє вирішальну роль у музичному розвитку дитини. Воно є базисом для сприйняття та відтворення темпоральної організації музичного матеріалу, а також для формування інших музичних компетенцій, таких як мелодичний та гармонійний слух, а також музична пам'ять.

Розвиток відчуття ритму є невід'ємним компонентом формування музичного слуху та музичної пам'яті дітей дошкільного віку, оскільки ритмічна організація музичного твору відіграє ключову роль у його сприйнятті та запам'ятовуванні. Зокрема, ритмічна організація музичного твору виступає як структуроутворюючий елемент, що сприяє кращому запам'ятовуванню та відтворенню музичного матеріалу. Розвиток ритмічного слуху, в свою чергу, дозволяє дитині здійснювати диференціацію та аналіз ритмічних малюнків, що позитивно впливає на її здатність до сприйняття та відтворення мелодичних та гармонійних послідовностей.

Розвиток ритмічного відчуття суттєво впливає і на формування музично-ритмічних компетенцій дошкільників. Ця здатність є фундаментом для формування їх рухових вмінь, що включають координацію рухів у відповідності з музичним темпом, відтворення ритмічних структур та рухову імпровізацію. Розвиток зазначених навичок сприяє формуванню музичної експресивності та артистизму, які є ключовими компонентами виконавської діяльності. Удосконалення рухових компетенцій дозволяє дитині не лише точно відтворювати ритмічні моделі, але й передавати емоційний зміст музичного твору за допомогою рухів та ритмічної імпровізації [6].

Крім того, розвиток відчуття ритму є важливим фактором у формуванні музичного смаку та музичної культури дошкільників, оскільки він дозволяє дитині глибше розуміти та оцінювати різноманітні музичні жанри та стилі. Розвинене відчуття ритму сприяє формуванню здатності до аналізу та порівняння ритмічних структур, що, в свою чергу, дозволяє дитині дошкільного віку розрізняти характерні особливості різних музичних напрямків. Це сприяє формуванню естетичних почуттів, розвитку музичної ерудиції та формуванню особистого музичного смаку, що є важливими складовими музичної культури.

Відчуття ритму є ключовим компонентом творчої музичної діяльності дітей дошкільного віку, оскільки воно створює основу для експериментування з ритмічними моделями, створення власних ритмічних малюнків та імпровізації. Розвиток творчих здібностей, що базується на ритмічному відчутті, сприяє формуванню музичної самостійності та ініціативності дошкільника. Він дозволяє дитині не лише відтворювати задані ритмічні структури, але й виражати власні ідеї, використовуючи ритм як засіб творчого самовираження.

Як відомо, музика має потужний емоційний вплив на дитину, а ритм виступає одним із ключових засобів передачі емоційного змісту музичного твору. Тож розвиток відчуття ритму дозволяє дитині глибше відчувати та розуміти емоційну складову музики, а також виражати власні емоції через музичну діяльність. Більше того, ритм тісно пов'язаний з мовленням, тому розвиток ритмічного відчуття позитивно впливає на мовленнєвий розвиток дитини, сприяючи формуванню ритмічної структури мовлення, покращенню фонематичного слуху та розвитку артикуляційної моторики.

Таким чином, розвиток відчуття ритму є важливою складовою музичного розвитку дитини дошкільного віку, що сприяє формуванню різноманітних музичних компетенцій, а також розвитку творчих та емоційних здібностей.

1.2. Вікові особливості розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку

Старший дошкільний вік (5-6 років) характеризується як сенситивний період для розвитку ритмічного відчуття, що обумовлено фізіологічними та психологічними особливостями даного вікового етапу. На цьому етапі розвитку діти демонструють здатність до:

- *сприйняття та відтворення простих ритмічних структур* — розрізняють та відтворюють прості ритмічні малюнки, що складаються з чергування ударних та безударних складів або звуків; можуть відтворювати ритмічні малюнки за допомогою плескання в долоні, тупотіння ногами, «звучних жестів» або гри на елементарних музичних інструментах чи їх замінниках;

- *диференціації темпоральних характеристик музичного матеріалу* — можуть розрізняти різні темпи (швидкий, помірний, повільний) та ритмічні фігури (тривалості звуків), реагувати на зміни темпу та ритму в музиці, змінюючи свої рухи або відтворюючи відповідні ритмічні малюнки;

- *координації рухової активності з музичним супроводом* — можуть узгоджувати свої рухи з ритмічною структурою музичного твору, виконувати танцювальні рухи, рухливі ігри та інші види рухової активності під музику, зберігаючи відповідність між рухами та ритмом;

- *ритмічної імпровізації* — можуть створювати власні ритмічні малюнки та імпровізувати рухи, узгоджуючи їх з ритмом, використовувати різні способи відтворення ритму, на кшталт плескання, тупотіння, «звучних жестів», гри на елементарних музичних інструментах чи їх замінниках, для вираження своїх музичних ідей;

- *інструментального ритмічного відтворення* — можуть використовувати елементарні музичні дитячі інструменти (клавеси, бубон, барабан, музичний трикутник тощо) чи їх замінники для відтворення ритмічних малюнків, відтворювати задані ритми та створювати власні ритмічні композиції.

Однак, розвиток відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку має ряд специфічних особливостей, що обумовлені психофізіологічними характеристиками даного вікового періоду. Серед ключових особливостей, що визначають підходи до розвитку ритмічного відчуття у дітей старшого дошкільного віку, слід виділити:

- *лабільність уваги*: старші дошкільники характеризуються нестабільністю концентрації, що вимагає застосування динамічних та різноманітних методів навчання, спрямованих на підтримання стійкого інтересу до музичної діяльності;
- *швидка поява втоми*: діти цього віку швидко втомлюються, що потребує організації освітнього процесу з урахуванням необхідності чергування різноманітних видів діяльності, використання коротких музичних творів та ігрових форм навчання;
- *перевага наочно-ігрових методів*: у зв'язку з домінуванням наочно-образного мислення, діти старшого дошкільного віку ефективніше засвоюють інформацію за допомогою наочних матеріалів та ігрових форм навчання, що вимагає інтеграції цих методів у процес розвитку відчуття ритму.

1.3. Музична обдарованість та її прояви в старшому дошкільному віці

Окрім аналізу вікових особливостей розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку, важливим аспектом є виявлення та розуміння проявів їх музичної обдарованості. Музична обдарованість у даному віці представляє собою комплексну структуру, що включає в себе високий рівень розвитку музичних здібностей, таких як музичний слух, музична пам'ять, відчуття ритму, а також творчі та виконавські навички. Розглянемо структуру музичної обдарованості.

Фундаментальною когнітивно-перцептивною здатністю, що лежить в основі музичної обдарованості, є *музичний слух*. Він являє собою складну систему, що включає в себе ряд взаємопов'язаних компонентів, які забезпечують сприйняття, розрізнення та аналіз музичних звуків: *звукотисний слух* (здатність до

розрізнення висоти музичних звуків, інтервалів та мелодій), *гармонійний слух* (здатність до розрізнення та аналізу гармонійних співзвуч (акордів), *тембровий слух* (здатність до розрізнення тембрів музичних інструментів та голосів), *інтонаційний слух* (здатність до чутливого сприйняття інтонації (емоційного забарвлення) музичного виконання), та *внутрішній слух* (здатність до уявного відтворення музичних звуків та образів).

Звуковисотний слух сприяє розрізненню високих та низьких звуків, а також допомагає вловлювати зміни висоти в мелодії. Сформованість звуковисотного слуху є необхідною умовою для інтонування мелодій та гри на музичних інструментах. *Гармонійний слух* надає можливість відчувати гармонійну структуру музичного твору та розрізняти гармонійні функції акордів. Достатньо розвинений гармонійний слух є важливим для імпровізації, акомпанементу та гармонізації мелодій. *Тембровий слух* дає змогу розрізняти характерні особливості звучання різних музичних інструментів та голосів. Високий рівень розвитку тембрового слуху є важливим для аналізу музичних творів, оркестровки та аранжування. *Інтонаційний слух* забезпечує відчуття емоційного змісту музики та розрізнення нюансів музичного виконання. Значний розвиток інтонаційного слуху є важливим для виразного виконання музичних творів. *Внутрішній слух* створює умови для «чуття» музики в уяві, навіть коли вона не звучить. Високий ступінь розвитку внутрішнього слуху є важливим для творчої музичної діяльності, композиції та імпровізації.

Музичний слух обдарованих дітей старшого дошкільного віку характеризується високим рівнем розвитку, що проявляється в ряді специфічних особливостей. Зокрема, однією з найбільш яскраво виражених характеристик музично обдарованих дошкільників є виняткова чутливість до звуковисотності. Ця здібність проявляється у високому рівні диференціації звуків за висотою, миттєвому сприйнятті звуковисотних змін в мелодії та спонтанній реакції на фальшиве інтонування. Окрім виняткової чутливості до звуковисотності, музично обдаровані діти старшого дошкільного віку демонструють високий рівень

розвитку гармонійного слуху. Вони здатні розрізняти та аналізувати гармонійні співзвуччя, відчуючи їх емоційне забарвлення. Діти старшого дошкільного віку з музичною обдарованістю здатні розрізняти темброві відтінки. Вони можуть не лише назвати інструмент, що звучить, а й елементарно описати характерні особливості його звучання. Наприклад, низькі, глибокі звуки вони порівнюють з голосом ведмедика, що нібито тихо ричить у лісі, а високі, дзвінкі — з голосом маленької пташки, що весело щебече на гілці. Таке образне мислення дозволяє їм не лише розрізняти тембри, але й відчувати емоційне забарвлення звучання, що є важливим аспектом музичного сприйняття.

Музично обдаровані діти старшого дошкільного віку демонструють здатність до уявного відтворення музичних звуків та образів навіть у відсутності реального звучання. Вони можуть «чути» музику у своїй уяві, що є вирішальним фактором у творчій музичній діяльності та імпровізації. Це є свідченням про розвиненого внутрішнього слуху, який дозволяє старшим дошкільникам не лише аналізувати музичний матеріал, а й оцінювати результати власної творчої діяльності.

Окрім розвитку внутрішнього слуху, музично обдаровані дошкільники демонструють високий рівень розвитку інтонаційного слуху, який дозволяє їм не лише відчувати емоційний зміст музики, але й перетворювати його на яскраві, зрозумілі образи, близькі до їхнього дитячого досвіду. Наприклад, лагідні, ніжні мелодії асоціюються у них з теплим сонечком, що пестливо торкається щічок, або з пухнастим котиком, що муркоче на колінах. А сумна, повільна музика викликає образи дощичку за вікном, що тихо стукає у шибку, чи маленького зайчика, що загубився у лісі. Крім того, інтонаційний слух дозволяє обдарованим диференціювати нюанси музичного виконання та передавати емоційний зміст музики через спів чи гру на елементарних дитячих музичних інструментах або рухи, використовуючи інтонаційне забарвлення, динамічні відтінки та інші виразні засоби.

Окрім музичного слуху, важливим фактором музичної обдарованості є *музична пам'ять* — здатність людини запам'ятовувати, зберігати та відтворювати музичну інформацію. Музична пам'ять є однією з ключових музичних здібностей, необхідних для виконання, сприйняття та розуміння музики. У музично обдарованих дітей старшого віку вона проявляється в наступних аспектах:

- *висока швидкість та точність запам'ятовування музичного матеріалу* (обдаровані діти демонструють здатність до швидкої та точної асиміляції музичних творів після багаторазового прослуховування, точність запам'ятовування проявляється у здатності безпомилково відтворювати музичний матеріал);
- *відтворення музичних творів за пам'яттю* (на допотному етапі розвитку обдаровані діти демонструють здатність до вільного відтворення невеликих фрагментів музичних творів без використання нотного матеріалу);
- *розпізнавання музичних творів за фрагментами* (обдаровані діти здатні до ідентифікації музичних творів за першими тактами, характерними мелодичними ходами або ритмічними малюнками).

Ключовим компонентом музичної обдарованості, що забезпечує здатність до сприйняття, відтворення та інтерпретації ритмічної організації музичного матеріалу, є *відчуття ритму*. Воно лежить в основі музичного виконавства, танцювального мистецтва та інших видів музичної діяльності, де ритмічна точність та виразність є визначальними. У музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку відчуття ритму характеризується наступними особливостями:

- *висока точність відтворення ритмічних малюнків*. Точність відтворення складних ритмічних малюнків, включаючи синкопи, паузи та інші ритмічні фігури, є характерною рисою обдарованих дітей. Вони також демонструють здатність до синхронного виконання рухів у відповідності з музичним ритмом, що відображає високий рівень координації.

- *відчуття темпу та пульсації музичного твору.* Незалежно від темпових параметрів виконання, обдаровані діти демонструють здатність до відчуття темпу та пульсації музичного твору. Вони здатні відчувати акценти та інші елементи ритмічної організації музичного твору.

- *імпровізація ритмічних рухів.* Характерною рисою обдарованих дітей є ритмічна імпровізація під музичний супровід, що дозволяє виразити емоційні та сенсорні переживання через танцювальні рухи. Діти демонструють здатність до створення власних ритмічних структур з використанням різних рухів та звуків.

- *виразне виконання музичних творів.* Обдарованим дітям притаманне виразне виконання музичних творів з використанням ритмічних акцентів та інших елементів ритму. Крім того, вони вміють передавати емоційну суть музики за допомогою ритмічних рухів та інтонаційних нюансів.

Окрім розвитку слухових та ритмічних здібностей, музично обдаровані діти демонструють високий рівень розвитку творчих здібностей. Розглянемо їх особливості. Однією з ключових характеристик музичної обдарованості є *здатність до створення власних музичних творів*, що проявляється у здатності до генерації оригінальних музичних ідей та їх втілення у музичній формі. Вона включає в себе такі аспекти, як генерація оригінальних музичних ідей, імпровізація, творче мислення (діти експериментують із музичними звуками та формами, вдаються до пошуку нестандартних рішень) і навіть втілення музичних ідей у музичних формах, що проявляється у створенні простих мелодій та ритмічних малюнків, імпровізації на елементарних дитячих музичних інструментах, створенні музичних супроводів до ігор та казок, вираженні емоцій та відчуттів через музичні звуки.

Поряд із розвитком слухових, ритмічних та творчих здібностей, вагомим аспектом музичної обдарованості є формування виконавських навичок, що дозволяють дітям втілювати музичні ідеї в реальне звучання. У старшому дошкільному віці виконавські навички знаходяться на початковій стадії розвитку, але вже проявляються в ряді специфічних особливостей. На цьому етапі діти

здатні освоювати прості технічні прийоми гри на елементарних дитячих музичних інструментах (металофон, ксилофон, барабан, бубон тощо), можуть відтворювати елементарні мелодії та ритми, використовуючи різні прийоми для отримання звуку, проявляють інтерес до експериментування з різними музичними інструментами та звуками; співати прості пісні в унісон, дотримуючись мелодії та ритму, можуть передавати емоційний зміст пісні через інтонацію та динамічні відтінки; можуть передавати емоційний зміст музики через танцювальні рухи та жести, дотримуючись відповідного темпу та ритму; виступати перед аудиторією, дотримуючись правил сценічної поведінки та контролюючи власну поведінку, використовуючи міміку та жести.

Для поглибленого розуміння розвитку музичних здібностей обдарованих дітей старшого дошкільного віку необхідно врахувати комплекс чинників, що впливають на їх формування. Особливе місце серед них займає спадковість. Генетичні фактори суттєво, хоча й не вичерпно, впливають на формування музичних здібностей. Виявлення генетичних маркерів музичної обдарованості може допомогти у ранній діагностиці та розвитку музичних задатків дітей. Однак, слід пам'ятати, що музична обдарованість є складним феноменом, що визначається не лише генетичними факторами, а й умовами навколишнього середовища.

Не менш важливим чинником є раннє музичне виховання — система педагогічних заходів, спрямованих на розвиток музичних здібностей дитини з раннього віку. Воно створює сприятливі умови для формування музичного слуху, музичної пам'яті, відчуття ритму та інших задатків. Раннє музичне виховання передбачає комплекс заходів, спрямованих на:

- створення музично-розвивального середовища, де дитина має можливість регулярно слухати музику, грати на інструментах, співати та танцювати;
- залучення дитини до активної музичної діяльності, що сприяє розвитку її музичних здібностей, творчого потенціалу та емоційного інтелекту;
- використання ігрових методів навчання, які є найбільш ефективними для дітей раннього віку;

- активну участь батьків у створенні музичного середовища вдома, через спільне виконання пісень, гру на інструментах та відвідування різноманітних музичних заходів.

Вирішальну роль у формуванні музичного здібностей дитини відіграє музичне середовище — сукупність музичних впливів та можливостей для активного музикування, в яких перебуває дитина. Музичне середовище характеризується наявністю ряду компонентів, що мають вирішальне значення для музичного розвитку дитини, а саме: доступність музичних інструментів, регулярне слухання музики, відвідування музичних заходів, організація музичних занять, використання музичних ігор та розваг, а також створення сприятливої музичної атмосфери вдома.

Ключову роль у формуванні музичних здібностей відіграє мотивація, яка визначає активність та наполегливість дитини в процесі музичної діяльності. Аналіз мотивації з позицій її диференціації на внутрішню та зовнішню дозволяє досягти глибшого розуміння механізмів стимулювання музичної діяльності та розробити ефективні стратегії педагогічного впливу. Найбільш дієвою для розвитку музичних задатків є внутрішня мотивація, що характеризується високим рівнем активності та наполегливості. Вона виникає на основі внутрішнього інтересу до музичного мистецтва та прагнення отримати задоволення від музичної діяльності. Діти, що керуються внутрішньою мотивацією, займаються музикою заради самого процесу, не очікуючи зовнішніх винагород. Зовнішня мотивація, що базується на отриманні зовнішніх стимулів, таких як похвала, оцінки або подарунки, не формує стійкого інтересу до музичної діяльності та є ефективною лише на початкових етапах навчання. Для забезпечення довготривалого інтересу до музики, необхідно поступово переорієнтувати дитину з зовнішньої мотивації на внутрішню, де основним мотивом є сам процес музикування [7].

Формування мотивації до музичної діяльності являє собою багатокомпонентний процес, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку внутрішньої зацікавленості музикою та формування позитивного ставлення до музичних занять. Ключовим чинником, що сприяє мотивації, є позитивний емоційний досвід, отриманий у процесі музичної творчості дитини. Успішне виконання завдань та позитивна оцінка з боку дорослих сприяють формуванню позитивного ставлення до музики. Важливо забезпечити атмосферу творчої свободи та самовираження, де дитина не відчуває страху перед помилками та має можливість експериментувати з музичними звуками. Формування інтересу до музики відбувається через активне залучення дитини до різноманітних видів музичної активності: співу, гри на музичних інструментах, танцювальних рухів та слухання музичних творів. Необхідно враховувати індивідуальні нахили та здібності дитини, пропонуючи їй ті форми активності, які викликають у неї найвищий рівень зацікавленості. Суттєву роль у процесі формування мотивації до музичної діяльності відіграє педагог. Він повинен застосовувати різноманітні методи та прийоми, що сприяють розвитку зацікавленості музикою та активізації музичної діяльності дітей, створювати сприятливий емоційний клімат на заняттях та надавати підтримку дітям у їхніх музичних починаннях.

1.4. Методи та прийоми розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку

Розвиток відчуття ритму в старшому дошкільному віці є важливим завданням музичного виховання. Він сприяє розвитку не лише музичних здібностей, але й інших важливих якостей особистості дитини: координації рухів, уваги, пам'яті, творчої уяви. Одним з найбільш ефективних методів розвитку відчуття ритму у старших дошкільників є *музично-ритмічні ігри та вправи*. Вони поєднують у собі музичну діяльність та рухи, що дозволяє дітям активно включатися в процес навчання. До них можна віднести ігри з плесканням, тупотінням, «звучними жестами», ігри з використанням віршів та лічилок, ігри з

танцювальними рухами, ігри з використанням музичних інструментів. Не менш важливим компонентом розвитку відчуття ритму є *слухання музики*. Воно сприяє розвитку музичного слуху, уваги, пам'яті та емоційної виразності. В роботі з дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовувати активне, пасивне слухання та аналітичне слухання. Під час активного слухання діти слухають музику, виконуючи рухи, що відповідають її характеру та ритму за допомогою «звучних жестів» чи елементарних музичних дитячих інструментів, як перкусійних, так і звуко-висотних. Під час пасивного слухання важливо використовувати музику різних жанрів та стилів. При цьому слухати музику доречно під час різних режимних моментів: ігрової діяльності, занять чи відпочинку. Під час аналітичного слухання варто запропонувати дітям визначити темп музичного твору, акценти, специфіку ритмічної структури. *Спів пісень з ритмічними рухами* є не менш ефективним методом розвитку відчуття ритму, координації рухів, мовлення та пам'яті старших дошкільників. Це може бути спів в супроводі «звучних жестів», спів з танцювальними рухами та спів з використанням елементарних музичних дитячих інструментів: діти співають пісні і водночас виконують ритмічні чи танцювальні рухи, що відповідають характеру та ритму пісні, або ж водночас зі співом виконують ритмічний супровід на дитячих музичних інструментах (наприклад, «грають» сильну долю в такті). Дієвим інструментом для розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку є *танець*, який поєднує в собі музику, рух та емоційну виразність, створюючи умови для комплексного розвитку дитини. Танець завжди супроводжується музикою, що дозволяє дошкільникам відчувати ритмічну організацію музичного твору, сприяє розвитку координації рухів та відчуття простору. Крім того, він дозволяє дітям виражати свої емоції та почуття через рухи, що розвиває емоційну виразність, активує творчу імпровізацію, стимулюючи розвиток фантазії та самовираження дошкільників. В роботі з дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовувати дитячі, народні та сучасні танці: легкість рухів та весела атмосфера дитячих танців забезпечують активну участь дітей; народні танці, з їх чітким ритмом, розвивають відчуття ритму та

розширюють знання про культурні традиції; різноманітність ритмічних варіацій у сучасних танцях допомагає розвивати гнучкість та координацію.

РОЗДІЛ II. ЛОГОРИТМІКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ВІДЧУТТЯ РИТМУ

2.1. Логоритміка: сутність, мета та завдання.

Не менш потужним методом розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку є логоритміка, що поєднує в собі музику, рух і мовлення. Будучи інструментом комплексного впливу, логоритміка не лише ефективно стимулює розвиток ритмічного чуття, а й активізує мовленнєві центри, розвиває координацію рухів та емоційну виразність. Її системне застосування дозволяє досягти значних результатів у розвитку відчуття ритму музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку, оскільки ритмічна організація мовлення та рухів допомагає дітям краще відчувати та відтворити ритм, а музичний супровід створює сприятливі умови для його сприйняття.

Логоритміка, як комплексна система, спрямована на вирішення широкого спектра завдань, що охоплюють як корекційний, так і розвивальний аспекти. Серед *корекційних завдань* — корекція мовленнєвих порушень у дітей, нормалізація м'язового тону та розвиток координації рухів. *Освітні завдання* логоритміки спрямовані на збагачення знань дитини, формування мовленнєвих навичок та розвиток загальних компетенцій: у дітей розширюється словниковий запас, формується правильна звуковимова, розвивається зв'язне мовлення. *Розвивальні завдання* логоритміки спрямовані на стимулювання та вдосконалення природних здібностей дитини, формування когнітивних та емоційних навичок: логоритмічні вправи, що поєднують музику, рухи та мовлення, створюють ідеальні умови для формування чіткого відчуття ритму; використання музичних творів різних жанрів та стилів сприяє розвитку музичного слуху, вміння розрізняти темп, динаміку та інші музичні елементи; засоби логоритміки вимагають від дітей уваги та концентрації, оскільки необхідно одночасно виконувати рухи, промовляти слова та слухати музику; логоритміка надає дітям можливість для творчої імпровізації, що сприяє розвитку їхньої фантазії та

самовираження, допомагає виражати свої емоції та почуття через рухи, міміку та мовлення; під час логоритмічних занять діти вчаться співпрацювати, домовлятися та підтримувати одне одного, що сприяє їх соціалізації та розвитку комунікативних навичок [8].

2.2. Методологічні засади логоритміки в роботі з дітьми старшого дошкільного віку

Логоритміка, як система музично-рухових та мовленнєвих вправ, базується на ряді ключових принципів, що забезпечують її ефективність в процесі розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку. Одним з ключових принципів є *ігрова форма навчання*, яка є найбільш ефективною для старших дошкільників, оскільки вона відповідає їхнім віковим особливостям та потребам. Ігрові методи сприяють створенню позитивного емоційного середовища, що стимулює активну участь дітей у логоритмічній діяльності; надають дітям можливість експериментувати з рухами, звуками та музичними інструментами, сприяючи розвитку креативного мислення; стимулюють розвиток комунікативних навичок шляхом налагодження міжособистісної взаємодії під час гри; активізують когнітивні процеси, сприяючи формуванню навичок розрізнення та відтворення ритмічних малюнків мелодій.

Наступним важливим принципом логоритміки є *індивідуальний підхід*, який передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної дитини при виборі завдань, музичного матеріалу та методичних прийомів; визначення рівня розвитку музичних здібностей, зокрема відчуття ритму, кожної дитини та підбір завдань, що відповідають її рівню; врахування темпераменту та характеру дітей при організації логоритмічної діяльності; врахування особливостей здоров'я дітей при виборі рухів та навантаження.

Необхідною умовою ефективного розвитку дітей старшого дошкільного віку є *створення позитивної емоційної атмосфери*, що забезпечує активну участь дітей, їх зацікавленість та задоволення від музичної діяльності. Цей принцип

передбачає доброзичливе ставлення педагога, використання позитивних емоцій, відсутність критики та порівнянь, використання гумору та жартів для створення веселої та невимушеної атмосфери та створення комфортного фізичного середовища (достатньо простору, зручні музичні інструменти, відповідне освітлення тощо).

Не менш важливим є принцип *систематичності та послідовності*, що забезпечує поступове та цілеспрямоване формування необхідних навичок. Він передбачає регулярність занять з певною періодичністю, послідовність у вивченні матеріалу (від простого до складного), регулярне повторення та закріплення вивченого матеріалу, використання різноманітних видів діяльності, ретельне планування та організація логоритмічних занять.

Достатньо дієвим принципом логоритміки є *використання наочності*, що забезпечує ефективність занять та сприяє кращому засвоєнню матеріалу дітьми. Наочність допомагає дошкільникам візуалізувати інформацію, зробити її більш зрозумілою та доступною. В логоритміці варто використовувати такі види наочності, як предметну (реальні предмети, іграшки, музичні інструменти, природні матеріали), образотворчу (малюнки, картини, світлини, схеми), мультимедійну (інтерактивні ігри, аудіо та відеоматеріали, презентації).

Логоритміка використовує різноманітні *методи та прийоми*, що спрямовані на комплексний розвиток дитини та подолання мовленнєвих порушень. Серед них розрізняють *музично-ритмічні вправи*, що сприяють розвитку координації рухів, відчуття ритму, дрібної моторики, емоційної виразності, орієнтації у просторі та творчої уяви (різні види ходьби та марширування під музику, танцювальні рухи, ігри з музичними інструментами, ігри з предметами); *мовленнєві вправи*, що сприяють формуванню правильної звуковимови, розвитку дихальної системи та покращенню голосу (артикуляційні, дихальні та фонематичні вправи, вправи на розвиток голосу); *ігри з рухами та словами*, що сприяють розвитку мовлення, пам'яті та координації рухів, творчої уяви та комунікативних навичок (вірші та лічилки з рухами, пісні з рухами та сюжетні ігри) та *ігри на розвиток уваги та*

пам'яті (ігри на запам'ятовування рухів, ігри на запам'ятовування слів, ігри на розрізнення звуків).

Поєднання музики, рухів і слова в логоритміці робить її дієвим методом для розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку. Систематичні заняття логоритмікою сприяють оптимізації їхнього ритмічного сприйняття, розвитку музичного слуху, покращенню координації рухів та підвищенню рівня емоційної експресії.

2.3. Практичне застосування логоритміки у розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників

Музично обдаровані дошкільники, що характеризуються розвиненим музичним слухом, в умовах цілеспрямованого логоритмічного впливу демонструють поглиблення музичного сприйняття, розвиток координаційно-експресивних навичок, стимуляцію креативного музичного мислення, інтеграцію музично-мовленнєвих функцій. З огляду на це, розглянемо конкретні приклади практичного застосування логоритміки для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Невід'ємною складовою логоритмічних занять з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку є *мовленнєва діяльність*. Розвинений музичний слух та здатність до імпровізації дозволяють їм використовувати різноманітні мовленнєві вправи на більш високому рівні:

- *мелодекламація* (художнє читання віршів або прози під музичний супровід): використання інтонації, тембру голосу, пауз та інших засобів виразності, з метою відтворення змісту та емоційного забарвлення тексту;

- *ритмічне декламування*: використання віршів, лічилок, скоромовок з ритмічними малюнками, що виходять за рамки стандартних вправ; застосування синкопованих ритмів у декламуванні; експериментування з різними темпами, динамікою та інтонаціями;

- *створення ритмічних текстів*: залучення дітей до самостійної ритмізації слів та словосполучень, експериментування з римами, алітераціями та іншими мовленнєвими засобами;
- *інтеграція мовлення та музики*: використання мелодекламації, використання нескладних поспівок з ритмічним супроводом, де діти виконують як вокальні так і інструментальні партії (елементарний акомпанемент, що базується на основних тонах функціональних гармоній — Т, S,D);
- *імпровізація з мовленням*: залучення дітей до мовленнєвої імпровізації на задані ритми, створення мовленнєвих канонів;
- *використання «звучних жестів»*: використання тілесної перкусії у поєднанні з декламуванням та співом, створення власних ритмічних композицій з використанням тілесної перкусії;
- *використання скоромовок та чистомовок*: проспівування скоромовок з використанням різноманітних предметів та природного матеріалу (дерев'яні масажні щітки, синельний дріт для творчості, горіхи, шишки тощо).

Вищеперераховані вправи дозволяють музично обдарованим дошкільникам не лише розвивати ритмічне чуття та емоційний інтелект, але й розкривати свій творчий потенціал, експериментуючи з мовленням та музикою.

Важливим компонентом логоритміки є *ритмічні вправи* в супроводі елементарних дитячих музичних інструментів (їх заміників) та «звучних жестів» (Body Percussion). Використання ритмічних вправ в супроводі елементарних дитячих музичних інструментів чи їх заміників та «звучних жестів» (Body Percussion) створює динамічне та захоплююче середовище, де музично обдаровані діти старшого дошкільного віку можуть вільно експериментувати зі звуками та рухами, розкриваючи свій творчий потенціал, розвиваючи почуття ритму та координацію. При виконанні таких вправ для відтворення ритмічних малюнків використовуються елементарні музичні дитячі інструменти (перкусійні та звуковисотні) як-от клавеси, маракаси, бубни, ложки, металофони тощо чи їх замітники з арсеналу різноманітних побутових предметів чи природного

матеріалу, що є особливо актуальними під час дистанційного навчання, оскільки забезпечує доступність, розвиває творчість та імпровізацію, підтримує активність та рухливість, розвиває самостійність, створює інтерактивну атмосферу. «Звучні жести», Body Percussion, — це техніка музикування, в якій людське тіло використовується як музичний інструмент. Цей вид перкусії охоплює широкий спектр звуків, що створюються за допомогою різних частин тіла: оплески різними частинами долонь (кінчиками пальців, долонями, кулаками), клацання пальцями (цей жест вимагає певної вправності, але він дозволяє створювати чіткі та виразні звуки), притопування різної сили, удари по тілу (щоках, стегнах, грудях, плечах тощо).

Завдяки здатності до швидкого опанування нового матеріалу та імпровізації, музично обдаровані дошкільники можуть використовувати музичні інструменти та «звучні жести» з більшою майстерністю:

- *використання побудов, що містять слово та музику*: застосування елементарних музичних дитячих інструментів, як перкусійних, так і звуковисотних, (їх заміників) чи «звучних жестів» для ритмічного акомпанементу;
- залучення дітей до *імпровізації* на елементарних музичних дитячих інструментах чи їх заміниках;
- організація *ансамблевого музикування*, де кожна дитина/окрема група дітей виконує свою ритмічну партію.

Невід’ємною та ефективною складовою логоритмічних занять є *ритміко-гімнастичні вправи* (ходьба, що у супроводі з текстом, біг, підскоки з оплесками в долоні й без них, перенесення предметів тощо), які поєднують елементи гімнастики, танцю та музики, створюючи гармонійний комплекс для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Обдаровані, завдяки своїм розвиненим координаційним та ритмічним здібностям, можуть демонструвати більш високий рівень їх виконання. Враховуючи

особливості розвитку старших дошкільників, найбільш оптимальними є такі групи вправ: *вправи на координацію рухів* (вправи на балансування та вправи з предметами); *вправи на розвиток відчуття ритму* (відтворення ритмічних малюнків та вправи на синхронізацію рухів з музикою); *вправи на гнучкість* (вправи на розтяжку, на розвиток гнучкості хребта); *вправи на силу та витривалість* (вправи на розщвитолк м'язів рук, ніг та тулуба, вправи на розвиток загальної та силовій витривалості).

Важливим компонентом розвитку відчуття ритму на логоритмічних заняттях є *ігро-ритміка* (танцювальні вправи та ігри імпровізаційно-творчого характеру), яка забезпечує умови для творчого самовираження музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку та становлення їхньої індивідуальної рухової експресії. Обдаровані дошкільники мають високий рівень музичного інтелекту, що дозволяє їм швидко засвоювати танцювальні рухи та імпровізувати. Вони здатні до створення складних танцювальних композицій та вираження глибоких емоцій через рухи. Доцільно класифікувати танцювальні вправи-ігри імпровізаційно-творчого характеру за наступними категоріями: *танцювальні імпровізації*; *ігри-імітації*, під час яких діти імітують рухи тварин, птахів, природних явищ тощо; *сюжетні танцювальні ігри* (розігрування сюжетних танцювальних ігор з використанням казкових персонажів та історій); *ритмічна гімнастика* (ритмічні вправи з предметами).

Ефективним інструментом, що використовує ритмічні рухи, музику та слово, є *ритмотерапія*. Базуючись на принципі взаємозв'язку між ритмічними рухами, емоціями та психічними процесами, вона надає обдарованим дошкільникам можливість до творчого самовираження, розвитку емоційного інтелекту та корекції поведінкових порушень. Ритмотерапія включає в себе різноманітні види вправ, які можуть бути ефективними для розвитку емоційно-вольової сфери, корекції поведінкових порушень та стимуляції творчого потенціалу музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку: *танцювально-рухова терапія* (імпровізація під музику різних жанрів та стилів з використанням танцювальних рухів для вираження емоцій та почуттів); *музично-рухова терапія*

(використання ритмічних вправ у супроводі музики для розвитку відчуття ритму, координації та емоційної виразності); *ігрова ритмотерапія* (використання ігрових прийомів та ритмічних вправ для корекції поведінкових порушень та розвитку соціальних навичок та сюжетні ритмічні ігри); *тілесно-орієнтована ритмотерапія* (ритмічні вправи з використанням «звучних жестів» для корекції психосоматичних порушень та розвитку тілесної усвідомленості); *вокалотерапія або «цілющі звуки»* (спів звуків та звукосполучень для поліпшення загального стану організму).

Не менш значущою складовою логоритміки в роботі з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку є *казки-шумівки*, що поєднують в собі елементи казки, музики та ритмічних рухів, є ефективним інструментом для розвитку музичних, мовленнєвих та креативних здібностей дошкільників. Під час залучення до виконання казки-шумівки, діти розвивають *музичний слух* (вчаться розрізняти тембри, динаміку тощо); *відчуття ритму* (вчаться розрізняти та відтворювати різноманітні ритмічні малюнки, використовуючи звуки та рухи); *мовлення* (вчаться чітко та виразно вимовляти слова, використовуючи різні інтонації та тембр голосу); *творчу уяву* (вчаться створювати унікальні образи, вигадуючи власні звукові ефекти та рухи); *координацію рухів* (вчаться синхронізувати рухи з музикою та мовленням); *емоційний інтелект* (вчаться виражати власні емоції через звуки та рухи); *соціальні навички* (вчаться працювати в групі, співпрацювати та взаємодіяти одне з одним). Значущим аспектом є те, що для звукового оформлення казки дошкільники можуть використовувати не лише музичні інструменти, а й побутові предмети та природні матеріали, що завжди знайдуться під рукою. Інтерес обдарованих дітей до музичних інструментів невичерпний. Вони хочуть грати на них скрізь і завжди. А грати на чомусь новому, на перший погляд, взагалі не причетному до музики, — тим паче!

Музично обдаровані діти старшого дошкільного віку, володіючи високим рівнем музичного інтелекту, швидко опановують складні ритмічні структури та музичні елементи. Їхня здатність до створення оригінальних звукових ефектів та

рухів, що виходять за межі стандартних логоритмічних вправ, знаходить своє вираження в казках-шумівках, які стимулюють їхнє творче самовираження та розвиток індивідуального стилю.

Психогімнастика, як один з компонентів логоритміки, використовує рухи тіла, міміку та пантоміміку для вираження емоцій та почуттів. Вона є ефективним інструментом для розвитку емоційно-вольової сфери, корекції поведінкових порушень та стимуляції творчого потенціалу дошкільників. В роботі з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку варто використовувати:

- *вправи на розслаблення/масаж та самомасаж* із застосуванням іграшок чи природних матеріалів на кшталт масажних щіток, гімнастичних палиць, м'ячиків Су-джок, шишок тощо (система технік, що спрямовані на зняття м'язового та емоційного напруження, покращення кровообігу та лімфотоку, а також розвиток тактильної чутливості);
- *етоди на вираження емоцій* (виконання етюдів з використанням міміки, жестів та рухів тіла для ілюстрації різних емоційних станів);
- *ігри на розвиток емпатії* (ігри на відгадування емоцій за мімікою та жестами та ігри на імітацію емоційних станів інших людей);
- *вправи на саморегуляцію* (вправи на розслаблення та зняття напруги та вправи на концентрацію уваги);
- *ігри на розвиток комунікативних навичок* (ігри на встановлення контакту та взаємодію);
- *творчі вправи* (створення образів та сюжетів за допомогою рухів тіла, імпровізація з рухами та мімікою).

Музично обдаровані дошкільники мають високий рівень емоційної чутливості та здатність до глибокого переживання емоцій, що робить психогімнастику особливо привабливою та ефективною для них.

РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНИХ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Особливості дистанційного навчання в процесі розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку

З огляду на сучасні реалії, зокрема поширення дистанційних форм навчання, а також специфіку покоління Альфа, що характеризується високою цифровою грамотністю та потребою в інтерактивному навчанні, виникає необхідність адаптації логоритмічних методик для ефективної роботи з музично обдарованими дошкільниками в онлайн-форматі. Перехід до дистанційної взаємодії вимагає від педагогів творчого підходу та адаптації традиційних методів логоритміки. Важливо зберегти ключові принципи та завдання логоритміки, але при цьому використовувати можливості сучасних технологій.

Ключовим фактором успішного навчання, особливо в умовах дистанційного формату, де діти можуть відчувати брак безпосереднього контакту та підтримки, є мотивація. Підвищення рівня мотивації обдарованих дошкільників під час логоритмічної діяльності досягається шляхом інтеграції різноманітних педагогічних технологій та стратегій. Ключовими чинниками є:

- *імплементація ігрових методик.* Використання ігрових прийомів, що відповідають віковим особливостям дошкільників, забезпечує емоційну залученість та активізує пізнавальну діяльність.
- *застосування інтерактивних завдань.* Інтерактивні завдання, що передбачають активну участь дитини, сприяють розвитку самостійності та підвищують інтерес до освітнього процесу.
- *візуалізація та мультимедійність.* Застосування візуальних та мультимедійних матеріалів, зокрема відео та аудіоконтенту, забезпечує наочність та динамічність освітнього процесу, що є особливо важливим для дітей старшого дошкільного віку, у яких домінує візуальний канал сприйняття інформації.

- *гейміфікація*. Включення елементів гейміфікації, таких як системи нагород та заохочень, стимулює змагальний дух та підвищує мотивацію до досягнення навчальних цілей.

- *індивідуалізація освітнього процесу*. Адаптація завдань до індивідуальних потреб та інтересів кожної дитини забезпечує персоналізований підхід та сприяє розвитку індивідуальних здібностей.

- *залучення батьків або осіб, що їх замінюють*. Їх активна участь у спільному виконанні логоритмічних вправ та ігор, сприяє створенню сприятливого навчального середовища та підвищує емоційну підтримку дитини.

Зазначені стратегії забезпечують комплексний підхід до підвищення мотивації музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання, сприяючи ефективному розвитку в них відчуття ритму засобами логоритміки.

Ефективність розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання значною мірою залежить від використання мультимедійних матеріалів. З метою забезпечення гнучкості та доступності навчання, необхідно створювати відео та аудіозаписи навчального контенту. Для його візуалізації та підвищення мотивації дошкільників рекомендується використовувати презентації, анімації та інтерактивні ігри. Крім того, застосування віртуальних музичних інструментів та програм для створення музики стимулює розвиток музично-творчих здібностей дошкільників.

В умовах дистанційного навчання, особливо у роботі з обдарованими дошкільниками, ключового значення набуває роль батьків вихованців або осіб, які їх замінюють. З метою забезпечення ефективної реалізації освітніх завдань, необхідно систематично розробляти та надавати їм деталізовані інструктивно-методичні матеріали, що регламентують виконання навчальних завдань в домашніх умовах. Також, для забезпечення якісного зворотного зв'язку та обміну досвідом, доцільно організувати регулярні онлайн-консультації.

Логоритмічні заняття в умовах дистанційного навчання мають ряд специфічних особливостей, які необхідно враховувати для забезпечення їхньої ефективності. В умовах, коли безпосередній контакт з дітьми обмежений, ключовим фактором стає візуалізація навчального матеріалу, що визначає результативність заняття. З метою оптимізації дистанційного освітнього процесу для обдарованих дошкільників, візуалізація відіграє вирішальну роль. Вона забезпечує наочність, що відповідає особливостям зорового сприйняття дітей даного віку, сприяє підтримці уваги в умовах домашнього навчання, а також полегшує засвоєння складних теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з музично-ритмічною діяльністю.

3.2. Технічні аспекти дистанційного навчання

Для ефективного проведення дистанційного логоритмічного заняття необхідно забезпечити відповідні технічні умови, які дозволять і педагогу, і дітям, і батькам чи особам, які їх замінюють, комфортно взаємодіяти та бути повноправними учасниками заняття. В цьому контексті ключовим етапом є вибір та адаптація цифрових платформ для забезпечення ефективної комунікації та освітнього процесу. Для забезпечення синхронної взаємодії з дітьми в режимі реального часу доцільно використовувати платформи для відеоконференцій, такі як Zoom, Google Meet або Microsoft Teams, що забезпечують візуальний та аудіо контакт з усіма учасниками освітнього процесу. Асинхронна комунікація, розміщення навчальних матеріалів, завдань та організація системи зворотного зв'язку можуть бути реалізовані за допомогою інтерактивних освітніх платформ, як от, Google Classroom або Moodle. Для організації спільної діяльності, зокрема, виконання завдань та ігрової активності, рекомендується застосування віртуальних інтерактивних дошок, таких як Padlet, Jamboard або Miro.

Для забезпечення якісного проведення дистанційного заняття, як педагогу, так і дітям, необхідно мати відповідне інтернет-з'єднання. Щоб уникнути переривань відео та аудіо зв'язку під час прямого ефіру необхідно забезпечити

стабільність інтернет-з'єднання. Якщо це можливо, доцільно використовувати дротове з'єднання (Ethernet), оскільки зазвичай воно є більш стабільним на відміну від бездротового (Wi-Fi). Зважаючи на рекомендовані мінімальні швидкості (5 Мбіт/с для завантаження та 1 Мбіт/с для вивантаження), для забезпечення найкращої якості дистанційного навчання варто використовувати оптичний інтернет. В умовах частих відключень електроенергії, оптичне волокно гарантує стабільне та швидке з'єднання, що в рази перевищує можливості звичайного інтернету, дозволяючи миттєво передавати великі файли.

Ефективність дистанційного заняття залежить і від наявності необхідного обладнання у всіх учасників освітнього процесу. Це включає в себе: комп'ютер, ноутбук або планшет з достатньою продуктивністю для роботи з платформами відеоконференцій та іншим необхідними програмами, веб-камеру високої роздільної здатності, зовнішній мікрофон або гарнітуру для чіткого звуку, а також навушники (для забезпечення кращої концентрації уваги) або колонки для якісного відтворення звуку.

Задля успішного проведення дистанційного заняття, перед його початком слід переконатися в справності обладнання, організувати тишу в приміщенні та підготувати всі необхідні матеріали.

3.3. Структура музично-логоритмічного заняття в умовах дистанційного навчання

Для повноцінного розвитку відчуття ритму у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО необхідно враховувати специфічні особливості логоритмічних занять. Типова структура такого заняття включає в себе наступні елементи:

1. Організаційний момент (3-5 хвилин):

✓ привітання (перевірка готовності дітей до заняття та коротке музичне привітання);

✓ створення позитивної атмосфери (використання ігрових прийомів та візуальних матеріалів).

2. Розминка — ритміко-гімнастичні вправи (до 5 хвилин).

3. Основна частина (10-15 хвилин):

✓ розспівування;

✓ вправи для мовленнєвого дихання, що поєднуються з розвитком дрібної моторики та відчуття ритму;

✓ співи;

✓ вправи на розвиток відчуття ритму;

✓ гра.

4. Заключна частина (3-5 хвилин):

✓ психогімнастика;

✓ підведення підсумків та рефлексія;

✓ музичне прощання.

З огляду на специфіку дистанційного навчання та обмеження, встановлені Санітарним регламентом для дошкільних навчальних закладів від 14.04.2016 із внесеними змінами від 01.09.2022 [9], музичний керівник ЗДО може гнучко підходити до організації логоритмічного заняття, вибираючи оптимальні форми та методи роботи, що забезпечують досягнення поставлених цілей та реалізацію завдань, з урахуванням формату проведення заняття (синхронний чи асинхронний).

Для проведення логоритмічного заняття в синхронному форматі рекомендується наступна структура: *вступна частина* (музичне привітання, ходьба чи марширування під музику на місці та/або у різних напрямках) — до 3 хв.; *основна частина* (озвучення та пояснення основних понять теми заняття, демонстрація музичним керівником обраної логоритмічної вправи, одночасне виконання запропонованої вправи (педагог + батьки/особи, які їх заміннюють, + діти), спів та гра на елементарних дитячих музичних інструментах чи їх замінниках, вправи на розвиток творчої ініціативи дошкільника, комунікативні

або ж релаксаційні вправи тощо) — 9 хв; *заклучна частина* (підведення підсумків заняття, рефлексія) — до 3 хв. Домашнє завдання, додаткові навчальні матеріали, включаючи дидактичні та музичні ресурси, а також детальні описи ігрових вправ для розвитку відчуття ритму, доцільно надавати поза межами заняття на сторінці «Завдання» визначеної заздалегідь інтерактивної освітньої платформи.

В умовах асинхронної взаємодії музичний керівник надсилає батькам вихованців чи особам, які їх замінюють, навчальні відеоролики тривалістю до 5-ти хвилин, що містять демонстрацію конкретних логоритмічних вправ та стислі словесні інструкції. Рекомендації для батьків чи осіб, які їх замінюють, щодо виконання завдання, дидактичний та музичний матеріал, додатковий опис правил виконання ігрових вправ на розвиток ритмічних навичок дітей надаються окремими файлами на обраній освітній платформі.

3.4. Добір музичного матеріалу для дистанційних логоритмічних занять

Музично обдаровані діти старшого дошкільного віку вирізняються високим рівнем музичного слуху та здатністю до швидкого навчання. Тому добираючи музичний матеріал для роботи в умовах дистанційного навчання, варто враховувати ряд критеріїв, що відповідатимуть їхнім потребам та сприятимуть подальшому розвитку, а саме: *високий художній рівень, складність ритмічної структури, різноманітність стилів та жанрів, можливість для творчої інтерпретації, доступність для використання в дистанційному форматі.*

Музичний матеріал, що використовується в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання для музично обдарованих дошкільників, повинен мати на меті стимуляцію їхнього когнітивного та креативного розвитку. З огляду на це, доцільно застосовувати поліжанровий підхід, що включає в себе репрезентативні зразки дитячої, класичної, джазової, фольклорної та сучасної музики. *Дитяча музика*, спеціально створена для дошкільників, сприяє розвитку музичних здібностей, емоційного інтелекту та уяви, а також формує позитивне ставлення до

музичного мистецтва. *Класична музика*, з її складними формами та гармонічними структурами, сприяє розвитку аналітичного мислення та естетичного смаку. *Джазова музика*, з її імпровізаційним характером, стимулює творчу активність та спонтанність. *Фольклорна музика*, що відображає культурну спадщину, розширює кругозір та сприяє формуванню національної ідентичності. *Сучасна музика*, що відображає актуальні тенденції, розвиває інтерес до новітніх музичних форм та стилів.

Робота з музично обдарованими дітьми старшого віку в дистанційному форматі вимагає застосування різноманітних та інтерактивних стратегій музичної діяльності, що сприяють розвитку їхнього когнітивного та креативного потенціалу. Зокрема, доцільно використовувати:

- *музично-ігрову діяльність*, яка передбачає інтеграцію музичних елементів з ігровими технологіями;
- *аналітичне слухання музики* — передбачає активне сприйняття музичного твору з подальшим аналізом його структури, ладу, ритму та тембру;
- *виконавську діяльність*, яка передбачає виконання музичних творів на елементарних музичних дитячих інструментах чи вокально та гра на віртуальних дитячих інструментах;
- *імпровізаційну діяльність*, що може здійснюватися в вокальній, інструментальній та танцювальній формах;
- *композиційну діяльність* — створення власних ритмічних малюнків та елементарних вокальних поспівок; створення простих музичних композицій за допомогою спеціальних додатків.

Зазначені форми музичної діяльності дозволяють обдарованим реалізувати свій творчий потенціал, розвинути музичні здібності та отримати глибоке задоволення від музичного мистецтва.

3.5. Ігрові методи та прийоми розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

В умовах дистанційного навчання, де безпосередній фізичний контакт обмежений, ігрові методи та прийоми набувають особливої значущості. Вони сприяють не лише підвищенню мотивації до навчання, але й оптимізують когнітивні процеси, забезпечуючи ефективне засвоєння матеріалу. Інтерактивні ігри та вправи, засновані на принципах гейміфікації, дозволяють створити навчальне середовище, яке стимулює активну участь, розвиває творче мислення та сприяє формуванню позитивного емоційного ставлення до освітнього процесу. Для оптимізації розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку під час дистанційної взаємодії доцільно використовувати *інтерактивні ритмічні ігри*, що базуються на застосуванні цифрових інструментів. Такі методи дозволяють із захопленням відтворювати різноманітні ритмічні структури та конструювати власні ритмічні візерунки. Зокрема, ефективним є використання інтерактивних онлайн-платформ, що надають можливість віртуального музикування та відтворення ритмічних патернів. Крім того, застосування онлайн-секвенсорів сприяє розвитку навичок музичної творчості, а інтеграція онлайн-метрономів забезпечує формування точності ритмічного виконання.

Ефективним інструментом розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників під час дистанційного навчання є використання *ритмічних ігор з застосуванням підручних матеріалів*. За відсутності традиційних дитячих музичних інструментів, дошкільники можуть залучати до музичної діяльності широкий спектр побутових предметів (наприклад, ложки, різноманітні контейнери, пластикові пляшечки і навіть сміттєві пакети), природних матеріалів (на кшталт камінчиків, горіхів) та використовувати перкусію тіла. Застосування нестандартних матеріалів сприяє формуванню креативного підходу до

відтворення ритмічних малюнків та стимулює розвиток музично-творчої ініціативи дітей.

Не менш дієвим дидактичним інструментом в роботі з музично обдарованими дошкільниками в умовах дистанційного навчання виступають:

- *музично-ритмічні казки*, які передбачають інтеграцію ритмічних патернів у сюжетну лінію та створення власних звукових образів;
- *ритмічні танці та рухи*, які в умовах обмеженої безпосередньої фізичної взаємодії забезпечують не лише активізацію рухової діяльності, але й підтримують високий рівень мотивації до логоритмічних занять;
- *інтерактивні ігри з використанням ритмічних карток* дозволяють дітям старшого дошкільного віку не лише відтворювати запропоновані ритмічні візерунки, але й аналізувати їх структуру;
- *ігри з використанням інтерактивних технологій* є невід'ємною частиною дистанційного освітнього процесу, що відкриває для обдарованих нові можливості для розвитку музично-ритмічних здібностей.

Завдяки цим ігровим методам та прийомам освітній процес стане більш динамічним та цікавим, що дозволить музично обдарованим дошкільникам досягти значних результатів у розвитку відчуття ритму в умовах дистанційного навчання.

РОЗДІЛ IV. ПРАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ

Для ефективного проведення логоритмічних занять в умовах дистанційного навчання з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку необхідно підготувати різноманітні практичні матеріали, які допоможуть дітям активно брати участь у занятті та розвивати свої здібності.

I. Мелодекламація, як спосіб поєднання поезії та музики, має на меті створити цілісний художній образ. Її основні завдання включають: посилення емоційного впливу, розвиток музичного слуху та відчуття ритму, удосконалення дикції та інтонації, стимулювання творчої уяви, формування естетичного смаку та забезпечення психологічного розвантаження дошкільників.

1. «Весна». Діти зручно сидять на своїх робочих місцях. Звучить аудіозапис А. Вівальді «Пори року» («Весна», ч. I). На першому занятті музичний керівник читає текст, супроводжуючи його мімікою та рухами рук. Дошкільники відтворюють побачене. На наступних заняттях діти декламують текст разом з педагогом, використовуючи відповідні вирази обличчя та жести. Голос тихий, лагідний. Темп уповільнений. В кінці кожного речення — ціла пауза.

Весна... Час пробудження природи, коли все навколо оживає та розквітає (плавне підняття рук вгору, долоні спрямовані всередину). Після довгої зими земля прокидається від сну, наповнюючись новими силами (рухи, що імітують процес вмивання обличчя). Ніби перші усмішки весни (усмішка) з'являються крихітні підсніжники (долоні, складені разом, ніби бутон, повільно розкриваються, тягнучись до сонця — квітка розпускається). Дерева вкриваються ніжними бруньками, які згодом перетворюються на зелені листочки (пальці обох рук зібрані в щіпку, ніби бруньки, пальці повільно розкривають — розпускаються листочки). Птахи повертаються з теплих країв, наповнюючи повітря своїми дзвінками піснями (імітаційні рухи руками, розведеними в сторони). Сонячні промені стають теплішими і лоскочуть по носику, ніби

грайливі кошенята, що вітають новий день (*вказівні пальці обох рук по черзі «з'їжджають» з носа*). У повітрі відчувається аромат першого весняного дощу, що омиває землю після довгої зими (*очі заплющені, голова плавно підіймається вгору, імітуючи вдихання аромату*). Весна — це час нових починань (*руки розведені в сторони*). Коли природа дарує нам свою красу (*посмішка*) та життєву енергію (*руки схрещені на грудях, долоні торкаються плечей*).

2. «Вітання». Виконується в положенні стоячи. Звучить аудіозапис фразменту Увертюри до опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. На першому занятті музичний керівник читає текст, супроводжуючи його мімікою, рухами рук та відповідною інтонацією. Дошкільники відтворюють побачене. На наступних заняттях діти декламують вивчений текст разом з педагогом, використовуючи відповідні вирази обличчя, жести та модуляції голосу. Темп жвавий. Інтонація змінюється відповідно до тексту.

Добрий день! (*помірно голосно, інтонація радісна, обидві руки виносяться вперед, великі пальці догори*)

Хай сонце сяє! (*руки через сторони відкриваються вгору — «малюють» сонце, долоні догори*)

Радість серце зігріває. (*інтонація лагідна, доброзичлива, пальці обох рук формують серце*)

Хай розквітне сад пісень, (*ритмічні оплески ♪♪♪♪|♪♪♪|*)

І успішним буде день! (*легкі ритмічні коливання головою*)

Усмішка хай розквітає, (*усмішка на обличчі, вказівні пальці торкаються кінчиків губ*)

Всім добро хай посилає! (*руки схрещені на грудях - «обійми»*)

Разом ми всіх привітаєм (*ритмічні оплески ♪♪♪♪|♪♪♪|*)

І заняття починаєм! (*руки вперед, долоні підняти догори*).

II. Ритмічне декламування — це мистецтво, що полягає у виразному читанні поетичного тексту, де ритм мовлення узгоджується з музичним ритмом або чітко вираженим ритмічним малюнком. Ці вправи спрямовані на розвиток вміння відчувати та відтворювати ритмічний малюнок, формування здатності розрізняти різні ритмічні тривалості, удосконалення темпу та інтонації мовлення, синхронізацію мовлення з рухами тіла.

1. «Коза» (дитяча лічилка)

Раз, два, три, чотири, ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ |

Козі дзвоника вчепили. ♩ ♩ ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩. |

Коза бігає, кричить, ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ |

Просить дзвоник відчепить. ♩. ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩

2. «Руханочка». Авторка тексту — Т. Строкач.

У жирафи довга шия, ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |

Діставати листя вміє ♩. ♩ | ♩. ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩ |

Є листочки зліва-справа, ♩. ♩ | ♩. ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩ |

Зробить з них смачненьку страву ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩. |

Набере в струмку водиці ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |

Повні відра, як годиться ♩. ♩ | ♩. ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩ |

Вітер шелестить листками, ♩ ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |

Квіти ваблять пелюстками ♩ ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |

Стриб! — листочки з висоти ♩. ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩ | ♩

Діставати спробуй ти! ♩. ♩ | ♩ ♩. | ♩ ♩ | ♩

3. «Панчику Дем'янчику». Авторка тексту — Г. Мирослава.

Прóшу я папугу Прóшу ♩ ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩. |

Не літати, де не прóшу. ♩ ♩ | ♩. ♩ | ♩ ♩. |

А папуга мені: «Прóша ♩. ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩. |

Прехорóша. Прехорóша!» ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩. |

4. «Про славних слоненяток». Авторка тексту — Г. Лимар.

Жили собі на світі маленькі слоненятка. ♪|♪♪♪ |♪♪ ♪|♪♪♪ |♪♪

І слухалися маму, і слухалися татка. ♪|♪♪♪ |♪♪ ♪|♪♪♪ |♪♪

Любили у водичці купатися у річці. ♪|♪♪ |♪♪ |♪♪ ♪|♪♪ |♪♪ |♪♪ |♪♪

Любили слухать співи завзятих солов'їв. ♪|♪♪♪ |♪♪ ♪|♪♪♪ |♪.

А ще вони хотіли скоріше виростати, ♪|♪♪ |♪♪ |♪♪ ♪|♪♪ |♪♪ |♪♪ |♪♪ |

Щоб швидше тату й мамі в усьому помагати. ♪|♪♪♪ |♪♪ ♪|♪♪♪ |♪♪

5. «Тук-тук» (декламування у поєднанні зі «звучними жестами»). Авторка тексту та ідеї — Н. Гуменюк. Розмір 2/4.

Мета: розвиток ритмічного слуху та відчуття ритму, координації рухів та мовлення.

Опис вправи.

Діти зручно сидять на своїх робочих місцях.

Тук-тук-тук-тук! Що за дивний звук? (♪♪|♪♪ |♪♪♪ |♪ — *постукування по стегнах обома руками*)

Тук-тук-тук-тук! Може дятла стук? (♪♪|♪♪ |♪♪♪ |♪ — *постукування кулачками*)

Туру-туру-туру-ту! Це зозуленька в гайку. (♪♪♪|♪♪ |♪♪♪|♪♪ — *клацання пальцями*)

Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку. (♪|♪.♪|♪.♪|♪.♪|♪ — *імітація кування зозулі*)

Енді-бренді, енді-трік (♪♪♪|♪♪ — *почергове тупотіння ногами*)

Скаче зайчик: скік та скік. (♪♪♪|♪♪ — *почергове тупотіння ногами*)

Скік, скік, скік, скік. Скік, скік, скік, скік. (♪♪|♪♪ |♪♪|♪♪ — *тупотіння обома ногами*)

Фути-нути, фути-чок — це колючий їжачок. (♪♪♪|♪♪ |♪♪♪|♪♪ — *ритмічне стискання та ростискання кистей рук*)

Пх-х, пх-х, пх-х, пх-х. (♪♪|♪♪ — *імітація пирхання їжака*).

Еники-беники, еники-ком (♪♪♪|♪♪ |♪♪|♪ — *постукування по плечах*)

Йде ведмедик за медком. Туп-туп, туп-туп (♩♩|♩♩|♩♩|♩♩ — *переступання з ноги на ногу з перенесенням ваги тіла*)

Чау-чау, чау-тів, тут горобчик прилетів. (♩♩|♩♩|♩♩|♩♩ — *імітаційні рухи руками*)

Цвірінь-цвірінь, цвірінь-цвірінь (♩|♩.♩|♩.♩|♩.♩|♩ — *промовляння тексту*).

Ритмічне декламування варто виконувати в різних інтерпретаціях, не забуваючи при цьому, що пріоритетною лишається чітка дикція: зміна динаміки (наприклад, перший рядок — *mf*, другий — *f*, третій — *p*, або навіть пошепки, четвертий — *f*) та темпу виконання (від *largissimo* до *prestissimo*); додавання музичних інструментів та/чи «звучних жестів» (Body Percussion) тощо.

III. Ритмічні вправи в супроводі елементарних дитячих музичних інструментів (їх замінників) та «звучних жестів» (Body Percussion) є ефективним засобом для розвитку музикальності, ритмічного слуху, координації рухів, корекції мовлення, емоційного та творчого розвитку дітей. Оптимальний результат досягається при поєднанні музичних інструментів з «звучними жєстами»

1. Ритмічна вправа з клавесами.

Мета: Розвиток ритмічного слуху та відчуття ритму, координації рухів, творчих здібностей, уяви та концентрації.

Обладнання: клавеси, які можна замінити дерев'яними ложками, китайськими паличками для їжі, олівці або ручки (для більшої насиченості звуку варто обрати товстіші олівці/ручки).

Музичний супровід: «Шум». Текст — К. Павленко/народний, музика — Т. Шевченко/К. Павленко (фрагмент). Розмір 4/4.

Опис вправи. Діти зручно сидять на своїх робочих місцях. Під час вступу (2 такти) налаштовуються на виконання.

1-8 такти: на першу долю такту стукають по стегнах, на третю — над головою, схрещуючи при цьому клавеси (♩ ♩ || ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | // двічі).

9-16 такти: по чергово стукають по стегнах — права-ліва-права, ліва-права-ліва (♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | // двічі).

17-24 такти: схрещеними над головою клавесами відтворюють запропонований ритмічний малюнок (♩. ♩ ♩ | ♩. ♩ ♩ | ♩. ♩ ♩ | ♩. ♩ ♩ | // двічі).

25-32 такти: по чергово стукають по стегнах — права-ліва-права, ліва-права-ліва (♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | // двічі).

33-40 такти: схрещеними над головою клавесами відтворюють запропонований ритмічний малюнок (♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | // двічі).

41-48 такти: діти імпровізують.

Найкраще це вправу виконувати, сидячи на колінах на підлозі (п'ятки під сидницями). Однак, з огляду на особливості дистанційного навчання, за відсутності можливості налаштувати гаджет одночасно для демонстрації виконання та комфортного спостереження за екраном, допускається виконання вправи сидячи на стільці з прямою спиною. Хто виконує вправу сидячи на підлозі, стукає не по стегнах, а безпосередньо по ній.

2.Вправа «Веселий дощик».

Мета: розвиток відчуття ритму, координації рухів та творчого мислення.

Обладнання: хроматичний металофон у музичного керівника; у дітей клавеси, маракаси, барабан, музичний трикутник. Клавеси можна замінити звичайними олівцями, маракаси — пляшечкою чи баночкою (з-під йогурта, соку тощо), наповненою будь-якою крупою, бубон — металевою банкою з-під кави,

заповненою квасолею, музичний трикутник — металевою кришкою від каструлі та ложкою.

Музичний супровід: пісня «Кап кап». Текст та музика Наталії Май. Тональність — Es-dur. Розмір 4/4.

Опис вправи. Діти зручно сидять на своїх робочих місцях із заздалегідь обраними музичним інструментами чи їх заміниками.

Вступ (8 тактів). Музичний керівник відтворює ритмічний малюнок на металофоні, граючи на основних звуках головних ступенів ладу (es, as, b), діти плескають ритм в долоні. ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | // *двічі*

Перший куплет (8 тактів). Музичний керівник, діти з клавесами, та музичними трикутниками чи їх заміниками відтворюють наступний ритмічний малюнок: ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | // *двічі*. Діти з маракасами та бубнами (їх заміниками) «грають» восьмі тривалості ♪ ♪ | ♪ ♪.

Приспів (8 тактів). Всі учасники відтворюють однаковий ритм: ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | // *двічі*.

Перегра (8 тактів). Діти імпровізують, використовуючи музичні інструменти (їх заміники) чи/та «звучні жести» за вибором.

Другий куплет (8 тактів). Музичний керівник та діти, які грали на маракасах і музичних трикутниках (їх заміниках) клацають пальцями. Діти з клавесами та бубнами (їх заміниками) використовують удари інструментами по стегнах. Всі разом відтворюють наступний ритмічний малюнок: ♪ . ♪ ♪ ♪ | ♪ . ♪ ♪ ♪ | ♪ . ♪ ♪ ♪ | ♪ . ♪ ♪ ♪ | // *двічі*.

Приспів (8 тактів). Всі учасники відтворюють однаковий ритм, граючи на інструментах (їх заміниках): ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | // *двічі*.

Перегра (8 тактів). Діти імпровізують, використовуючи музичні інструменти (їх замітники) чи/та «звучні жести» за вибором.

Приспів (перші вісім тактів). Всі учасники відтворюють однаковий ритм, граючи на інструментах (їх заміниках): ♪♪♪♪|♪♪♪♪|♪♪♪♪|♪♪♪♪| // *двічі*, наступні вісім тактів цей ритмічний малюнок плескають в долоні.

Перегра (8 тактів). Всі учасники підспівують текст «Кап кап кап».

IV. Ігритміка (танцювальні вправи та ігри імпровізаційно-творчого характеру). Задавання ігритміки — забезпечити всебічний розвиток дитини, поєднуючи музичні, рухові та ігрові елементи. Цей метод сприяє розвитку музичного слуху та відчуття ритму, удосконаленню рухових навичок, розвитку мовлення, емоційному та соціальному розвитку, а також активізації пізнавальних функцій.

1. «Музичні образи». Гра імпровізаційно-творчого характеру.

Мета: розвиток творчої уяви, імпровізації, емоційної виразності, музичного слуху та координації рухів.

Обладнання: хустинки, шалики, стрічки, шматочки тканини тощо.

Музичний супровід: аудіозаписи музичних творів, різних за жанром, характером, динамікою та темпом, з текстом та без.

Наприклад: вальс «Казки віденського лісу» (муз. Й. Штрауса); «Вальс сніжинок» (авторка тексту І. Стахміч, автор музики невідомий); «Запорозький марш» (муз. Є. Адамцевича); «Макарена українською» ([@РуханкаКОКО](#)); «Шторм» (муз. А. Вівальді в сучасній обробці), «В печері гірського короля» (муз. Е. Гріга) тощо.

Опис гри. Педагог пропонує їм прослухати музичний твір із заплющеними очима та спробувати уявити образи, які викликає музика, що звучить. Діти самостійно визначають своє положення під час прослуховування: сидячи на місці

чи стоячи але обов'язково в полі зору камери, для забезпечення зворотного зв'язку.

Під час прослуховування діти можуть невимушено імпровізувати рухами з обладнанням та без, передаючи свої відчуття та образи. Музичний керівник не дає жодних вказівок, дозволяючи дітям вільно виражати себе. Після занурення у світ музичних звуків, дошкільникам пропонується поділитися своїми емоційними враженнями від прослуханого твору (за бажанням). Важливо, щоб вони не просто описали свої відчуття, а й пояснили, які рухи вони спонтанно виконували, та чому саме ці рухи здалися їм найбільш відповідними до музичного настрою. Гра повторюється, але з іншими музичними фрагментами, щоб діти могли самостійно, без сторонніх навіювань, дослідити різні музичні образи.

2. «Ритми літа». Танцювальна вправа.

Мета: розвиток відчуття ритму та музикальності; удосконалення координації рухів; розвиток здатності до самовираження через рух; розвиток творчих здібностей.

Музичний супровід: пісня «Літо» у виконанні І. Яворського (автори тексту та музики невідомі). Розмір 4/4.

Опис вправи. Основна стійка — ноги в шостій позиції, руки на поясі (долоні стиснуті в кулачки).

Вступ: «пружинка» з одночасним поворотом тулуба праворуч, ліворуч.

І куплет.

Літо, літо — починаючи з правої руки по черзі підніміть руки догори (на першу та третю долю такту),

Тепле літо — з піднятими над головою руками зробить ритмічні нахили корпусу праворуч і ліворуч одночасно з «пружинкою» (на кожену долю такту).

Всюди земля — руки зі стиснутими кулачками поверніть на пояс, починаючи з правої (на першу та третю долю такту),

Буйно квітне — підскок на місці (на кожену долю такту).

Купаються зорі — на першу долю такту поставте праву ногу назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,

В джерельній водиці — починаючи з правої ного виконайте три притупи на 1,2,3 долі такту.

Дозрівають в лісі — на першу долю такту поставте ліву ногу назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,

Медові суниці — починаючи з правої ного виконайте три притупи на 1,2,3 долі такту.

Приспів:

Ой, літо-літо — на перші дві долі такту виконайте два бокових галопа праворуч, на третю виставте ліву ногу вперед на носок.

Одяглося в квіти — виконайте два бокових галопа ліворуч на перші дві доолі такту, на третю виставте праву ногу вперед на носок.

Білі та барвисті, ще й з ягід намисто — виконайте «пружинку» на кожну долю такту.

Бавляться у квітах — на перші дві долі такту виконайте два бокових галопа праворуч, на третю виставте ліву ногу вперед на носок.

Щодня малі діти — виконайте два бокових галопа ліворуч на перші дві доолі такту, на третю виставте праву ногу вперед на носок.

Віночки сплітають та й пісень співають — виконайте «пружинку» на кожну долю такту.

Перегра. Виконайте оплески по квадрату:

1-й такт — на перші дві долі оплески вгорі праворуч, на 3,4 оплески вгорі ліворуч.

2-й такт — на перші дві долі оплески внизу праворуч, на 3,4 оплески внизу ліворуч.

третій такт — на перші дві долі оплески вгорі праворуч, на 3,4 оплески вгорі ліворуч.

четвертий такт — на перші дві долі оплески внизу праворуч, на 3,4 оплески внизу ліворуч.

II куплет.

Літо сонцем зігріває — на першу долю такту зробить випад праворуч з перенесенням ваги тіла на праву ногу, водночас ліву ногу виверніть на п'ятку, на другу долю поверніться в основну стійку; на третю долю — випад ліворуч з перенесенням ваги тіла на ліву ногу, водночас праву ногу виверніть на п'ятку, на четверту долю поверніться в основну стійку.

Ягідками пригощає — повторить рухи попереднього такту.

Варять із вишень компоти — на першу долю такту поставте праву ногу назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,

Малинові киселі — починаючи з правої ного виконайте три притупи на 1,2,3 доли такту.

Така в літа вже робота — на першу долю такту поставте ліву ногу назад на носок, на третю долю — вперед на п'ятку,

Догоджати дітворі — починаючи з правої ного виконайте три притупи на 1,2,3 доли такту.

Приспів: вільна імпровізація дітей.

Перегра: виконайте оплески по квадрату.

V. Ритмотерапія базується на тому, що ритм є фундаментальною складовою нашого життя, і його вплив на організм може бути терапевтичним. Використовуючи ритмічні рухи та музику, має на меті комплексно покращити фізичний та психоемоційний стан дитини, розвиваючи її когнітивні функції та соціальні навички.

1. Вокалотерапія або «цілющі звуки». Вокалотерапевтичні вправи активізують м'язи голосового апарату, сприяючи зміцненню здоров'я без медикаментозного втручання. Вокалотерапія включає в себе тренування м'язів та використання голосу, є методом досягнення міцного здоров'я без необхідності застосування медикаментозних препаратів. Наприклад, вокалізація звука «а-а-а» стимулює функціонування легень, трахеї та гортані, а також сприяє оздоровленню рук і ніг; вокалізація звука «і-і-і» активізує роботу щитоподібної залози, є корисною для лікування ангіни та покращує зір і слух; вокалізація звука «у-у-у»

підсилює функцію дихальних центрів головного мозку та центру мовлення, допомагає усунути слабкість і млявість, а також є корисною для лікування захворювань органів слуху; вокалізація звука «м-м-м» із закритим ротом допомагає позбутися психічної втоми, покращує пам'ять та кмітливність. Використання таких вокалізацій є доречним як сигнал перед зміною виду діяльності, оскільки це сприяє зосередженню уваги дітей.

Введення елементів вокалотерапії у вигляді звукових сигналів перед кожною зміною діяльності є практичним та дієвим методом для організації освітнього процесу. Особливо в умовах дистанційного навчання. Педагог, використовуючи елементи вокалотерапії, спочатку демонструє дітям звуковий сигнал, наприклад, протяжне «а-а-а» або стакато «у-у-у». Потім, діти підхоплюють і повторюють ці звуки. Такі вокалізації слугують не лише сигналом до дії, але й сприяють створенню позитивної атмосфери, допомагають дітям швидко налаштуватися на нове завдання, покращуючи їхню концентрацію та увагу.

2. Валеологічні пісні-співаночки. Фахівці радять починати логоритмічні заняття в ЗДО з валеологічних співаночок, що мають нескладні тексти й мелодію на звуках мажорної гами. Вони поліпшують настрій, задають позитивний тон заняттю, готують голос до співу. Співаночки можна супроводжувати самомасажем біологічно активних зон обличчя та шиї, ритмічними рухами, жестикулюванням, «звучними жестами».

«Ранкове вітання» (валеологічної співаночки з використанням «звучних жестів»). Розмір 2/4. Тональність D-dur.

Мета: активізація мозку та тіла дошкільників; створення позитивного емоційного настрою; розвиток координації, ритмічного слуху та відчуття ритму музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Діти стоять перед монітором з рівною поставою. Співають співаночку та відтворюють її ритмічний малюнок за допомогою «звучних жестів» (в усіх куплетах, за винятком 6-го, ритм мелодії дублюється з ритмічним супроводом).

Опис вправи.

1.Очки наші бачать все. Ба-чать все (*середніми пальцями обох рук ритмічно торкаються куточків очей*) ♪♪♪|♪♪|♪♪|♪

2.Ми моргаємо завжди. Раз, два, три (*ритмічно моргають очима*) ♪♪ ♪♪|♪♪|♪♪|♪

3.Вушка наші чують все. Чу-ють все (*великими та вказівними пальцями обох рук легенько стискають мочки вух*) ♪♪♪|♪♪|♪♪|♪

4.Ротик наш співає все. Співа-є все (*вказівними пальцями обох рук торкаються кутиків губ*) ♪♪♪|♪♪|♪♪|♪

5.Ніжки наші бігають. Бі-га-ють (*вказівним та середнім пальцями правої долоні ритмічно «бігають» по відкритій долоні лівої руки*) ♪♪♪|♪♪|♪♪|♪

6.Ми крокуємо завжди. Раз, два, три. Раз, два, три ♪♪♪|♪♪|♪♪|♪♪|
(*крокують на місці*)

7.Ручки наші граються, гра-ють-ся, і весело вітаються, віта-ють-ся (*долонями імітують «печу калачі»*) ♪♪♪|♪♪|♪♪|♪.♪|♪♪♪|♪♪|♪♪|♪

8. Раз, два. Раз, два, три. Бо раді друзям ми завжди (*плескають в долоні*)
♪♪|♪♪|♪♪|♪♪|.

3. Танцювально-рухова, музично-рухова та ігрова ритмотерапія
використовують рух тіла, музику та ігри для сприяння гармонійному особистісному розвитку дошкільника. Вправи та ігри, що спрямовані на розвиток пластики, координації, гнучкості та усвідомлення власного тіла, є ефективним інструментом для розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дошкільників. Вони не передбачають жодних стандартів руху, а навпаки, заохочують слідувати своїм внутрішнім імпульсам, досвід самопізнання може бути унікальним навіть для дорослих. Досліджуючи різноманітні рухи, діти не лише розширюють свої рухові можливості та зміцнюють фізичне здоров'я, але й вчаться відчувати ритм усім тілом, розкриваючи свій творчий потенціал та поглиблюючи зв'язок з музикою. Танцювально-рухова, музично- та ігрова ритмотерапія — це чудовий

спосіб дозволити дітям вільно виразити себе. Забудьте про конкретні завдання, танцювальні схеми чи правила гри. Просто увімкніть музику, яка викликає позитивні емоції, і дозвольте дітям рухатися так, як їм підказують їхні тіло та уява. Гнучкість танцювально-рухової, музично-рухової та ігрової ритмотерапії дозволяє використовувати її як ефективний інструмент для зняття напруги та відновлення комфортної атмосфери на дистанційних заняттях, коли виникають непередбачувані ситуації.

Для досягнення максимального ефекту від танцювально-рухової та музично-рухової терапії необхідно враховувати мету заняття та потреби музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку при виборі музичних творів, однак є деякі загальні рекомендації:

- обирайте музику різних жанрів і стилів (класична музика, сучасні версії класичних композицій, народні та етнічні мелодії, звуки природи тощо);
- використовуйте композиції, що викликають різні емоції — від радості до суму, від спокою до енергії;
- застосовуйте музику з різним темпом;
- обирайте музику, що відповідає віку та музичним уподобанням дітей;
- надавайте перевагу інструментальній музиці, так як слова можуть відволікати.

VI. Казки-шумівки — це особливий вид логоритмічної діяльності, що поєднує в собі розповідь казки з шумовим оформленням, де діти відтворюють звуки за допомогою елементарних музичних дитячих інструментів чи їх замінників. Мета казок-шумівок полягає у розвитку музичного слуху, відчуття ритму, творчої уяви, а також у формуванні навичок звуконаслідування та вміння співвідносити звуковий супровід зі змістом сюжету. Щоб зробити цей процес ще більш захоплюючим та ефективним, ось кілька рекомендацій:

- для казок-шумівок обирайте прості історії з яскравими персонажами;

- зосереджуйтеся на текстах, де багато звуків природи, тварин або предметів, які легко відтворити;
- щоб казка-шумівка була дійсно захоплюючою, подбайте про те, щоб вона викликала у дітей емоційний відгук;
- активно використовуйте елементарні музичні дитячі інструменти (як перкусійні, так і звуковисотні) та різноманітні предмети побуту, що можуть видавати звук — папір, пляшки з крупою, склянки з водою, коробки з-під цукерок, кришки від каструль, ложки тощо;
- щоб зробити розповідь наочною, використовуйте картинки, ілюстрації або фігурки персонажів;
- розповідайте казку виразно, змінюючи інтонації та тембр голосу, робіть паузи, щоб діти могли вчасно реагувати;
- залучайте дітей до розповіді, ставте запитання, заохочуйте імпровізацію;
- не обмежуйте дітей у вигадуванні нових звуків та способів їх відтворення, експериментуванні з матеріалами та інструментами;
- підтримуйте бажання дітей додавати до казки нових персонажів.

Окрім вищезазначених рекомендацій, хочемо поділитися ще кількома корисними порадами, які стануть у пригоді під час проведення казок-шумівок: починайте з простих казок, особливо на перших заняттях, створюйте затишну атмосферу, хваліть дітей за творчість, використовуйте аудіо- та відеозаписи різноманітних звуків, ефективно застосовуйте ІКТ та інтерактивні додатки. Запросіть дітей до світу, де казки розцвітають звуками, де кожен шурхіт листя, кожен стукіт ложки перетворюється на чарівну мелодію, а дитяча уява стає справжнім диригентом цього шумового оркестру!

Наведемо декілька прикладів текстів для казок-шумівок, які на нашу думку, будуть цікавими для старших дошкільників та ефективними в розвитку їхнього ритмічного слуху та творчого потенціалу, та запропонуємо один з варіантів їх озвучування.

1. «Таємниці лісової галявини» (текст згенерований за допомогою ШІ)

На лісовій галявині, де завжди панував спокій, одного разу зібралися лісові мешканці (*діти плескають в долоні, відтворюючи наступний ритмічний малюнок: 2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |*). Вітер ледь колихав верхівки дерев, а листя тихо шепотіло (*шурхіт паперу восьми тривалостями*). Пташки весело співали свої пісні, наповнюючи галявину мелодійними звуками (*грають на дзвіночках або відтворюють ритм за допомогою олівця в пустій склянці: 2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |*). Раптом подув сильний вітер, і дерева зашуміли гучніше (*діти грають на сопілках або в «пляшечковому оркестрі» — дують в порожні пластикові пляшки: 2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |*). Аж ось з'явився працьовитий дятел і почав стукати по корі дерева, шукаючи смачних жучків (*відтворюють ритм на клавесах або за допомогою олівців чи китайських паличок для їжі: 2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ | ♩ ♩ |*). Над квітами кружляли бджілки, збираючи солодкий нектар (*шелест целофану восьми тривалостями*). Лісова галявина ожила, наповнившись різноманітними звуками (*гліссандо на ксилофонах або склянках, нерівномірно наповнених водою, зафарбованою в різні кольори, половинними тривалостями, 4 рази*).

2. У пошуках чарівної палички (текст згенерований за допомогою ШІ)

Жила-була Фея Мелодія, яка мала чарівний музичний сад (*рівномірне стукотіння олівцем у пустій склянці*). У цьому саду росли квіти, що співали (*вокалізація звука «м-м-м» із закритим ротом на мелодію приспіву пісні В. Лисенка «Ми маленькі квіточки» в C-dur*), дерева, що танцювали, і навіть камінці, що дзвеніли. Одного разу зла чаклунка Дисонансія вирішила затьмарити музичний сад і вкрала чарівну паличку Феї Мелодії (*гра олівцем на коробці з-під цукерок: 3/4 ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ |*).

Фея Мелодія зажурилася, але вирішила вирушити на пошуки палички. Вона полетіла до лісу, де жили лісові ельфи (*булькотіння води в склянці коктейльною*

трубочкою). Ельфи грали на своїх маленьких флейтах і співали веселі пісні («пляшечковий оркестр»: $\frac{3}{4}$ ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪♪♪ | ♪ | . |). Вони розповіли Феї, що бачили, як чаклунка Дисонансія пролітала над лісом, прямуючи до темної печери (відтворення ритму на сміттєвому пакеті: $\frac{4}{4}$ ♪.♪♪ | ♪♪ ♪. | ♪.♪♪ | ♪♪ ♪. | ♪.♪♪ | ♪♪ ♪. | ♪. | ♪ |). Фея Мелодія полетіла до темної печери, де жила чаклунка Дисонансія. У печері було темно і страшно, але Фея не злякалася. Вона почула, як чаклунка грає на чарівній паличці, створюючи неприємні звуки (відтворення ритмічного малюнку правою рукою по робочому столу $\frac{3}{4}$ ♪³ | ♪♪♪, 8 тактів). Фея Мелодія підкралася до чаклунки і почала співати чарівну пісню (гліссандо на склянках, нерівномірно наповнених водою, зафарбованою в різні кольори, половинними тривалостями, 4 рази). Її голос був таким ніжним і мелодійним, що чаклунка не могла встояти. Вона віддала чарівну паличку Феї Мелодії і зникла (гра олівцем на коробці з-під цукерок: $\frac{3}{4}$ ♪♪♪ | ♪.♪ | ♪♪♪ | ♪.♪ | ♪♪♪ | ♪.♪ | ♪♪♪ | ♪ | . |).

Фея Мелодія повернулася до свого музичного саду і змахнула чарівною паличкою. Усі квіти, дерева і камінці знову почали співати і танцювати (вокалізація звука «м-м-м» із закритим ротом на мелодію приспіву пісні В. Лисенка «Ми маленькі квіточки» в C-dur). Музичний сад знову засяяв яскравими фарбами і наповнився чудовими звуками (булькотіння води в склянці коктейльною трубочкою).

VII. Психогімнастика в системі логоритміки є важливим інструментом для корекції мовленнєвих порушення та розвитку емоційного інтелекту. Вона використовує міміку, жести та рухи в поєднанні з ритмічними вправами, музикою та мовленням, сприяючи розвитку координації, моторики та емоційного самовираження.

1. Вправи на розслаблення/масаж та самомасаж із застосуванням іграшок чи природних матеріалів на кшталт масажних щіток, гімнастичних

палиць, м'ячиків Су-джок, шишок тощо допомагають зняти напругу, покращити кровообіг та розвинути тактильні відчуття.

Вправа «Чуханці». Авторка Г. Стороженко.

Мета: комплексний розвиток дитини через поєднання фізичного та емоційного впливу.

Обладнання: дерев'яні масажні щітки.

Опис вправи. Діти зручно сидять на своєму робочому місці. Чітко промовляючи текст, виконують рухи масажною щіткою.

Щітку в руки беремо, нею рухать почнемо (*рухи щіткою вправо-вліво*).

Щітка чухає малечі ніжки, ручки, тулуб, плечі (*ніжне чухання руки та ноги по черзі*).

Щітку в руки беремо, нею рухать почнемо (*рухи щіткою вправо-вліво*).

Це — корисна дуже справа і цікава дітям вправа (*ніжне чухання тулуба та плечей по черзі*).

Вправа «М'ячик-їжачок».

Мета: розслаблення м'язів, зняття емоційної напруги, розвиток координації рухів.

Обладнання: м'ячик Су-джок.

Опис вправи. Діти зручно сидять на своєму робочому місці. Чітко промовляючи текст, виконують рухи масажним м'ячиком.

М'ячик в руки візьмемо, по долоньках котимо (*катаємо м'ячик між долонями*).

Швидко вниз побіжимо (*швидко котимо м'ячик по стегнах донизу*),

І назад покотимо (*котимо м'ячик по стегнах догори*).

М'ячик-їжачок колючий, але зовсім не кусючий (*легко притискаємо м'ячик до різних частин тіла*).

Рано-вранці він встає і здоров'я нам дає! (*легко стукаємо м'ячиком по долонях*).

2. Етюди на вираження емоцій у системі логоритміки допомагають дітям старшого дошкільного віку не лише розвинути уяву, емоційний інтелект та навички виразного руху, але й сприяють покращенню мовлення, координації рухів та творчих здібностей, налагодженню стосунків з оточуючими. Етюди з використанням міміки, жестів та рухів тіла є ефективним способом для музично обдарованих дошкільників дослідити та виразити різні емоційні стани.

«Чарівна скринька». *Ситуація:* діти знаходять на прогулянці стару дерев'яну скриньку. Коли вони її відкривають, звідти вилітає яскравий метелик. *Емоції:* здивування, захоплення, радість. *Дії:* діти показують, як вони повільно відкривають скриньку; вони широко відкривають очі та усміхаються, коли бачать метелика; показують, як метелик літає навколо них, використовуючи рухи рук.

«Незвичайний звук». *Ситуація:* діти чують дивний звук, що доноситься з-під куща. Вони підходять ближче і бачать маленького їжачка, що згорнувся клубочком. *Емоції:* цікавість, здивування. *Дії:* діти прислухаються, нахилиючи голову; вони показують, як обережно підходять до куща; зображують, як їжачок розгортається і показує свої голочки.

«Весела знахідка». *Ситуація:* під час прогулянки діти знаходять велику різнокольорову кульку. Коли вони починають з нею гратися, вона раптово лопається, і з неї вилітають маленькі блискітки. *Емоції:* радість, здивування, захоплення. *Дії:* діти показують, як вони весело граються з кулькою; вони зображують, як кулька лопається, використовуючи плескання в долоні; показують, як блискітки кружляють у повітрі, використовуючи рухи руками.

«Дивовижний слід». *Ситуація:* взимку діти знаходять на снігу великі сліди, що ведуть до лісу. Вони йдуть по слідах і знаходять велику снігову бабу. *Емоції:* цікавість, здивування, радість. *Дії:* діти показують, як вони уважно розглядають

сліди; вони зображують, як вони йдуть по слідах, використовуючи кроки на місці; показують, як вони радісно вітають снігову бабу.

3. *Ігри на розвиток емпатії* є важливим компонентом роботи з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку, вони сприяють формуванню здатності розуміти та відчувати емоції інших людей.

«Вгадай емоцію».

Мета: розвиток вміння розпізнавати емоції за зовнішніми ознаками.

Опис гри. Музичний керівник демонструє слайди з зображеннями різних емоцій (радість, сум, злість, здивування) або сам демонструє емоцію за допомогою міміки та жестів. Діти повинні відгадати, яку емоцію зображено.

«Дзеркало».

Мета: розвиток вміння відтворювати емоції та розуміти їхні зовнішні прояви.

Опис гри. Одна дитина показує емоцію. Інші — намагаються її відтворити, як у дзеркалі.

«Розіграй ситуацію».

Мета: розвиток вміння ставити себе на місце інших людей і знаходити способи підтримки.

Опис гри. Педагог пропонує дітям розіграти різні життєві ситуації, в яких потрібно проявити емпатію (наприклад, заспокоїти друга, який засмутився, або допомогти тому, хто потрапив у біду).

«Історія в картинках».

Мета: розвиток вміння аналізувати емоційні стани персонажів і розуміти їхні мотиви.

Опис гри. Музичний керівник демонструє дітям серію зображень, що розповідають історію, в якій персонажі переживають різні емоції. Діти висловлюються, що відчують герої, і аналізують, чому вони так реагують.

4. Вправи на саморегуляцію є важливим інструментом для розвитку емоційного інтелекту та психологічної стійкості у музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку. Вони допомагають дошкільникам навчитися керувати своїми емоціями, знімати напругу та концентрувати увагу.

Вправи на розслаблення та зняття напруги.

«Дерево». Вправа повторюється кілька разів.

Діти стоять рівно, ноги на ширині плечей, руки опущені. Вони уявляють себе великими деревами, що ростуть в лісі. Повільно підводяться на носочки, руки піднімаються вгору, ніби гілочки тягнуться до сонця. Фіксують це положення на 5-7 секунд. Потім повільно опускаються.

«Хмаринка». Для підсилення ефекту доцільно використовувати спокійну музику. При виконанні цієї вправи не варто акцентувати увагу на тому, що діти повинні знаходитись перед камерами. Ключовим є їхній комфорт і можливість чути голос педагога.

Діти лягають на спину, руки вздовж тулуба. Вони уявляють себе легкими хмаринками, що плывуть по небу. Повільно дихають, уявляючи, як хмаринки розслабляється і стають легкими.

«Чарівний сон». Діти сидять на своїх робочих місцях, руки — на колінах, очі закриті.

Музичний керівник тихим спокійним голосом промовляє: «Вам приємно і спокійно. Ваші ручки відпочивають, ваші ніжки відпочивають. Вам хочеться спати. Ви спите. Але ви не спите. Ви просто відпочиваєте. Ви чуєте мій голос, який говорить вам слова спокою і відпочинку. Педагог робить паузу, потім говорить: «А тепер ви прокидаєтеся. Ви бадьорі і веселі. У вас гарний настрій. Ви готові працювати».

Вправи на концентрацію уваги.

«Знайди відмінності». На екрані — дві майже ідентичні картинки з невеликими відмінностями. Дошкільники повинні знайти всі відмінності, концентруючи увагу на деталях.

«Склади пазл» (інтерактивна вправа онлайн). Діти складають онлайн-пазли, заздалегідь створені педагогом (наприклад, у сервісі Learningapps). Це не просто розвага, а ефективний спосіб розвитку уваги, логічного мислення та дрібної моторики, який вимагає уваги, терпіння та зосередженості.

«Заборонений рух». Діти виконують рухи, які показує музичний керівник або хтось із дітей. Один рух — заборонений, його не можна повторювати. Той, хто помилився, вибуває з гри.

5. Ігри на розвиток комунікативних навичок допомагають дітям навчитися встановлювати контакт з однолітками, ефективно взаємодіяти, розуміти та виражати свої почуття.

Ігри на встановлення контакту.

«Одне одного вітаєм!». Діти сидять на своїх робочих місцях перед монітором. По черзі вітаються одне з одним оригінальними способами, використовуючи різні інтонації та жести. Почерговість привітань обирає музичний керівник. Теж оригінальним способом. Наприклад: «...розпочне дівчинка з білявим волоссям, у якої сьогодні в косичках жовті бантики», «...продовжить хлопчик, який сьогодні першим підключився на заняття» й т. д.

Ігри на взаємодію.

«Ланцюжок слів». Розвиває вміння слухати одне одного та висловлювати власні думки. Діти по черзі називають слова, пов'язані між собою за змістом. Наприклад, «музика» — «композитор» — «танець» — «рухи».

«Компліменти». Розвиває вміння висловлювати власні думки та бачити позитивні якості в інших. Ця гра проводиться за аналогією попередньої. Діти по черзі говорять компліменти одне одному.

6.Творчі вправи розвивають уяву, креативність, емоційний інтелект обдарованих дошкільників. Вони дозволяють дітям вільно виражати себе через рухи, міміку та жести, створюючи унікальні образи та сюжети.

Створення образів за допомогою рухів тіла.

«Тварини». Дошкільникам пропонується зобразити різних тварин за допомогою рухів тіла, міміки та жестів. Це може бути граційна кішка чи сильний ведмідь, розважливу сову чи кумедну мавпочку. Важливо, щоб діти не лише відтворювали зовнішні ознаки тварин, але й намагалися передати їхній характер та настрій.

«Природа». Діти зображують явища природи, такі як вітер, дощ, сонце або квіти. Наприклад, вони можуть зобразити, як вітер колише дерева, як дощ стукає по вікнах, або як сонце зігріває землю. Ця вправа допомагає дітям розвивати уяву та відчуття простору.

«Казкові персонажі». Діти зображують казкових персонажів. Це може бути фея, яка літає; чарівник, який творить дива; дракон, який видихає вогонь. Ця вправа сприяє розвитку фантазії та творчого мислення.

Створення сюжетів за допомогою рухів тіла.

«Історія в русі». Дітям пропонують придумати коротку історію та зобразити її за допомогою рухів тіла. Наприклад, вони можуть зобразити, як маленьке щеня загубилося в лісі та знайшло дорогу додому. Ця вправа розвиває вміння будувати сюжет та передавати його за допомогою невербальних засобів.

«Театр тіней». Діти створюють тіньові фігури за допомогою рук та тіла, зображуючи різних персонажів та сцени. Ця вправа розвиває уяву, координацію рухів та вміння працювати в команді.

«Музична історія». Діти слухають музичний твір та створюють рухи, що відображають його настрій та зміст. Ця вправа розвиває музичний слух, емоційний інтелект та вміння передавати емоції через рухи.

Імпровізація з рухами та мімікою.

«Емоційний танець». Діти танцюють під музику, виражаючи різні емоції за допомогою рухів та міміки. Наприклад, вони можуть танцювати радісно чи сумно, спокійно чи життєрадісно. Ця вправа допомагає дітям навчитися виражати свої емоції та розуміти емоції інших людей.

«Імпровізація з предметами». Дітям пропонується обрати будь-який предмет (наприклад, улюблену іграшку, стрічку, м'яч тощо) та імпровізувати з ними, створюючи різні образи та рухи. Ця вправа розвиває уяву, креативність та вміння використовувати предмети для творчого самовираження.

ВИСНОВКИ

Розвиток відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання — це складний, але надзвичайно важливий та багатогранний процес. В умовах обмеженого фізичного контакту учасників освітнього процесу, дистанційне навчання вимагає від педагогів ЗДО творчого підходу та використання різноманітних методів та засобів. Для того, щоб успішно розвивати відчуття ритму в обдарованих дошкільників у форматі дистанційної взаємодії, потрібно адаптуватися до нових умов.

Різнобічний розвиток обдарованих дошкільників залежить від індивідуального підходу, оскільки кожна дитина має свої темпи розвитку та особливості. Музичні керівники повинні враховувати їхні інтереси та здібності, створюючи комфортні умови для навчання. З огляду на різноманітність темпів розвитку та індивідуальних особливостей музично обдарованих дітей, необхідно застосовувати персоналізований підхід. Фахівцям ЗДО важливо враховувати інтереси та здібності кожної дитини, забезпечуючи сприятливе освітнє середовище. Для цього педагогу варто активно використовувати сучасні технології, як от інтерактивні додатки для показу та відтворення ритмічних малюнків, що дозволяє не лише візуалізувати ритм, але й зробити процес навчання більш динамічним та захоплюючим, якісні та змістовні відео та аудіо матеріали для демонстрації тощо.

Музичний керівник повинен проявляти гнучкість, вміти трансформувати традиційні методики в онлайн формат, а також використовувати сучасні технології, такі як відеоконференції та інтерактивні платформи; використовувати різноманітні ігрові методи та прийоми, як от інтерактивні ритмічні ігри, ритмічні ігри із застосуванням підручних матеріалів, музично-ритмічні казки, ритмічні танці та рухи, інтерактивні ігри з використанням ритмічних карток, ігри з використанням інтерактивних технологій.

Ключовим аспектом у розвитку відчуття ритму є стимулювання дитячої творчості та здатності до імпровізації. Педагогам необхідно створити сприятливе середовище, де музично обдаровані діти старшого дошкільного віку можуть вільно виражати свої ідеї та експериментувати з ритмами та звуками. Це означає не лише надання дошкільникам можливості грати на різних музичних інструментах чи виконувати різноманітні рухи, але й заохочення їх до створення власних ритмічних візерунків, танцювальних елементів та музичних казок. Важливо підтримувати будь-які прояви дитячої ініціативи, створюючи атмосферу, де немає місця страху помилитися, а є лише радість від творчого процесу. Педагог повинен виступати в ролі натхненника, який допомагає обдарованим розкрити свій музичний потенціал, а не обмежує їх жорсткими рамками. Це може включати в себе використання нетрадиційних музичних інструментів, створення звукових ілюстрацій з використанням побутових предметів, а також танцювальних імпровізацій з предметами чи без них, що дозволяє дітям не лише відчувати ритм, але й візуалізувати його через рух.

В умовах дистанційного навчання ключову роль у підтримці мотивації обдарованих дошкільників відіграють батьки чи особи, які їх замінюють. Музичним керівникам необхідно надавати їм чіткі інструкції та рекомендації щодо виконання логоритмічних вправ та ігор, а також заохочувати їх до активної участі в освітньому процесі.

Взаємодія з музично обдарованими дітьми старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання вимагає від педагогів ЗДО не лише професійних знань та навичок, але й нестандартного творчого підходу, що включає в себе вміння знаходити нові форми та методи роботи, адаптувати існуючі матеріали до онлайн-формату, створювати унікальні навчальні ситуації, які б зацікавили та мотивували дітей до активної музичної діяльності, *невичерпного терпіння*, необхідного для подолання технічних складнощів та непередбачуваних ситуацій, що виникають в онлайн-форматі, та *безмежної любові до дітей*, яка дозволяє

підтримувати їхній інтерес до музики та мотивувати до навчання, незважаючи на відстань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аніщенко Н. В., Ярошенко І. В. Роль логоритміки в музично-мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічні інновації: ідеї, реалізації, перспективи* : збірник наукових праць. 2021. № 2 (27). С. 44–52.
2. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / упоряд.: І. П. Воротникова, Н. В. Чайковська. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.
3. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / В. Ю. Биков та ін.; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. Київ : Атіка, 2010. 88 с.
4. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 21–29.
5. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 92–100.
6. Аніщенко Н. В., Ярошенко І. В. Ритмічне виховання музично обдарованих дошкільників засобами логоритміки (в умовах дистанційного навчання). *Current trends in scientific research development* : The 6th International scientific and practical conference. Boston : BoScience Publisher, 2025. С. 342–352.
7. Ярошенко І. В. Педагогічні умови розвитку відчуття ритму в музично обдарованих дітей старшого дошкільного віку засобами логоритміки в умовах дистанційного навчання. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2 (42). С. 1828–1838.
8. Сагірова О. Б. Що таке логоритміка. *Психолог*. 2004. № 39-40. С. 2–7.
9. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 р. № 234. Дата оновлення: 09.09.2022. *Офіційний вісник України*. 2016. № 33. Ст. 1285.

КОНСПЕКТ ДИСТАНЦІЙНОГО ЛОГОРИТМІЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема: «Ритмічні пригоди в джунглях».

Програмовий зміст: розвиток відчуття ритму, координації рухів, мовлення та творчої уяви у дітей.

Завдання:

- Розвивати відчуття ритму через музично-ритмічні вправи та ігри.
- Удосконалювати координацію рухів та моторику.
- Активізувати мовлення через ритмічні декламації та спів.
- Стимулювати творчу уяву та імпровізацію.
- Створити позитивний емоційний настрій.

Матеріали:

- Комп'ютер з доступом до Інтернету.
- Платформа для відеоконференцій (Zoom).
- Музичний супровід: пісня «Веселі джунглі» [@anutakidschannel-ukr](#); пісня «Лічилка про слоненят» [@heykids_ua](#); «Звуки природи» (аудіозапис співу птахів, звуки джунглів тощо [@SelectedRelaxingMusic](#)).
- Відеоматеріали з прикладами рухів (за бажанням).

Хід заняття.

1. Організаційний момент (1,5 хвилини).

Привітання, створення позитивного емоційного настрою.
Діти співають музичне привітання та плескають в долоні, дублюючи ритмічний малюнок поспівки. Тональність D-dur. Розмір $\frac{3}{4}$.

Доброго ранку, ми заспіваєм ♪♪♪|♪♪|♪♪♪|♪♪|

І одне одного ми привітаєм! ♪♪♪|♪♪♪|♪♪♪|♪♪|

Музика дзвінко лунає у нас, ♪♪♪|♪♪♪|♪♪♪|♩. |

Ми починаєм, прийшов бо вже час! ♪♪♪|♪♪♪|♪♪♪|♩. |

Музичний керівник повідомляє дітям, що вони вирушають в подорож до джунглів.

2. Музично-ритмічна розминка «Джунглі пробуджуються» (3,5 хвилини).
Аудіозапис пісні «Веселі джунглі»; розмір 4/4.

Всі учасники з рівною поставою стоять перед моніторами. Ноги на ширині плечей, руки опущені до низу. Під час першого прослуховування пісні музичний керівник демонструє рухи. Далі всі виконують рухи разом.

1 куплет.

У джунглях, куди ніхто не ходить — зробіть 4 кроки вперед, кроки широкі та повільні,

Великий жираф прає свій одяг — підніміться на носочки з витягнутими вгору руками, шию потягніть догори (імітація шиї жирафа).

Руба-дап тут і руба-дап там — ритмічно клацайте пальцями.

Ось так він пере свій одяг — виконайте «моторчик» праворуч, потім «ліворуч» (швидкі кругові обертання: руки зігнуті в ліктях, долоні стиснуті в кулаки або напівзігнуті).

Приспів:

Бум-бугі бум-бугі, бугі-бугі-бум! // тричі.

Ось так він прає свій одяг .

(Впродовж всього приспіву виконуйте ритмічні оплески: на першу та третю долю — по стегнах, на другу та четверту — відповідно біля правого та лівого вуха).

2 куплет.

У джунглях, куди ніхто не ходить — зробіть 8 стрибків назад, стрибки маленькі та грайливі.

Хвостата мавпа пере свій одяг — *імітуйте розмахування мавп'ячим хвостом (права рука рухається з боку в бік, вгору-вниз, або крутиться),*

Руба-дап тут і руба-дап там — *ритмічно клацайте пальцями.*

Ось так вона прає свій одяг — *виконайте «моторчик» праворуч, потім «ліворуч» (швидкі кругові обертання: руки зігнуті в ліктях, долоні стиснуті в кулаки або напівзігнуті).*

Приспів:

Бум-бугі бум-бугі, бугі-бугі-бум! // тричі.

Ось так вона прає свій одяг.

(Впродовж всього приспіву виконуйте ритмічні оплески: на першу та третю долю — по стегнах, на другу та четверту — відповідно біля правого та лівого вуха).

3 куплет.

У джунглях, куди ніхто не ходить — *зробіть 4 кроки вперед (зімітуйте ходу тигра, який крадеться).*

Там великий тигр прає свій одяг — *виконайте плавні, обережні рухи руками, ніби розсуваєте гілки.*

Руба-дап тут і руба-дап там — *ритмічно клацайте пальцями.*

Ось так він прає свій одяг — *виконайте «моторчик» праворуч, потім «ліворуч» (швидкі кругові обертання: руки зігнуті в ліктях, долоні стиснуті в кулаки або напівзігнуті).*

Приспів:

Бум-бугі бум-бугі, бугі-бугі-бум! // тричі.

Ось так він прає свій одяг.

(Впродовж всього приспіву виконуйте ритмічні оплески: на першу та третю долю — по стегнах, на другу та четверту — відповідно біля правого та лівого вуха).

4 куплет.

У джунглях, куди ніхто не ходить — *важко та повільно перевалюйтесь то на праву, то на ліву ногу (з перенесенням ваги тіла).*

Великий носоріг прає свій одяг — *зігніть праву руку перед собою, імітуючи ріг носорога.*

Руба-дап тут і руба-дап там — *ритмічно клацайте пальцями.*

Ось так він прає свій одяг *виконайте «моторчик» праворуч, потім «ліворуч» (швидкі кругові обертання: — руки зігнуті в ліктях, долоні стиснуті в кулаки або напівзігнуті).*

Приспів:

Бум-бугі бум-бугі, бугі-бугі-бум! // тричі.

Ось так він прає свій одяг.

(Впродовж всього приспіву виконуйте ритмічні оплески: на першу та третю долю — по стегнах, на другу та четверту — відповідно біля правого та лівого вуха).

3. Ритмічне декламування. Пісня «Лічилка слоненят» (2 хвилини). Розмір 4/4. Діти слухають пісню, аналізують ритмічний малюнок. Після чого в повільному темпі декламують текст 1 та 2 куплетів (текст вивчений дома заздалегідь).

1 куплет.

Слоник один розгойдався в такт — ♩ ♪ ♪ | ♩ ♪ ♪ |.

На найтоншій павутині — ♩ ♪ ♪ ♪ | ♩ ♪ |.

Отже, тому, що вона міцна — ♩ ♪ ♪ | ♩ ♪ ♪ |.

Він запросив ще слоненя. Два! — ♩ ♪ ♪ ♪ | ♩ ♪ |.

2 куплет.

Два слоненя розгойдались в ряд — ♩ ♪ ♪ | ♩ ♪ ♪ |.

На найтоншій павутині — ♩ ♪ ♪ ♪ | ♩ ♪ |.

Отже, тому, що вона міцна — ♩ ♪ ♪ | ♩ ♪ ♪ |.

Ще запросили слоненя. Три! — ♩ ♪ ♪ ♪ | ♩ ♪ |.

4. Релаксація «Сонячні джунглі» (1 хвилина).

Музичний керівник пропонує дітям зручно розташуватися на своєму робочому місці. Очі заплющені. Звучить запис звуків природи. Педагог тихим

спокійним голосом читає текст. Темп повільний. Тон голосу м'який. Тривалі паузи між фразами.

Ми з вами і досі в джунглях. Залишмо рухи позаду, щоб у тиші насолодитися дивовижним світом джунглів. Відчуймо, як сонце, пронизуючи густу зелень, лагідно зігріває нас своїми променями. Вони ніжно торкаються нашого тіла, зігріваючи та розслабляючи кожну його клітинку. Послухайте, як тихо шелестить листя під легким подихом вітру. Десь далеко чується тихий спів екзотичних птахів, а вдалині чується дзюрчання маленького струмка. А ми відпочиваємо в тіні величезного дерева, спостерігаючи за дикими тваринами, які мирно пасуться на галявині. Ми відчуваємо спокій і гармонію з природою. Але прийшов час повертатися з нашої подорожі. Наше тіло наповнилося енергією та бадьорістю. Зробіть глибокий вдих і повільний видих. Спокійно відкрийте очі. Відчуйте себе відпочилими та повними сил.

5. Підведення підсумків. Рефлексія. Прощання (2 хвилини).

Загальні враження. Що найбільше сподобалося в подорожі? Які тварини та звуки джунглів запам'яталися найбільше? Що нового вони дізналися про джунглі?

Ритмічні та рухові вправи. Які рухи та ритми були найскладнішими? Що допомогло краще їх відтворити?

Емоційний аспект. Які емоції відчували під час подорожі? Чи було весело та цікаво? Що допомагало виражати свої емоції?

6. Домашнє завдання. Декламувати текст пісні «Лічилка слоненят» (всі куплети). Вигадати власну казку-шумівку про пригоди в джунглях та озвучити її. Записати відео з виконанням завдання та надіслати педагогу.

КОРИСНІ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

1. «Anuta Kids Channel — дитячі пісеньки»
<https://www.youtube.com/@anutakidschannel-ukr/videos>
2. «Весела абетка». Сайт, на якому розміщено різноманітні українські казки, приказки, скороговки, загадки, лічилки, ігри для малят тощо
<http://abetka.ukrlife.org/>
3. «НУМО! — дитячий садок онлайн»
https://www.youtube.com/playlist?list=PLJ2-31j4oXT7GY_u4kkhrKIpVJLyS2WLg
4. Дитячий портал «Пустунчик». Фоно- та відеотека українською мовою. Завдання у вигляді вікторин та тестів <https://pustunchik.ua/ua>
5. Збірка логоритмічних вправ для дітей дошкільного віку
<https://vseosvita.ua/library/zbirka-lohorytmichnykh-vprav-dlia-ditei-doshkilnoho-viku-602551.html>
6. «З любов'ю до дітей» <https://www.youtube.com/@SonechkoProject>
7. «КідіУм. Розвиток дітей». <https://www.youtube.com/watch?v=1kqeJjfD230>
8. Малюк .Сайт для малят та батьків: розвиваючі ігри, творчість
<https://maluk.in.ua/>
9. Матеріали для раннього розвитку дітей, музичні альбоми дитячих гуртів та виконавців, мінуси, ноти, музичні сценарії до дитячих свят та ранків, матеріали для розвитку творчих здібностей, кліпи з мультиків (пісеньки), багато книжок, журналів для дітей, казки від сучасних письменників, загадки та віршики на будь-які теми (також англійською) <http://www.nosiki.cv.ua/>
10. «Музична абетка», музичний сайт для дітей. Збірка музичних треків, нотна грамота, музичний словник, методичні рекомендації із музичного виховання, музичні ігри <https://muzabetka.com.ua/>
11. Найбільша освітня платформа для дошкільників <https://learning.ua/>
12. «Освіта дитини XXI століття»
<https://www.youtube.com/channel/UCYEA0vxmjI8FynI4QRqf64g>

13. «ПЕРШОСВІТ». І анімаційний канал для дітей
<https://www.youtube.com/@pershosvit>
14. «Танцюй, грай, співай!» <https://www.youtube.com/@tgs.veronika.smerdova>
15. ТГ канал «ВзаємоДія: щоденні кроки до спільної радості»
<https://t.me/vzaemodya>
16. ТОП-15 сайтів українською мовою для розвитку дитини
<https://osvitanova.com.ua/posts/644-top-15-saitiv-ukrainskoiu-movoiu-dlia-rozvytku-dytyny>
17. «Уміти» <https://www.youtube.com/watch?v=6MbFEy56uEQ>;
18. Learningapps.org: Інтерактивні вправи для навчання
<https://learningapps.org/index.php>
19. Wordwall.net: Створення інтерактивних ігор та робочих аркушів
<https://wordwall.net/uk>

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ

Адаптація до дистанційного формату — процес пристосування традиційних методик та форм роботи до особливостей онлайн-навчання.

Відеоконференція — спосіб організації онлайн-спілкування в реальному часі з використанням відео та аудіо зв'язку.

Відчуття ритму — здатність рухатись, переживати музику, емоційно на неї реагувати, відчувати ритм і точно його відтворювати.

Вікові особливості розвитку відчуття ритму у дітей старшого дошкільного віку — це динамічний процес, який характеризується поступовим удосконаленням здатності сприймати, відтворювати та інтерпретувати ритмічні структури.

Гнучкість та індивідуалізація — це два взаємопов'язані поняття, що відображають сучасні тенденції в освіті та інших сферах діяльності.

Групове музикування в умовах дистанційного навчання — це організація музичної діяльності, в якій кілька учасників (діти, педагоги, батьки) виконують музичні твори або вправи, використовуючи цифрові технології та онлайн-платформи.

Домашнє середовище — це сукупність фізичних, соціальних та емоційних умов, в яких людина (особливо дитина) проживає вдома.

Домашнє освітнє середовище — це сукупність умов, які створюються вдома для забезпечення ефективного навчання та розвитку дитини.

Дистанційне навчання — форма організації освітнього процесу, за якої взаємодія між педагогом та дітьми відбувається на відстані за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Засоби логоритміки — це різноманітні методи та прийоми, які використовуються для розвитку музичного слуху, відчуття ритму, координації

рухів та корекції мовленнєвих порушень, які поєднують у собі елементи музики, руху та мовлення.

«Звучні жести» (Body Percussion (перкусія тіла)) — це музична техніка, яка використовує людське тіло як музичний інструмент для створення ритмічних звуків.

ЗДО — заклад дошкільної освіти.

ІКТ — інформаційно-комунікаційні технології.

Імпровізація (музична) — створення музики без попередньої підготовки, спонтанне вираження музичних ідей.

Інтерактивні платформи — онлайн-сервіси, що дозволяють створювати та використовувати інтерактивні навчальні матеріали (ігри, вікторини, пазли тощо).

Інтернет-з'єднання — це процес встановлення зв'язку між вашим пристроєм (комп'ютером, смартфоном, планшетом) та мережею Інтернет.

Ефективність освітнього процесу — це ступінь досягнення поставлених освітніх цілей та завдань.

Казки-шумівки — музичні казки, в яких використовуються звуки побутових предметів для створення звукових образів.

Когнітивний розвиток — це процес формування та вдосконалення пізнавальних процесів людини, таких як сприйняття, увага, пам'ять, мислення, уява та мовлення. Він охоплює зміни, які відбуваються в цих процесах протягом життя, починаючи з народження.

Логоритміка (дистанційна) — система музично-рухових вправ, що поєднують музику, рух та мовлення, адаптована для проведення в онлайн-форматі.

Мовленнєвий розвиток — це складний процес формування та вдосконалення здатності людини використовувати мову як засіб спілкування, мислення та пізнання.

Моторний розвиток — це процес формування та вдосконалення рухових функцій людини.

Музичні здібності — це комплекс індивідуально-психологічних властивостей людини, які визначають її здатність до успішного здійснення музичної діяльності. Вони охоплюють сприйняття, відтворення та створення музики.

Музичне середовище — це сукупність умов, що оточують людину та впливають на її музичний розвиток і сприйняття музики.

Музично обдаровані діти старшого дошкільного віку — діти 5-6 років, які мають високий рівень музичних здібностей та потребують індивідуального підходу в навчанні.

Музично-ритмічні компетенції дошкільників — це сукупність знань, умінь та навичок, які дозволяють дітям сприймати, відтворювати та інтерпретувати музику через рухи тіла.

Онлайн-ресурси (музичні) — веб-сайти, онлайн-бібліотеки, музичні платформи, що містять аудіо- та відеоматеріали для музичного розвитку дітей.

Освітнє середовище — це складне, багатогранне поняття, яке визначає сукупність умов, що впливають на розвиток та навчання особистості.

Освітня траєкторія — це індивідуальний шлях розвитку особистості в освітньому просторі.

Персоналізований підхід (в музичному навчанні) — організація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей, інтересів та потреб кожної дитини.

Прості ритмічні структури — це базові елементи, з яких будується ритмічна організація музичного твору.

Ритмічна організація музичного твору — це система часових відносин між звуками та паузами, яка визначає його ритмічну структуру.

Ритмічні патерни — це послідовності звуків та пауз, організовані в певні ритмічні малюнки, які повторюються у музичному творі.

Ритмічний малюнок — це графічне або словесне зображення послідовності звуків та пауз у музичному творі, яке відображає їхні відносні тривалості та акценти.

Розвиток відчуття ритму — це процес формування здатності людини сприймати, відтворювати та інтерпретувати ритмічні структури.

Розвиток відчуття ритму в умовах дистанційного навчання — це процес формування та вдосконалення здатності дітей сприймати, відтворювати та інтерпретувати ритмічні структури, що здійснюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та онлайн-інструментів.

Саморегуляція (в дистанційному навчанні) — здатність дитини керувати своєю увагою, емоціями та поведінкою під час онлайн-занять.

Творча музична діяльність дітей дошкільного віку — це процес, у якому діти самостійно або з допомогою дорослих створюють щось нове в музиці.

Умови дистанційного навчання — це сукупність факторів та обставин, які визначають організацію та проведення освітнього процесу на відстані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Формування мотивації до музичної діяльності — це процес стимулювання та розвитку внутрішнього прагнення людини до занять музикою.

Цифровізація освіти — це процес впровадження та використання цифрових технологій в освітньому процесі.